

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BEĞAVÎ'NİN MEÂLİMÜ'T-TENZÎL İSİMLİ TEFSİRİNDEKİ
HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(YÛNUS, HÛD, YÛSUF, RA'D, İBRÂHÎM VE HİCR
SÛRELERİ)
Zûlal EKİCİ**

Yüksek Lisans Tezi

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Hadis Bilimi Programı

ŞUBAT 2025

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

BEĞAVÎ'NİN MEÂLİMÜ'T-TENZÎL İSİMLİ
TEFSİRİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ (YÛNUS, HÛD, YÛSUF, RA'D,
İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİ)

Tez Yazarı
Zülal EKİCİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN MARSAK

ŞUBAT 2025
ELAZIĞ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Başlığı:	BEĞAVÎ'NİN MEÂLİMÜ'T-TENZÎL İSİMLİ TEFSİRİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ (YÛNUS, HÛD, YÛSUF, RA'D, İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİ)
Yazarı:	Zülal EKİCİ
Tez Öneri Tarihi:	23.11.2023
Savunma Tarihi:	10.02.2025

TEZ ONAYI

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık yapılan savunma sonucunda **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile kabul edilmiştir.

İmza

Danışman:

Başkan:

Üye:

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun/...../20..... tarihli toplantısında
tescillenmiştir.

Prof. Dr. Ahmet AKSIN
Enstitü Müdürü

BEYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “**BEĞAVÎ’NİN MEÂLİMÜ’T-TENZÎL İSİMLİ TEFSİRİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ (YÛNUS, HÛD, YÛSUF, RA’D, İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİ)**” Başlıklı Yüksek Lisans Tezi’nin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı beyan ederim.

10.02.2025

Zülal EKİCİ

ÖN SÖZ

Kur'an-ı Kerim nâzil olmuş en son ve değişmeyen tek ilâhî kitaptır. Rasûlullâh ise ilâhî kitabımızın yaşama geçirilmesi hususunda örnek alacağımız ilk, yegâne ve Ahzâb sûresi 21. ayette de bahsedildiği gibi en güzel örnek yani üsve-i hasenedir. Hz. Peygamber Kur'an-ı Kerim'in yirmi üç yıllık inişindeki şu süreçte söz, fiil ve takrirleriyle insanlara tebliğ ve tebyiniyle yol göstermiştir.

Kur'an ayetlerinin anlaşılması için müfessirlerin çoğu telif ettikleri tefsir kitaplarında nüzûl sebeplerinin yanında Rasûlullâh'ın ve ashabının açıklamalarını dikkate almış ve yer vermeye çalışmışlardır. Bu müfessirler arasında da pek çok değerli âlim bulunmaktadır. Bizler de bu seçkin âlimlerden birisi olan Muhyissünne Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Beğavî'nin önemli tefsir kaynaklarından biri *Meâlimü't-tenzîl*'ini çalışmamızda konu edinmeye çalıştık. *Meâlimü't-tenzîl* rivayet tefsiri türünde yazılmış yegâne eserlerden biridir.

Çalışmanın giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve kaynakları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Beğavî'nin hayatı, ilmi kişiliği ve eserlerine değinilmiş, tefsiri hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. İkinci bölümde *Meâlimü't-tenzîl* eseri çerçevesinde Yûnus ve Hû'd sûrelerinde, üçüncü bölümde ise Yûsuf, Râ'd, İbrâhim ve Hicr sûrelerinde geçen Hadisler mezkûr eserdeki sırasına göre tespit edilip tahrîci yapıldıktan sonra değerlendirmelere yer verilmiştir. *Meâlimü't-tenzîl*'de isnadlı ve isnadsız olarak merfû, mevkûf ve maktû olmak üzere birçok rivayet türü yer almaktadır. Bu rivayetler ilk olarak Beğavî'nin önemli Hadis eserlerinden *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne* başta olmak üzere *Küttüb-i Tis'a*, muteber hadis kaynakları ve diğer ilimlerin kaynaklarında olup olmadıklarına göre araştırmaya konu edilmiştir. Ardından sıhhat durumlarına göre *sahih*, *zayıf*, *mevzu* ya da aslının olmamalarına göre değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

Çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN MARSAK'a teşekkürü borç bilirim. Jüri üyeliğinde bulunan ve kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Veli ATMACA'ya, Prof. Dr. Veysel ÖZDEMİR'e ve bir proje olarak devam eden tahrir çalışmasının bir halkası olmamıza müsaade eden Doç. Dr. Musa ERKAYA'ya teşekkür ederim. Ayrıca zorlu ve yoğun çalışma sürecimde yanımda olan, dualarında bana yer veren aileme şükranlarımı sunarım.

Zülal EKİCİ

ELAZIĞ 2025

İÇİNDEKİLER

BEYAN	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
ÖZET	XVII
ABSTRACTD	XVIII
KISALTMALAR	XIX
1. GİRİŞ	1
1.1. Genel Çerçeve	1
1.1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.1.3. Araştırmanın Yöntemi	2
1.1.4. Araştırmanın Kaynakları	2
1.1.5. Türkiye’de Beğavî ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar	3
1.1.5.1. Tezler	3
1.1.5.2. Makaleler	4
1.1.5.3. Ansiklopedi Maddeleri	4
2. BEĞAVÎ’NİN HAYATI VE ESERLERİ	5
2.1. Hayatı	5
2.2. Hocaları	5
2.3. Öğrencileri	6
2.4. Hadisçiliği	6
2.5. Eserleri	6
2.5.1. Fıkıh İlmi İle İlgili Eserleri	6
2.5.2. Hadis İlmi İle İlgili Eserleri	6
2.5.3. Tefsir İlmi İle İlgili Eserleri	7
3. YÛNUS, HÛD VE YUSUF SÛRELERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ	8
3.1. Yûnus Sûresi	8
3.1.1. Yûnus Sûresindeki Hadislerin Tahriri	8
3.1.1.1. 1. Âyetle İlgili Hadisler	8
3.1.1.1.1. Birinci Rivayet	8
3.1.1.1.2. İkinci Rivayet	9
3.1.1.1.3. Üçüncü Rivayet	9
3.1.1.2. 2-3. Âyetlerle İlgili Hadisler	9
3.1.1.2.1. Birinci Rivayet	9
3.1.1.2.2. İkinci Rivayet	10
3.1.1.2.3. Üçüncü Rivayet	10
3.1.1.2.4. Dördüncü Rivayet	10
3.1.1.2.5. Beşinci Rivayet	10
3.1.1.2.6. Altıncı Rivayet	11
3.1.1.2.7. Yedinci Rivayet	11
3.1.1.3. 7-9. Âyetlerle İlgili Hadisler	11
3.1.1.3.1. Birinci Rivayet	11
3.1.1.3.2. İkinci Rivayet	11
3.1.1.4. 12-13. Âyetlerle İlgili Hadisler	12
3.1.1.4.1. Birinci Rivayet	12
3.1.1.4.2. İkinci Rivayet	13
3.1.1.5. 15-16. Âyetlerle İlgili Hadisler	13
3.1.1.5.1. Birinci Rivayet	13
3.1.1.5.2. İkinci Rivayet	14
3.1.1.5.3. Üçüncü Rivayet	15
3.1.1.6. 17-19. Âyetlerle İlgili Hadisler	15
3.1.1.6.1. Birinci Rivayet	15
3.1.1.6.2. İkinci Rivayet	16
3.1.1.7. 20. Âyetle İlgili Hadisler	16
3.1.1.7.1. Birinci Rivayet	16

3.1.1.7.2. İkinci Rivayet	16
3.1.1.8. 25. Âyetle İlgili Hadisler	17
3.1.1.8.1. Birinci Rivayet.....	17
3.1.1.8.2. İkinci Rivayet	17
3.1.1.8.3. Üçüncü Rivayet	17
3.1.1.8.4. Dördüncü Rivayet.....	18
3.1.1.9. 26. Âyetle İlgili Hadisler	18
3.1.1.9.1. Birinci Rivayet.....	18
3.1.1.9.2. İkinci Rivayet	19
3.1.1.9.3. Üçüncü Rivayet	21
3.1.1.9.4. Dördüncü Rivayet.....	21
3.1.1.9.5. Beşinci Rivayet.....	21
3.1.1.10. 37-41. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	22
3.1.1.10.1. Birinci Rivayet.....	22
3.1.1.10.2. İkinci Rivayet	22
3.1.1.11. 54-56. Âyetlerle İlgili Hadis	23
3.1.1.12. 57-59. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	23
3.1.1.12.1. Birinci Rivayet.....	23
3.1.1.12.2. İkinci Rivayet	24
3.1.1.12.3. Üçüncü Rivayet	24
3.1.1.12.4. Dördüncü Rivayet.....	24
3.1.1.13. 64. Âyetle İlgili Hadisler	24
3.1.1.13.1. Birinci Rivayet.....	24
3.1.1.13.2. İkinci Rivayet	26
3.1.1.13.3. Üçüncü Rivayet	27
3.1.1.14. 65-69. Âyetlerle İlgili Hadis	27
3.1.1.15. 79-83. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	28
3.1.1.15.1. Birinci Rivayet.....	28
3.1.1.15.2. İkinci Rivayet	28
3.1.1.15.3. Üçüncü Rivayet	29
3.1.1.15.4. Dördüncü Rivayet.....	29
3.1.1.16. 84-87. Âyetlerle İlgili Hadis.....	29
3.1.1.17. 89. Âyetle İlgili Hadisler	30
3.1.1.17.1. Birinci Rivayet.....	30
3.1.1.17.2. İkinci Rivayet	30
3.1.1.17.3. Üçüncü Rivayet	30
3.1.1.17.4. Dördüncü Rivayet.....	31
3.1.1.18. 90-91. Âyetlerle İlgili Hadis	31
3.1.1.19. 92-93. Âyetlerle İlgili Hadis	31
3.1.1.20. 94-95. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	32
3.1.1.20.1. Birinci Rivayet.....	32
3.1.1.20.2. İkinci Rivayet	32
3.1.1.21. 98. Âyetle İlgili Hadis	33
3.1.1.22. 99-101. Âyetlerle İlgili Hadis	33
3.1.1.23. 107-109. Âyetlerle İlgili Hadis.....	34
3.1.2. Değerlendirme.....	34
3.2. Hûd Sûresi	34
3.2.1. Hûd Sûresindeki Hadislerin Tahriri	35
3.2.1.1. 1-3. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	35
3.2.1.1.1. Birinci Rivayet.....	36
3.2.1.1.2. İkinci Rivayet	36
3.2.1.1.3. Üçüncü Rivayet	36
3.2.1.1.4. Dördüncü Rivayet.....	36
3.2.1.2. 4-5. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	37
3.2.1.2.1. Birinci Rivayet.....	37
3.2.1.2.2. İkinci Rivayet	37
3.2.1.2.3. Üçüncü Rivayet	37
3.2.1.2.4. Dördüncü Rivayet.....	38
3.2.1.3. 7. Âyetle İlgili Hadisler	38

3.2.1.3.1. Birinci Rivayet.....	38
3.2.1.3.2. İkinci Rivayet	38
3.2.1.3.3. Üçüncü Rivayet	39
3.2.1.3.4. Dördüncü Rivayet.....	39
3.2.1.4. 8-9. Âyetlerle İlgili Hadis.....	39
3.2.1.5. 10-12. Âyetlerle İlgili Hadis.....	40
3.2.1.6. 16-17. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	40
3.2.1.6.1. Birinci Rivayet.....	40
3.2.1.6.2. İkinci Rivayet	41
3.2.1.7. 18. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	42
3.2.1.7.1. Birinci Rivayet.....	42
3.2.1.7.2. İkinci Rivayet	43
3.2.1.8. 20-22. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	43
3.2.1.8.1. Birinci Rivayet.....	43
3.2.1.8.2. İkinci Rivayet	44
3.2.1.8.3. Üçüncü Rivayet	44
3.2.1.8.4. Dördüncü Rivayet.....	44
3.2.1.8.5. Beşinci Rivayet.....	45
3.2.1.8.6. Altıncı Rivayet.....	45
3.2.1.9. 23-26. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	45
3.2.1.9.1 Birinci Rivayet.....	45
3.2.1.9.2. İkinci Rivayet	46
3.2.1.9.3. Üçüncü Rivayet	46
3.2.1.9.4. Dördüncü Rivayet.....	46
3.2.1.9.5. Beşinci Rivayet.....	46
3.2.1.9.6. Altıncı Rivayet.....	47
3.2.1.10. 35-37. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	47
3.2.1.10.1 Birinci Rivayet.....	47
3.2.1.10.2. İkinci Rivayet	47
3.2.1.10.3. Üçüncü Rivayet	47
3.2.1.10.4. Dördüncü Rivayet.....	48
3.2.1.10.5. Beşinci Rivayet.....	48
3.2.1.11. 38. Âyetle İlgili Rivayet	48
3.2.1.12. 39. Âyetle İlgili Hadisler	49
3.2.1.12.1. Birinci Rivayet.....	49
3.2.1.12.2. İkinci Rivayet	49
3.2.1.12.3. Üçüncü Rivayet	49
3.2.1.12.4. Dördüncü Rivayet.....	50
3.2.1.13. 40. Âyetle İlgili Hadisler	50
3.2.1.13.1. Birinci Rivayet.....	50
3.2.1.13.2. İkinci Rivayet	51
3.2.1.13.3. Üçüncü Rivayet	51
3.2.1.13.4. Dördüncü Rivayet.....	51
3.2.1.13.5. Beşinci Rivayet.....	52
3.2.1.14. 47-48. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	52
3.2.1.14.1. Birinci Rivayet.....	52
3.2.1.14.2. İkinci Rivayet	52
3.2.1.14.3. Üçüncü Rivayet	53
3.2.1.15. 54-56. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	53
3.2.1.15.1. Birinci Rivayet.....	53
3.2.1.15.2. İkinci Rivayet	53
3.2.1.16. 61-62. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	54
3.2.1.16.1. Birinci Rivayet.....	54
3.2.1.16.2. İkinci Rivayet	54
3.2.1.17. 66-69. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	54
3.2.1.17.1. Birinci Rivayet.....	55
3.2.1.17.2. İkinci Rivayet	55
3.2.1.17.3. Üçüncü Rivayet	55
3.2.1.17.4. Dördüncü Rivayet.....	55

3.2.1.17.5. Beşinci Rivayet.....	56
3.2.1.18. 72-73. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	56
3.2.1.18.1. Birinci Rivayet.....	56
3.2.1.18.2. İkinci Rivayet	56
3.2.1.19. 78. Âyetle İlgili Hadisler	57
3.2.1.19.1. Birinci Rivayet.....	57
3.2.1.19.2. İkinci Rivayet	57
3.2.1.19.3. Üçüncü Rivayet	57
3.2.1.19.4. Dördüncü Rivayet.....	57
3.2.1.19.5. Beşinci Rivayet.....	58
3.2.1.19.6. Altıncı Rivayet.....	58
3.2.1.20 79-81. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	58
3.2.1.20.1. Birinci Rivayet.....	58
3.2.1.20.2. İkinci Rivayet	59
3.2.1.20.3. Üçüncü Rivayet	61
3.2.1.20.4. Dördüncü Rivayet.....	61
3.2.1.20.5. Beşinci Rivayet.....	61
3.2.1.20.6. Altıncı Rivayet.....	62
3.2.1.21. 85-87. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	62
3.2.1.21.1. Birinci Rivayet.....	62
3.2.1.21.2. İkinci Rivayet	63
3.2.1.21.3. Üçüncü Rivayet	63
3.2.1.21.4. Dördüncü Rivayet.....	63
3.2.1.21.5. Beşinci Rivayet.....	63
3.2.1.21.6. Altıncı Rivayet.....	64
3.2.1.22. 106-107. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	64
3.2.1.22.1. Birinci Rivayet.....	64
3.2.1.22.2. İkinci Rivayet	64
3.2.1.22.3. Üçüncü Rivayet	65
3.2.1.22.4. Dördüncü Rivayet.....	65
3.2.1.22.5. Beşinci Rivayet.....	65
3.2.1.22.6. Altıncı Rivayet.....	66
3.2.1.23. 108. Âyetle İlgili Hadisler	67
3.2.1.23.1. Birinci Rivayet.....	67
3.2.1.23.3. Üçüncü Rivayet	68
3.2.1.23.4. Dördüncü Rivayet.....	69
3.2.1.24. 112-113. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	69
3.2.1.24.1. Birinci Rivayet.....	69
3.2.1.24.2. İkinci Rivayet	71
3.2.1.24.3. Üçüncü Rivayet	72
3.2.1.25. 114. Âyetle İlgili Hadisler	73
3.2.1.25.1. Birinci Rivayet.....	73
3.2.1.25.2. İkinci Rivayet	73
3.2.1.25.3. Üçüncü Rivayet	73
3.2.1.25.4. Dördüncü Rivayet.....	74
3.2.1.25.6. Altıncı Rivayet.....	75
3.2.1.25.7. Yedinci Rivayet	75
3.2.1.25.8. Sekizinci Rivayet.....	75
3.2.1.26. 115. Âyetle İlgili Hadisler	76
3.2.1.26.1. Birinci Rivayet.....	76
3.2.1.26.2. İkinci Rivayet	77
3.2.1.26.3. Üçüncü Rivayet	78
3.2.1.27. 118-119. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	79
3.2.1.27.1. Birinci Rivayet.....	79
3.2.1.27.2. İkinci Rivayet	79
3.2.1.27.3. Üçüncü Rivayet	80
3.2.1.28. 120-123. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	80
3.2.1.28.1. Birinci Rivayet.....	80
3.2.1.28.2. İkinci Rivayet	81

3.2.1.28.3. Üçüncü Rivayet	81
3.2.1.28.4. Dördüncü Rivayet.....	81
3.2.2. Değerlendirme.....	81
3.3. Yûsuf Sûresi.....	82
3.3.1. Yûsuf Sûresindeki Hadislerin Tahrici	82
3.3.1.1. 1-3. Âyetle İlgili Rivayet.....	82
3.3.1.2. 4. Âyetle İlgili Hadisler	83
3.3.1.2.1. Birinci Rivayet.....	83
3.3.1.2.2. İkinci Rivayet	83
3.3.1.2.3. Üçüncü Rivayet	83
3.3.1.2.4. Dördüncü Rivayet.....	83
3.3.1.3. 6. Âyetle İlgili Hadisler	84
3.3.1.3.1. Birinci Rivayet.....	84
3.3.1.3.2. İkinci Rivayet	85
3.3.1.4. 7. Âyetle İlgili Hadisler	86
3.3.1.4.1. Birinci Rivayet.....	86
3.3.1.4.2. İkinci Rivayet	86
3.3.1.5. 8. Âyetle İlgili Hadisler	86
3.3.1.5.1. Birinci Rivayet.....	86
3.3.1.5.2. İkinci Rivayet	87
3.3.1.6. 9-10. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	87
3.3.1.6.1. Birinci Rivayet.....	87
3.3.1.6.2. İkinci Rivayet	87
3.3.1.7. 11. Âyetle İlgili Hadisler	88
3.3.1.7.1. Birinci Rivayet.....	88
3.3.1.7.2. İkinci Rivayet	88
3.3.1.8. 16, 17, 18. Âyetlerle İlgili Rivayet	88
3.3.1.9. 19. Âyetle İlgili Rivayet	89
3.3.1.10. 20. Âyetle İlgili Hadisler	89
3.3.1.10.1. Birinci Rivayet.....	89
3.3.1.10.2. İkinci Rivayet	90
3.3.1.10.3. Üçüncü Rivayet	90
3.3.1.10.4. Dördüncü Rivayet.....	90
3.3.1.10.5. Beşinci Rivayet.....	90
3.3.1.10.6. Altıncı Rivayet.....	91
3.3.1.10.7. Yedinci Rivayet	91
3.3.1.10.8. Sekizinci Rivayet.....	92
3.3.1.11. 21. Âyetle İlgili Hadisler	93
3.3.1.11.1. Birinci Rivayet.....	93
3.3.1.11.2. İkinci Rivayet	93
3.3.1.12. 22. Âyetle İlgili Hadisler	94
3.3.1.12.1. Birinci Rivayet.....	94
3.3.1.12.2. İkinci Rivayet	95
3.3.1.12.3. Üçüncü Rivayet	96
3.3.1.12.4. Dördüncü Rivayet.....	96
3.3.1.12.5. Beşinci Rivayet.....	96
3.3.1.13. 23. Âyetle İlgili Hadisler	96
3.3.1.13.1. Birinci Rivayet.....	97
3.3.1.13.2. İkinci Rivayet	97
3.3.1.13.3. Üçüncü Rivayet	97
3.3.1.13.4. Dördüncü Rivayet.....	97
3.3.1.13.5. Beşinci Rivayet.....	98
3.3.1.14. 24. Âyetle İlgili Hadisler	98
3.3.1.14.1. Birinci Rivayet.....	98
3.3.1.14.2. İkinci Rivayet	99
3.3.1.14.3. Üçüncü Rivayet	99
3.3.1.14.4. Dördüncü Rivayet.....	99
3.3.1.14.5. Beşinci Rivayet.....	99
3.3.1.15. 25-26. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	100

3.3.1.16. 27-29. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	100
3.3.1.16.1. Birinci Rivayet.....	101
3.3.1.16.2. İkinci Rivayet	102
3.3.1.16.3. Üçüncü Rivayet	102
3.3.1.17. 31. Âyetle İlgili Hadisler	102
3.3.1.17.1. Birinci Rivayet.....	102
3.3.1.17.2. İkinci Rivayet	102
3.3.1.18. 32. Âyetle İlgili Hadisler	103
3.3.1.18.1. Birinci Rivayet.....	103
3.3.1.18.2. İkinci Rivayet	103
3.3.1.18.3. Üçüncü Rivayet	104
3.3.1.19. 33-35. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	104
3.3.1.19.1. Birinci Rivayet.....	104
3.3.1.19.2. İkinci Rivayet	104
3.3.1.19.3. Üçüncü Rivayet	104
3.3.1.19.4. Dördüncü Rivayet.....	105
3.3.1.20. 36. Âyetle İlgili Rivayet	105
3.3.1.21. 37. Âyetle İlgili Rivayet	106
3.3.1.22. 40-42. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	106
3.3.1.23. 51-52. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	107
3.3.1.24. 55. Âyetle İlgili Hadisler	107
3.3.1.24.1. Birinci Rivayet.....	108
3.3.1.24.2. İkinci Rivayet	108
3.3.1.24.3. Üçüncü Rivayet	108
3.3.1.24.4. Dördüncü Rivayet.....	109
3.3.1.25. 56-57. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	109
3.3.1.26. 58. Âyetle İlgili Hadisler	110
3.3.1.26.1. Birinci Rivayet.....	110
3.3.1.26.2. İkinci Rivayet	110
3.3.1.26.3. Üçüncü Rivayet	111
3.3.1.26.4. Dördüncü Rivayet.....	111
3.3.1.27. 59-62. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	111
3.3.1.27.1. Birinci Rivayet.....	111
3.3.1.27.2. İkinci Rivayet	112
3.3.1.28. 63. Âyetle İlgili Rivayet	112
3.3.1.29. 65-66. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	112
3.3.1.29.1. Birinci Rivayet.....	112
3.3.1.29.2. İkinci Rivayet	113
3.3.1.30. 67-68. Âyetle İlgili Hadisler.....	113
3.3.1.30.1. Birinci Rivayet.....	113
3.3.1.30.2. İkinci Rivayet	113
3.3.1.31. 69. Âyetle İlgili Hadisler	114
3.3.1.31.1. Birinci Rivayet.....	114
3.3.1.31.2. İkinci Rivayet	114
3.3.1.32. 70-72. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	114
3.3.1.32.1. Birinci Rivayet.....	114
3.3.1.32.2. İkinci Rivayet	115
3.3.1.32.3. Üçüncü Rivayet	115
3.3.1.32.4. Dördüncü Rivayet.....	115
3.3.1.32.5. Beşinci Rivayet.....	116
3.3.1.33. 73-76. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	116
3.3.1.34. 77. Âyetle İlgili Hadisler	116
3.3.1.34.1. Birinci Rivayet.....	117
3.3.1.34.2. İkinci Rivayet	117
3.3.1.34.3. Üçüncü Rivayet	117
3.3.1.34.4. Dördüncü Rivayet.....	117
3.3.1.34.5. Beşinci Rivayet.....	118
3.3.1.34.6. Altıncı Rivayet.....	118
3.3.1.35. 80. Âyetle İlgili Hadisler	118

3.3.1.35.1. Birinci Rivayet.....	118
3.3.1.35.2. İkinci Rivayet	119
3.3.1.35.3. Üçüncü Rivayet	119
3.3.1.35.4. Dördüncü Rivayet.....	119
3.3.1.36. 81. Âyetle İlgili Hadisler	120
3.3.1.36.1. Birinci Rivayet.....	120
3.3.1.36.2. İkinci Rivayet	120
3.3.1.36.3. Üçüncü Rivayet	120
3.3.1.37. 82-84. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	120
3.3.1.37.1. Birinci Rivayet.....	121
3.3.1.37.2. İkinci Rivayet	121
3.3.1.38. 85-86. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	121
3.3.1.38.1. Birinci Rivayet.....	121
3.3.1.38.2. İkinci Rivayet	122
3.3.1.39. 87-88. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	122
3.3.1.39.1. Birinci Rivayet.....	122
3.3.1.39.2. İkinci Rivayet	122
3.3.1.40. 89-90. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	123
3.3.1.40.1. Birinci Rivayet.....	123
3.3.1.40.2. İkinci Rivayet	123
3.3.1.40.3. Üçüncü Rivayet	123
3.3.1.40.4. Dördüncü Rivayet.....	123
3.3.1.41. 91-93. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	124
3.3.1.41.1. Birinci Rivayet.....	124
3.3.1.41.2. İkinci Rivayet	124
3.3.1.41.3. Üçüncü Rivayet	124
3.3.1.42. 94. Âyetle İlgili Hadisler	125
3.3.1.42.1. Birinci Rivayet.....	125
3.3.1.42.2. İkinci Rivayet	125
3.3.1.42.3. Üçüncü Rivayet	125
3.3.1.42.4. Dördüncü Rivayet.....	126
3.3.1.42.5. Beşinci Rivayet.....	126
3.3.1.42.6. Altıncı Rivayet.....	127
3.3.1.42.7. Yedinci Rivayet	127
3.3.1.42.8. Sekizinci Rivayet	127
3.3.1.43. 96-98. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	127
3.3.1.43.1. Birinci Rivayet.....	128
3.3.1.43.2. İkinci Rivayet	128
3.3.1.43.3. Üçüncü Rivayet	128
3.3.1.43.4. Dördüncü Rivayet.....	128
3.3.1.44. 99-100. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	129
3.3.1.45. 101. Âyetle İlgili Rivayet	129
3.3.1.46. 102-103. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	130
3.3.1.46.1. Birinci Rivayet.....	130
3.3.1.46.2. İkinci Rivayet	130
3.3.1.46.3. Üçüncü Rivayet	130
3.3.1.47. 104-106. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	131
3.3.1.47.1. Birinci Rivayet.....	131
3.3.1.47.2. İkinci Rivayet	131
3.3.1.48. 107-108. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	132
3.3.1.48.1. Birinci Rivayet.....	132
3.3.1.48.2. İkinci Rivayet	132
3.3.1.48.3. Üçüncü Rivayet	132
3.3.1.48.4. Dördüncü Rivayet.....	133
3.3.1.48.5. Beşinci Rivayet.....	133
3.3.1.48.6. Altıncı Rivayet.....	133
3.3.1.49. 109. Âyetle İlgili Hadisler	133
3.3.1.49.1. Birinci Rivayet.....	134
3.3.1.49.2. İkinci Rivayet	134

3.3.1.50. 110. Âyetle İlgili Rivayet	134
3.3.2. Değerlendirme.....	135
4. RA'D, İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ	136
4.1. Râ'd Sûresi.....	136
4.1.1. Râ'd Sûresindeki Hadislerin Tahriri	136
4.1.1.1. 1. Âyetle İlgili Rivayet	136
4.1.1.2. 2. Âyetle İlgili Hadisler	136
4.1.1.2.1. Birinci Rivayet.....	136
4.1.1.2.2. İkinci Rivayet	137
4.1.1.2.3. Üçüncü Rivayet	137
4.1.1.3. 3. Âyetle İlgili Hadisler	138
4.1.1.3.1. Birinci Rivayet.....	138
4.1.1.3.2. İkinci Rivayet	138
4.1.1.4. 4. Âyetle İlgili Rivayet	138
4.1.1.5. 5. Âyetle İlgili Hadisler	140
4.1.1.5.1. Birinci Rivayet.....	140
4.1.1.5.2. İkinci Rivayet	141
4.1.1.5.3. Üçüncü Rivayet	141
4.1.1.6. 6-7. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	142
4.1.1.7. 8. Âyetle İlgili Hadisler	142
4.1.1.7.1. Birinci Rivayet.....	142
4.1.1.7.2. İkinci Rivayet	142
4.1.1.8. 9-11. Âyetlerle İlgili Hadisler	143
4.1.1.8.1. Birinci Rivayet.....	143
4.1.1.8.2. İkinci Rivayet	143
4.1.1.9. 12-13. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	143
4.1.1.9.1. Birinci Rivayet.....	143
4.1.1.9.2. İkinci Rivayet	144
4.1.1.9.3. Üçüncü Rivayet	144
4.1.1.9.4. Dördüncü Rivayet.....	145
4.1.1.10. 14. Âyetle İlgili Hadisler	145
4.1.1.10.1. Birinci Rivayet.....	145
4.1.1.10.2. İkinci Rivayet	146
4.1.1.11. 15. Âyetle İlgili Hadisler	148
4.1.1.11.1. Birinci Rivayet.....	148
4.1.1.11.2. İkinci Rivayet	148
4.1.1.11.3. Üçüncü Rivayet	149
4.1.1.12. 20-21. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	149
4.1.1.12.1. Birinci Rivayet.....	149
4.1.1.12.2. İkinci Rivayet	150
4.1.1.13. 22. Âyetle İlgili Hadisler	151
4.1.1.13.1. Birinci Rivayet.....	152
4.1.1.13.2. İkinci Rivayet	153
4.1.1.13.3. Üçüncü Rivayet	154
4.1.1.14. 23. Âyetle İlgili Hadisler	155
4.1.1.14.1. Birinci Rivayet.....	155
4.1.1.14.2. İkinci Rivayet	156
4.1.1.14.3. Üçüncü Rivayet	157
4.1.1.14.4. Dördüncü Rivayet.....	157
4.1.1.14.5. Beşinci Rivayet.....	157
4.1.1.14.6. Altıncı Rivayet.....	157
4.1.1.14.7. Yedinci Rivayet	157
4.1.1.15. 24-25. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	158
4.1.1.15.1. Birinci Rivayet.....	158
4.1.1.15.2. İkinci Rivayet	158
4.1.1.16. 26-28. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	159
4.1.1.16.1. Birinci Rivayet.....	159
4.1.1.16.2. İkinci Rivayet	159
4.1.1.17. 29. Âyetle İlgili Hadisler	159

4.1.1.17.1. Birinci Rivayet.....	159
4.1.1.17.2. İkinci Rivayet	159
4.1.1.17.3. Üçüncü Rivayet	160
4.1.1.17.4. Dördüncü Rivayet.....	160
4.1.1.17.5. Beşinci Rivayet.....	160
4.1.1.17.6. Altıncı Rivayet.....	160
4.1.1.17.7. Yedinci Rivayet	161
4.1.1.17.8. Sekizinci Rivayet	161
4.1.1.17.9. Dokuzuncu Rivayet	161
4.1.1.17.10. Onuncu Rivayet	161
4.1.1.18. 30. Âyetle İlgili Hadisler	162
4.1.1.18.1. Birinci Rivayet.....	162
4.1.1.18.2. İkinci Rivayet	163
4.1.1.19. 33. Âyetle İlgili Rivayet	163
4.1.1.20. 39. Âyetle İlgili Hadisler	163
4.1.1.20.1. Birinci Rivayet.....	163
4.1.1.20.2. İkinci Rivayet	163
4.1.1.20.3. Üçüncü Rivayet	164
4.1.1.20.4. Dördüncü Rivayet.....	164
4.1.1.20.5. Beşinci Rivayet.....	165
4.1.1.21. 40-41. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	165
4.1.1.21.1. Birinci Rivayet.....	165
4.1.1.21.2. İkinci Rivayet	166
4.1.1.22. 43. Âyetle İlgili Hadisler	166
4.1.1.22.1. Birinci Rivayet.....	166
4.1.1.22.2. İkinci Rivayet	166
4.1.1.22.3. Üçüncü Rivayet	167
4.1.1.22.4. Dördüncü Rivayet.....	167
4.1.2. Değerlendirme.....	167
4.2. İbrâhîm Sûresi.....	167
4.2.1. İbrâhîm Sûresindeki Hadislerin Tahrici	168
4.2.1.1. 4-5. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	168
4.2.1.2. 6-7. Âyetlerle İlgili Rivayet.....	169
4.2.1.3. 8-9. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	169
4.2.1.3.1. Birinci Rivayet.....	169
4.2.1.3.2. İkinci Rivayet	170
4.2.1.4. 10. Âyetle İlgili Hadisler	170
4.2.1.4.1. Birinci Rivayet.....	170
4.2.1.4.2. İkinci Rivayet	170
4.2.1.4.3. Üçüncü Rivayet	171
4.2.1.4.4. Dördüncü Rivayet.....	171
4.2.1.5. 15-16. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	171
4.2.1.5.1. Birinci Rivayet.....	171
4.2.1.5.2. İkinci Rivayet	171
4.2.1.5.3. Üçüncü Rivayet	172
4.2.1.5.4. Dördüncü Rivayet.....	172
4.2.1.5.5. Beşinci Rivayet.....	172
4.2.1.6. 17. Âyetle İlgili Hadisler	173
4.2.1.6.1. Birinci Rivayet.....	173
4.2.1.6.2. İkinci Rivayet	173
4.2.1.6.3. Üçüncü Rivayet	173
4.2.1.6.4. Dördüncü Rivayet.....	173
4.2.1.7. 18. Âyetle İlgili Hadisler	174
4.2.1.7.1. Birinci Rivayet.....	174
4.2.1.7.2. İkinci Rivayet	174
4.2.1.7.3. Üçüncü Rivayet	175
4.2.1.8. 22. Âyetle İlgili Hadisler	175
4.2.1.8.1. Birinci Rivayet.....	175
4.2.1.8.2. İkinci Rivayet	175

4.2.1.9. 25. Âyetle İlgili Hadisler	176
4.2.1.9.1. Birinci Rivayet.....	176
4.2.1.9.2. İkinci Rivayet	177
4.2.1.9.3. Üçüncü Rivayet	177
4.2.1.10. 26. Âyetle İlgili Rivayet	177
4.2.1.11. 27. Âyetle İlgili Rivayet	178
4.2.1.12. 28-30. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	179
4.2.1.12.1. Birinci Rivayet.....	179
4.2.1.12.2. İkinci Rivayet	179
4.2.1.12.3. Üçüncü Rivayet	179
4.2.1.12.4. Dördüncü Rivayet.....	180
4.2.1.13. 34. Âyetle İlgili Rivayet	180
4.2.1.14. 37. Âyetle İlgili Hadisler	180
4.2.1.14.1. Birinci Rivayet.....	180
4.2.1.14.2. İkinci Rivayet	181
4.2.1.14.3. Üçüncü Rivayet	181
4.2.1.15. 38-39. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	182
4.2.1.15.1. Birinci Rivayet.....	182
4.2.1.15.2. İkinci Rivayet	182
4.2.1.15.3. Üçüncü Rivayet	182
4.2.1.15.4. Dördüncü Rivayet.....	182
4.2.1.15.4. Dördüncü Rivayet.....	183
4.2.1.15.5. Beşinci Rivayet.....	183
4.2.1.16. 40. Âyetle İlgili Rivayet	183
4.2.1.17. 43-44. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	184
4.2.1.17.1. Birinci Rivayet.....	184
4.2.1.17.2. İkinci Rivayet	184
4.2.1.17.3. Üçüncü Rivayet	184
4.2.1.17.4. Dördüncü Rivayet.....	185
4.2.1.17.5. Beşinci Rivayet.....	185
4.2.1.17.6. Altıncı Rivayet.....	185
4.2.1.17.7. Yedinci Rivayet	185
4.2.1.17.8. Sekizinci Rivayet.....	186
4.2.1.18. 45-46. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	186
4.2.1.18.1. Birinci Rivayet.....	186
4.2.1.18.2. İkinci Rivayet	186
4.2.1.19. 47-48. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	186
4.2.1.19.1. Birinci Rivayet.....	187
4.2.1.19.2. İkinci Rivayet	187
4.2.1.20. 49-52. Âyetlerle İlgili Hadisler.....	187
4.2.1.20.1 Birinci Rivayet.....	188
4.2.1.20.2. İkinci Rivayet	188
4.2.2. Değerlendirme.....	188
4.3. Hicr Sûresi	189
4.3.3. Hicr Sûresindeki Hadislerin Tahriri.....	189
4.3.3.1. 3. Âyetle İlgili Rivayet	189
4.3.3.2. 15. Âyetle İlgili Hadis	190
4.3.3.3. 16. Âyetle İlgili Hadis	190
4.3.3.4. 17. Âyetle İlgili Hadisler	191
4.3.3.4.1. Birinci Rivayet.....	191
4.3.3.4.2. İkinci Rivayet	191
4.3.3.4.3. Üçüncü Rivayet	192
4.3.3.5. 19. Âyetle İlgili Rivayet	193
4.3.3.6. 21. Âyetle İlgili Rivayetler	193
4.3.3.6.1. Birinci Rivayet.....	193
4.3.3.6.2. İkinci Rivayet	194
4.3.3.6.3. Üçüncü Rivayet	194
4.3.3.7. 23. Âyetle İlgili Rivayet	194
4.3.3.8. 24. Âyetle İlgili Rivayet	195

4.3.3.9. 25. Ayetle İlgili Rivayet	196
4.3.3.10. 27. Ayetle İlgili Hadis	197
4.3.3.11. 28. Ayetle İlgili Hadis	197
4.3.3.12. 41. Ayetle İlgili Hadisler	197
4.3.3.12.1. Birinci Rivayet	197
4.3.3.12.2. İkinci Rivayet	198
4.3.3.13. 45. Ayetle İlgili Hadisler	198
4.3.3.13.1. Birinci Rivayet	198
4.3.3.13.2. İkinci Rivayet	199
4.3.3.14. 52. Ayetle İlgili Rivayet	199
4.3.3.15. 71. Ayetle İlgili Rivayet	200
4.3.3.16. 79. Ayetle İlgili Rivayet	200
4.3.3.17. 85. Ayetle İlgili Rivayet	201
4.3.3.18. 88. Ayetle İlgili Hadisler	202
4.3.3.18.1. Birinci Rivayet	202
4.3.3.18.2. İkinci Rivayet	202
4.3.3.18.3. Üçüncü Rivayet	203
4.3.3.19. 92. Ayetle İlgili Rivayet	203
4.3.3.20. 94. Ayetle İlgili Rivayetler	204
4.3.3.20.1. Birinci Rivayet	204
4.3.3.20.2. İkinci Rivayet	204
4.3.3.21. 96. Ayetle İlgili Rivayet	205
4.3.3.22. Doksan Yedinci Ayetle İlgili Rivayet	205
4.4. Değerlendirme	205
5. SONUÇ	207
KAYNAKLAR	210
EKLER	213
ÖZ GEÇMİŞ	213

ÖZET

BEĞAVÎ'NİN MEÂLİMÜ'T-TENZİL İSİMLİ TEFSİRİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ (YÛNUS, HÛD, YÛSUF, RÂ'D, İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİ)

Zülal EKİCİ

Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Hadis Bilimi Programı

Şubat 2025, Sayfa: XXIV + 212

Tefsir ilmi kaynak ve yöntemleri bakımından dirayet ve rivayet tefsirleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Çalışmanın esasını oluşturan *Meâlimü't-tenzil* de Beğavî'nin rivayet tefsiri türünde yazmış olduğu önemli tefsir kaynaklarından biridir. Beğavî rivayet tefsiri ekolü gereğince eserinde Rasûlullâh'a nispet edilen merfû, sahâbeye nispet edilen mevkûf ve tabîine nispet edilen maktû rivayetlere yer vermektedir. Tefsirinde yer verdiği rivayetlerin bazılarını isnadlı olarak zikretse de bazılarını da sadece sahâbî ya da tabîin râvilerini zikrederek yani muallak bir şekilde vermekle yetinmektedir. Biz ise rivayetlerin tahrîcini yaptıktan sonra sıhhat değerlendirmesine tabii tutmaktayız. Bunun sonunda sahih, sahih li gayrihi, hasen, hasen li gayrihi, zayıf, mevzû ve bazen de aslı olmayan rivayetlerin yer aldığını görmekteyiz. Çalışmamızda ilk olarak Beğavî'nin hayatı, hocaları, öğrencileri, hadisçiliği ve eserlerine değinilmiştir. Daha sonra Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhim ve Hicr sûrelerine dair kısaca bilgilere yer verilip bu sûrelerdeki hadislerin kaynak tespiti, ardından sıhhat durumları hakkında bazı tetkikler yapılmıştır. Rivayetlerin değerlendirilmesi aşamasında Tirmizî, Hâkim en-Nisâbûrî ve Şuayb Arnavut gibi muhaddis ve muhakkiklerin sıhhat değerlendirmelerinden yararlanıp fikir beyanında bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Beğavî, Meâlimü't-tenzil, Tahriç, Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhim, Hicr.

ABSTRACT

The Extraction And Evolation Of Hâdîth In The Commentary Of Al-Baghawî Titled Maalim at-Tanzil (Surehs Yûnus, Hûd, Yûsuf, Ra'd, Ibrahim and Hijr)

Zûlal EKİCİ

Master Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Graduate School of Social Sciences

DEPARTMENT OF BASIC ISLAMIC SCIENCES

Hâdîth Science Program

February 2025, Page: XXIV + 212

Regarding sources and methods, the science of tafsir is divided into two direct and narrative tafsir. *Meâlim al-tanzîl*, which forms the basis of this study, is one of the important sources of tafsîr written by al-Baghâwî in the genre of narration tafsîr. Following the school of narrative tafsîr, al-Baghâwî includes in his tafsîr merfû narrations attributed to the Messenger of Allah, mawqûf narrations attributed to the Companions, and maqtû narrations attributed to the tabi'în. Although some of the narrations he includes in his commentary are mentioned with isnad, some of them are mentioned only by mentioning the narrators of the Companions or the Tabi'een; in other words, they are given in an ambiguous manner. Conversely, we subject the narrations to a health assessment after they have been narrated. In the end, we see that the narrations are sahih, sahih li gayrihi, hasan, hasan li gayrihi, weak, mawḍû, and sometimes not authentic. In our study, the life, teachers, students, hadith scholarship and works of al-Baghawî are mentioned. Then, brief information about Surahs Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, Ibrâhîm, and Hijr is given, and the sources of the hadiths in these surahs are identified, followed by some examinations of their authenticity. In the process of evaluating the narrations, we have made use of the authenticity evaluations of muhaddiths and muhaqqaqis such as al-Tirmidhi, al-Hâkim al-Nîsâbûrî, and Shu'ayb Alban, and we have expressed our opinions.

Keywords: Hadith, Badawî, Meâlim al-tanzîl, Tahrij, Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, Abraham, Hijr.

KISALTMALAR

H.	: Hicri
H.	: Hicri
Ö.	: Ölüm
b.	: Bin, İbn, Oğul, Oğlu
s.a.s.	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem

1. GİRİŞ

Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl* eseri çerçevesinde Yûnûs, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhîm ve Hicr sûrelerinde ki hadislerin tespitin de bulunup bu rivayetlerin tahriç ve değerlendirilmelerine yer verilecektir. Ardından bu rivayetlerin merfu, mevkuf ve maktû olmasına göre rivayetleri sınıflandıracağız. Ayet ve hadislerin anlamlarına yer verilecektir. Beraberinde bu rivayetlerin *Kütüb-i Tis'a*, muteber hadis kaynakları ve muhtelif eserlerde yer alıp almadığına dair kaynak tespiti yapılmaya çalışılacaktır. Ardından bu rivayetlerin sahih, hasen, zayıf, mevzu ya da aslının olmadığına dair sıhhat değerlendirilmelerin de bulunulacaktır. Bu değerlendirmeleri yaparken Tirmizî ve Şuayb Arnavut gibi âlimlerin görüşlerinden istifade edilecektir. Ardından ise rivayetin sıhhat durumu hakkında son hükme yer vermiş olacağız. Bu değerlendirmeleri yaparken el-Mektebetü's-Şâmile ve Cem'u'l-Cevâmi gibi uygulamalardan yararlanmaya çalışacağız. Ayrıca tez, makale ve ansiklopedi maddelerinden de istifade etmiş bulunacağız.

1.1. Genel Çerçeve

Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl* eseri çerçevesinde Yûnûs, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhîm ve Hicr sûrelerinde tespit ettiğimiz hadislerin tahririni yaparken *Kütüb-i Tis'a*, muteber hadis kaynakları ve muhtelif kaynaklarda rivayetin yer alıp almadığı incelenecektir. Ardından da bu rivayetin sıhhat durumuna göre değerlendirmeler yapılacaktır.

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Yaptığımız araştırmanın esas konusu; hadis ve tefsir ilimleri açısından önemli bir kimliğe sahip olan Beğavî'nin hayatı, eserleri ve hadis ilmine olan katkılarının bahsedip ardından tefsir ilminde önemli bir yere sahip olan *Meâlimü't-tenzîl* adlı eseri çerçevesinde Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhîm ve Hicr sûrelerinin tahririni ve sıhhat değerlendirmelerini yapmaktır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim dinimizde bilgi, amel ve hüküm bakımından başvurulması gereken temel kaynaklar arasında ilk sırada yer almaktadır. Hz. Peygamber de Kur'an-ı Kerim'in vahyi ile muhatap olması ve bunun sonucunda kendisine vahyedilen kitabın insanlara açıklanmasında görevli olması hasebiyle en önemli ikinci kaynak olmaktadır. Rasûlullâh döneminde yaşayan insanlar aynı dönemde yaşamının avantajıyla birlikte Kur'an-ı Kerim'in kendi dillerinde indirilmesinden dolayı kutsal kitabı anlama noktasında fazla sıkıntı yaşamıyorlardı. Fakat Allah Resul'ünün irtihalinden sonra onun rehberliğinde yetişen sahabe'nin ve ardından da tabiin vefatıyla Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması hususunda ilimlere ihtiyacı arttırmıştır. Bu itibarla İslam coğrafyasının genişlemesiyle birlikte farklı dillerden insanların da bu dine girmesi Kur'an'ın açıklanmasında ilimlere ihtiyacı arttırmıştır. Hz. Peygamber'in hadisleri başvurulması gereken en temel kaynaklardan biridir. Rivayetlerden istifade imkânı ise hadis ilmi müvâcehesinde mümkün olabilmektedir.

Bizlerin de bu çalışmadaki amacı Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl* adlı eserindeki Yûnus, Yûsuf, Hûd, Ra'd, İbrâhîm ve Hicr sûrelerinde sevk edilen hadisleri tespit edip ardından da bu hadislerin rivâyet ilmi çerçevesinde incelemesinde bulunmaya çalışmaktır. Bu sebeple hadislerin ravilerini tespit edip cerh ve ta'dil ilmi çerçevesinde tenkide tabi tutup ravilerin güvenilirliğini belirlemeye ve

cerh edilmiş ravilerin hangi eksiklikten ötürü cerh edildiğini tespit etmeye çalışacağız. Son olarak da Yûnus, Yûsuf, Hûd, Râ'd, İbrâhîm ve Hicr sûreleri çerçevesinde ele alacağımız Hadisleri sıhhat durumu açısından kategorize etmeye çalışacağız.

1.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda ilk olarak Beğavî'nin hayatı, eserleri ve hadis ilmine olan katkıları hakkında kısaca bilgi verilmeye çalışılacaktır. Daha sonra çalışmamızın esas kaynağı olan *Meâlimü't-tenzîl* hakkında kısaca bilgi verilecektir. Bu çalışmamızda ele aldığımız hadislerin tahrîc ve değerlendirmesini yapmadan önce o rivayetin hangi ayet bağlamında nakledildiğini göstermek için öncelikle ayetlere, ardından Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'indeki rivayetin çevirisine ve gerekli olan açıklamalara yer verilmeye çalışılacaktır. Daha sonra Yûnus, Hû'd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhîm ve Hicr sûrelerinde geçen hadisler tespit edilip tahrîcleri yapılacaktır. Tahrîc sözlükte “çıkmaq” anlamına gelen “hurûc” kelimesinin kökünden türetilmiş olan bir kelimedir. Nitekim tahrîc kelimesi hadis ıstılahında üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Birincisi bir hadisi isnadıyla beraber alıp bir kitapta nakletmek; ikincisi belirli kitaplardan seçilen hadislerle yeni bir kitap meydana getirmek; üçüncüsü bir eserde Hz. Peygamber'e veya sonraki iki nesle isnad edilen rivayetlerin temel kaynaklardaki yerlerini göstermek, bunların isnad ve sıhhat açısından durumuna işaret etmek (Görmez, 2010, 419-420) şeklindedir. Tahrîc yapana “muḥarrir” denilirken hadisin kaynağına veya yapısına ise “mahrec” denmektedir. Tahrîc sonucu oluşan eserler ise yine “tahrîc” olarak isimlendirilir. Tahrîci hadis ilmi çerçevesinde incelesek de tefsir, hukuk, kelam gibi ilimlerde de oldukça önemli ve değerlidir. Hadis ilmi açısından tahrîce baktığımızda hadisin asıl kaynağının tespit edilmesi, sünnetin korunması ve mevzû bir haber ile sahih bir hadisi ayırma konusunda oldukça işlevseldir.

Hadis rivayetlerinin tespiti el-Mektebetü's-Şâmile programı üzerinden bulunmaya çalışılacaktır. *Meâlimü't-tenzîl*'de inceleyeceğimiz sûrelerde yer alan hadislerin tespitinin ardından bu Hadislerin Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* adlı eserlerinde, ardından *Kütüb-i Tis'a*'da olup olmadığına bakılacaktır. Bahsettiğimiz eserlerde bu rivayetler geçmiyorsa diğer hadis kaynaklarına da başvurulacaktır. Ayrıca gerektiği takdirde tefsir kaynaklarından ve diğer ilimlerle ilgili kaynaklardan rivayet tespit edilecektir.

Rivayetlerin kaynakları belirlendikten sonra senedde yer alan raviler cerh ve ta'dil ilmi açısından tenkide tabi tutulacaktır. Cerh edilen raviler tespit edilip bu raviler hakkında bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

Rivayetlerin sıhhat bakımından kategorize edilişi ise sahih, hasen ve zayıf Hadisler olmak üzere üçe ayrılacaktır. Hadislerin bu şekilde sınıflandırılması ise sened esas alınarak yapılacaktır.

Râvilerin sıhhat açısından değerlendirilmesinde ise çoğunlukla Mizzî'nin *Tehzîbü'l-kemâl*'inden yararlanılıp ayrıca muhaddislerin görüşlerine yer verilecektir.

Buraya kadar arz ettiğimiz işin, kaçınılmaz olarak tarihsel tenkit yöntemi, veri derleme ve analiz yöntemi kullanılacaktır. Esasen tarih bilimi başta olmak üzere klasik metin veya veriler üzerine bina olan bilim dallarında kullanılan ve bhusus bu çalışmada esas alınacak yöntem, deskriptif (betimleyici) yöntem olup bu esnada el-Mektebetü's-Şâmile ve Cem'u'l-Cevâmi gibi teknolojik gereçlerden yararlanılacaktır.

1.1.4. Araştırmanın Kaynakları

Araştırmada Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'inin Muhammed Abdullah en-Nemr Osman Cum'a Damîriyye ve Süleyman el-Haraş tarafından tahkik edilen Dâru't-Tayyibe, Riyad baskısını

kullanılmaktadır. Çalışma esnasında ayetlerin meâlinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an-ı Kerim mealinden istifade edilmiştir.

Beğavî'nin hayatından söz ettiğimiz kısımlar bu alan çerçevesinde yazılmış olan tezler, makaleler ve TDV İslam ansiklopedisinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Yûnus, Hûd, Yûsuf, Râ'd, İbrâhim ve Hicr sûrelerinin tahrîci aşamasında ilk olarak *Meâlimü't-tenzîl*'de geçen hadislerin tespiti ve çevirisiyle işe başlanılmıştır. Sonra bu rivayetlerin, muhaddis müfessirimizin bizzat kendi eserlerini örnek alarak *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* adlı eserleri, daha sonra ulema nezdindeki değerleri dikkate alınarak *Kütüb-i Tis'a*'da tahrir edilip edilmediği araştırılmıştır. Ardından Ma'mer b. Râşid, İbn Hibbân, Bezzâr, İbn Ebî Şeybe, Taberânî ve Dârekutnî gibi muhaddislerin eserlerinden istifade edilmiştir.

Hadis kaynaklarında aynen veya mana bakımından örtüşen şekliyle tespit edilmeyen rivayetler sair tefsir kaynaklarında tetkik edilmiştir. Bu hususta faydalandığımız kaynaklar Hâzin'in *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*'i, İbn Âdil'in *el-Lübâb fî ulûmi'l-Kitâb*'ı, Senâullah'ın *et-Tefsîrû'l-Mazharî*'si, Sem'ânî'nin *Tefsîrû'l-Kur'an*'ı, Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ı, Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*'ı, İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm*'i ve İbn Kesîr'in *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm*'idir.

Beğavî ve eseleri üzerine ülkemizde yapılan çalışmalar da istifade ettiğimiz kaynaklar arasındadır.

1.1.5. Türkiye'de Beğavî ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Muhaddis, müfessir ve Şâfi fakihlerinden olan Beğavî hakkında ülkemizde birçok çalışmanın yapıldığını görmekteyiz. Bu çalışmaların bazılarında bahsetmeye çalışacağız.

1.1.5.1. Tezler

1. Saffet Sancaklı, *Meâlimü't-Tenzîl'in Rivayet Tefsirleri İçindeki Yeri*, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1990.
2. Adem Çalar, *Beğavî Tefsirinde Esbâb-ı Nüzûl*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
3. Hüseyin Bağatarhan, *Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi (Fatiha ve Bakara Sûreleri)*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
4. Habib Kılıç, *Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi (Nisâ ve Mâide Sûreleri)*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
5. Nesrişah Saylan, *Kıraat Açısından Beğavî Tefsiri*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
6. Nebahat Güneş, *Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi (Âl-i İmrân Sûresi 1-120. Ayetler)*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
7. Gülzemin Bulut, *Beğavî'nin Meâlimü't-tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi (Tevbe Sûresi)*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

8. Ramazan Erişgen, Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki hadislerin tahriç ve değerlendirilmesi (Nahl ve İsrâ Sûreleri), Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
9. Handenur Meğreli, Tabersi ve Beğavî Tefsirinde Bakara Sûresinin Kıraat Açısından İncelenmesi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
10. Hilâl Yılmaz, Sa'lebî'nin el-Keşf ve'l-beyân ile Beğavî'nin Meâlimü't-tenzîl Adlı Tefsirlerinin Şekil ve Muhteva Açısından Karşılaştırılması, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
11. Elif Değirmenci, Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirilmesi (Hac, Mü'minûn ve Nûr Sûreleri), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
12. Furkan Öztürk, Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirilmesi (Kehf, Taha, Meryem ve Enbiyâ Sûreleri), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
13. Fatih Şakacı, Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirilmesi (Furkan, Şuarâ, Kasas, Ankebût ve Rûm Sûreleri), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
14. Mustafa Beyaz, Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirilmesi (Lokmân, Secde ve Ahzâb Sûreleri), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

1.1.5.2. Makaleler

1. Ali Eroğlu, “Meâlimü't-Tenzîl ve Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azim Tefsirleri Üzerine Bir Mukayese”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9 (1990), 280-303.
2. Muhittin Düzenli, “Beğavî'nin Kitabı'l-Mesâbih Adlı Eserinin Kâdim Bir Nüshası ve Diğer Nüshalarla Mukayesesi”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi 14/3 (2014), 257-284.
3. Nesrişah Saylan, “Arap Dili İlişkisi Bağlamında Beğavî Tefsirinde Kıraat Vecihleri”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20/2 (2015), 159-178.
4. Ya'kûb Bıykoğlu, “Rivayet Türü Tefsir Mukaddimelerinin Tefsir Usûlü Bilgisi Bağlamında Değeri (Hüseyn el-Beğavî, Muhammed İbnü'l-Cevzi ve İbn Kesîr Örneği)” Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 28/1 (2019), 4957.
5. Mûsâ Erkaya, Ramazan Erişgen, “Meâlimü't-Tenzîl'de Nakledilen Merfû-Muttasıl Rivayetler Üzerine Bir İnceleme (Nahl Sûresi Örneği)”, Toplum Bilimleri Dergisi 30 (Haziran 2021) 162-186.

1.1.5.3. Ansiklopedi Maddeleri

1. Mevlüt Güngör, “Beğavî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 5/340-341.
2. Saffet Bakırcı, “Meâlimü't-Tenzîl”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/203-2034.
3. İbrâhîm Hatiboğlu, “Mesâbîhu's-Sünne”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/258-260.
4. İbrâhîm Hatiboğlu, “Şerhu's-Sünne”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38/569-570.

2. BEĞAVÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

Beğavî'nin tam adı, Muhyissünne Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud b. Muhammed el-Ferrâ el-Beğavî'dir. Kendisine Horosan'da Merverruz ile Herat arasında bulunan Bağşur kasabasına nispetle Beğavî denmiştir (İbn Hallikân, 1900, 2/137). Araştırmalarımıza göre çocukluk ve gençlik yılları hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Birçok lakabı olmasına rağmen en meşhuru Ferrâ'dır. Babasının kürkçülük işine nispeten el-Ferrâ olarak da anılmaktadır. Çoğu kaynakta h. 433'te, bazı kaynaklarda h. 436 yılında doğduğu ifade edilmektedir. Ölüm tarihi hakkında da muhtelif bilgi söz konusudur. Birçok eserde ilgili tarih h. 510 olarak belirtilse de bazı kaynaklarda h. 516 şeklinde geçmektedir (İbn Hallikân, 1900, 2/136-137). Ayrıca 80 yıla yakın bir hayat sürdürdüğünden bahsedilmektedir. O, züht ve takva sahibi bir âlimdir. Sade giyimi ve az yemesiyle tanınan fakat zayıf düşmesi üzerine zeytin ekmek yiyen, her daim abdestli olmaya özen gösteren Beğavî yetişmiş olduğu çevrenin dışına da çıkmamıştır (İbn Hallikân, 1900, 2/136-137; Güngör, 1992, 340-341).

Şâfiî mezhebine mensup bir âlim olmasına nisbeten eş- Şâfiî lakabı bulunmaktadır. Yaşadığı çevrenin ve mezhebinin de etkisiyle selefi bir bakış açısına sahiptir. Fakat eserlerini kaleme aldığı anda sadece kendi mezhebinin düşünceleriyle sınırlı kalmamıştır. Bütün mezheplerin görüşlerini inceleyip hangisi en uygunuysa ve kuvvetliyse onu seçmekte asla bir tereddütte düşmemiştir. Bütün Müslümanların dinin en temel kaynaklarından olan Kur'an ve sünnete her zaman bağlı kalmaları gerektiğini söylemiştir. Bu nedenle kendisine "Muhyissünne" ve "Rüknüddin" lakapları verilmiştir. Beğavî'nin birden çok lakabının olması onun çok yönlü bir âlim olduğunun da en bariz göstergelerinden biridir.

Müfessir ve muhaddis bir âlim olan Beğavî'nin hadis metinleri üzerinde daha fazla durulması için senedsiz hadis nakli geleneğini başlattığı bilinmektedir. Kendisinden sonra özellikle halk için tertip ve tasnif edilen hadis kaynaklarında senedlere yer verilmemiş, sahabeden olan ravi zikredilmekle yetinilmiştir.

Beğavî'nin yaşamış olduğu dönemde tarihi açıdan önemli diyebileceğimiz birçok olay olmuştur. Siyasi, içtimai, fıkri ve dini açılardan birçok Hadiseye sahne olan bu dönem, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kuruluş, yükseliş ve azamet devri ile duraklamanın bir kısmını içine almaktadır (A. Eroğlu, 1987, 22). Kısacası Beğavî dünya tarihi açısından önemi olan birçok olayın gerçekleştiği bir dönemde yaşamıştır. Beğavî, seksen yaşlarındayken ikinci vatanı olarak saydığı Meverruz'da vefat etmiş ve Talekan kabristanlığına defnedilmiştir (İbn Hallikân, 1900, 2/136).

2.2. Hocaları

Müfessir ve muhaddis bir âlim olan Beğavî hayatı boyunca birçok âlimden ders alma fırsatı bulmuştur. Bu kısımda sadece hocalarının isimlerini vermekle yetineceğiz.

1. Ebû Ali Kâdî Hüseyin b. Muhammed el-Mervezî (ö. 462/1069)
2. Ebû Ömer Abdülvâhid b. Ahmed el-Melîhî (ö. 463/1071)
3. Ali b. Yûsuf el-Cüveynî (ö. 463/1071)
4. Ya'kûb b. Ahmed b. Muhammed en-Neysâbü'rî (ö. 466/1073)
5. Ebû'l-Hasen Abdurrahmân b. Muhammed b. Muzaffer b. Dâvûd el-Bûşencî (ö. 467/1075)
6. Ebû Hasan Muhammed b. Muhammed eş-Şirâzi. (ö. 476/1083) (Öztürk, 2023, 5-6).

2.3. Öğrencileri

Birçok hocadan dersler alıp kendini geliştiren bir âlim olan Beğavî, ilim için seyahatta bulunduğu yerlerde birçok öğrencinin istifade ettiği bir kişi olmuştur. Bizler bu kısımda sadece önemli olan birkaç öğrencisinin ismini vermekle yetinmiş olacağız.

- Ebû Ali İbn Mes'ud el-Ferrâ el-Beğavî (ö. 529/1035)
- Ebû'l-Mukâtil İmâdüddîn Musâvir b. Fezzekûh el-Yezdî (ö. 546/1151)
- Abdurrahman b. Ömer b. el-Asfâr el-Bâmençî (ö.?)
- Ebû Futûh Muhammed b. Muhammed et-Tâî (ö. 555/1160)
- Ebû Mansûr, Muhammed b. Esâd el-Attârî (ö. 571/1175) (Öztürk, 2023, ss. 5-6).

2.4. Hadisçiliği

Şâfi mezhebine bağlı selefi bir düşüncenin hâkim olduğu bir ortamda yaşayan Beğavî yazmış olduğu eserlerde mezhep taassubuna düşmemiştir. Dini birçok alanda çalışmaları bulunsa da biz hadis alanında yapmış olduğu çalışmalar hakkında açıklamalarda bulunmaya çalışacağız.

Beğavî, sünnetin yaygınlaşması için çok çaba göstermiştir. Hatta bu sebeple hadisleri isnadsız nakletme dönemini başlatmış yani sadece metinlerini nakletmeye başlamıştır. Bazen sadece sahabi ravilerini zikretmekle yetinmiştir.

Beğavî'nin hadis alanında yazmış olduğu iki önemli eseri bulunmaktadır. Bunlar *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'dir. Seksenden fazla hocadan ders alıp da biriktirmiş olduğu hadisleri kaleme aldığı eseri *Şerhu's-sünne*'dir. *Mesâbîhu's-sünne* adlı eserinde ise hadislere isnadsız olarak yer vermiş, bazı rivayetlerde ise sadece sahabe ravilerin isimlerini zikretmekle yetinmiştir.

2.5. Eserleri

Birçok alanda âlim olan Beğavî'nin o ilim dallarında da yazmış olduğu eserleri bulunmaktadır. Bu kısımda yazmış olduğu eserlerin hangi alanla alakalı olduğunu belirtmekle beraber sadece eser isimlerini vermekle yetineceğiz.

2.5.1.Fıkıh İlmi İle İlgili Eserleri

1. et-Tehzîb.

2.5.2. Hadis İlmi İle İlgili Eserleri

1. Şerhu's-sünne
2. Mesâbîhu's-sünne
3. el-Cem' beyne's-sahîhayn
4. el-Envâr li şemâilî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Çalışmamızın esasını teşkil eden *Meâlimü't-tenzîl*'deki rivayetlerin çoğu onun *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* adlı eserlerinde geçtiği için bu iki eserden kısaca bahsetmek istiyoruz.

Şerhu's-sünne, Beğavî'nin Mühyî's-sünne lakabıyla meşhur olduğu eseridir. Bu eserinde genellikle bir Müslümanın günlük hayatında ihtiyaç duyabileceği tüm bilgiler yer almaktadır. Beğavî rivayetleri isnatlarıyla birlikte bu eserinde zikretmeye çalışmıştır. Bu hususta İmam Mâlik'in *el-Muvatta*'sından, Abdullah b. Mübârek'in *Kitâbü'z-zühd*'ünden, Abdurrezzâk b. Hemmâm'ın *el-Mûsânnef*'inden, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'leri, Buhârî ve

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'leri ve bunların üzerine yapılmış olan müstahreclerle birlikte Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve Dârimî'nin *es-Sünen*'lerinden istifade etmiş ve onların ittifakla reddettiği rivayetlere yer vermemeye çalışmıştır (Hatiboğlu, 2010, 569-570). İlk dönem Hadis şerhlerinden biri sayılan *Şerhu's-sünne*'nin en önemli özelliklerinden biri anlaşılması zor rivayetlerin açıklığa kavuşturulmasını ve garib olan sözcüklerin izah edilmesini sağlamaktır. Ayrıca Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'si fıkıh konularına göre tasnif edilmiş olup 42 kitap, 1461 bab ve 4321 hadis ihtiva etmektedir.

Mesâbihu's-sünne, Beğavî'nin hadislerin isnadlarını hazfederek yer verip şöhret bulduğu eseridir. Eserde rivayetleri konularına ve bablarına göre ayırmıştır. Diğer eserlerinde görülmemekle birlikte bu kaynakta Sahîhayn'dan seçtiği rivayetler için sahih derken diğer hadis kaynaklarından seçtiği rivayetler için hasen demektedir (Hatiboğlu, 2004, 258-260). Beğavî bu eserinde hadislerin sahâbî veya nadiren tabiîn râvisi dışında isnadları ilk defa reddetmiş ve Sahîhayn dışındaki rivayetlerin genelini hasen olarak değerlendirmesiyle tepkilere maruz kalmıştır (Hatiboğlu, 2004, 258-260). Hatta İbnü's-Salâh ve Nevevî ise sünen müelliflerinin eserlerinde hasen rivayetlerin dışında sahih ve zayıf hadislerin bulunabileceğini de söylemiştir (Hatiboğlu, 2004, 258-260). *Mesâbihu's-sünne* üzerine yapılmış olan en meşhur eser Hatîb et-Tebrîzî'nin *Mişkâtü'l-mesâbih*'idir (Erişgen, 2021, 17). *Mesâbihu's-sünne* 1294/1877 ve 1318/1900 yılları arasında Kâhire'de yayımlanmıştır (Erişgen, 2021, 17).

2.5.3.Tefsir İlmi İle İlgili Eserleri

1. Meâlimü't-tenzîl

Çalışmamızın esas kaynağı ve rivayet tefsiri metodu ile yazılmış olan *Melimu't-tenzil*, Beğavî'nin önemli eseridir. Bu eser, Tefsiru'l-Ferrâ ve Tefsiru'l-Beğavî olarak da bilinmektedir (Kılıç, 2015, 15). Beğavî bu eserindeki ayetleri hadisler eşliğinde açıklamaya çalışmıştır. Beğavî'nin hadis alanındaki otoritesi ayetleri hadislerle açıklamasıyla da varlığını hissettirmektedir. Beğavî'nin sünneti yaygınlaştırma düşüncesi üzerinden hadisleri senedsiz nakletme fikrinin yanı sıra o, *Meâlimü't-tenzîl*'deki bazı rivayetleri senedleri ile birlikte nakletmiştir. Rivayetlere senedleri ile birlikte vermesi eser üzerinde çalışma yapanlar içinde oldukça kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl*'de İsrailiyat'a yer vermekle birlikte bunları tek tek tenkit etmiş ve bazılarını reddetmiştir (Kılıç, 2018, 12). *Meâlimü't-tenzîl*'de açık ve anlaşılır bir üslup kullanmış, zor ifadelerle yer vermemiştir.

Çeşitli kütüphanelerde ve özellikle İstanbul'da pek çok yazma nüshası bulunan *Me'âlimü't-tenzîl*'in ilk neşri taş baskı olarak dört cilt halinde gerçekleştirilmiş (Bombay 1269), daha sonra tekrarlanan bu baskının (Bombay 1309) ardından eser Hâzin'in ve İbn Kesîr'in tefsiriyle birlikte basılmıştır (Kahire 1405, 1406, 1407). Kitap tahkiki Muhammed Abdullah en-Nemr, Osman Cum'a Damîriyye ve Süleyman Müslim el-Haraş'ın tahkikiyle sekiz cilt halinde neşredilmiştir (Riyad 1409/1989, 1414/1993) (Bakırcı, 2003, 203-204).

3. YÛNUS, HÛD VE YUSUF SÛRELERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ

3.1. Yûnus Sûresi

Yûnus Sûresi, 109 ayetten oluşmaktadır. Kur'an'ı Kerim'deki sıralamasına göre onuncu, nüzul sırasına göre de elli birinci sûredir. Mekkî bir suredir. İsrâ sûresinden sonra Hûd sûresinden önce nazil olmuş bir sûredir. Kur'an-ı Kerim'de ise Tevbe sûresinden sonra ve Hûd sûresinden önce yer almaktadır. 40, 94 ve 96. ayetlerin Medine'de nazil olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır. Sûrenin adının "Yûnus" olması sebebiyle Yûnus peygamber aklımıza gelse de surenin sadece 98. ayetinde Yûnus peygamberden bahsedildiğini görmekteyiz. Ayetin mealı şu şekildedir:

Keşke (o helâk edilen beldelerden) bir belde halkı iman edip de imanı kendisine yarar sağlasaydı! Ama Yûnus'un kavmi hariç. Nitekim onlar iman edince dünya hayatındaki zillet azabını üstlerinden kaldırmış ve kendilerine belirli bir süreye kadar yaşama imkânı vermiştik (Yûnus, 10/98).

Bu surenin konusu Kur'an-ı Kerim'in genel sistematiğine bağlı kalarak Allah'a, peygamberlerine ve peygamberlerine göndermiş olduğu vahye insanların uymalarının istenmesi, tâbi olmamaları durumunda başlarına neler gelebileceğinin beyanını içermektedir. Bizler bu sûre çerçevesinde *Meâlimü't-tenzîl*'de geçen hadislerin tespitini ve tahririni yapmaya çalışacağız. Tespit ettiğimiz hadislerde *Meâlimü't-tenzîl*'deki sıralamayı esas alacağız.

3.1.1. Yûnus Sûresindeki Hadislerin Tahriri

Beğavî bu sûrede 60 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamları yazıldıktan sonra ayetlerin tefsiri sadedinde yer alan rivayetlerin tahrir ve değerlendirmelerine geçilecektir.

3.1.1.1. 1. Âyetle İlgili Hadisler

Elif-lâm-râ. Bunlar hüküm ve hikmet dolu kitabın âyetleridir. (Yûnus, 10/1)

3.1.1.1.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs ve Dahhâk ayette geçen *الر* lafzını *أَنَا اللَّهُ أَرَى* /Ben Allah'ım ve görmekteyim şeklinde açıklamışlardır (Beğavî, 1996, 4/117).

Bu rivayet Beğavî'nin Yûnus Sûresinde kullanmış olduğu ilk rivayettir. *Meâlimü't-tenzîl*'de rivayete ta'liken yer verilmiştir. Mezkûr rivayet İbn Abbâs (ö.68/687-88) ve Dahhâk'a (ö.105/723) aittir. Bu rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihi's-sünne*'sinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerindedir. yer almamaktadır.

Bu rivayet Sem'ânî'nin, Kurtûbî'nin, İbn Âdil'in ve Vâhidî'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır. İbn Âdil ve Kurtûbî'de rivayetin İbn Abbâs'tan, Vâhidî'de "üçüncü yön" olarak ve Sem'ânî'de ise Beğavî'de olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 1/257; Kurtubî, 1964, 8/304; Sem'ânî, 1997, 2/364; Vâhidî, 2009,2/16).

Taberî'nin tefsirinde ise Yahyâ b. Dinâr b. Meymûn el-Vâsıt < Ebû Esma < Ebû Revak < Dahhâk, isnadının ardından metin kısmının aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Taberî, 2010, 15/589).

İbn Abbâs'ın sahâbeden olması sebebiyle rivayet mevkûf, Dahhâk'ın tabiinden olması sebebiyle rivayet maktûdur.

Rivayetin aslî kaynaklarda yer almaması ve mullak olarak bulunması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.1.1.1.2. İkinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr (ö. 94/713[?]) حم, الر, ve ن harflerinin ism-i Rahmân'dan olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/117).

Müellifin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne* ve *Şerhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve diğer muteber hadiskaynaklarında ilgili rivayete rastlayamadık.

Aslî kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.1.3. Üçüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî ilk ayette geçen الْحَكِيم ile Allah Teâlâ'ya itaat edenlere cennet, isyan edenlere cehennem ile hükmedileceğini ifade etmektedir (Beğavî, 1996, 4/117).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den maktû olarak nakletmiş olduğu bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayete Sa'lebî (ö.427/1035) ve Hâzin (ö.741/1341) tefsir kaynaklarında yer vermektedir (Hâzin, 1994, 14/426; Sa'lebî, 2014, 2/160).

Fahreddin er-Râzî'nin (ö.606/1210) *Mefâtîhu'l-gayb*'ında bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verildiğini görmekteyiz: “Ayette geçen hikmet kavarmı ile iyilik yapmayı ve yardımda bulunmayı emrederken kötülükte bulmayı ve zulm etmekten de kaçınmayı emretmiştir. O, itaat edenlere cennet, isyan edenlere cehennnem ile hükmedeceğini belirtmiştir.” (Fahreddin er-Râzî, 1999, 17/185).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayeti zayıf olarak değerlendirmekteyiz.

3.1.1.2. 2-3. Âyetlerle İlgili Hadisler

İçlerinden bir kişiye “insanları uyar ve içlerinden iman edenlerin Allah katında değerli bir yeri bulunduğunu müjdele” diye vahiy göndermemiz insanlar için şaşılabacak bir şey midir? Bir de inkâr edenler, “bu, kuşkusuz apaçık bir büyücü” demektedirler. Kuşkusuz rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da (yarattığı) arşa hâkim olan, her işi yöneten Allah'tır. O izin vermedikçe şefaate edecek biri de yoktur. İşte bu Allah sizin rabbinizdir, öyleyse O'na kulluk ediniz. Bunları düşünmez misiniz? (Yûnus 10/2, 3).

3.1.1.2.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: “Yaptıklarının karşılığı güzel bir mükâfattır.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Müellifin İbn Abbâs'tan mevkûf olarak naklettiği bu rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'de bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/161).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.2.2. İkinci Rivayet

Dahhâk dedi ki: “Doğruluk, mükâfattır.” (Beğavî, 1996, 4/120)

Beğavî'nin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği maktû bir rivayettir.

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Tahâvî'nin *Şerhu'l-akidet*'i-Tahâviyye'sinde bu rivayet geçmektedir (Tahâvî, 1996). Ayrıca *Müşkilü'l-âsâr*'ında senedli olarak bu rivayete yer vermektedir (Tahâvî, 1994, 452).

Taberî'de ise bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Vekî < Muhârib < Cuveybir < Dahhâk, senedinin ardından da metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Taberî, 2001, 12/108).

Sa'lebî tefsirinde bu rivayeti bulundurmaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/161).

Dahhâk'ın tabîinden olması sebebiyle rivayet maktûdur. Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Mâin ve Ebû Zûr'a er-Râzî tarafından sika olarak kabul edilen Dahhâk, Yahyâ b. Saîd el-Kattân tarafından da zayıf olarak kabul edilmektedir (M. Eroğlu, 1993, 410-411).

Muteber hadiskaynaklarında geçmemesiyle birlikte muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünüyoruz.

3.1.1.2.3. Üçüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: “Seleflerin yaptığı iyiliktir.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den ta'liken naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/162).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.2.4. Dördüncü Rivayet

Ali b. Ebî Talha'nın İbn Abbâs'tan aktardığına göre o şöyle demiştir: “O ilk zikir mutluluktur.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan ta'liken naklettiği bu mevkûf rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın (ö.1225/1810) ve İbn Âdil'in (8/14. Yüzyıl) tefsirlerinde bu rivayete yer verdiklerini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/256; Senâullah, 1991, 5/6).

Muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.1.2.5. Beşinci Rivayet

Zeyd b. Eslem dedi ki: “Allah Resul'ünün şefaattidir.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Müellifin Zeyd b. Eslem'den (ö.136/754) naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet yer alırken Sa'lebî ve Hâzin'de bulunmadığını görmekteyiz (Senâullah, 1991, 5/6).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.2.6. Altıncı Rivayet

Atâ dedi ki: “Kaybolmayan ve içerisinde sefalet olmayan bir samimiyet ortamıdır. Bu da refah seviyesidir.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Beğavî'nin Atâ'dan naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/256; Senâullah, 1991, 5/5).

Muallak olması ve muteber hadis kaynaaklarında bulunmaması sebebiyle rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.1.1.2.7. Yedinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: “Hayırda ve şerde üstün gelen herkesin Araplar arasında üstünlüğü vardır. İslam'da ise falanca üstündür deniyor fakat bana göre o doğrulukta ya da kötülükte üstünlüktür. Bu yüzden kötü şeyler yapan kötü kadındır, iyi şeyler yapan ise iyi kadındır.” (Beğavî, 1996, 4/120).

Müellifin Ebû Ubeyde'den ta'liklen naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis kitabında yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde, “Ebû Ubeyde ve Kisâi” tarafından bu rivayetin nakledildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/164). Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/427; İbn Âdil, 1998, 10/256).

Bu rivayet muallak olması ve muteber hadis eserlerinde bulunmaması sebebiyle zayıftır.

3.1.1.3. 7-9. Âyetlerle İlgili Hadisler

Bize kavuşma ümidi taşımayanlar, dünya hayatıyla yetinip onunla mutlu ve huzurlu olanlar, kanıtlarımıza aldırış etmeyenler var ya, hak ettikleri için onların yeri ateştir. İman edip dünya âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, rableri onlara, inanmaları sebebiyle yol gösterir; nimetlerle dolu cennetlerde onların bulundukları yerin altından ırmaklar akar. (Yûnus, 10/7, 8, 9)

3.1.1.3.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs şöyle dedi: “Rasûlullâh ve Kur'an ayetleri hakkında gafiller yüz çeviriyorlar. Küfür ve yalancılıktan kazandıkları şeylerin sonucunda varacakları yer ateştir.” (Beğavî, 1996, 4/122).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan ta'liklen naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Rivayetin aslî kaynaklarda ve mevzûat kaynaklarında yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.3.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: “O, onlara cennetin yolunu ve yürüyebilecekleri bir ışık gösterir. Onlara hidayet eder ve ödüllendirir.” (Beğavî, 1996, 4/122).

Müellifin Mücâhid'den (ö.103/721) isnadsız naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne* ve *Şerhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde yer verilmemektedir.

Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete yer verilirken Sa'lebî'de yer almadığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/430; Senâullah, 1991, 5/11).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olabileceğini düşünebiliriz.

3.1.1.4. 12-13. Âyetlerle İlgili Hadisler

İnsanın başına zararlı bir şey geldiğinde yan üstü yatarken veya otururken ya da ayakta iken hemen bize dua etmeye koyulur; onu zararlı durumdan kurtardığımızda ise –sanki başına gelen zararı gidermeye bizi çağırıp yalvarmamış gibi-inkârcılığa dönüp yoluna devam eder; haddi aşanlara işte bu şekilde yaptıkları güzel görünmektedir. Sizden önceki nice nesilleri, haksızlık ve kötülük yoluna saptıklarında yok ettik; hâlbuki peygamberleri onlara apaçık deliller getirmişlerdi, ama onların iman edecekleri yoktu. Günah yolunu seçen toplulukları işte böyle cezalandırırız. (Yûnus, 10/12, 13)

3.1.1.4.1. Birinci Rivayet

Ahemd b. Abdullah es-Salâh < Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Bişr < Ebû Ali İsmâil b. Muhammed es-Saffâr < Ahmed b. Mansûr ez-Ziyâd < Abdurrezzâk < Ma'mer < Hemmâm b. Münebbih < Ebû Hüreyre:

Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: “Ey Allah'ım beni terk etmeyeceğine dair seninle bir anlaşma yaptık. Fakat ben bir insanım ve insanların başlarına ne geliyorsa benim de başıma geliyor. Öyleyse müminlerden hangisini incitir, azarlar, kırbaçlar ya da lanet edersem kıyamet günü onu kendisine yaklaştıracak bir dua, zekât veya adak yap.” (Beğavî, 1996, 4/124).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat bir başka Hadisle desteklenmesi neticesinde hasen li gayrihi olacağını söylemektedir. Ahmed b. Abdullah dışındaki râvileri sikadır. Ahmed b. Abdullah ise meçhûlül-hal'dir (Beğavî, 1996, 4/124).

Beğavî naklettiği bu merfû rivayete *Mesâbihu's-sünne*'de ve *Şerhu's-sünne*'de yer vermemektedir (Beğavî, 1982, 5/8).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim'in (ö.261/875) *el-Câmiu's-sahîh*'inde ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde aynı lafızla nakledilmesine rağmen farklı senedlerle yer verildiğini görmekteyiz.

Müslim, Zuheyr b. Harb < Abd b. Humeyd: Zuheyr < Ya'kûp b. İbrâhîm < Kardeşimin oğlu İbn Şihâb < Amcası < Saîd b. Müseyyeb < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber (Müslim b. Haccâc, t.y, 4/209).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayete isnadsız olarak yer verilip “Hz. Peygamber şöyle buyurdu” şeklinde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 13/520).

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/431).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin sahih olduğu ve Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğu beyanında bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 13/520).

Ahmed b. Hanbel'in eserinde geçmesi, Şeyhayn'ın şartlarına uygun olması ve sahih olması sebebiyle bizler de rivayeti sahih olarak değerlendirebiliriz.

3.1.1.4.2. İkinci Rivayet

İbn Cüreyc dedi ki: “Savurganlar sıkıntıya düştüklerinde dua ederler fakat feraha çıktıklarında ise şükretmezler. Bunun manası ise sizin için amellerinizi güzel kıldığı gibi sizden önce israf edenlerin de amellerini güzel kıldığıdır.” (Beğavî, 1996, 4/124).

Beğavî'nin İbn Cüreyc'den isnadsız naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “İbn Cüreyc dedi ki” ifadesi kullanılmayıp “dedi ki” şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Taberî, 2001, 12/133).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.5. 15-16. Âyetlerle İlgili Hadisler

Kendilerine âyetlerimiz açıkça okunup anlatılınca bize geleceklerine inanmayanlar, “Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir” dediler. Onlara şöyle de: “Onu kendiliğimden değiştirmeye hak ve yetkim yoktur, ben ancak bana vahyedilene uyuyorum. Eğer rabbime itaatsizlik edersem şüphesiz dehşetli bir günün azabından korkarım.” Yine de ki: “Allah (öyle) dileseydi ne ben onu size okuyabilirdim ne de siz onu anlayabilirdiniz; o gelmeden aranızda uzun süre yaşadım, siz aklınızı kullanıp düşünmez misiniz?” (Yûnus, 10/15, 16)

3.1.1.5.1. Birinci Rivayet

Ebû Saîd el-Hûdri'nin rivayet ettiğine göre Rasûlullâh şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz bu dünya yanıltıcı bir yeşilliktir. Allah sizin orada varisinizdir ve sizleri gözetleyendir.” (Beğavî, 1996, 4/125).

Müellifin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de isnadlı ve farklı lafızla geçmektedir.

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Ebû Ma'ser İbrâhîm b. Muhammed b. el-Hüseyn el-Verrâk el-Feyraki < Ebû Abdullah Muhammed b. Zekeriyya b. Yahyâ < Ebû's-Salt < Hammâd b. Zeyd < Ali b. Zeyd < Ebû Nadra < Ebû Saîd el-Hûdri:

Hiz. Peygamber birgün öğle namazını kıldıktan sonra ayağa kalktı güneş batıncaya kadar bize vaaz verdi. Kıyamet gününe kadar olacakları bizlere anlattı. O sırada bazıları bu anlatılanları unutmazken bazıları da unuttu. Ve o sırada Hiz. Peygamber “Şüphesiz bu dünya yanıltıcı bir yeşilliktir. Allah sizin orada varisinizdir ve yaptıklarınızı gözetleyendir. Dünyaya ve kadınlara karşı dikkatli olun.” (Beğavî, 1982, 14/239).

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sine göre bu rivayetin isnadı çok zayıftır. Çünkü Abdusselm b. Sâlih el-Herevi münker'ül-Hadis'tir (Beğavî, 1982, 14/239).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde, Muhammed b. el-Müsennâ < Muhammed b. Beşşâr < Muhammed b. Ca'fer < Şû'be < Ebû Mesleme < Ebû Nadra < Ebû Saîd el-Hûdri < Hiz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/89).

İbn Mâce (ö.273/887), İmrân b. Mûsâ el-Leysî < Hammâd b. Zeyd < Ali b. Zeyd b. Cüd'an < Ebû Nadra < Ebû Saîd < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi bulunmaktadır (İbn Mâce, t.y, 2/1325)

Tirmizî (ö.279/892), İmrân b. Mûsâ el-Gazzâzû'l-Basrî < Hammâd b. Zeyd < Ali b. Zeyd b. Cüd'an el-Kuraşî < Ebû Nadra < Ebû Saîd el-Hûdri: "Hz. Peygamber birgün öğle namazını kıldıktan sonra ayağa kalktı güneş batıncaya kadar bize vaaz verdi. Kıyamet gününe kadar olacakları bizlere anlattı. O sırada bazıları bu anlatılanları unutmazken bazıları da unuttu. Ve o sırada Hz. Peygamber "Şüphesiz bu dünya yanıltıcı bir yeşilliktir. Allah sizin orada varisinizdir ve yaptıklarınızı gözetleyendir. Dünyaya ve kadınlara karşı dikkatli olun. Şüphesiz kıyamet günü her hainin hainliği derecesinde bir bayrağı olacak ve ayaklarının altına yerleştirilecek. Yöneticilerden daha haini de yoktur." rivayetine yer vermiştir (Tirmizî, 1975, 4/483).

Nesâî'nin es-Sünenü'l-kübrâ'sında bu rivayet, Muhammed b. Beşşâr < Muhammed < Şû'be < Ebû Mesleme < Ebû Nadra < Ebû Saîd < Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Nesâî, 2001, 8/302).

Ma'mer b. Râşid (ö.153/770), Abdurrezzâk < Ma'mer < Ali b. Zeyd b. Cüd'an < Ebû Nadra < Saîd el-Hûdri, senedinin ardından metin kısmına Tirmizî'nin es-Sünen'inde olduğu gibi yer vermiştir (Ma'mer b. Râşid, 1982, 11/346).

Taberî'nin tefsirinde ise bu rivayetin senedli ve lafız kısmındaki bazı farklılıklarla geçtiğini görmekteyiz.

Bişr < Yezîd < Saîd < Katâde < Hz. Peygamber: "Şüphesiz bu dünya yanıltıcı bir yeşilliktir. Allah sizin orada varisinizdir ve yaptıklarınızı gözetleyendir. Dünyaya ve kadınlara karşı dikkatli olun." (Taberî, 2001, 15/152).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce'de bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmektedir. Çünkü Ali b. Zeyd b. Cüd'an zayıf bir râvidir. Fakat onun rivayet ettiği Hadisin yine de kabul edildiğine dair hüküm bulunmaktadır. Bu Hadis Müslim'in şartlarını sağlamakla beraber râvileri sika ve Müslim'in râvileridir. Nesâî'de isnadın muttasıl ve râvilerin sika olduğuna dair beyan bulunmaktadır (İbn Mâce, t.y, 2/1325).

Tirmizî'nin es-Sünen'inde bu rivayetin hasen olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 4/58).

Bu rivayetin genellikle mütâbi olarak nakledildiği ve İbn Mâce tarafından zayıf olarak değerlendirilmesine karşın Müslim'in şartlarını taşıması, Tirmizî'de hasen olarak değerlendirilmesi ve Nesâî'nin genel olarak olumlu hükümde bulunması sebebiyle Hadisin hasen olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.1.5.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Mekke müşrikleri demektir (Beğavî, 1996, 4/125).

Katâde'nin (ö.117/735) "Mekke müşrikleri" diye açıklamış olduğu bu ifade ile kendilerine ayetlerimiz okunup anlatılınca onlara inanmayanlardan bahsedildiğini Kur'an yolu Türkçe meal ve tefsir adlı çalışmadan çıkarmış bulunmaktayız.

Beğavî'nin Katâde'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Aslî kaynaklarda ve mevzûât eserlerinde yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.5.3. Üçüncü Rivayet

Mukatil dedi ki: Onlar beş kişidir. Abdullah b. Ümeyye el-Mahzûmî, Velîd b. Muğîre, Mikraz b. Hafs, Amr b. Abdullah b. Ebû Kays el-Âmirî ve el-As b. Amr b. Haşim. Rasûlullâh’a şöyle dediler: “Eğer sana iman etmemizi istiyorsan (bundan başka bir Kur’an getir) Lat, Uzza ve Menat’a itaatten vazgeçmeyeceğiz ve bunda da bir kusur görmemekteyiz. Eğer onu Allah indirmezse “Sen kendi istediğinlesin” de ve bir azap alametinin yerine bir rahmet alameti veya haram bir şeyin yerine helal bir şey yap ve onlara de ki: “Ey Muhammed Kur’an’ı değiştirmek bana uymaz, bana vahyedilene uymak düşer. Yani: “Ben sadece bana vahyedilene uyarım ve senin yasakladığın şeylerden kendimi men ederim. Rabbime isyan edersem büyük günün azabından korkarım.” (Beğavî, 1996, 4/125).

Müellifin Mukâtil’den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Rivayet’in Sa’lebî’nin tefsirinde “Abdullah b. Ümeyye, el-Mahzûmî, Velîd b. Muğîre, Mukarraz b. Hafs, Amr b. Abdullah b. Ebû Kays, el-Âmirî ve el-As b. Amr b. Haşim’den oluşan beş kişilerdi. Onlar, Rasûlullâh’a şöyle dediler: “İçerisinde Lat, Uzza, Menat ve Hubel’e ibadetlerin men edilmediği ve onlardan da sakınılmasının gerekmediği yeni bir Kur’an getirin.” şeklinde geçtiğini görmekteyiz (Sa’lebî, 2014, 15/529).

Ayrıca Hâzin’in tefsirinde bu rivayet geçmektedir (Hâzin, 1994, 2/432).

Bu hadisin muallak olması ve muteber hadis eserlerde bulunmaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.1.1.6. 17-19. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah hakkında yalan uyduran veya O’nun âyetlerini yalanlayandan daha zalim kimse var mıdır? Günah yoluna sapanların kurtuluşu yoktur. Allah’ı bırakıp kendilerine fayda da zarar da veremeyen şeylere tapıyorlar ve “Bunlar Allah katında bizim aracılarımız” diyorlar. Onlara şöyle de: “Göklerde ve yerde Allah’ın bilmediği bir şeyi O’na bildirmeye mi kalkışıyorsunuz? Onların yakıştırdıkları ortaklardan O’nun yüce ve münezzeh olduğunda şüphem yoktur. İnsanlar (inanç birliği içinde bütünleşmiş) tek bir topluluktan ibaretti, sonra aralarında inanç farklılığı oluştu. Eğer rabbinin katında daha önce verilmiş bir söz olmasaydı, ayrılığa düştükleri konuda aralarında hüküm verilir, iş bitirilirdi. (Yûnus, 10/17, 18, 19)

3.1.1.6.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs okudu: “Ve ben sizi bu konuda uyarmadım.” (O gelmeden aranızda uzun süre yaşadım) ve kırk yaşındayken (ondan önce) Kur’an indirilmeden önce sana hiçbir şey göndermedim. (Siz aklınızı kullanıp düşünmez misiniz?). Rasûlullâh vahiyden kırk yıl önce onlarla kaldı. Sonra Allah onlara vahyetti ve vahiyden sonra on üç yıl Mekke’de ikamet etti. Ardından da Medine’ye hicret etti ve orada da on yıl kaldı. Altmış üç yaşında da vefat etti (Beğavî, 1996, 4/126).

Şerhu’s-sünne ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de de bu rivayet yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Bu rivayet Sa’lebî’nin tefsirinde şu şekilde geçmektedir: “Ve ben sizi bu konuda uyarmadım. Güzel olanı okumak için bir delildir.” (Sa’lebî, 2014, 14/183).

Taberî, İbn Abbâs’dan isnadlı bir şekilde nakilde bulunarak rivayeti bazı eklemelerle şu şekilde vermektedir: “Şayet Allah dileseydi onu size okumaz ve sizi bu hususta uyarmazdım” (Taberî, 2001, 12/141).

Saîd b. Mânsur'un da *es-Sünen*'inde bu rivayet, Saîd < Hâlid b. Abdullah < Hanzale es-Sadûsi < Şehr b. Havşeb < İbn Abbâs, isnadının ardından metin kısmına Taberî'de olduğu gibi yer verilmektedir (Saîd b. Mânsur, 1996, 5/308).

Saîd b. Abdullah b. Abdülaziz Âli Hamid, Saîd b. Mansûr'un *el-Müsned*'indeki bu rivayetin senedinin zayıf olduğunu söylemektedir. Çünkü Hanzala ve Şehr b. Havşeb'in önceki durumları hakkında söylenenlerin tutarsız olması bu sebeplerden biridir (Saîd b. Mânsur, 1996, 5/308).

Bu rivayetin Kütüb-i Tis'a'da yer almaması, Saîd b. Mansûr tarafından zayıf kabul edilmesi ve Beğavî'nin de muallak olarak hadise yer vermesi sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.6.2. İkinci Rivayet

Hiz. Enes şöyle demişti: Vahiyden sonra on yıl Mekke'de, on yıl Medine'de ikamet etmiştir. Altmış yaşında da vefat ettiği söylemiştir. Birincisi daha meşhurdur ve ön plandadır (Beğavî, 1996, 4/126).

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/284).

Muallak olarak nakledilmesiyle beraber muteber hadis eserlerinde de bu rivayetin yer almaması sonucu zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.7. 20. Âyetle İlgili Hadisler

"O'na rabbinden bir işaret gelse ya!" diyorlar. De ki: "Gaybı bilmek Allah'a mahsustur, bekleyiniz, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." (Yûnus, 10/20)

3.1.1.7.1. Birinci Rivayet

Kelbî dedi ki: Bu ümmetin süresi de Allah'ın onları dünyada azabıyla helak etmemesidir (Beğavî, 1996, 4/127).

Müellifin Kelbî'den (ö.146/763) isnadsız naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayetin aynı şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz (Zeyd b. Ali, 1995, 4/404).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.7.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Ve eğer Rabbinin hükmünden önce mükâfat ve ceza hakkında kıyamet gününe kadar hüküm vermeyeceğine dair önceden belirlenmiş bir söz olmasaydı onlar dünyada kendi aralarında hüküm verirlerdi. Kâfiri cehenneme, mümini de cennete koyarlardı. Fakat onların hükmü önce gelmiş ve bunun hesabı da kıyamet gününe bırakılmıştır (Beğavî, 1996, 4/127).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sa'lebî, 2001, 125).

Hâzin'in tefsirinde rivayetin lafzında bazı farklılıklarda bulunularak şu şekilde yer verilmektedir:

“Eğer Rabbinin hükmünden önce mükâfat ve ceza hakkında kıyamet gününe kadar hüküm vermeyeceğine dair önceden belirlenmiş bir söz olmasaydı onlar insanları dünyada iken yargılardılar. Müminleri cennete, kâfirleri ise cehenneme koyarlardı. Fakat Yüce Allah bu yargılama için bir süre belirlemiştir. Onların hesabını ise kıyamet gününe bırakmıştır ve hiç kimseye de aleyhinde bir hüküm bulunmadıkça ceza vermez.” (Hâzin, 1994b, 2/435).

Taberî'nin tefsirinde de bu rivayet isnadlı ve metin kısmındaki bazı farklılıklarla şu şekilde verilmektedir:

Muhammed < Ahmed < Esbât < Süddî: “Rabbimin hükmünden belirlenmiş bir söz olmasaydı.” (Taberî, 2001, 12/453).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.8. 25. Ayetle İlgili Hadisler

Allah esenlik yurduna çağırıyor ve dilediğini doğru yola iletiyor. (Yûnus, 10/25)

3.1.1.8.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: “Her renkten bitki su ile yetişir.” (Beğavî, 1996, 4/129).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin el-Câmiu's-sahîh'inde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Buhârî, 2001, 6/72).

Bu rivayet Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/437; İbn Âdil, 1998, 10/302; Zeyd b. Ali, 1995, 4/405).

Bu rivayetin Buhârî'nin sıhhat şartlarını taşıması ve *el-Câmiu's-sahîh*'inde yer alması sebebiyle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.8.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Her kim dünyaya bağlanırsa Allah'ın emri ve azabı gafil bir şekilde kendisine gelecektir (Beğavî, 1996, 4/129).

Müellifin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Bu rivayete *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer verilmemektedir.

Hâzin'in tefsirinde de aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/437).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde olmamasıyla birlikte muallak olması da zayıf olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

3.1.1.8.3. Üçüncü Rivayet

Katâde dedi ki: Cennet, Allah'ın yurdu ve selamıdır. Selamdan kastedilen ise selamettir. Cennete Dârû's-selâm denmiştir. Çünkü oraya giren zararlılara karşı güvende olur. Barıştan kastedilen de selamdır. Cennet ehlinin birbirlerini selamlamaları ve meleklerinde onları selamlamaları nedeniyle cennete selam yurdu denilmiştir (Beğavî, 1996, 4/129).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Ayrıca Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet şu şekilde yer almaktadır: “Çoğu müfessir diyor ki: “Cennet, Allah'ın yurdu ve selamıdır.” (Sa'lebî, 2014, 12/209).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayetin aynı şekilde geçtiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/303).

Asıl hadis kitaplarında yer almamasıyla beraber muallak olan bu hadisi zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.1.1.8.4. Dördüncü Rivayet

Câbir'den şöyle rivayet edilmiştir: “Uyurken peygamberimiz'e melekler geldi. Melekler onun uyuduğunu söylediler. Ardından da göz uyurken kalbin uyanık olduğunu söylediler (Beğavî, 1996, 4/129).

Beğavî'nin *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'sinde bu rivayet isnadlı olarak şu şekilde geçmektedir: Şeyh < Hüseyin b. Mes'ûd < Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Ahmed b. Abdullah en-Nuaymi < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Muhammed b. Abbâd < Yezîd < Süleyman b. Hayyân < Saîd b. Minâe biz ya da ben Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini duyduk (Beğavî, 1982, 1/192).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde isnadlı olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. Abade < Yezîd < Selim b. Hayyân < Saîd b. Minae < Câbir b. Abdullah, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Buhârî, 2012, 9/93).

Bu rivayetin isnadı zayıftır. Çünkü isnadda inkıtâ bulunmaktadır. Diğer râviler ise sikadır (Buhârî, 2012, 9/93).

Zayıf olarak beyan edilen bu rivayetin ayrıca Beğavî'de muallak olarak yer alması da zayıf olduğunu göstermektedir.

3.1.1.9. 26. Âyetle İlgili Hadisler

Güzel yapanlar daha güzeli, bir de fazlası vardır. Onların yüzlerinde ne toz toprak bulaşığı olur ne de aşağılanmışlık izi. İşte bunlar cennetlik kullardır, kendileri orada sonsuza kadar kalıcıdırlar (Yûnus, 10/26).

3.1.1.9.1. Birinci Rivayet

Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed Abbâs el-Humeydî < Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Hâfız < Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb < Ebû Bekr Muhammed b. İshâk ed-Dan'an < İbn Amîr < Hammâd b. Seleme < Sâbit < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb:

Hz. Peygamber Yûnus Sûresi yirmi altıncı ayeti okudu ve dedi ki: Cennet ve cehennem ehli yerlerine girdikleri Vekî't cennet ehli “Ey cennet ehli sizin Allah katında bir vaadiniz vardı ve Yüce Allah da bu isteğinizi gerçekleştirmek istiyor.” şeklinde bir ses duyarlar ve bunun üzerine “Bu vaad de nedir? Bizleri cennetine alması ve cehennemden çıkarması dışında” şeklinde düşünmeye başlarlar. Ve artık perdeler kalkar ve cennet ehli Yüce Allah'ın cemaliyle karşı karşıya kalırlar. Yüce Allah'ın buyurmasıyla cennet ehli bundan daha güzel bir şey de görmemiştir.” (Beğavî, 1996, 4/130).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Beğavî, 1982, 15/230).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu şayet başka Hadislerle desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir. Râvileri sikadır; fakat Ahmed b. Muhammed el-Humeydî'nin meçhûlû'l-hal olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/130).

Kütüb-i Tis'a mûsânıflarından Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), İbn Mâce ve Nesâî'nin eserlerinde isnadlı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Affân < Hammâd b. Seleme < Sâbit el-Bunânî < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb şeklinde yer almakla birlikte metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 31/270).

Abdülkuddus b. Muhammed < Haccâc < Hammâd < Sâbit el-Bunânî < Abdurrahman b. Ebî Leylâ < Suheyb < Hz. Peygamber senedinden sonra metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Mâce, 2009, 1/129).

Nesâî'nin (ö.303/915) *es-Sünen*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Ahmed b. Süleyman < Affân b. Müslim < Hammâd b. Seleme < Sâbit < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Nesâî, 2000, 10/123).

İbn Hibbân'ın (ö.354/965) *el-Müsnedü's-sahîh*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır:

Abdullah b. Muhammed el-Ezdi < İshâk b. İbrâhîm < Affân < Hammâd b. Seleme < Sâbit el-Bunânî < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Hibbân, 1987, 16/471).

Taberânî'nin (ö.360/971) *el-Mu'cemü'l-evsat*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir:

Ahmed b. Buseyr et-Tayâlisî < Hudbe b. Hâlid < Hammâd b. Seleme < Sâbit el-Bunânî < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte "Bu Hadisi Sâbit'ten sadece Hammâd b. Seleme nakletmiştir" şeklinde önemli bir bilgi de bulunmaktadır (Taberânî, t.y, 1/230).

Taberânî'nin bir diğer eseri olan *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde de bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz:

Ebû Yezîd el-Garâtisi < Esed b. Mûsâ < Ebû Eyyûb Ahmed b. Bişr et-Tayâlisî < Hudbe b. Hâlid < Hammâd b. Seleme < Sâbit el-Bunânî < Abdurrahman b. Ebî Leyla < Suheyb < Hz. Peygamber, sendinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberânî, 1994, 8/39).

Bu rivayet Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır:

Amr b. Ali < Muhammed b. Beşşâr < Abdurrahman b. Mehdi < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 12/160).

Şuayb Arnavut, Müslim'in şartlarına göre bu rivayetin sahih olduğuna dair beyanda bulunmuştur (Ahmed b. Hanbel, 2000, 270).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde bu rivayetin isnadının sahih olduğunu söylemektedir (İbn Mâce, 2009, 1/129).

Muhaddislerce genel olarak sahih olduğu beyan edilen bu rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.9.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs'tan rivayetle el-hüsnâ yani en iyi şey: İyilik onun misliyle on kat daha fazla katlanır. Hatta bu yedi yüz katına kadar da artmaktadır (Beğavî, 1996, 4/130).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim, İbn Mâce ve Dârimi'de de bu rivayetin farklı senedlerle ve ortak lafızlarla nakledildiğini görmekteyiz.

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir:

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe < Ebû Muâviye < Vekî < A'meş < ح < Zuheyr b. Harb < A'meş < ح < Ebû Saîd el-Eşec < Vekî < A'meş < Ebû Sâlih < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: "Allah'a yemin olsun ki o, oruçlu bütün zevklerinden, yemesinden ve içmesinden Allah için vazgeçmektedir. Oruç Allah içindir ve onun karşılığını da Allah verecektir. İyilik onun misliyle on kat daha fazla katlanır. Hatta bu yedi yüz katına kadar da artmaktadır." (Müslim b. Haccâc, t.y, 2/807).

İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Birincisinde kullanmış olduğu sened ve metinde Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde olduğu gibidir (İbn Mâce, 2009, 1/525).

İkincisinde ise sened kısmı Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde olduğu gibi kullanılmış olsa da metin kısmı "İyilik onun misliyle on kat daha fazla katlanır. Hatta bu yedi yüz katına kadar da artmaktadır. Yüce Allah oruç benim içindir ve onun karşılığını da ben vereceğim buyurmuştur." (İbn Mâce, t.y, 2/1256) şeklindedir.

Dârimi'nin (ö.255/869) *es-Sünen*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekildedir:

Yezîd < Muhammed b. Amr < Ebû Seleme < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber (Dârimî, 2013, 434).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat*'ında da bu rivayet farklı sened ve metinlerle iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır:

İlki, Ahmed b. Muhammed b. Nâfi < Ahmed b. Sâlih < Abdullah b. Vehb < Amr < Bukeyr < İbn Müseyyeb < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi kullanılmıştır (Taberânî, t.y, 2/345).

İkincisinde ise bu rivayet Abdullah b. Muhammed b. Aziz < Ğassân er-Rabî < Abdurrahman b. Sâbit b. Sevban < Abdullah b. el-Fadl < Abdurrahman el-A'rac < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: "Yüce Allah "Eğer kulum bir kötülük düşünür de bunu gerçekleştirmezse onu günah olarak yazmayın. Lakin düşündüğü yaparsa da ona bir kötülük yazınız. Bu kötülüğü yapmayı Allah rızası için reddederse de ona bir iyilik yazınız. Şayet kulum bir iyilik düşünür de onu gerçekleştirmezse ona bir iyilik yazınız. Lakin düşündüğü iyiliği yaparsa da ona on katından yedi yüz katına kadar iyilik yazınız" (Taberânî, t.y,4/345).

Bu rivayet Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Bişr < Yezîd < Saîd < Katâde < Hasan, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte "İyilik de kendi benzerleri gibi artar. Bu Allah'tan bir mağfiret ve lütuftur" şeklinde Ziyâde bir ifadeye de yer verilmiştir (Taberî, 2001, 12/163).

İbn Ebî Şeybe'nin (ö.235/849) *el-Mûsâannef*'inde de iki farklı sened ve metin ile şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

İlki, Vekî < A'meş < Ebû Sâlih < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı İbn Ebî Hâtim'in *et-Tefsîrü'l-Kur'ani'l-azîm*'inde olduğu gibi yer almaktadır (İbn Ebî Şeybe, 1988, 2/273).

İkincisi, Yezîd b. Hârûn < Muhammed b. İshâk < Umâre b. Ğâziyye < Yahyâ b. Râşid: "Hac ibadetimizi tamamladıktan sonra İbn Ömer'in yanına gittik ki bize birşeyler anlatsın. Biz bize birşeyler anlatmasını beklerken o sessizdi ve bu sessizlik uzayınca "Neden konuşmuyorsunuz?" diye sorduk. Bu sorumuz üzerine "Allah'a hamd olsun. O'ndan başka büyük yoktur. Allah'tan başka güç

ve kuvvet sahibi yoktur.” demiyor musunuz? İyilik onun misliyle on kat daha fazla katlanır. Hatta bu yedi yüz katına kadar da artmaktadır” (İbn Ebî Şeybe, 1988, 6/69).

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 14/203).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce’nin nakletmiş olduğu ilk rivayetin sahih olduğunu söylemektedir (İbn Ebî Şeybe, 1988, 2/273).

İbn Mâce’nin tahricte bulunduğu şekliyle sahih olarak kabul edilmesi ve Müslim, Darimî tarafından da yer verilmesi ve sıhhati açısından da herhangi bir olumsuz beyanın bulunmaması sebebiyle rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.9.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: el-Hüsnâ: İyiliğe karşı iyilik ve bunun Ziyâdesi de Yüce Allah’ın mağfireti ve rızasıdır (Beğavî, 1996, 4/130).

Müellifin Mücâhid’den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî’nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde geçmektedir:

Bişr < Yezîd < Saîd < Katâde, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberî, 2001, 12/163).

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa’lebî, 2014, 14/204; Zeyd b. Ali, 1995, 4/405).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.1.1.9.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs ve Katâde dedi ki: Yüz karalığı, aşağılanma ve hor görülmektir (Beğavî, 1996, 4/130).

Beğavî’nin İbn Abbâs ve Katâde’den naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu’s-sünne*’sinde yer almazken *Şerhu’s-sünne*’sinde, “Şüphesiz ki cehennemliklerin alameti yüzlerinin simsiyah ve gözlerinin mor renkte olmasıdır. Sadece yüzlerinden bahsedilmesi ise geri kalan kısımlarını da kapsamasından dolayıdır” şeklinde metindeki bazı farklılıklarla yer aldığını görmekteyiz (Beğavî, 1982, 15/183).

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

İbn Abbâs’ın sahâbî olması sebebiyle bu rivayet mevkûf iken, Katâde’nin tabiîn olması sebebiyle de maktûdur.

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.1.1.9.5. Beşinci Rivayet

İbn Ebî Leylâ dedi ki: Bu onların Rablerine olan bakışlarıdır ve onlar cennette ebedi olarak kalacaklardır (Beğavî, 1996, 4/130).

Beğavî’nin İbn Ebî Leylâ’dan (ö.83/702) maktû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/207; Zeyd b. Ali, 1995, 4/405)

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslı yoktur.

3.1.1.10. 37-41. Âyetlerle İlgili Hadisler

Bu Kur'an Allah'tandır, başkası tarafından uydurulmuş değildir; o, kendisinden önceki kitapları (asıllarını) doğrulamakta ve konulmuş olan hükümleri açıklamaktadır; bunda kuşku yoktur. O âlemlerin rabbindendir. Yoksa "Onu Muhammed uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer iddianızda doğru iseniz, o zaman onun benzeri bir sûre de siz getirin bakalım. Allah'tan başka çağırâbıldiklerinizi de yardımınıza çağırın!" İşin gerçeği şu ki onlar, mahiyetini bilemedikleri ve henüz kendilerine yorumu yapılmamış olan şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de işte böyle yalan saymışlardı; ama bak zalimlerin sonu nice oldu!" Onların arasında bu Kur'an'a inanan da var inanmayan da. Rabbin bozguncuları çok iyi bilmektedir. Seni yalanlamaya kalkıştırlarsa şöyle de: "Benim yaptığım bana sizin yaptığınız da size aittir; siz benim yaptığımdan sorumlu değilsiniz, ben de sizin yaptığınızdan sorumlu değilim" (Yûnus, 10/37, 38, 39, 40, 41).

3.1.1.10.1. Birinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: Kur'an'ın Allah'tan başkası tarafından oluşturulması mümkün değildir (Beğavî, 1996, 4/134).

Beğavî'nin Ferrâ'dan naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Zeyd b. Ali'nin ve İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/331; Zeyd b. Ali, 1995, 4/407)

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.10.2. İkinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: *âm*'in manası vav'dır. Allah Resul'ünün Kur'an'ı ilk olarak kendisinin icat ettiğini söylediler. (De ki onun bir benzerini meydana getirin) Kur'an'a benzer (Ve yapabileceğiniz herkesi davet edin) hangi dinden olursa olsun, (Allah'tan başka) bu konuda size yardımcı olmak için, (Eğer doğru söylüyorsanız), Muhammed'in bunu icat ettiğine dair ve sonra dedi ki:

Daha doğrusu onlar bilgisini kavrayamadıkları şeyi doğrulayamadılar. Yani Kur'an'ı yalanladılar ve onun ilmini anlayamadılar. Onu yorumlamaya sıra gelince, Allah'ın Kur'an'da vaat ettiği sonuçlar ve emrettiği cezalar kendilerine ulaştığında istedikleri şeydi. Çünkü yaptıklarının sonucunun ne olacağını bilmiyorlardı. Kendilerinden önce yalan söyleyenler de yalanlamışlardı. Yani kâfirler Kur'an'ı nasıl inkâr ediyorsa kendilerinden önceki kavimlerdeki kâfirler de aynı şekilde inkâr ediyordu. (Bakın zalimlerin sonu nasıl oldu) Müşriklere verilen son emir helak olmalarıdır (Beğavî, 1996, 4/134).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde'den mevkûf olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayetin sadece ilk kısımlarına yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/215). Zeyd b. Ali'nin tefsirinde de bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/408).

Muallak olan bu rivayetin aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmaması aslının olmadığını göstermektedir.

3.1.1.11. 54-56. Âyetlerle İlgili Hadis

Haksızlık yapmış olan her insan, dünyadaki herşey kendisinin olsa (o gün) kurtulmak için onu feda ederdi. Onlar azabı gördükleri Vekî pişmanlıklarını içlerinde saklayacaklar. Onlar hakkında adaletle hüküm verilecek, kendilerine haksızlık edilemeyecektir. Bilesiniz ki göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Dikkat edin, Allah'ın olacağını bildirdiği şey gerçektir; ama onların çoğu bilmezler. Hayatı veren de alan da O'dur; sonunda O'na döndürüleceksiniz (Yûnus, 10/54, 55, 56).

Ebû Ubeyde dedi ki: Pişmanlıklarını açığa vursunlar. Çünkü o gün sabır ve taklit günü değildir (Beğavî, 1996, 4/137).

Müellifin Ebû Ubeyde'den naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görmemekteyiz.

Zeyd b. Ali'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/34; Zeyd b. Ali, 1995, 4/410).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de yer almayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.1.1.12. 57-59. Âyetlerle İlgili Hadisler

Ey insanlar, Rabbinizden size bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir. Söyle onlara, (sevineceklerse) Allah'ın lütfu ve rahmetiyle, evet bununla sevininler; çünkü bu, onların toplayıp biriktirdiklerinden daha değerlidir. De ki: "Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerden bir kısmını helal bir kısmını haram saymanıza ne demeli?" De ki: "Buna Allah mı izin verdi yoksa Allah adına hüküm mü uyduruyorsunuz?" (Yûnus, 10/57, 58, 59).

3.1.1.12.1. Birinci Rivayet

Mücâhid ve Katâde dedi ki: "Allah'ın lütfu imandır. Rahmeti ise Kur'an'dır." (Beğavî, 1996, 4/138).

Beğavî'nin Mücâhid ve Katâde'den naklettiği bu maktû rivayetin her iki hadis eserinde de geçmediğini görmekteyiz.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde, "Hilâl b. Yesaf, Mücâhid ve Katâde dedi ki: Allah'ın lütfu imandır. Rahmeti ise Kur'an'dır. Artık bunlarla sevininler. Çünkü bunlar onların biriktirdiği mallardan daha hayırlıdır." şeklinde rivayetin geçtiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2001, 5/135).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.12.2. İkinci Rivayet

Ebû Saîd el-Hûdri dedi ki: “Allah’ın lûtfu Kur’an’dır. Onun rahmeti ise ehlinin arasına katmasıdır.” (Beğavî, 1996, 4/138).

Müellifin Ebû Saîd el-Hûdri’den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Sem’ânî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sem’ânî, 1991, 5/35; Zeyd b. Ali, 1995, 4/411)

Rivayetin muteber hadis kaynaklarında geçmemesi ve muallak hadis olması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.12.3. Üçüncü Rivayet

İbn Ömer dedi ki: “Allah’ın lûtfu, İslam ve rahmetidir. O’nu kalbinde süsle.” (Beğavî, 1996, 4/138).

Beğavî’nin İbn Ömer’den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis kaynağında da bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Bu rivayet Sa’lebî’nin ve İbn Âdil’in tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/359; Sa’lebî, 2014, 14/225).

Rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.1.1.12.4. Dördüncü Rivayet

Hâlid b. Ma’dân dedi ki: “Allah’ın lûtfu İslam’dır. Rahmeti ise sünnettir.” (Beğavî, 1996, 4/138).

Beğavî’nin Hâlid b. Ma’dân’dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 14/225; Zeyd b. Ali, 1995, 4/411).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.13. 64. Âyetle İlgili Hadisler

Onlar ki, iman etmişler ve takvaya ermişlerdir, işte onlara hem bu dünya hayatında hem de âhirette müjdeler olsun! Allah’ın sözlerinde değişme olmaz; (öyleyse) en büyük kazanç budur. (Yûnus, 10/64)

3.1.1.13.1. Birinci Rivayet

Ahmed b. Abdullah es-Sâlih < Ebû’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Bîşran < İsmâil b. Muhammed es-Saffâr < Ahmed b. Mansûr er-Ramâdi < Abdurrezzâk < Ma’mer < İbn Ebî Hüseyin < Şerh b.Havşeb’ dan rivayet edildiğine göre Ebû Mâlik el-Eş’arî dedi ki: Hz. Peygamber’in yanındaydım ve Rasûlullâh şöyle buyurdu:

“Allah’ın, peygamberlerin ve şehitlerin kıyamet günü Allah’a yakınlıklarından ve makamlarından dolayı onlara imrendikleri peygamber ve şehit olmayan kulları vardır.” Aralarından bir Arap da diz çöküp ellerini havaya kaldırdı ve dedi ki: “Söyle bize Ey Allah’ın Rasûlü, onlar kimlerdir?” Allah Rasûlü ise şöyle buyurdu: “Yüce Allah huzurunda insanları gördüm. Onlar çeşitli ülkelerden ve kabilelerden Allah’ın kullarıdır. Herhangi bir yakınları da yoktur. Birbirleri ile ticaret yapacak dünyalıkları da bulunmamaktadır. Birbirlerini Allah için severler. Allah onların yüzlerini aydınlatır. Rahman’ın huzurunda ise onlara inciden minberler yapılacaktır. Böylece insanlar korkar fakat onlar korkmazlar.” (Beğavî, 1996, 4/140).

Beğavî’nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almazken *Şerhu’s-sünne*’de aynı isnadla ve metnin belirli bir kısmına yer verildiğini görmekteyiz (Beğavî, 1982, 13/50).

Beğavî’ye göre bu rivayetin isnadı zayıftır. Ancak isnadlı olarak nakledilen bu rivayetin başka Hadislerle desteklenmesiyle hasen li gayrihi olacağını söyleyebiliriz. Ahmed b. Abdullah es-Sâlihîdışındaki râviler sika ve sadûklardır. Ahmed b. Abdullah es-Sâlih, meçhûlü’l-hal’dir (Beğavî, 1996, 4/140).

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsneid*’inde bu rivayet isnadsız olarak “Rasûlullâh namazını tamamladıktan sonra insanlara döndü ve şöyle buyurdu” şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 37/541).

Ma’mer b. Râşid’in *el-Câmi’inde* isnadlı olarak şu şekilde yer almaktadır:

Ma’mer < İbn Ebî Hüseyin < Şehr b. Havşeb < Ebû Mâlik el-Eş’arî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ma’mer b. Râşid, 1982, 11/201).

Taberânî’nin de *el-Mu’cemü’l-kebîr*’inde de bu rivayet isnadlı olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

İshâk b. İbrâhîm ed-Taberî < Abdurrezzâk < Ma’mer < İbn Ebî Hüseyin < Şehr b. Havşeb < Ebû Mâlik el-Eş’arî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberânî, 1994, 3/290).

Hâkim en-Nîsâbü’rî’nin (ö.405/1014) *el-Müstedrek*’inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir:

Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah ez-Zâhid el-İsfahânî < Ahmed b. Yûnus ed-Dabî < İsfahânî < Ebû Bedrin Şucâ b. el-Velîd < Ziyâd b. Heysem < Babası < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Hâkim en-Nîsâbü’rî, 1990, 4/188).

Bezzâr’ın (ö.292/905) *el-Müsneid*’inde de senedli olarak bu rivayet şu şekilde yer almaktadır: Hasan b. Yahyâ < Ebû İmrân Mûsâ b. Abdullah < Ömer b. Saîd < Saîd b. Ebî Urve < Katâde < en-Nadr b. Enes < Beşîr b. Nahik < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: “Allah’ın; peygamberlerin ve şehitlerin kıyamet günü Allah’a yakınlıklarından ve makamlarından dolayı onlara imrendikleri peygamber ve şehit olmayan kulları vardır.” (Bezzâr, 1988, 16/267).

Beyhaki’nin *Şu’abü’l-îmân*’ında da bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır:

Ebû Hüseyin b. Bişran < İsmâil b. Muhammed es-Saffâr < Ahmed b. Mansûr er-Ramâdi < Abdurrezzâk < Ma’mer < İbn Ebî Hüseyin < Şehr b. Havşeb < Ebû Mâlik el-Eş’arî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Beyhaki, 2002, 11/317).

Abdullah b. Mübârek’in de *el-Müsneid*’inde de Dedesi < Hibbân < Abdullah < Abdülhamid b. Behram < Şehr b. Havşeb < Abdurrahman b. Ğanm < Ebû Mâlik el-Eş’arî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Abdullah b. Mübârek, 1986, 6).

Hâkim en-Nîsâbü'rî farklı isnad ve aynı metin ile nakletmiş olduğu bu rivayetin sahih olduğunu söylemiştir (Hâkim en-Nîsâbü'rî, 1990, 4/188). Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin el-Müstedrek'inde mütâbi olarak geçmektedir.

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu söylemektedir. Çünkü Şehr b. Havşeb'in zayıf bir râvi olduğu bilinmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 37/541). Mûsâ b. Hârûn'a göre Şehr b. Havşeb, zayıftır. Nesâî ise onun kavî olmadığını söylemektedir (Mizzî, 1992, 12/583). Hanbel b. İshâk ve Ahmed b. Hanbel ise Şehr b. Havşeb'da herhangi bir sakıncanın olmadığını belirtmektedirler. Ebû Bekr b. el-Heysemî ve Muâviye b. Sâlih'den Yâhya b. Mâin, Şehr b. Havşeb'in sika olduğunu söylemektedirler (Mizzî, 1992, 12/584).

Müelliflerce farklı hükümlerin bulunduğu bu rivayetin Ahmed b. Hanbel tarafından zayıf olarak görülmesi ve Beğavî'nin de zayıf olarak beyanda bulunması sebebiyle bizlerde zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.13.2. İkinci Rivayet

Abdullah b. Mübarek < Abdülhamid b. Behram < Şehr b. Havşeb < Abdurrahman b. Ğanmin < Ebû Mâlik el-Eş'arî < Peygamberimize soruldu: "Allah'ın evliyalari kimlerdir?"

Rasûlullâh ise şu şekilde cevapladı: "Onlar Allah'ın zikrini duyduklarında onu ananlardır." (Beğavî, 1996, 4/140).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'inde bu rivayet, Abdurrezzâk < Ma'mer < İbn Huseym < Şehr b. Havşeb < Esmâ bint. Yezîd < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 45/585).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından İbn Mâce'nin es-Sünen'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Esmâ bint Yezîd < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (İbn Mâce, 2009, 5/236).

Bezzâr'ın *el-Müsned*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ali b. Harb er-Razi < Muhammed b. Saîd b. Sabık < Ya'kûb b. Abdullah el-Eş'arî < el-Kummî < Ca'fer b. Ebî el-Muğîrâ < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Bezzâr, 1988, 11/251).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde geçmektedir: İshâk b. İbarhim ed-Deberî < Abdurrezzâk < Ma'mer < Ç < Ali b. Abdülaziz < Halef b. Amr < İkrime < Hüseyin b. er-Râbî el-Bûrânî < Dâvûd b. Abdurrahman el-Attar < Abdullah b. Osman b. Huseym < Şehr b. Havşeb < İsmâil bint Yezîd < Hz. Peygamber: "Allah'ın evliyalari kimlerdir? Rasûlullâh buyurdu ki Yüce Allah şöyle demiştir: Onlar ki Allah'ın zikrini gördüklerinde hatırlayanlardır. Ardından size kötülerden bahsedeyim mi? dedi Ey Allah'ın Resul'ü. "Evet" demeleri üzerine Hz. Peygamber de onları şu şekilde açıklamıştır: Dedikodu yapanlar, sevenlerin arasını bozanlar ve masumları karalayanlardır." (Taberânî, 1994, /24167).

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak bu rivayet şu şekildedir: Zeyd b. Hubâb < Süfyân < Habîb b. es-Sâbit < Ebû Vâil < Abdullah: "Onlar ki Allah'ın zikrini duyduklarında onu ananlardır." (Taberî, 2001, 12/210).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in ve İbn Mâce'nin naklettikleri rivayetin şahitleriyle beraber hasen olduğunu fakat isnadının zayıf olduğuna dair beyanda bulunmuştur. Şehr b. Havşeb'in

zayıf bir râvi olduğu ve diğer râvilerin ise sika olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 45/585; İbn Mâce, 2009, 5/236).

Bir râvinin adalet açısından güvenilir olup zabt açısından eksikliklerinin bulunması o rivayeti hasen olarak değerlendirmemize sebebiyet vermektedir. Muhaddislerin değerlendirmeleri neticesinde de bu rivayetin hasen olduğu kanaatine varmaktayız.

3.1.1.13.3. Üçüncü Rivayet

(Onlar için dünyada ve ahirette müjdeler vardır) Bu müjdeler hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. Ubâde b. Samit'ten rivayet edildiğine göre “Rasûlullâh’a dünyadaki müjdeler hakkında soru sordum”

Rasûlullâh ise şöyle buyurdu “Bu sadece Müslümanların gördüğü sadık rüyalarıdır.” (Beğavî, 1996, 4/140).

Müellifin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin (ö.204/819) *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ebû Dâvûd < Şu'be < A'meş < Ebû Sâlih < Atâ b. Yesâr < Adam < Ebû'd-Derdâ < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, t.y, 2/321).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Va'ki < Ali b. el-Mübârek < Yahyâ b. Ebî Kesîr < Ebû Seleme < Ubâde b. Sâmit < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 37/361).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Ebî Ömer < Süfyân < Muhammed b. el-Münkedîr < Atâ b. Yesâr < Bazı adamlar < Mısır ehli < Ebû'd-Derdâ < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 4/534).

İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde ise bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz:

Ali b. Muhammed < Vekî < Ali b. el-Mübârek < Yahyâ b. Ebî Kesîr < Ebû Seleme < Ubâde b. Samit'ten rivayet edildiğine göre “Rasûlullâh’a dünyadaki müjdeler hakkında soru sordum” Rasûlullâh şöyle buyurdu, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Mâce, 2009, 5/58).

Şuayb Arnavut (ö.1928-2016), Ahmed b. Hanbel'deki rivayetin sahih-li gayrihi olduğunu belirtmektedir. Râviler Şeyhayn'ın râvileri olmakla birlikte sikalardır. Ebû Seleme'nin Ubade'den Hadis işitmediğine dair ifade bulunmaktadır. Yani inkîta durumu söz konusudur (Ahmed b. Hanbel, 2000, 37/361) Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen olduğuna dair hüküm de bulunmaktadır (Tirmizî, 1996, 4/119). Şuayb Arnavut, İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde ise bu rivayetin sahih li-gayrihi olduğunu söylemektedir. Râviler ise sikadır. Fakat Ebû Seleme, Ubade'den işitmemiştir. Bazı rivayetlerde ise “Ubade'den haber verildiği” geçmektedir (İbn Mâce, 2009, 5/58).

Muhaddislerce genel olarak sahih li-gayrihi olarak değerlendirilen bu rivayetin sahih li-gayrihi olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.14. 65-69. Âyetlerle İlgili Hadis

Onların sözleri seni üzmesin. Kuşkusuz güç tamamen Allah'ındır. O her şeyi duymaktadır, bilmektedir. Bilesiniz ki göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah'ı bırakıp da O'na ortak koştukları sözde tanrılara tapanlar neyin peşinden gidiyorlar? Onlar yalnızca kuruntularının peşinden gidiyorlar ve sadece yalan söylüyorlar. İçinde dinlenesiniz diye geceyi, (işlerinizi) görmenizi sağlasın diye gündüzü size bahşeden O'dur. Kuşkusuz dinlemesini bilen bir topluluk için

bunda dersler vardır. Onlar, “Allah çocuk edindi” dediler. Hâşâ!... O hiçbir şeye muhtaç değildir. Göklerde olanlar da yerde olanlar da O’nundur. Yanınızda bu iddianızı kanıtlayacak bir deliliniz asla yoktur. Allah’a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz? De ki: “Allah hakkında asılsız şeyler yakıştıranlar kurtuluşa eremezler.” (Yûnus, 10/65, 66, 67, 68, 69)

Saîd b. Müseyyeb dedi ki: “Şüphesiz izzet Allah’ındır ve Allah dilediğine izzet verir.” (Beğavî, 1996, 4/142)

Beğavî’nin Saîd b. Müseyyeb’den (ö.94/713) maktû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayetin yer almadığını görmekteyiz.

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 14/247; Zeyd b. Ali, 1995, 4/412).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.15. 79-83. Âyetlerle İlgili Hadisler

Firavun da “İşi bilen bütün sihirbazları huzuruma getir” diye emretti. Sihirbazlar gelince Mûsâ onlara: “Haydi atabileceklerinizi atın” dedi. Onlar hünerlerini ortaya koyunca Mûsâ şöyle dedi: “Asıl bu sizin ortaya koyduğunuz sihirdir. Allah onu mutlaka boşa çıkartacaktır. Kuşkusuz Allah bozgunculuk yapanların işini düzeltmez.” Allah, günaha batmış olanlar hoşlanmasa da, sözleriyle gerçeği ortaya çıkarır. Hâsılı kavminden ancak az sayıda insan, Firavun ve adamlarının kendilerine kötülük edeceğinden korka korka Mûsâ’ya iman etti. Çünkü Firavun o topraklarda gerçekten güç ve iktidar sahibiydi, üstelik de kötülükte sınır tanımaz biriydi. (Yûnus, 10/79, 80, 81, 82, 83)

3.1.1.15.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: “Onlar, Mûsâ’nın İsrailoğulları arasından gönderdiği kişilerin çocuklarıdır. Onların babaları öldü fakat çocukları hayatta kaldı.” (Beğavî, 1996, 4/145)

Beğavî’nin Mücâhid’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

İbn Âdil’in, Zeyd b. Ali’nin ve Senâullah’ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 14/389; Senâullah, 1991, 5/49; Zeyd b. Ali, 1995, 4/414)

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.15.2. İkinci Rivayet

Atıyye’nin İbn Abbâs’tan rivayet ettiğine göre, o şöyle demiştir: “Onlar Firavun’un kavmindeki bir azınlığı oluşturmaktadırlar. Onların içerisinde firavunun karısı, firavunun ailesinden mümin olan bir kişi, firavunun hazinecisi ve onun eşi Meryem de bulunmaktaydı.” (Beğavî, 1996, 4/145)

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan mevkûf olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/456; Sa'lebî, 2001, 5/143; Zeyd b. Ali, 1995, 4/414).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması zayıf olarak düşünmemize yol açmaktadır.

3.1.1.15.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs şöyle demiştir: “Bunlar firavun ailesinden yetmiş bir kıpti idi ve anneleri İsrailoğullarındandı. Bu yüzden adam da annesine ve amcalarına tabii kılındı.” (Beğavî, 1996, 4/145).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/414).

Aslî kaynaklarda ve mevzûât eserlerinde yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.1.1.15.4. Dördüncü Rivayet

Ferrâ dedi ki: “Babaları kıpti, anneleri israiloğullarından oldukları için onlara evlat deniyordu. Tıpkı Yemen'e düşen Perslerin çocuklarına anneleri ve babaları farklı bir ırktan olmasına rağmen evlat denmesi gibi.” (Beğavî, 1996, 4/145)

Müellifin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayetin Sa'lebî'nin, İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/390; Sa'lebî, 2014, 14/262; Senâullah, 1991, 5/49).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.16. 84-87. Âyetlerle İlgili Hadis

Mûsâ “Ey kavmim” dedi. “Eğer Allah'a iman ettiyseniz, gerçekten O'na teslim olduysanız, artık yalnızca O'na güvenip, dayanın.” Onlar da şöyle karşılık verdiler: “Yalnız Allah'a dayanıp güvendik. Rabbimiz! Bizi zalimler için imtihan aracı kılma! Merhametinle bizi o inkârcılar gûruhundan kurtar.” Mûsâ ve kardeşine şöyle vahyettik: “Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın, evlerinizi ibadet mahalli yapın ve namazı kılın. (Ey Mûsâ!) İnananları müjdele.” (Yûnus, 10/84, 85, 86, 87)

Mücâhid dedi ki: Bizi senin tarafından bir azapla cezalandırma (Beğavî, 1996, 4/146).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/457; Zeyd b. Ali, 1995, 4/415).

Ayrıca Kurtubî'nin (ö.671/1273) *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'an*'ında da, “Bizi düşmanlarımızın ellerinde helak etme ve bizi senin tarafından bir azapla cezalandırma. Çünkü düşmanlarımız “Eğer onlar doğru olsalardı biz onların üzerinde hâkim olmazdık ve böylece onlar da sınanırlar.” şeklinde rivayete yer verildiğini görmekteyiz (Kurtubî, 1964, 8/370).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.1.1.17. 89. Âyetle İlgili Hadisler

Allah şöyle buyurdu: “İkinizinde duası kabul edildi. Doğruluktan ayrılmayın ve sakın kendini bilmezlerin yoluna uymayın.” (Yûnus, 10/89)

3.1.1.17.1. Birinci Rivayet

Katâde dedi ki: “Onların paraları, sabanları, ekinleri ve mücevherleri taş oldu.” (Beğavî, 1996, 4/147).

Beğavî'nin Katâde'den maktû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sem'ânî, 1991, 5/51). Ayrıca Senâullah'ın tefsirinde “Onların paraları, sabanları, ekinleri ve mücevherlerinin tamamı net bir şekilde taş oldu.” şeklinde rivayetin geçtiğini görmekteyiz (Senâullah, 1991, 5/51).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.17.2. İkinci Rivayet

Muhammed b. Kâ'b dedi ki: “Adam ailesiyle birlikte yatağındaydı. Kadın da yemek pişirmek için ayaktaydı ve hepsi taş oldu.” (Beğavî, 1996, 4/147).

Müellifin Muhammed b. Kâ'b'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır:

Zekeriyya b. Yahyâ b. Zâide < Haccâc < İbn Cüreyc < Abdullah İbn Kesîr < el-Kurazî dedi ki: “(Ey Allah'ım onların mallarını yok et) Sarhoşluklarını taşla çevir.” (Taberî, 2001, 12/264).

Sa'lebî'nin ve İbn Kesîr'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Kesîr, 1999, 4/290; Sa'lebî, 2014, 14/269).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğu söylenebilir.

3.1.1.17.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: “Dirhem ve dinarların oyma taşlar gibi tamamı, yarımı ve üçte birinin olduğunu öğrendik.” (Beğavî, 1996, 4/147).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Fahredden er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında:

“Dirhem ve dinarlar oyma taşlar gibi tam, yarım ve üçte bir haline dönüştüler. İnsanlar da onları taş olarak kullanmaya başladılar” şeklinde rivayetin geçtiğini görmekteyiz (Fahredden er-Râzî, 1999, 17/294).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğu ifade edilebilir.

3.1.1.17.4. Dördüncü Rivayet

Süddî dedi ki: “Allah onların servetini taşla çevirdi. Hurma ağacı, meyveler, un ve yiyecekleri taşla dönüştürdü ki bu da dokuz ayetten biridir.” (Beğavî, 1996, 4/147).

Beğavî'nin Süddî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde rivayet aynı şekilde geçmektedir (Hâzin, 1994, 2/258; Sa'lebî, 2001, 5/145; Zeyd b. Ali, 1995, 4/416).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.1.1.18. 90-91. Âyetlerle İlgili Hadis

Derken İsrâiloğullarını denizin öteki yakasına geçirdik. Firavun ve ordusu da onlara haksız yere saldırmak üzere peşlerine düşmüştü. Sonunda Firavun boğulmak üzereyken şöyle dedi: “Elhak inandım ki, İsrâiloğullarının iman ettiğinden başka tanrı yokmuş! Bende artık kendini O'na teslim edenlerden biriyim. Şimdi mi? Hâlbuki daha önce hep başkaldırmış ve bozguncular arasında yer almıştın. (Yûnus, 10/90, 91)

İbn Abbâs'tan rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Yüce Allah firavunu boğduğu zaman firavun “İsrailoğullarının inandığı ilah dışında başka bir ilah yoktur.” şeklinde söylenmeye başlamıştır. Cebrail ise “Ey Muhammed eğer beni denizden bir parça alacakken görseydin rahmetinin ona ulaşacağından korktuğum için onu içime tıkdım.” (Beğavî, 1996, 4/148).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Abd b. Humeyd < Haccâc b. Minhal < Hammâd b. Seleme < Ali b. Zeyd < Yûsuf b. Mihran < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Tirmizî, 1975, 5/287).

Tirmizî *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen olduğuna dair hüküm de bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 5/184).

Bizler de Tirmizî ile aynı görüşü paylaşarak rivayetin hasen olduğuna dair beyanda bulunmak istiyoruz.

3.1.1.19. 92-93. Âyetlerle İlgili Hadis

İşte bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra gelenler için ibret olsun! İnsanların pek çoğu gösterdiğimiz delillerin bilincinde değildirler. Andolsun biz İsrâiloğullarını seçkin bir yere yerleştirdik ve onları güzel nimetlerle rızıklandırdık. Kendilerine ilim gelinceye kadar da ayrılığa

düşmediler. Ayrılığa düştükleri konularda rabbın kıyamet günü aralarında hükmünü elbette verecektir. (Yûnus, 10/92, 93)

Dahhâk dedi ki: Burası Mısır ve Şam'dır ve biz onları güzel şeylerle rızıklandırdık (Beğavî, 1996, 4/149).

Beğavî'nin Dahhâk'tan naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve mueteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/284; Senâullah, 1991, 5/54; Zeyd b. Ali, 1995, 4/417).

Muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.1.1.20. 94-95. Âyetlerle İlgili Hadisler

Şayet sana indirdiklerimizden şüphelen varsa, senden önce kitabı okuyanlara sor. Rabbinden sana gelen, gerçeğin ta kendisidir, sakın şüphelenenlerden olma! Asla Allah'ın âyetlerini yalan sayanlardan olma, yoksa hüsrana düşenlerden olursun! (Yûnus, 10/94, 95)

3.1.1.20.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs, Dahhâk ve Mücâhid dedi ki: “Bu kitap ehlinden inananlar anlamına gelmektedir. Örneğin Abdullah b. Selam ve arkadaşları gibi. Onlar Muhammed'in doğruluğuna şahitlik eder ve peygamberliğini size bildirirlerdi.” (Beğavî, 1996, 4/150).

Müellifin İbn Abbâs, Dahhâk ve Mücâhid'den naklettiği bu rivayetin her iki hadis eserinde de yer almadığını görmekteyiz.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin ve Vâhidî'nin (ö.468/1076) tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Vâhidî, 1994, 2/560; Zeyd b. Ali, 1995, 4/417).

İbn Abbâs'ın sahâbî olması sebebiyle rivayet mevkûfur. Fakat Dahhâk ve Mücâhid'in nakletmesi sebebiyle de rivayet maktûdur.

Rivayetin muallak olması ve muteber hadis kaynaklarında da bulunmaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.1.1.20.2. İkinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: “Allah, Rasûlünün şüphe içinde olmadığını biliyordu. Ancak Arapların âdetine göre onlardan birinin kölesine şöyle dediği gibi söyledi: “Eğer kölemsen bana itaat et. Fakat benim kölem değil de oğlumsan şöyle şöyle yap.” dedi. Bu ifade ise içerisinde şüphe barındırmamaktadır.” (Beğavî, 1996, 4/150).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin, İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/412; Senâullah, 1991, 5/54; Zeyd b. Ali, 1995, 4/417).

Rivayetin muallak olması ve muteber hadis kaynaklarında da yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.21. 98. Âyetle İlgili Hadis

Keşke (o helâk edilen beldelerden) bir belde halkı iman edip de imanı kendisine yarar sağlasaydı! Ama Yûnus'un kavmi hariç. Nitekim onlar iman edince dünya hayatındaki zillet azabını üstlerinden kaldırmış ve kendilerine belirli bir süreye kadar yaşama imkânı vermiştik. (Yûnus, 10/98)

Vehb dedi ki: Gökyüzünde büyük bir dumanı çıkaran kapkara bulutlar vardı (Beğavî, 1996, 4/151).

Müellifin Vehb'den nakletmiş olduğu bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Nizâmeddin en-Nisâbü'rî'nin (ö.730/1329 [?]) tefsirlerin de rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/465; Nizâmeddin en-Nisâbü'rî, 1995, 3/613; Senâullah, 1991, 5/57).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.22. 99-101. Âyetlerle İlgili Hadis

Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi topluca iman ederdi. Hal böyleyken, mümin olsunlar diye sen tutup insanları zorlayacak mısın? Allah'ın izni olmadıkça hiç kimsenin inanması mümkün değildir. O, akıllarını kullanmayanları inkâr bataklığında bırakır. De ki: "Bir bakın da görün göklerde ve yerde neler var?" Fakat iman etmeyecek bir topluma ne o kanıtların ne de uyarıların yararı olabilir. (Yûnus, 10/99, 100, 101)

İbn Mes'ûd dedi ki: "Balık onu yuttu ve yedi kat göğe çıkarttı. Balığın karnının içerisinde tam kırk gün kaldı. O zaman diliminde çakıl taşlarının zikrini işitti. Karanlıkta şöyle seslendi: "Senden başka ilah yoktur. Sen yücesin ve ben gerçekten zalimlerden oldum." diye bağırdı. Allah da onun duasını kabul etti. Balınayı kıyıya attı ve o da bir kuş gibi olmuştu. Allah onun üzerinde kabak ağacından bir ağaç bitirdi. O ağacın altında gölgede oturmaya başladı ve bu arada da sütünden faydalanıyordu. Ağaç kuruduğunda ise ağlamaya başlamıştı. Allah ise bu olayın ardından şöyle vahyetmiştir: "Kuruyan bir ağaç için mi ağlıyorsun yoksa yüz bin kişi için mi?" Hz. Yûnus dışarı çıktı ve bir adamla karşılaştı. Hz. Yûnus, adamın kim olduğunu sordu ve adam da Yûnus kavminden olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Yûnus adamın kavmine geri döndüğünde Yûnus ile karşılaştığını söylemesini istedi. Adam da Hz. Yûnus'tan doğru söylediğine dair bir kanıt istedi. Hatta Hz. Yûnus'u öldürmekle tehdit etti. Hz. Yûnus ise "Bu yer ve bu ağaç senin için şahitlik edecektir." Ve onlar da ardından "Evet" dediler. Sonrasında adam geri döndü ve krala Yûnus ile karşılaştığını söyledi. Fakat kral, adama inanmadı ve onun öldürülmesini emretti. Ardından adam kanıtlarının olduğunu ve kralın oraya gelmesini istedi. Balığı ve ağacı gösterdi. "Allah'a yemin olsun ki bana şahitlik eder misiniz?" dedi adam. Balık ve ağacın "Evet" demeleri ile halk büyük bir şaşkınlığa uğradı. Kral ise bu adamın elinden tutup kendi tahtına oturturdu. Bu adamın bu tahtta daha çok hakkı bulunduğunu söyledi kral. Ve adam tam kırk yıl boyunca bu halka hükmetti." (Beğavî, 1996, 4/153).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de karşımıza çıkmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/58).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.23. 107-109. Âyetlerle İlgili Hadis

Allah sana bir zarar verecek olursa, onu O'ndan başka giderecek yoktur. O senin hakkında bir iyilik dilerse onun lütfunu engelleyebilecek de yoktur. Bunu kullarından dilediğine nasip eder. Bağıslayan ve esirgeyen O'dur. De ki: "Ey insanlar! İşte size rabbinizden gerçek gelmiştir. Artık kim doğru yolu tutarsa kendi lehine bu yolu seçmiş, kim de saparsa kendi aleyhine sapmış olur. Ben sizin adınıza hareket edecek değilim." Sana ne vahyedilirse ona uy ve Allah'ın hükmünü verinceye kadar sabret. O hüküm verenlerin en hayırlısıdır. (Yûnus, 10/107, 108, 109)

İbn Abbâs dedi ki: "Savaşmayı bildiren ayetle neshedilmiştir." (Beğavî, 1996, 4/155).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2001, 5/154).

Fahreddin er-Râzî'nin *Meîâtîhu'l-gayb*'ında "İbn Abbâs ve müfessirler şöyle demişlerdir" şeklinde başlanarak metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 13/21).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.2. Değerlendirme

106 ayetten oluşan Yûnus sûresinde tespit ettiğimiz 60 rivayetin 10'u merfû, 20'si mevkûf ve 30 tanesi de maktû rivayetten oluşmaktadır. Bu da Yûnus sûresinin genellikle maktû rivayetlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu rivayetlerin 10 tanesi *Kütüb-i Tis'a* da yer alırken, 7 tanesi muteber hadiskaynaklarında ve 40 tanesinin ise muhtelif kaynaklarda bulunduğunu tespit ettik. Ayrıca 3 rivayetin ise herhangi bir kaynakta yer almadığını görmekteyiz. Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda makbul olarak tespit ettiğimiz 8 rivayetin olduğunu görmekteyiz. Bu rivayetlerin 4 tanesi sahih, 1 tanesi sahih li-gayrih ve 3 tanesinin de hasen olduğunu söyleyebiliriz. Zayıf olarak değerlendirdiğimiz 52 rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 3'ü meçhul, 1'i münker, 2'si munkatı, 1'i mevzu, 34 tanesi muallak ve 10 tanesininde aslının olmadığını tespit ettik. Ve genel olarak muallak rivayetlerin yer aldığı sonucuna ulaşmış olduk. Ayrıca rivayetlerin 4 tanesine isnadlı olarak yer verilirken 56 tanesininde isnadsız olarak yer aldığını tespit etmiş olduk.

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde yer alan 6 rivayet bulunmaktadır. 50 rivayetin ise her iki hadis eserinde de olmadığı tespit edilmiştir.

Bu rivayetlerin 2'si Sem'ânî'de, 20'si Sa'lebî'de ve 11'de Hâzin'in tefsirinde nakledilmiştir.

3.2. Hûd Sûresi

Hûd Sûresi, 123 ayetten oluşmaktadır. Mekkî bir suredir. 12, 17 ve 114. ayetlerin Medine'de nâzil olduğu yönündeki görüşler çoğu müfessir tarafından kabul görmektedir. Kur'an-ı Kerim'deki sırası on bir, nüzul sırası ise elli ikidir. Bu sûre Yûsuf sûresinden önce Yûnus sûresinden sonra nazil olmuş bir sûredir. Sûrede beş defa "Hûd" isminin geçtiğini görmekteyiz. Ad kavmine gönderilmiş olan peygamber Hûd aleyhisselamın olması sebebiyle ve onun putperestliğe karşı vermiş olduğu

mücadeleden 50-60. ayetlerin bahsetmesi üzerine sureye “Hûd” ismi verilmiştir. Bu sûrelerin mealleri şu şekildedir:

Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; O’ndan başka tanrınız yoktur; siz sadece uydurmaktasınız. (Hûd, 11/50)

Ey kavmim! Bunun karşılığında ben sizden bir ücret istemiyorum; benim hizmetim karşılığı ancak beni yaratana aittir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz? (Hûd, 11/51)

Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanmayı dileyin, sonra O’na tövbe edin ki üzerinize bolca yağmur göndersin ve kuvvetinize kuvvet katsın; sakın günahkârlardan olup Allah’tan yüz çevirmeyin! Hûd, 11/52)

Dediler ki: “Ey Hûd! Bize açık bir mucize getirmedi; biz senin sözünle tanrılarımızı bırakacak değiliz; biz sana iman edecek de değiliz.” (Hûd, 11/53)

“Tanrılarımızdan biri senin aklını almış! demekten başka söyleyeceğimiz bir söz yok!” Hûd dedi ki: “Ben Allah’ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki sizin Allah’ı bırakıp da O’na ortak koştuklarınızdan uzağım. Haydi hepiniz bana tuzak kurun, bana aman vermeyin.” (Hûd, 11/54-55)

Ben, benim de rabbim, sizin de rabbiniz olan Allah’a dayandım. Çünkü her canlının kontrolü O’nun elindedir. Şüphesiz rabbimin yolu dosdoğru yoldur. (Hûd, 11/56)

Eğer sırt çevirirseniz bilin ki size ulaştırmakla görevli olduğum şeyi size bildirdim. Rabbim yerinize başka bir kavmi getirebilir. Siz O’na hiçbir engel çıkaramazsınız. Şüphesiz rabbim herşeyi gözetendir. (Hûd, 11/57)

Emrimiz gelince, Hûd’u ve onunla beraber iman edenleri katımızdan bir rahmetle kurtardık, böylece onları ağır bir azaptan da kurtardık. (Hûd, 11/58)

İşte Âd! Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler; O’nun peygamberlerine asi oldular ve her inatçı zorbanın emrine uydular. (Hûd, 11/59)

Onlar hem bu dünya da hem de kıyamet gününde lânete uğradılar. Evet Âd rabbini inkâr etti. Hûd’un kavmi Âd’ın canı cehenneme! (Hûd, 11/60)

Sûrede beş defa “Hûd” isminin geçtiğini ifade edebiliriz. Sûreye genel olarak baktığımızda Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, Şuayb ve Mûsâ peygamberlerin kıssalarından bahsedildiğini görmekteyiz. Sûrenin konusu genel olarak Yûnus sûresine benzemektedir. Ayrıca bu sûre faziletleri açısından da karşımıza sıkça çıkan sûreler arasında yer almaktadır.

3.2.1. Hûd Sûresindeki Hadislerin Tahrici

Beğavî bu sûrede 106 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamları yazıldıktan sonra ayetlerin tefsiri sadedinde yer alan rivayetlerin tahrir ve değerlendirmelerine geçilecektir.

3.2.1.1. 1-3. Âyetlerle İlgili Hadisler

Elif-lâm-râ. Bu, hikmet sahibi ve herşeyden haberdar olan Allah tarafından âyetleri sağlam kılınmış, sonra da şu şekilde açıklanmış bir kitaptır: “Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Kuşkusuz ben de onun tarafından size gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.” Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O’na tövbe edin. Allah da sizi belirlemiş olduğu bir süreye kadar dünya nimetlerinden güzelce yararlandırınsın, fazlasını yapan herkese de iyiliğinin karşılığını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin başınıza gelecek o dehşetli günün azabından korkarım. (Hûd, 11/1, 2,3)

3.2.1.1.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: “O, hiçbir kitapta olduğu gibi neshedilmemiştir. Ardından hükümler helaller ve haramlarla detaylı bir şekilde açıklandı (Beğavî, 1996, 4/156).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/419).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûât kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.1.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Emir ve yasaklara göre hüküm verildi. Sonra cennet ve cehennem açıklandı (Beğavî, 1996, 4/156).

Müellifin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de “helal ve haram” şeklindeki eklemesi ile birlikte rivayete “dedi ki” şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Beğavî, 1982, 1/221).

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde, Ya'kûp b. İbrâhîm < Hüseyim < Ebû Muhammed es-Sekafî < Hasan: “(Kur'an ayetleri hükme bağlanmış. Sonra da detaylandırılmış bir kitaptır.) Emir ve yasaklara göre hüküm verildi. Ardından ödül ve cezalar ayrıntılı olarak açıklandı.” şeklinde rivayete yer verilmektedir (Taberî, 2001, 12/309).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Saîd el-Eşec < Abdülhamid el-Himmâni Ebû Yahyâ < Ebû Bekir el-Hüzelî < Hasan: “(Bu ayetleri hükme bağlanmış olan bir kitaptır.) Emir ve yasaklara göre hüküm verildi. (İbn Ebî Hâtim, 1998, 6/1994).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.1.3. Üçüncü Rivayet

Katâde dedi ki: Bunda hiçbir farklılık ve çelişki olmadığına Allah'ın hükmüyle karar verildi (Beğavî, 1996, 4/156).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/419).

Aslı kaynaklarda ve mevzûât kaynaklarında bulunmayan bu rivayetin aslı yoktur.

3.2.1.1.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Açıklandı. Yani bu ifadeyle yavaş yavaş ortaya çıktığını kastetmektedir (Beğavî, 1996, 4/156).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/419).

Aslî kaynaklarda ve mevzûât eserlerinde geçmeyen bu rivayetin aslının bulunmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.2. 4-5. Âyetlerle İlgili Hadisler

Dönüşünüz yalnız Allah'a olacaktır. O her şeye kâdirdir. Bakınız! O inkârcılar içlerindeki O'ndan gizlemek için sırtlarını dönerler. Bilesiniz ki elbiselerine büründükleri zaman dahi Allah onların gizlediklerini de açığa çıkardıklarını da bilir. Çünkü o kalplerin içini bilendir. (Hûd, 11/4, 5)

3.2.1.2.1. Birinci Rivayet

Ebü'l-Âliye dedi ki: Dünyada itaati artanın ahirette derecesi artar (cennette), çünkü dereceler amele dayalıdır (Beğavî, 1996, 4/160).

Beğavî'nin Ebü'l-Âliye'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet Beğavî'nin her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

İbn Âdil'in, Sa'lebî'nin ve Vâhidî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/433; Sa'lebî, 2014, 14/315; Vâhidî, 2009, 11/347).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.2.1.2.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Kimin iyilikleri kötülüklerinden daha ağır basarsa cennete girer. Kimin kötülükleri iyiliklerinden daha ağır basarsa cehenneme girer. İyilikleri ve kötülükleri eşit olanlar ise araf ashabındandır. Onlar ise daha sonra cennete gireceklerdir (Beğavî, 1996, 4/160).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak nakletmiş olduğu bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/471; Sa'lebî, 2014, 14/314). Vâhidî'nin ve İbn Âdil'in tefsirlerinde de bu rivayetin sadece "Kimin iyilikleri kötülüklerinden ağır basarsa cennete girer." kısmına yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/433; Vâhidî, 2009, 11/348).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.2.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Bu güzel sözlü ve hoş görünüşlü bir adam olan Ahnes b. Şerîk hakkında nazil olmuş bir rivayettir. O, Hz. Peygamberin hoşuna gidecek şekilde davranır ve O'nun sevdiği şeyleri severdi. Kalbi ile istemediği şeyleri ise içine atardı (Beğavî, 1996, 4/160).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Senâullah'ın ve Hâzin'in tefsirlerinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/472; Sa'lebî, 2014, 14/315; Senâullah, 1991, 5/68).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.2.4. Dördüncü Rivayet

Abdullah b. Şeddâd dedi ki: Bazı münafıkların Resullullah'ın yanından geçerken başlarını, boyunlarını ve göğüslerini eğdiği vahyedildi. Ayrıca Hz. Peygamber'in kendilerini görmemesi için yüzlerini de kapatıyorlardı (Beğavî, 1996, 4/160).

Beğavî'nin Abdullah b. Şeddâd'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/472; Sa'lebî, 2014, 14/316).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.3. 7.Âyetle İlgili Hadisler

Arşı su üzerindeyken hanginizin daha güzel davranacağını denemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Eğer sen "Öldükten sonra mutlaka diriltileceksiniz" desen kâfirler derhal, "Bu büyü gibi bir düzmecedir" derler. (Hûd, 11/7)

3.2.1.3.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Ona gelen her türlü rızık Allah'tandır. Belki de açlıktan ölene kadar onu rızıklandırmamıştır (Beğavî, 1996, 4/162).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Bu mezkûr rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Kâsım < el-Hüseyn < Haccâc < İbn Cüreyc < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte "Lakin her türlü rızık Allah'tandır." şeklinde Ziyâdenin yapıldığını görmekteyiz (Taberî, 2001, 12/324).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: el-Hüseyn b. el-Hasan < İbrâhîm b. Abdullah < Haccâc < İbn Cüreyc < İbn Mücâhid, senedinin ardından metin kısmının Taberî'de olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 6/2001). Sa'lebî'nin de tefsirinde bu rivayetin metin kısmının Taberî'de olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/319).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.3.2. İkinci Rivayet

İbn Miksem'den rivayet edildiğine göre İbn Abbâs dedi ki: "yer" ifadesinden kast edilen, barındığı yer, gece ve gündüz istirahat ettiği yer ve öldüğü zaman defnedileceği yerdir (Beğavî, 1996, 4/162).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/439; Senâullah, 1991, 5/68; Zeyd b. Ali, 1995, 4/420).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.2.1.3.3. Üçüncü Rivayet

Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: Annelerin rahimleri sığınak ve ölüm alanıdır (Beğavî, 1996, 4/162).

Müellifin Abdullah b. Mes'ûd'dan mevkûf olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/439; Zeyd b. Ali, 1995, 4/420).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.3.4. Dördüncü Rivayet

Kâ'b dedi ki: Yüce Allah yeşil bir yakut yarattı. Sonra ona hayranlıkla baktı ve titreyen bir suya dönüştürdü. Ardından rüzgârı yarattı ve yüzeyine suyu koydu. Daha sonra da arşını suyun üzerine yerleştirdi (Beğavî, 1996, 4/162).

Müellifin Kâ'b'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet Beğavî'nin her iki eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Fahreddin er-Râzî'nin tefsirlerinde de bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 17/319; İbn Âdil, 1998, 10/440; Senâullah, 1991, 5/69).

Bedreddin el-Aynî'nin (ö.855/1451) *Umdetü'l-kârî*'sinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte tek fark "Kırmızı bir yakut yarattı." ifadesindeki renktir (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/393).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.4. 8-9. Âyetlerle İlgili Hadis

Andolsun, eğer biz onlardan azabı belirli bir süreye kadar erteleseک mutlaka, "Onu engelleyen nedir?" derler. Bilesiniz ki onlara azap geldiği gün artık ondan kurtulmaları mümkün değildir. Alay etmekte oldukları şey kendilerini çepeçevre kuşatacaktır. Eğer insana tarafımızdan bir nimet tattırır da sonrada ondan çekip alırsak tamamen ümitsizliğe düşer, nankörleşir. (Hûd, 11/8, 9)

Damrâ dedi ki: Şüphesiz Allah Teâlâ'nın arşı su üzerindeydi. Sonra gökleri, yeri ve kalemi yarattı. Ardından da onunla yarattıklarının hâlıkı ve vâridi olduğu şeyleri yazdı. Yarattıklarını yaratmadan bin yıl önce o kitap Allah'ı hamd ile tesbih etti ve yüceltti (Beğavî, 1996, 4/163).

Beğavî'nin Damrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: el-Hüseyn < Mübeşşir el-Halebî < el-Münzir < Damrâ, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 12/334).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/322).

İbn Âdil'in tefsirinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte tek fark rivayete "Diğerleri dedi ki" şeklinde başlanmasıdır (İbn Âdil, 1998, 10/440).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.5. 10-12. Âyetlerle İlgili Hadis

Eğer başına gelen bir sıkıntıdan sonra ona bir nimet tattırırsak, "Kötü durumlar benden uzaklaştı, gitti" der. Artık onun bütün yaptığı sevinmek ve övünmektir. Ancak sabredip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar böyle değildir. İşte onlar için bir bağış ve büyük bir mükâfat vardır. "Ona bir hazine indirilse veya onunla beraber bir melek gelse ya!" demelerinden dolayı canın sıkılarak sana vahyedilen âyetlerin bir kısmının tebliğini terk edecek değilsin ya! Sen ancak bir uyarıcısın! Allah herşeye vekildir. (Hûd, 11/10, 11, 12)

Ferrâ dedi ki: Sabredenler ve Sâlihamellerde bulunanlara bir zorluk dokunsa bile onlar sabreder ve kendilerine bir nimet verildiğinde de şükrederler. Onların günahları için mağfiret ve büyük bir ödül vardır ki o da cennettir (Beğavî, 1996, 4/164).

Müellifin Ferrâ'dan maktû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/474; İbn Âdil, 1998, 15/302)

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.6. 16-17. Âyetlerle İlgili Hadisler

Onlar, âhirette paylarına ateşten başka bir şey düşmeyen kimselerdir. Dünyada ürettikleri boşa gitmiştir; yapıp ettikleri de geçersizdir. Rabbinden gelmiş açık bir delile dayanan kimse (hiç ötekiler gibi olur mu?) Bu delili de rabbinden gelen bir şahit izliyor. Ayrıca ondan önce de bir önder ve rahmet olarak Mûsâ'nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar. Çeşitli gruplardan onu inkâr edenlerin varacağı yer ise cehennem ateşidir. Bundan şüphemiz olmasın, bu rabbın tarafından indirilmiş bir gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar. (Hûd, 11/16, 17)

3.2.1.6.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Onlar ikiyüzlü kişilerdi.

Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: "Doğrusu sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir."

Dediler ki: Ya Rasulallah küçük şirk nedir?

Rasûlullâh de: "İkiyüzlülüktür." dedi (Beğavî, 1996, 4/164).

Beğavî'nin naklettiği bu merfû rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemekle birlikte *Şerhu's-sünne*'de isnadlı olarak şu şekilde yer almaktadır:

Ebü Abdullah el-Hırakî < Ebü'l-Hasan et-Taysafûn < Abdullah b. Amr el-Cevherî < Ahmed b. Ali el-Kuşmihan < Ali b. Hucr < İsmâil b. Ca'fer < Amr b. Ebî Amr < Âsım b. Ömer < Mahmud b. Lebûd < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Beğavî, 1982, 14/324).

Beğavî, *Şerhu's-sünne*'sinde bu rivayetin hasen olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1982, 14/324).

Kütüb-i Tis'a mü'sannıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde ise bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Abdullah dedi ki: İbn İshak'ın anlattığına göre bu Hadisi babamın kendi el yazması kitabında buldum. Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd < Amr b. Ebî Amr < Âsım b. Ömer b. Katâde < Mahmud b. Lebûd < Hz. Peygamber: “Gidin dünyada gösteriş yaptıklarınıza bakın. Orada yaptıklarınızdan bir karşılık ve iyilik bulabilecek misiniz?” şeklinde bir Ziyâde yapıldığını görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 39/43).

Taberânî'nin *Mu'cemü'l-kebîr*'inde bu rivayet senedli olarak karşımıza şu şekilde çıkmaktadır: Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddem < Abdullah b. Şebûb < İsmâil b. Ebî Uveys < Abdülaziz b. Muhammed < Amr b. Ebî Amr < Âsım b. Ömer b. Katâde < Mahmud b. Lebûd < Râfi' b. Hadîc < Hz. Peygamber: “Doğrusu sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir.” Küçük şirk nedir Ya Resulullah? dediler. Hz. Peygamber de: “İkiyüzlülüktür. İnsanlar amelleriyle geldiklerinde git ondan amellerini iste.” denilir (Taberânî, 1994, 4/253).

Beyhakî'nin *Şu'abü'l-îmân*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ali b. Ahmed b. Abdan < Ahmed b. Ubeyd b. Şerîk < İbn Ebî Meryem < Ebü'z-Zinâd < Amr b. Ebî Amr < Âsım b. Ömer < Katâde < Mahmud b. Lebûd < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (Beyhaki, 2002, 9/154).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde geçen rivayetin sahih fakat isnadının zayıf olduğunu söylemektedir. Zeyd b. Eslem, Mahmud b. Lebûd'dan rivayeti işitmemiştir ve oğlu Abdurrahman da zayıf bir râvidir. Zeylaî, *Nasbü'r-râye*'sinde bu rivayeti aktarıırken Mahmud b. Lebûd'un tanınmış bir râvi olduğunu söylemektedir. O yüzden ilk olarak Rafî'den rivayet etmiş ve sonrasında Allah Resul'ünden rivayet etmiştir. Fakat Zeyd b. Eslem'in zayıf olduğu unutulmamalıdır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 39/43).

Bazı hadis kaynaklarında isnadlı olarak yer alan bu rivayetin Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde hasen olduğunun beyan edilmesi sebebiyle bizler de rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.6.2. İkinci Rivayet

Enes'ten rivayet edildiğine göre Rasûlullâh şöyle dedi:

“Şüphesiz Allah iyilikleri ile bir mümine zulmetmez. Bu dünyada rızıkla ödüllendirdiği gibi ahirette de onunla ödüllendirecektir. Kâfire gelindiğinde ise dünyada yaptığı iyiliklerle beslenir fakat ahirette kendisine verilecek hiçbir iyilik yoktur (Beğavî, 1996, 4/164).

Beğavî'nin Enes'ten naklettiği bu merfû rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'de isnadlı olarak şu şekilde geçmektedir:

Ahmed b. Abdullah es-Sâlih < Ebû Ömer Bekr b. Muhammed el-Muzenî < Ebû Bekr b. Muhammed b. Abdullah el-Hafîd < Hüseyin b. el-Fadl el-Becelî < Affân < Hemmâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber (Beğavî, 1982, 14/310).

Beğavî, *Şerhu's-sünne*'sinde bu rivayetinin isnadının zayıf olduğunu fakat mütâbî veya şahitle hasen li gayrihi seviyesinde değerlendirilebileceğini söylemektedir. Râviler sika ve sadûktur. Bekr b. Muhammed el-Basri makbul olan bir râvidir. Fakat Ahmed b. Abdullah meçhûlû'l-hal'dir (Beğavî, 1982, 14/310).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Abdüssamed < Hemmâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 19/285).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ebû Bekr b. Ebî Şeybe < Zührî b. Harb < Yezîd b. Hârûn < Hemmâm b. Yahyâ < Katâde < Enes < Allah Resul'ü, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/135).

Müslim'de bu rivayetin muttasıl olduğunu ve râvilerinin Müslim'in râvileri olup sika olduklarını belirtmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/135).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Müsennâ < Muhammed b. Beşşâr < Ebû Dâvûd < İmrân < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 7/30).

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin (ö.307/919) *el-Müsned*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Hudbe < Hemmâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1983, 5/231).

İbn Hibbân'ın *el-Müsnedü's-sahîh*'inde de bu rivayete senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Hüseyin b. Süfyân < Hudbe b. Hâlid < Hemmâm b. Yahyâ < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (İbn Hibbân, 1993, 2/101).

Beyhakî'nin *Kitâbü'l-ba's ve'n-nüşûr*'unda da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû'l-Hayr el-Hayr Câmi' b. Ahmed b. el-Muhammed Ebad < Ebû Tâhir Muhammed b. el-Hasan el-Muhammed Ebad < Osman b. Saîd ed-Damirî < Ebû Ömer el-Hâdî < Hemmâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Beyhakî, t.y, 61).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin sahih ve Şeyhayın şartlarına uygun olduğunu belirtmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 19/285).

Rivayetin Müslim'den mütâbî olarak rivayet edilmesi ve hakkında olumlu hükümlerin yer alması sebebiyle bizlerde sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.7. 18. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah hakkında yalan yanlış şeyler uydurandan daha zalim kim vardır! Onlar kıyamet gününde rablerinin huzuruna çıkarılacaklardır. Şahitler de "İşte bunlar rablerine asılsız şeyler isnad edenlerdir." diyecekler. Bilin ki Allah'ın laneti zalimlerin üzerine olacaktır! (Hûd, 11/18)

3.2.1.7.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Dahhâk'a göre şüphesiz onlar peygamber ve elçilerdir (Beğavî, 1996, 4/168).

Beğavî'nin İbn Abbâs'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne ve Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmaması nedeniyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.7.2. İkinci Rivayet

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Yüce Allah mümine yaklaşacak. Elini onun üzerine koyup onu örtecek ve tekrarlayarak “Şu günahı biliyor musun?” diyecek. O da “Evet Rabbim.” der ta ki günahlarının sayısı ile karşılaşınca kadar ve helak olduğunu gördüğünde Yüce Allah şöyle der: “Onları bu dünyada senin için örttüm ve onları senin için bağışlıyorum.” Ardından da iyiliklerinin yazılmış olduğu defter verilir.” (Beğavî, 1996, 4/168).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak ve metin kısmına yapılan bazı eklemelerle şu şekilde yer almaktadır:

Mûsâ b. İsmâil < Hemmâm < Katâde < Safvân b. Muhriz: İbn Ömer'in elini tutuyordum ve bir adam geldi ve dedi ki: Hz. Peygamber'in gizli konuşmaları hakkında ne işittin? O da Hz. Peygamber'den şöyle işittiğini söyledi: “Yüce Allah mümine yaklaşacak. Elini onun üzerine koyup onu örtecek ve tekrarlayarak “Şu günahı biliyor musun?” diyecek. O da “Evet Rabbim.” diyecek ta ki günahlarının sayısı ile karşılaşınca kadar ve helak olduğunu gördüğünde Yüce Allah şöyle der: “Onları bu dünyada senin için örttüm ve onları senin için bağışlıyorum.” Ardından da iyiliklerinin yazılı olduğu defter verilir. Şahitler ve münafıklara gelindiğinde ise onlar şöyle derler: “Onlar Rablerine yalan söyleyenlerdir. Allah'ın laneti zalimlerin üzerine olsun.” (Buhârî, 2001a, 3/128).

Bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2001, 3/128).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde de bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz:

Bahz < Affân < Hemmâm < Katâde < Affân < Safvad b. Muhriz < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 9/318).

Bu rivayet İbn Kesîr'in *Tefsîrû'l-Kur'anî'l-azîm*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir:

İmam Ahmed < Bahz < Affân < Hemmâm < Katâde < Safvân b. Muhriz ardından metin kısmı Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'indeki şekli ile yer almaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1998, 8/44).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde isnadın sahih olduğu ve Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğu için de sahih olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 9/318).

3.2.1.8. 20-22. Âyetlerle İlgili Hadisler

Onlar yeryüzünde Allah'ı aciz bırakacak değillerdir. Kendilerini Allah'ın azabından koruyabilecek yardımcıları da yoktur. Cezaları kat kat olacaktır. Çünkü onlar hakikati ne görebiliyorlar ne de işitebiliyorlardı. İşte kendilerine yazık edenler bunlardır. Uydurdukları tanrılar da yanlarından kaybolup gitti. Şüphesiz bunlar, âhirette en çok ziyana uğrayanlardır. (Hûd, 11/20, 21, 22)

3.2.1.8.1. Birinci Rivayet

(Onlar yeryüzünde Allah'ı aciz bırakacak değillerdir) İbn Abbâs dedi ki: Öncekiler. Burada İbn Abbâs'ın “öncekiler” ifadesinden kastettiği Allah'ın emirlerine uymayanlardır (Beğavî, 1996, 4/169).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de karşımıza çıkmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2001, 5/163)

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.8.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Kaçıyorlar. Katâde'nin "kaçıyorlar" diye bahsettiği Allah'a inanmayanların sanki onun azabından kaçabileceklerine dair bir anlatımıdır. Fakat Allah'ın hikmeti ve kudreti eğer suçluları dünyada iken cezalandırmayı gerektirirse bunu yapar ve bunu yapmasına da hiçbir güç asla engel olamaz (Beğavî, 1996, 4/169).

Müellifin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Senâullah, 1991, 5/78; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.8.3. Üçüncü Rivayet

Mukâtil dedi ki: Onların, Allah'ın azabına karşı koruyacak destekçileri ve yardımcıları olmayacaktır. Azapları da artacaktır. Fakat başkalarını saptırdıkları ve taklitçilerinin de onlara uymalarından dolayı cezaları iki kat daha arttırılacaktır (Beğavî, 1996, 169).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Vâhidî'nin, İbn Âdil'in, Zeyd b. Ali'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/460; Senâullah, 1991, 5/78; Vâhidî, 2009, 11/381; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.2.1.8.4. Dördüncü Rivayet

Katâde dedi ki: Gerçeği duymaya karşı sağırdılar. Bu yüzden de hidayete erişemezler (Beğavî, 1996, 4/169).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/340; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu muallak rivayetin muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kitaplarında yer almaması aslının olmadığını göstermektedir.

3.2.1.8.5. Beşinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Yüce Allah şirk ehlini hem bu dünyada hem de ahirette kendisine itaatten men etmiştir. Ahirette ise şirk ehli alçakgönüllü bir şekilde bakar. Çünkü orada artık itaatten çıkma gibi bir güçleri yoktur. Gerçekler ile yüzleştiklerinde ise yaptıkları günahlara pişmanlık içerisinde bakarlar (Beğavî, 1996, 4/169).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Muteber hadis kaynaklarında ve mevzûât kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslı yoktur.

3.2.1.8.6. Altıncı Rivayet

Ferrâ dedi ki: Ahirette herkes zarar içerisinde olsa da onlar (kâfirler) diğerlerinden daha çok zarar içerisinde olacaklardır (Beğavî, 1996, 4/169).

Müellifin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/479; Sa'lebî, 2014, 14/342; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9. 23-26. Âyetlerle İlgili Hadisler

İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapan ve rablerine gönül huzuruyla teslim olanlara gelince, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır. Bu iki grubun durumu, kör ve sağır olan kimse ile gören ve işiten kimsenin durumuna benzer. Bunlar eşit olur mu? Hâlâ ibret almıyor musunuz? Gerçek şu ki biz Nûh'u kavmine elçi olarak gönderdik. Şöyle dedi: "Allah'tan başkasına tapmayın" diye size gönderilmiş olan açık bir uyarıcıyım. Doğrusu ben, başınıza gelecek can yakıcı bir günün azabından korkuyorum" dedi. (Hûd, 11/23, 24, 25, 26)

3.2.1.9.1 Birinci Rivayet

(İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapan) İbn Abbâs dedi ki: Korkmak (Beğavî, 1996, 4/170).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşılmemektedir.

İbn Âdil'in tefsirinde "Onlar Allah'tan korkmadıkları için O'na ortak koşular ve nimetini de inkâr ettiler." şeklinde rivayete yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 14/99).

Senâullah'ın, Zeyd b. Ali'nin ve Sem'ânî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sem'ânî, 1997, 2/422; Senâullah, 1991, 5/79; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Onlar tövbe ettiler (Beğavî, 1996, 4/170).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet Senâullah'ın, Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 14/342; Senâullah, 1991, 5/79; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Emin olun ve Rabbinize karşı itaatkâr olun (Beğavî, 1996, 4/170).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Senâullah'ın, Vâhidî'nin, İbn Âdil'in, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/463; Sa'lebî, 2014, 14/343; Senâullah, 1991, 5/79; Vâhidî, 2009, 5/569; Zeyd b. Ali, 1995, 4/423).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9.4. Dördüncü Rivayet

Ferrâ dedi ki: Onların eşit olup olmadıkları söylenmedi. Fakat kör ve sağır bir ve aynıdır. Bu da kâfir demektir. Tam tersi gören ve işiten de bir ve aynıdır. Bu da mümin demektir. Hala öğüt almaz mısınız (Beğavî, 1996, 4/170)?

Müellifin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/480; Sa'lebî, 2014, 14/344; Zeyd b. Ali, 1995, 4/424).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9.5. Beşinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Hz. Nuh kırk yıl sonra kavmine gönderildi. Dokuz yüz elli yıl boyunca da kavmini iman etmeye çağırdı. Tufandan sonra altmış yıl yaşadı. Toplamda bin elli yıl yaşamış oldu (Beğavî, 1996, 4/170).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/480; Sa'lebî, 2014, 14/345).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.9.6. Altıncı Rivayet

Mukâtil dedi ki: Yüz yaşındayken gönderildi (Beğavî, 1996, 4/170).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/480; İbn Âdil, 1998, 10/467).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.10. 35-37. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yoksa "Bunu o kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer onu uydurduysam sorumluluğu bana aittir. Fakat benim sizin işlediğiniz günahın sorumluluğum yoktur." Nûh'a vahyolundu ki "Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülme! Bizim gözetimimiz altında ve öğrettiğimiz şekilde gemiyi yap, haktan sapanlar için bana başvuruda bulunma! Onlar boğulacaklar!" (Hûd, 11/35, 36, 37)

3.2.1.10.1 Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Hûd Sûresi otuz beşinci ayetteki "Yoksa uydurduğunu mu söylüyorlar" ifadesinde kast dilen kişi Hz. Nuh'tur (Beğavî, 1996, 4/173).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/425).

Mevzûât kaynaklarında ve *Kütüb-i Tis'a* da yer almayan bu rivayetin aslı bulunmamaktadır.

3.2.1.10.2. İkinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Mukâtil'e göre de Hûd Sûresi otuz beşinci ayette kastedilen Hz. Muhammed'dir. Eğer bunu uydurduysam suçum ve suçumun vebali bana aittir. Fakat sizin işlediğiniz günahın benim hiçbir sorumluluğum yoktur (Beğavî, 1996, 4/173).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde de bu rivayet aynı şekilde bulunmamaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/349; Zeyd b. Ali, 1995, 4/425).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûât kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.10.3. Üçüncü Rivayet

Dahhâk'ın İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Hz. Nuh'un kavmi onu yere düşünceye kadar döver sonra da O'nun öldüğünü sanıp bir evin dibine atarlardı. Fakat Hz. Nuh da ikinci gün dışarı çıkıp onları Allah'a çağırmaya devam ederdi." (Beğavî, 1996, 4/173).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet Beğavî'nin Şerhu's-sünne ve Mesâbîhu's-sünne'de yer almamaktadır. Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda da sadece Meâlimü't-tenzîl'de bu rivayete yer verildiğini görmekteyiz.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Bu rivayetin mevzûat ve aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.10.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Bizden biri gemiyi gözetimimiz altında yapmamızı söyledi (Beğavî, 1996, 4/173).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet Şerhu's-sünne ve Mesâbîhu's-sünne'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Vâhidî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/483; Sa'lebî, 2014, 14/350; Vâhidî, 1994, 2/572).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.2.1.10.5. Beşinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Bilgimizle ve gözetimimiz altında (Beğavî, 1996, 4/173).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet Şerhu's-sünne ve Mesâbîhu's-sünne'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/351; Senâullah, 1991, 5/83).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.11. 38. Âyetle İlgili Rivayet

Nûh gemiyi yaparken, kavminin ileri gelenleri yanına uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: "Bizimle alay ediyorsanız edin bakalım! Ama bilin ki sizin alay ettiğiniz gibi (günü gelecek) biz de sizinle öyle alay edeceğiz!" (Hûd, 11/38)

İbn Abbâs dedi ki: "Hz. Nuh gemiyi iki yıl içerisinde yapmıştı. Geminin uzunluğu üç yüz arşın, genişliği elli arşın, yüksekliği ise otuz arşındı. Gemi tik ağacından yapılmıştı ve üç gövdesi vardı. Alt güverteye vahşi ve yabani hayvanları yerleştirdi. Orta güverteye yaban hayvanları ve evcil hayvanları yerleştirdi. Nuh ve yanındakiler ise üst güvertede yer aldı." (Beğavî, 1996, 4/174).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Kurtubî'nin *el-Camî'li-ahkâmi'l-Kur'an*'ında, "Hz. Nuh gemiyi iki yıl içerisinde yapmıştı." şeklinde rivayete yer verilmiştir (Kurtubî, 1964, 9/31).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayetin "Hz. Nuh gemiyi iki yıl içerisinde yapmıştı. Geminin uzunluğu üç yüz arşın, genişliği elli arşın, yüksekliği ise otuz arşındı. Gemi tik ağacından yapılmıştı

ve üç gövdesi vardı. Alt güverteye vahşi hayvanlar ve yabani hayvanları yerleştirdi.” kısmına kadar yer verildiğini görmekteyiz (Sa’lebî, 2014, 14/352). Hâzin’in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994b, 2/483). Fahreddin er-Râzî’nin *Mefâtîhu’l-gayb*’ında, “Hz. Nuh’un gemiyi bazılarına göre dört yılda yaptığı ve geminin içerisinde ihtiyaç duydukları yiyeceklerle beraber Hz. Adem’in cesedini de taşıdıkları” şeklinde metin kısmındaki bazı farklılıklarla verdiğini görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 17/345).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde geçmemesi ve muallak olması zayıf olabileceğini düşündürmektedir.

3.2.1.12. 39. Âyetle İlgili Hadisler

Rezil edecek bir cezaya kimin çaptırılacağını, sürekli azabın kimin başına geleceğini yakında göreceksiniz! (Hûd, 11/39)

3.2.1.12.1. Birinci Rivayet

Katâde dedi ki: Onun kapısı genişti. Katâde’nin bahsetmiş olduğu şey Hz. Nuh’un yapmış olduğu kapının genişliğidir (Beğavî, 1996, 4/175).

Beğavî’nin Katâde’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de karşımıza çıkmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Mâverî’nin (ö.450/1058) *en-Nüket ve’l-uyûn*’unda bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Mâverî, t.y, 2/470).

İbn Kesîr’in tefsirinde de, “Hepsi dedi ki: Onun yüksekliği gökyüzünde otuz arşın yüksekliğindeydi. Üç bölmesi vardı ve her bölme arası on arşındı. Alt bölmede vahşi hayvanlar, orta bölmede insanlar ve üst bölmede ise kuşlar vardı. Onun kapısı genişti ve üzerinde bir örtü vardı.” şeklinde rivayete yer verilmektedir (İbn Kesîr, 1998, 4/277). Hâzin’in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 199, 2/483).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.12.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Bin iki yüz arşın uzunluğunda ve altı yüz arşın genişliğindeydi. Fakat kabul gören ilk uzunluk ise üç yüz arşındır (Beğavî, 1996, 4/175).

Beğavî’nin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhus-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır. Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda da bu rivayetin sadece Beğavî’nin *Meâlimü’t-tenzil*’inde geçtiğini görmekteyiz.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayetin mevzûât ve aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.12.3. Üçüncü Rivayet

Zeyd b. Eslem dedi ki: Hz. Nuh yüz yıl boyunca ağaç dikti ve kesti. Yüz yıl boyunca da gemiyi yapmak için çalıştı. Fakat başka bir rivayete göre de ağaçları dikmek için kırk yıl ve onları kurutmak içinde kırk yıl kaldığıdır (Beğavî, 1996, 4/175).

Beğavî'nin isnadsız naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde karşımıza çıkmamaktadır.

Senâullah'ın tefirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/85).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.12.4. Dördüncü Rivayet

Kâ'b el-Ahbâr'a göre Hz. Nuh gemiyi otuz yıl içerisinde inşa etti. Rivayete göre gemi üç katmandan oluşmaktadır. Alt katmanda vahşi hayvanlar, orta katmanda insanlar ve üst katmanda ise kuşlar yer almaktaydı. Yaratıkların artması üzerine Allah, Hz. Nuh'a fillerin kuyruklarını kırmasını emretti. Hz. Nuh'un bunu yapması üzerine bir erkek ve bir dişi domuz ortaya çıkmış oldu. Onlar da ortamda meydana gelen dışkılara doğru gitmeye başladılar. Geminin içinde bulunan fareler ise geminin iplerini kemirmeye başlamıştı. Bunun üzerine Allah, Hz. Nuh'a aslanın gözlerinin arasına vurmasını emretti. Hz. Nuh'un bunu yapmasıyla beraber aslanın burun deliklerinden bir erkek ve bir dişi kedi çıktı ve farelerin üzerine doğru gittiler (Beğavî, 1996, 4/175).

Beğavî'nin Kâ'b el-Ahbâr'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/85).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.13. 40. Âyetle İlgili Hadisler

Nihayet emrimiz geldi ve sular coşup yükseldi. Nuh'a dedik ki: "Her türden (hayvan) birer çift ile –daha önce hakkında hüküm verilmiş olanlar dışında-aileni ve iman edenleri gemiye bindir!" Zaten onunla birlikte pek azı iman etmişti. (Hûd, 11/40)

3.2.1.13.1. Birinci Rivayet

İkrime ve Zührî şöyle dedi: O yeryüzünün yüzüdür. Bu yüzden kastedilen ise gemidir. Zaten Hz. Nuh'a da yeryüzünde sular çekildiğinde gemiye binmesi söylenmiştir (Beğavî, 1996, 4/176).

Beğavî'nin İkrime ve Zührî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/484; İbn Âdil, 1998, 10/484).

Zührî Hadis rivayeti açısından güvenilir olarak görülmüş olan bir râvidir. İkrime'nin Hadis rivayetindeki sıhhati açısından farklı görüşler bulunmaktadır. Yahyâ b. Mâin, Ebû Hâtim er-Râzi ve Nesâî onun sika olduğundan bahsederken Ahmed b. Hanbel de Hadislerinin delil olabileceğinden bahsetmektedir. Fakat İmam Mâlik ise İkrime'ye güvenmediğini ve ondan Hadis alınmayacağını beyan etmiştir (Altıkulaç, 2000, 40-42).

Muteber hadis eserlerinde yer almaması ve râvi hakkında çoğunluğun sika demesine rağmen ondan Hadis alınamayacağına dair istisna bir hükmün de bulunması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu düşünüyoruz.

3.2.1.13.2. İkinci Rivayet

Haz. Ali şöyle demiştir: “Fırının dumanı çıktı” ifadesi ile asıl kastedilen şafak söktüğünde ve sabahın nuru belirdiğinde anlamıdır (Beğavî, 1996, 4/176).

Beğavî’nin Haz. Ali’den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 14/359; Zeyd b. Ali, 1995, 4/426).

Hâzin’in tefsirinde de rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte sabahın nuruyla ateşin fırından çıkması arasında bir benzerliğin kurulduğuna dair bir ifadeye ayrıca yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/484).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu düşünüyoruz.

3.2.1.13.3. Üçüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî, Mücâhid ve Şa’bî dediler ki: Çoğu müfessirin de dediği gibi bu içerisinde pişirme işleminin yapıldığı fırındır (Beğavî, 1996, 4/176).

Müellifin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Fahreddin er-Râzî’nin *Mefâtîhu’l-gayb*’ında, “Üçüncü meselede fırın hakkında iki görüş vardır. Birincisi içerisinde ekmek pişirilen fırın olmasıdır. İkincisi ise fırından kastedilenin başka bir şey olmasıdır. Fakat müfessirlerin çoğu İbn Abbâs, Mücâhid ve Hasan-ı Basrî gibi.” şeklinde rivayete yer verildiğini görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 17/346).

İbn Âdil’in tefsirinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte Ziyâde olarak “Atıyye tarafından İbn Abbâs’tan rivayet edilmiştir.” şeklinde bir bilginin yer aldığını görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/485).

Şa’bî’nin güvenilirliği hakkında ittifakın olduğu hatta Yahyâ b. Mâin’e göre ise onun adını zikrederek Hadis rivayet edenin de güvenilir sayılacağına dair bir ifadesi bulunmaktadır (Kandemir, 2010, 217-218).

Fakat muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.13.4. Dördüncü Rivayet

Atıyye, İbn Abbâs’tan rivayet ettiğine göre Hasan-ı Basrî dedi ki: “Bu taştan bir fırındı ve Hz. Nuh zamanında Havva onun üzerinde ekmek pişirirdi.” (Beğavî, 1996, 4/176).

Beğavî’nin Hasan-ı Basrî’den maktû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî’nin tefsirinde bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verilmiştir: Ya’kûp b. İbrâhîm < Hüseyim < Ebû Muhammed < Hasan: Fırın taştan yapılmıştı. Başta Havva’ya aitti. Sonrada Hz. Nuh’a geçti ve O’na dedi ki: Eğer suyun fırından taşarcasına yükseldiğini görürsen sen ve arkadaşların gemiye binin.” (Taberî, 2001, 12/404).

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde de bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/484; İbn Âdil, 1998, 10/485; Sa'lebî, 2014, 14/359).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında da rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “fırının nerede olduğu hakkında ihtilaf ettiler.” kısmı eklenmiştir (Fahreddin er-Râzî, 1999, 17/346).

Muallak olan ve muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.13.5. Beşinci Rivayet

Mücâhid ve Şa'bî dediler ki: Bu fırın Kufe civarındaydı. eş-Şa'bî ise yemin ederek bu fırının dumanının sadece Kufe civarından yükseldiğini söylerdi. Nuh'un gemiyi Kufe mescidinin içerisinde yaptığı söylenirdi. Fırın ise bu geminin içerisinde sağ tarafta bulunuyordu. Kinda kapısından sonraki alanda. Suyun fırından taşması ise Nuh için bir işaretti (Beğavî, 1996, 4/176).

Müellifin Mücâhid ve Şa'bî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde ise rivayet şu şekildedir: “Mücâhid ve Mukâtil'e göre fırın taştan yapılmıştı; fakat yeri konusunda ihtilaflar vardı. Mücâhid dedi ki Kufe'nin bir bölgesindedir. Mukâtil'de bu fırının Âdem'in olduğunu ve Şam'da bulunduğunu söylemiştir. Bu yere ise göz bebeği denirdi. İkrime'ye göre ise fırının yeri Hindistan'dır.” (Bedreddin el-Aynî, t.y, 15/218).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.14. 47-48. Âyetlerle İlgili Hadisler

Nûh dedi ki: “Ey rabbim! Ben, senden hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeyi istemekten yine sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, kaybedenlerden olurum!” Denildi ki: “Ey Nûh! Sana ve seninle beraber olan gruplar üzerine bizden selam ve bereketlerle gemiden in! İleride, bir süre faydalandıracağımız, sonra tarafımızdan can yakıcı bir azapla cezalandırılacak topluluklarda olacaktır. (Hûd, 11/47, 48)

3.2.1.14.1. Birinci Rivayet

Ebû Ca'fer el-Bâkır dedi ki: O, eşinin oğluydu ve Hz. Nuh tarafından da tanınıyordu. Bu yüzden Hz. Nuh, ona “o benim ailemdendir” dedi fakat “benden” demedi (Beğavî, 1996, 4/181).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis kaynağında bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/487; Zeyd b. Ali, 1995, 4/427).

Ebû Ca'fer el-Bâkır, İsnâaşeriyye'nin beşinci, İsmâiliyye'nin ise dördüncü imamıdır.

Muallak olması ve muteber hadis eserlerinde de yer almaması nedeniyle bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.14.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs, İkrime, Saîd b. Cübeyr, Dahhâk ve çoğu dedi ki: O, Hz. Nuh'un soyundan gelen oğludur (Beğavî, 1996, 4/181).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde geçmemektedir.

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Senâullah, 1991, 5/92; Zeyd b. Ali, 1995, 4/427).

Bu rivayeti İbn Abbâs'ın nakletmesinden dolayı mevkûftur. Fakat İkrime, Saîd b. Cübeyr ve Dahhâk tarafından nakledilmesi sebebiyle de bu rivayet maktûdur.

Muteber hadis eserleride yer almayan bu rivayet hakkında herhangi bir beyanın olmaması rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.2.1.14.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Hiçbir Peygamber'in eşi ihanet etmemiştir (Beğavî, 1996, 4/181).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde, “Hasan b. Yahyâ < Abdurrezzâk < Sevrî < İbn Amir el-Hamdânî < Dahhâk b. Müzâhim < İbn Abbâs: “Hiçbir peygamberin eşi ihanet etmemiştir. Seninle beraber kurtuluşa erecek olan kavminin arasında o olmayacaktır.” şeklinde senedli ve metin kısmındaki eklemelerle görmektedir (Taberî, 2001, 12/429).

Nizâmeddin en-Nisâbü'rî'nin *Garâibü'l-Kur'an* ve *Regâibü'l-furkân*'ında aynı şekilde bu rivayetin verildiğiyle karşılaşmaktayız (Nizâmeddin en-Nisâbü'rî, 1995, 6/322).

Bu rivayeti muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.15. 54-56. Âyetlerle İlgili Hadisler

Tanrılarımızdan biri senin aklını almış!'demekten başka söylenecek başka bir söz yok! Hûd dedi ki: “Ben, Allah'ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki sizin Allah'ı bırakıp da O'na ortak koştuklarınızdan uzağım. Haydi, hepiniz bana tuzak kurun, bana aman vermeyin! Ben, benim de rabbim, sizin de rabbiniz olan Allah'a dayandım. Çünkü her canlının kontrolü O'nun elindedir. Şüphesiz rabbimin yolu dosdoğru yoldur. (Hûd, 11/54, 55, 56)

3.2.1.15.1. Birinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: O'nun sahibi ve her şeye gücü yetendir (Beğavî, 1996, 4/183).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde karşımıza çıkmamaktadır.

Sa'lebî'nin, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/508; Sa'lebî, 2014, 14/384; Zeyd b. Ali, 1995, 4/428).

Muteber hadis kaynaklarında yer almamasıyla birlikte muallak olması sebebiyle de rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.15.2. İkinci Rivayet

Kuteybe dedi ki: Onu boynundan tutup eğdiğin için zorlanmaktadır (Beğavî, 1996, 4/183).

Müellifin Kuteybe'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne* ve *Şerhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî, Zeyd b. Ali ve Kurtubî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Kurtubî, 1964, 9/52; Sa'lebî, 2014, 14/384; Zeyd b. Ali, 1995, 4/428).

Bu rivayeti muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.16. 61-62. Âyetlerle İlgili Hadisler

Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih'i gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden var etti ve sizi orayı mâmur hale getirme görevi verdi. O halde O'ndan mağfiret isteyin; sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz rabbim yakındır, duaları kabul eder." Dediler ki: "Ey Sâlih! Sen bundan önce aramızda kendinden iyi şeyler beklenen biriydin. Şimdi babalarımızın taptığı şeylere tapmaktan bizi engellemeye mi kalkışıyorsun? Doğrusu bizi çağırdığın din konusunda şüphelerimiz var!" (Hûd, 11/61, 62)

3.2.1.16.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Yüce Allah yaşadığınız sürece size bir ömür tayin etti (Beğavî, 1996, 4/185).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne* ve *Şerhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/512; Sa'lebî, 2014, 14/390).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis kaynaklarında da yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.16.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Sizi orada yerleştirdi (Beğavî, 1996, 4/185).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde rivayete sadece "dedi ki" şeklinde başlanmıştır (Taberî, 2001, 12/453).

Mâtürîdî'nin (ö.333/944) *Te'vîlâtü'l-Kur'an*'ında da metin kısmına aynı şekilde yer verilmeyle birlikte rivayete "bazıları dedi ki" şeklinde başlanmıştır (Mâtürîdî, 2005, 6/149).

Zeyd b. Ali, İbn Âdil ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde rivayet aynı şekilde geçmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/512; Sa'lebî, 2014, 14/391; Zeyd b. Ali, 1995, 4/430).

Bu rivayeti muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.17. 66-69. Âyetlerle İlgili Hadisler

Emrimiz gelince Sâlih'i ve onunla beraber iman edenleri, bizden bir rahmet olarak, helâk olmaktan ve o günün zilletinden kurtardık. Şüphesiz rabbim kuvvetlidir, üstündür. Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı, yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar. Sanki orada hiç oturmamışlardı. İşte böyle,

Semûd kavmi rablerini inkâr etti. Vay Semûd'un haline! Elçilerimiz İbrâhîm'e müjdeyi getirip selam vermişlerdi. O da "selam" dedi, çok geçmeden (konuklarına) kızartılmış bir buzağı getirdi. (Hûd, 11/67, 68, 69)

3.2.1.17.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs ve Atâ dedi ki: Onlar Cebrail, Mikail ve İsrâfil'in de olduğu üç kişilerdi (Beğavî, 1996, 4/187).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Hâzin, 1994, 2/492; Sa'lebî, 2014, 14/396).

Beğavî'nin rivayeti İbn Abbâs'tan nakletmesi sebebiyle bu rivayet mevkûftur. Fakat Atâ tarafından nakletmesi sebebiyle de maktû bir rivayettir.

Atâ, Yahyâ b. Mâin ve İbn Hibbân tarafından sika olarak kabul edilmekle birlikte rivayet ettiği mürsel Hadisler sebebiyle Yahyâ b. Saîd ve Ahmed b. Hanbel tarafından da zayıf kabul edildiğini görmekteyiz (Cerrahoğlu, 1991, s 35-36).

Muteber hadis eserlerinde yer almaması, râvinin rivayet ettiği mürsel Hadisler hakkındaki bazı değerlendirmeler ve muallak naklin sonucu olarak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.17.2. İkinci Rivayet

Dahhâk dedi ki: Dokuz kişi vardı (Beğavî, 1996, 4/187).

Müellifin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Fahreddin er-Râzî'nin, Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde geçtiğini görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/371; Hâzin, 1994, 2/492; İbn Âdil, 1998, 10/519; Sa'lebî, 2014, 27/417; Senâullah, 1991, 5/98).

Muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.17.3. Üçüncü Rivayet

Mukâtil dedi ki: Onlar on iki kraldı (Beğavî, 1996, 4/187).

Beğavî'nin Mukâtil'den maktû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte "İbn Abbâs ve Mukâtil dedi ki" şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 24/543).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslı yoktur.

3.2.1.17.4. Dördüncü Rivayet

Muhammed b. Kâ'b dedi ki: Cibril'in yanında yedi kişi vardı (Beğavî, 1996, 4/187).

Müellifin Muhammed b. Kâ'b'dan naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne* ve *Şerhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin, İbn Âdil'in ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/492; İbn Âdil, 1998, 10/519; Sa'lebî, 2014, 24/543).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.17.5. Beşinci Rivayet

Süddî dedi ki: Onların yüzleri genç erkeklerin yüzleri gibi parlak olan on bir melekti (Beğavî, 1996, 4/187).

Beğavî'nin Süddî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/98).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.1.18. 72-73. Âyetlerle İlgili Hadisler

"Aman ya Rabbi! Ben mi doğuracağım: Ben yaşlı bir kadın, şu da ihtiyar kocam! Doğrusu şaşılacak bir şey!" dedi. Elçilerde "Allah'ın işine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinizdedir, ey hâne halkı! Şüphesiz ki O, övülmeye lâyıktır, şanı yücedir" dediler. (Hûd, 11/72, 73)

3.2.1.18.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Doksan dokuz yaşında (Beğavî, 1996, 4/189).

Müellifin Mücâhid'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Bu rivayetin mevzûât ve aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.18.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: O yüz yaşındaydı ve müjde edilen şey ile doğumu arasında bir yıl vardı. Gerçekten bu hayret verici bir şeydir (Beğavî, 1996, 4/189).

Beğavî'nin Mücâhid'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin tefsirinde bazı farklılıklarla şu şekilde yer almaktadır: "O daha önce hiç doğum yapmamıştı ve müjde ile doğumu arasında da bir yıl vardı. Sonrasında da Sara doğurdu." (Sa'lebî, 2014, 24/548)

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/100).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.19. 78. Âyetle İlgili Hadisler

Lût'un kavmi koşarak onun yanına geldi. Daha önce de o çirkin işleri yapıyorlardı. Lût, "Ey kavmim! Şunlar kızlarım; sizin için en nehiz olan onlarla evlenmektir. Allah'tan korkun ve misafirlerimin önünde beni rezil etmeyin! İçinizde akli başında bir adam yok mu?" dedi. (Hûd, 11/78)

3.2.1.19.1. Birinci Rivayet

Katâde ve Süddî dedi ki: Melekler İbrâhîm'in yanından Lut'un köyüne doğru yola çıktılar ve öğle vaktinde Lut'un yanına geldiler (Beğavî, 1996, 4/191).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 14/414).

Aslı kaynaklarda ve mevzût eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.19.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs ve Katâde dedi ki: Ona doğru koşuyorlardı (Beğavî, 1996, 4/191).

Beğavî'nin İbn Abbâs ve Katâde'den naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Hâzin'in tefsirinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/495).

Beğavî'nin bu rivayeti İbn Abbâs'tan nakletmesi sebebiyle mevkûf iken Katâde'den nakletmesi sebebiyle de maktûdur.

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.19.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Koşuyorlardı (Beğavî, 1996, 4/191).

Beğavî'nin Mücâhid'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/495).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.19.4. Dördüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: İki yürüyüş arasında bir yürüyüştür (Beğavî, 1996, 4/191).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Zeyd b. Ali, 1995, 4/433).

Aslî kaynaklarda ve mevzûât eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.19.5. Beşinci Rivayet

Hüseyn b. Fadl dedi ki: Kızlarını İslam'a geçme şartıyla onlara teklif etti (Beğavî, 1996, 4/191).

Müellifin Hüseyn b. Fadl'dan naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır. *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in, İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/496; İbn Âdil, 1998, 10/533; Senâullah, 1991, 5/103; Zeyd b. Ali, 1995, 4/433).

Hüseyn b. Fadl hakkında genişçe bilgi bulunmamakla birlikte tabiîn âlimlerinden olduğu (kaynak) ve bundan dolayı da rivayetin maktû olduğunu söyleyebiliriz. Râvi hakkında yeterince bilginin olmaması, muteber hadis eserlerinde yer almaması ve rivayetin muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.19.6. Altıncı Rivayet

Mücâhid ve Saîd b. Cübeyr dedi ki: Bunlar benim kızlarım (Beğavî, 1996, 4/191).

Beğavî'nin Mücâhid ve Saîd b. Cübeyr'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde, "Bunlar benim kızlarım ve her peygamber kendi ümmetinin babasıdır." şeklinde bazı ziyâdelerle rivayete yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 10/533; Zeyd b. Ali, 1995, 4/433).

Muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.20 79-81. Âyetlerle İlgili Hadisler

"Sen de biliyorsun ki bizim senin kızlarında gözümüz yok. Bizim ne istediğimizi pekâlâ biliyorsun" dediler. Lût, "Keşke benim size karşı koyacak bir gücüm olsaydı veya güçlü bir desteğe dayanabilseydim!" dedi. Elçiler "Ey Lût! Biz rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamayacaklar. Sen gecenin bir vaktinde ailenle yola çık. Eşin hariç, sizden hiç kimse geride kalmayacak. Çünkü onların başına gelecek olan, şüphesiz onun başına da gelecektir. Onlar için belirlenen zaman, sabah vaktidir. Sabah da yakın, değil mi?" dediler. (Hûd, 11/79, 80, 81)

3.2.1.120.1. Birinci Rivayet

Ubey b. Kâ'b dedi ki: Hz. Peygamber müminlere karşı kendilerinden daha yakındır. Eşleri onların anneleridir ve kendisi de onların babasıdır (Beğavî, 1996, 4/192).

Beğavî'nin Ubey b. Kâ'b'dan naklettiği bu mevkuף rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel ve Nesâî'de de bu rivayeti farklı sened ve metinle görmekteyiz.

Ayrıca *Kütüb-i Tis'a* müsnânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde iki farklı senedle karşımıza çıkmaktadır. İlki, Ebû Âmir < Şüreyh < Fülejh < Hilâl b. Ali < Abdurrahman b. Ebû Amr < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/142). İkincisinde ise, Abdurrezzâk < Ma'mer < Zührî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 22/64).

Nesâî'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet şu şekilde geçmektedir: “Siz Aişe Velîdenizi suçluyor ve O’nu da anneniz olmasına rağmen diğer kadınlar gibi helal olarak mı sayıyorsunuz? Eğer böyle bir şey yapıyorsanız kâfir sayılırsınız. Ayrıca O’nu anneniz olarak da saymazsanız kâfir olursunuz. Çünkü Hz. Peygamber müminlere karşı kendilerinden daha yakındır. Eşleri de onların anneleridir. O halde siz iki kötülük arasında kalırsanız bir çıkış yolu bulmaya çalışınız.” (Nesâî, 2000, 7/480).

Abdürrezzak b. Hemmâm'ın (ö.211/826-27) *el-Müsnef*'inde de rivayet bazı Ziyâdeleriyle şu şekilde yer almaktadır: Rasûlullâh ve Ubey b. Kâ'b dedi ki: “Hz. Peygamber müminlere karşı kendilerinden daha yakındır. Eşleri de onların anneleridir. O halde siz iki kötülük arasında kalırsanız o zaman bir çıkış yolu bulmaya çalışınız.” (Abdürrezzak b. Hemmâm, 1982, 10/157).

Tahâvî'nin (ö.321/933) *Müşkilü'l-âsâr*'ında bu rivayet: Firyâbî < Süfyân < İbn Ebî Nâcîh < Mücâhid: Ehl-i kitap kadınlarının Hz. Peygamber ile evlenmesi imkânsızdır. Eğer böyle bir şeye izin verilseydi Hristiyan ve Yahûdi kişiler müslümanların annesi olurdu. Yüce Allah'ın da “Hz. Peygamber müminlere karşı kendilerinden daha yakındır. Eşleri de onların anneleridir.” şeklinde metin kısmına yer verildiğini görmekteyiz (Tahâvî, 1994, 1/455).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Müsennâ < Ebû Nuaymân b. Amr < Hammâd b. Zeyd < Muhammed b. Şebûb ez-Zehrâvî < Ebû Bişr < Saîd b. Cübeyr < Lut: “Bunlar benim kızlarımdır ve sizler için daha temizdirler. Yani onlar onun kızları ve Lut da onların peygamberidir.” Bazıları ise “Peygamber müminlere karşı kendilerinden daha yakındır. Eşleri de onların anneleridir. O da onların babasıdır.” (Taberî, 2001, 12/503).

İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-azîm*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Babam < Süleyman b. Harb < Hammâd b. Zeyd < Muhammed b. Şebûb < Cafer b. Ebû Tâlib < Saîd b. Cübeyr, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 6/2062).

İlk rivayeti değerlendirmeye aldığımızda Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in naklettiği rivayetin sahih olduğunu ve isnadının da hasen olduğunu beyan etmektedir. İbn Süleyman hakkında da bazı eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştiriler sebebiyle de güvenilir bulunmamaktadır. Diğer râviler ise sikadır ve Şeyhayn'ın râvileridir. İbn Numan el-Cevherî el-Bağdâdî, Ebû Âmir el-Akdi'yi takip eder ve Buhârî'nin de râvilerindendir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/142). İkinci rivayete baktığımızda ise Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in naklettiği rivayetin isnadının sahih ve Şeyhayn'ın şartlarını taşıdığını ifade etmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 22/64).

Şeyhayn'ın şartlarını taşıması ve sahih olarak kabul edilmesi sebebiyle rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.120.2. İkinci Rivayet

İkrime dedi ki: Allah'tan başka ilah yoktur diyordu bir adam (Beğavî, 1996, 4/192).

Beğavî'nin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesabhu's-sünne*'de yer almazken Şerhu's-sünne'de isnadlı ve metin kısmındaki bazı eklemelerle şu şekilde görmekteyiz:

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Ebû Mansûr es-Sem'ânî < Ebû Ca'fer er-Reyhânî < Humeyd b. Zenceveyh < Abdullah b. Bekr < Hâtîm b. Ebî Sağıra < Ebî Belc < Amr b. Meymûn < Abdullah b. Amr < Hz. Peygamber: "Bir adam Allah'tan başka ilah yoktur, Allah büyüktür, Allah her şeyden münezzehtir, Hamd Allah'adır, Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur" Bunları demesiyle o adamın günahları denizlerin köpüğünden fazla olsa bile bağışlanır." şeklinde senedli ve metin kısmındaki bazı eklemelerle yer aldığını görmekteyiz (Beğavî, 1982, 5/64).

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sine göre bu rivayetin isnadı zayıftır. Fakat başka rivayetlerle desteklenirse hasen li gayrihi olabilir. Muhammed b. Sem'ani dışındaki râviler sika ve sadûklardır. Muhammed b. Sem'ani ise meçhûl'l-hal'dir ve onun rivayetleri kabul edilmemektedir (Beğavî, 1982, 5/64).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından ise Ahmed b. Hanbel ve Nesâî bu rivayete isnadlı olarak yer vermektedirler.

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde rivayet senedli olarak şekilde şu şekildedir: Abdullah b. Bekr < Hâtîm b. Ebî Sağıra < Ebû Belc < Amr b. Meymûn < Abdullah b. Amr < Rasûlullâh dedi ki, senedinin ardından metin kısmın *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi verildiğini görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 11/15).

Nesâî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında senedli olarak şu şekildedir: İsmâîl b. Mes'ûd < Hâlid b. el-Hâris < Hâtîm b. Ebî Sağır: Ebû Belc < Amr b. Meymûn < Abdullah b. Amr < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi geçmektedir (Nesâî, 2000, 9/303).

Nesâî, bu rivayetin isnadının hasen râvilerin sika olduğunu söylemektedir. Ebû Belc, sadûktur ve rivayetleri hasendir (Nesâî, 2000, 9/303).

Taberânî'nin el-Mu'cemü'l-kebîr'inde bu rivayet senedli olarak şekildedir: Muhammed b. Ali es-Saih el-Mekkî < Bekr b. Halef < Abdullah b. Bekr es-Sehmi < Hâtîm b. Ebî Sağıra < Ebû Belci < Amr b. Meymûn el-Avdî < Abdullah b. Amr: Hz. Peygamber dedi ki senedinin ardından metin kısmı *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi verilmiştir (Taberânî, 1994, 13/521).

Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde bu rivayet senedli olarak ve farklı metinlerle iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlki, Ebû Muhammed Abdullah b. İshâk el-Adlu bi Bağdâdî < Abdülaziz b. Muâviye el-Kureşî < Abdullah b. Bekr es-Sehmi < Hâtîm b. Ebî Sağıra < Ebû Belc < Amr b. Meymûn < Abdullah b. Amr: Hz. Peygamber dedi ki: senedinin ardından metin kısmı *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi geçmektedir (Hâkim en-Nisâbü'rî, 1990, 1/682).

İkincisi ise, Muhammed b. Sâlih b. Hani < Muhammed b. İsmâîl < Muhammed b. Raci < Ahmed b. Abdurrahman b. Vehb < Amcam < Amr b. el-Hâris < İbn Lehiâ < Yezîd b. Ebî Habîb < Sinan b. Sa'd < Enes b. Mâlik < Hz. Peygamber "İçimdeki canı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki "Allah'tan başka ilah yoktur" diyen ve iyiliği emredip kötülükten uzaklaştıran bir adamın üzerinde kıyamet kopmaz" (Bu Hadis Müslim'in şartlarına göre sahih bir Hadistir ve Müslim bu Hadisi nakletmiştir) (Hâkim en-Nisâbü'rî, 1990, 4/540).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in naklettiği rivayetin isnadının hasen olduğu söylemektedir. Ebû Belc ise İbn Ebî Süleym'dir. Bu râvi hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. İbn Main, İbn Saîd, Nesâî ve Dârekutnî tarafından sika olarak kabul edilmektedir. Buhârî ise râvi hakkında şüphelerin bulunduğunu söylemektedir. Ebû Hâtîm ise Hadislerinin sahih olduğunu ve sakınca bulunmadığını söylemektedir. İbn Hibban'da her ne kadar sika râviler arasında zikretse de hatalarının olabileceğini söylemiştir. Diğer râviler ise Şeyhayn'ın râvilerinden olup sikadırlar (Ahmed b. Hanbel, 2000, 11/15).

Bizler de bu rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.120.3. Üçüncü Rivayet

İbn İshâk dedi ki: İyiliği emreden ve kötülükten men eden bir adamdı (Beğavî, 1996, 4/192).

Beğavî'nin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 3/594).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde, "Sehl b. Yahyâ el-Askerî < Hârûn b. Hatîm < Abdurrahman b. Ebî Hammâd < Esbât < Süddî < Ebû Mâlik" senediyle birlikte rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 6/2063).

Her ne kadar Taberî'de senedli olarak bu rivayete yer verilse de sıhhati hakkında herhangi bir hükmün olmaması, muteber hadiskaynaklarında yer almaması ve Beğavî'de muallak olarak yer alması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.120.4. Dördüncü Rivayet

Ebû Hüreyre dedi ki: Allah ümmetinin korunması dışında sonrasında peygamber göndermedi (Beğavî, 1996, 4/192).

Beğavî'nin Ebû Hüreyre'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/536).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.120.5. Beşinci Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Ahmed b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Ebû'l-Yemân < Şuayb b. Ebî Hamza < Ebû'z-Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre:

Hz. Peygamber: "Lut'un sağlam bir köşeye sığınmasıyla Allah onu affetti." (Beğavî, 1996, 4/192).

Beğavî'den merfû olarak nakledilen bu rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir. Genellikle mutavvel olarak karşımıza çıkan bu rivayetin az sayıda muhtasarına denk gelmekteyiz.

Beğavî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/192).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Ebû'l-Yemân < Şuayb < Ebû'z-Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Buhârî, 2001, 4/148).

Bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2001, 4/148).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsne'd*'in de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ali b. Hafs < Verkaî < Ebû'z-Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/31).

Ahmed b. Hanbel'e göre rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Müslim'in râvileridir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/31).

İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö.852/1449) *Fethu'l-Bârî*'sinde ise bu rivayet hakkında genişçe şu şekilde açıklamalarda bulunulduğunu görmekteyiz: Bu rivayet Hz. Peygamber'in "Keşke gücüm

olsaydı ya da sağlam bir köşeye sığınabilseydim.” sözüne atfen Hz. Lut’un kavminin Sodom da olması ve orada da O’nun hiçbir bağının olmadığını göstermektedir. Lut’un Irak’tan, Hz. İbrâhîm’in soyu ise Şam’dan gelmektedir. Hz. İbrahim Şam’a göç ettiğinde Lut da onunla birlikte göç etti. Ve bu göç sonucunda bir nevi Allah, Lut’u Sodom halkına göndermiş oldu. Lut da dedi ki: “Eğer benim gücüm ve soyum olsaydı sizleri korumak için onlara başvururdum.” Bu Hadisin farklı versiyonları Hz. Peygamber’in de dediği gibi Hz. Lut “Eğer gücüm yetse ve güçlü bir sığınılacak yer bulsaydım kavmimi kurtarmak için onlardan yardım isterdim.” dedi ve Hz.Lut’un güçlü bir köşeden kastının kavmi olmasından dolayı Yüce Allah başka bir peygamber göndermedi (İbn Hacer el-Askalânî, 1959, 6/415).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’indeki bu rivayetin isnadının sahih olduğunu ve Müslim’in önceki rivayetlerinde olduğu gibi onun şartlarına uygun bir rivayet olduğunu söylemektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/31).

Bu rivayetin Buhârî’nin sıhhat şartlarına uyması ve *el-Câmiu’s-sahîh*’inde yer almasıyla birlikte Ahmed b. Hanbel’de de Müslim’in şartlarına uygun olduğuna dair hükme yer verilmesi sebebiyle *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.120.6. Altıncı Rivayet

İbn Abbâs ve tefsirciler dedi ki: Lut kapısını kapattı ve melekler evde onunla birlikteydi. Lut meleklerle kapının arkasından ne yapacaklarına dair yalvarırcasına konuşuyordu. Melekler ise Lut’un yaşamış olduğu bu tedirginliği O’nun yüzünde gördüklerinden duvarı onarmaya başlamışlardı. Ardından melekler dedi ki: Ey Lut senin köşen sağlamdır. Kapıyı aç ve onları bize bırak (Beğavî, 1996, 4/192).

Ardından kapı açıldı ve onlar içeri girdiler. Cebrail ise Rabbinden onları cezalandırmak için izin istedi. Yüce Allah da Cebraile izin verdi.

Beğavî’den isnadsız olarak nakledilen bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin, İbn Âdil’in ve Vâhidî’nin tefsirlerinde aynı şekilde bu rivayet yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/536; Sa’lebî, 2014, 14/422; Vâhidî, 2009, 11/501).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayeti *zayıf* olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.21. 85-87. Âyetlerle İlgili Hadisler

Ey kavmim! Ölçüyü, tartıyı adaletle yapın; insanların mallarının değerini düşürmeyin, yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer müminseniz Allah’ın bıraktığı kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben üzerinizde bir bekçi değilim. Kavmi ise “Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeylerden yahut mallarımız hususunda dilediğimizi yapmaktan vazgeçmemizi sana ibadetin (dinin) mi emrediyor? Oysa sen uyumlu ve akıllı birisin!” dediler. (Hûd, 11/85, 86, 87)

3.2.1.21.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Nimetlerle bolluk içerisinde olanlar (Beğavî, 1996, 4/195).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis’a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/543; Sa'lebî, 2014, 14/433; Zeyd b. Ali, 1995, 4/435).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.21.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Eğer tövbe etmezlerse nimetlerin yok olacağını, fiyatların yükselip fakirliğin artacağını ve felaketlerin geleceği konusunda onları uyarmıştı (Beğavî, 1996, 4/195).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/543).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayeti *zayıf* olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.21.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Ölçüyü ve tartıyı tamamladıktan sonra Allah'ın size helal kıldığı şey sizin fazladan aldıklarınızdan daha hayırlıdır (Beğavî, 1996, 4/195).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde rivayet yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/435).

Bu rivayetin mevzûat ve aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.21.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Yüce Allah'ın rızkından ve nimetlerinden sahip olduklarınızın sizin için daha hayırlı olduğuna inanıyorsanız Yüce Allah'a itaat etmeniz sizin için daha hayırlıdır (Beğavî, 1996, 4/195).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Fahreddin er-Râzî'nin Mefâtihu'l-gayb'ında bu rivayet bazı farklılıklarla şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Hasan-ı Basrî dedi ki: “Allah'a itaat etmek size düşen bu az miktardan daha hayırlıdır. Çünkü itaatin mükâfatı sonsuza dek sürer.” (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/386).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayeti *zayıf* olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.21.5. Beşinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Hz. Şuayb çok namaz kılan bir kişi olduğu için “bu onun” diyorlardı (Beğavî, 1996, 4/195).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sicistânî'nin (ö.255/869) *Garîbü'l-Kur'an*'ında ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/110; Sicistânî, 1995, 298).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde bulunmaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.2.1.21.6. Altıncı Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Araplar bir şeyi açıkladıklarında onu zıddıyla tarif ederler (Beğavî, 1996, 4/195).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Kastallânî'nin (ö.923/1517) *İrşâdü's-sârî*'sinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Kastallânî, 1905, 5/392).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.22. 106-107. Âyetlerle İlgili Hadisler

Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onlar her nefeste acıdan inleyip feryat ederler. Rabbinin dilediği hariç, onlar gökler ve yer durdukça o ateşte ebedi kalacaklardır. Rabbin gerçekten istediğini yapar. (Hûd, 11/106, 107)

3.2.1.22.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Ahmed b. Abdullah en-Nuaymî < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < İbn Abbâs dedi ki: Zefîr, güçlü ses ve şahîg ise zayıf ses anlamlarına gelmektedir (Beğavî, 1996, 4/200).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/450).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte "Kavim dedi ki" şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/400).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.22.2. İkinci Rivayet

Dahhâk ve Mukâtil şöyle söyledi: Zefîr eşeğin anırmasının ilk kısmıdır ve tekrarlanması ise son kısmıdır (Beğavî, 1996,4/200).

Beğavî'nin Dahhâk ve Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014,14/451).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını göstermektedir.

3.2.1.22.3. Üçüncü Rivayet

Ebü'l-Aliye dedi ki: Nefes vermek boğazda, nefes alamak ise göğüstedir (Beğavî, 1996,4/200).

Müellifin Ebü'l-Aliye'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde, “İshâk < Ebû Ca'fer < Babası < Ebü'l-Aliye” senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 4/577).

İbn Kesîr'in, Nisâbü'rî'nin, Fahreddin er-Râzî'nin tefsirlerinde (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/400; İbn Kesîr, 1998, 4/351; Nizâmeddin en-Nisâbü'rî, 1995,4/52) ve İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî*'sinde, Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde de (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/296; İbn Hacer, 1959, 6/332) bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır.

Taberî'de isnadlı olarak yer alan bu rivayet hakkında herhangi bir beyanın olmaması, muteber hadis eserlerinde bulunmaması ve Beğavî'de muallak olarak bulunması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.22.4. Dördüncü Rivayet

Dahhâk dedi ki: Cennet ve cehennemın gökleri, yerleri, seni yükselten ve gölgelendiren herşeyi sonsuza dek var oldukça orası cennettir. Ayaklarınızı bastığınız yerlerde yeryüzüdür (Beğavî, 1996, 4/200).

Beğavî'nin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Vâhidî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Vâhidî, 2009,11/557).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.2.1.22.5. Beşinci Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melîhî < Abdullah en-Nuaym < Muhammed b.Yûsuf < Muhammed b.İsmâil < Hafs b. Ömer < Hişâm < Katâde < Enes:

Rasûlullâh şöyle buyurdu: “O insanlar, işledikleri günahlardan dolayı ceza olarak cehennem azabına maruz kalacaklardır. Sonra Allah onları rahmetiyle cennete koyacaktır. Onlara ise cehennemlik olanlar denilecektir.” (Beğavî, 1996,4/200)

Beğavî'ye göre bu rivayette inkıtâ olduğu için zayıf bir senedi vardır; ancak râvileri sikadır. Beğavî ile Abdülvahid b. Ahmed arasında inkıtâ bulunmaktadır (Beğavî, 1996, 4/200).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği ve mutavvel olarak nakledilmiş olan bu rivayet Beğavî'nin *Mesâbîhu's-sünne*'sinde aynı şekilde geçmekle birlikte sened kısmı sadece “Enes < Hz. Peygamber” şeklindedir (Beğavî, 1986,3/548). *Şerhu's-sünne*'inde ise rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Beğavî, 1982, 15/183).

Şerhu's-sünne'ye göre de bu rivayetin isnadı muttasıl ve râvileri sikadır (Beğavî, 1982, 15/183).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Hafs b. Ömer < Hişâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Buhârî, 2001, 9/134).

Bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2001, 9/134).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Âmir < Hişâm < Katâde < Enes < Allah Resul'ü, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 19/361).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının muttasıl sahih ve Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğuna dair beyanda bulunmaktadır. Ebû Âmir, Abdülmelik b. Amr el-Kâdî'dir. O da İbn Ebî Abdullah ed-Destui'nin oğludur. Beyhakî de bu isnadla rivayette bulunmuştur (Ahmed b. Hanbel, 2000, 19/361).

Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdullah b. Muhammed b. Huşeyş < Müslim b. İbrâhîm < Hişâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tahâvî, 1994, 14/339).

İbn Mende'nin *Kitâbü'l-İmân*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ali b. Muhammed b. Nasr < Muhammed b. Eyyûb < Hasan b. Sehl b. Abdülaziz < Müslim b. İbrâhîm < Hişâm < Katâde < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin aynı şekilde geçmektedir (İbn Mende, 1985, 2/868).

Bu rivayetin muhakkiklerce sahih olarak nitelendirilmesi ve rivayetin Buhârî'de yer alması sebebiyle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.22.6. Altıncı Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melîhî < Ahmed b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâîl < Müsedded < Yahyâ < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Rac'î < İmrân b. Hüseyin:

Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: "Bazı insanlar Hz. Peygamber'in şefaati ile cehennemden çıkacak ve cennete gireceklerdir." (Beğavî, 1996, 4/200).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde yer almaktadır.

Beğavî'ye göre bu rivayetin isnadı hasen ve râvileri de sikadır. Fakat Hasan b. Zekvân sadûk bir râvi olmasına rağmen hata yapabilmektedir. İshâk b. Mansûr, Yahyâ b. Ma'in'den rivayetle Hasan b. Zekvân'ın zayıf bir râvi olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/200). Ebû Hâtim b. Hibban onun sika olduğunu zikretmektedir (Mizzî, 1992, 6/146). Nesâî ise onun sözüne itibar edilmeyeceğini söylemektedir (Mizzî, 1992, 6/147).

Şerhu's-sünne'sinde de aynı hükme yer verilmektedir.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde, Müsedded < Yahyâ < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Rac'î < İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Buhârî, 2001, 6/116).

Rivayetin isnadı hasen ve râvileri sikadır. Lakin Hasan b. Zekvân sadûk bir râvi olmasına rağmen hata yapabileceğine dair hüküm bulunmaktadır (Buhârî, 2001, 6/116).

Ebû Dâvûd es-Sicistânî'nin (ö.275/889) *es-Sünen*'inde İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber, senedinin ardından aynı metne yer vermiştir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, t.y, 236).

Tirmizî'nin *es-Sünen* 'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Beşşâr < Yahyâ b. Saîd < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Raci el-Utarî < İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1996, 4/347).

Tirmizî'de Beğavî ve Buhârî'de olduğu gibi hükümde bulunmaktadır.

Ahmed b. Hanbel'de, Yahyâ b. Saîd < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Rac'i el-Utarî < İmrân b. Husayn < Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer vermektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 33/128).

Yukarıda verilmiş olan hükmün aynısı burada da geçerlidir.

Taberânî'nin *el-Mucemü'l-kebir* 'inde de, Muâz b. Müsenna < Müsedded < Yahyâ b. Saîd < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Rac'i < İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber, senediyle birlikte metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Taberânî, 1994, 18/137).

Beyhakî'nin *el-İ'tikad ve'l-hidâye* 'sinde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Abdullah el-Hâfız < Ebû Bekr Ahmed b. Selman el-Fakih < Ebû Dâvûd Süleyman b. el-Eş'as < İsmâil b. İshâk < Müsedded < Yahyâ b. Saîd < Hasan b. Zekvân < Ebû'r-Rac'i < İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Beyhakî, 1981, 194).

Beyhakî'nin *Kitâbü'l-ba's ve'n-nüşûr* 'unda da bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer vermiştir: Ebû Ali el-Hüseyin b. Muhammed er-Rûzbârî < Ebû Bekr b. Dasah < Ebû Dâvûd es-Sicistânî < Müsedded < Yahyâ < Hüseyin b. Zekvân < Ebû'r-Rac'i < İmrân b. Hüseyin < Hz. Peygamber, sendinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Beyhakî, 2014, 352).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned* 'indeki bu rivayetin sahih li gayrih olduğunu beyan etmektedir. Çünkü isnaddaki Hasan b. Zekvân zayıf bir râvidir. İbn Mâin, İbn Hâtim, Nesâî ve Dârekutnî onun zayıf olduğunu söylemektedirler. Ahmed b. Hanbel ise onun hadislerinin mevzû olduğunu söylemiştir. Yahyâ el-Kattân ve Bezzâr ise onun sadûk olduğunu belirtmişlerdir. İbn Hibbân ise onun sika olduğunu söylemiştir. Buhârî ise *Sahih* 'inde ondan sadece bu hadisi nakletmiştir ve onu desteklemiştir. Hasan b. Zekvân dışındaki râviler de Şeyhayn'ın râvileri olup sikadlırlar (Ahmed b. Hanbel, 2000, 33/128).

Şuayb Arnavut, Ebû Dâvûd'un naklettiği hadis hakkında sahih li gayrih olduğu beyanında bulunmuştur. Ancak isnad zayıftır. Çünkü Hasan b. Zekvân zayıf olarak görülmektedir. Buhârî, *el-Câmi* 'inde sadece bu Hadisi ondan naklederek vermektedir. İbn Hacer de eserinde aynı konuya dair benzer rivayetlerin olduğundan bahsedilmektedir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, t.y, 120).

Tirmizî'ye göre bu rivayet hasen sahihtir (Tirmizî, 1996, 4/347).

Rivayetin genel olarak hasen olarak değerlendirilmesi sebebiyle bizler de rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.23. 108. Âyetle İlgili Hadisler

Mutlu olanlara gelince onlar da cennettedirler. Rabbinin dilediği hariç, gökler ve yer durdukça onlar da orada kesintisiz bir lutuf olarak ebedi kalacaklardır. (Hûd, 11/108)

3.2.1.23.1. Birinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: "Bu Allah tarafından yapılmış bir istisnadır ve O'nun dışında da kimse bunu yapamaz. Senin niyetin başkasına vurmak olsa bile aksini görmediğin takdirde ona vuracağını söylemek." (Beğavî, 1996, 4/201).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayete İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Âdil, 1998, 10/570; Zeyd b. Ali, 1995, 4/438).

Beyhakî'nin *Kitâbü'l-ba's ve'n-nüşûr*'unda bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ya'kûb < Muhammed b. el-Cuheyem es-Sâmirî < Yahyâ b. Zinâd el-Ferrâ, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Beyhakî, 2014, 739).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis kaynaklarında yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.23.2. İkinci Rivayet

Dahhâk dedi ki: Cennete girinceye kadar cehennemde kaldıkları sürece (Beğavî, 1996, 4/201).

Müellifin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde, Muhammed b. Abdülali < Muhammed b. Sevrî < Ma'mer < Dahhâk : (Mutlu olanlara gelince onlar da cennettedirler. Rabbinin dilediği hariç gökler ve yer durdukça onlar da orada ebedi kalacaklardır.) "O cehennemden çıkarılıp cennete girecekler arasındadır. Gökler ve yerler var olduğu sürece Yüce Allah'ın diledikleri müstesna cennette ebedi kalacaklardır. Cennete girinceye kadar cehennemde kaldıkları sürece." sened ve metindeki bazı Ziyâdelerle rivayetin karşımıza çıktığını görmekteyiz (Taberî, 2001, 12/585).

İbn Ebî Hâtîm'in tefsirinde, Babası < Muhammed b. Abdülali es-San'ânî < Muhammed b. Sevrî < Ma'mer < Dahhâk < İbn Müzâhim senedinden sonra metin kısmı *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*'da olduğu gibi yer almaktadır (İbn Ebî Hâtîm, 1998, 6/2088).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/458).

Bu rivayet her ne kadar Taberî ve İbn Ebî Hâtîm'de isnadlı olarak yer alsada hakkında herhangi bir hükmün olmaması, muteber hadis eserlerinde yer almaması ve Beğavî'de muallak olarak yer alması sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.23.3. Üçüncü Rivayet

Katâde dedi ki: Allah en iyisini bilir (Beğavî, 1996, 4/201).

Beğavî'nin Katâde'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde, Hasan b. Yahyâ < Abdurrezzâk < Ma'mer < Katâde : (Bedbaht olanlar ateştedirler. Orada onlar her nefeste acıdan inleyip feryat ederler. Rabbinin dilediği hariç gökler ve yer durdukça onlar da orada ebedi kalacaklardır.) "Allah en iyisini bilir. Cehennem azabına uğrayan bazı insanların cehennemden çıkartılıp sonrasında cennete konulacağı bizlere anlatılırdı." şeklinde rivayetin geçtiğini görmekteyiz (Taberî, 1999, 15/482).

Sa'lebî'nin ve İbn Kesîr'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Kesîr, 1998, 4/352; Sa'lebî, 2014, 14/453).

Taberî'de isnadlı olarak yer alan bu rivayet hakkında herhangi bir beyanın olmaması, muteber hadis kaynaklarında yer almaması ve Beğavî'de muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.23.4. Dördüncü Rivayet

İbn Zeyd dedi ki: Yüce Allah cennetliklere diledikleri şeylerden kesintisiz bir şekilde vermekten bahsederken cehennemlikler için nelerin verileceğinden bahsetmemektedir (Beğavî, 1996, 4/201).

Müellifin İbn Zeyd'den (ö.386/996) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görmemekteyiz.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde aynı şekilde bu rivayet bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/504; Sa'lebî, 2014, 14/454).

Muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.24. 112-113. Âyetlerle İlgili Hadisler

Senin yanında hak yola dönenlerle birlikte, sana buyrulduğu gibi dosdoğru ol! Siz de azıp sapmayın. Allah yaptıklarınızı çok iyi görmektedir. Zalimlerin yanında olmayın; sonra ateş sizi de yakar. Allah'tan başka dostlarınız olmadığına göre bir yerden yardım da göremezsiniz! (Hûd, 11/112, 113)

3.2.1.23.1. Birinci Rivayet

Hüseyn b. Muhammed el-Kâdî < Ebû't-Tayyib Sehl b. Muhammed b. Süleyman < Babam < Ebû Bekr Muhammed b. İshâk < Muhammed b. el-Alâî b. Kurayb < Ebû Usame < Hişâm b. Urve < Babası < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî: Ya Rasulallah, bana İslam hakkında senden sonra kimseye soramayacağım bir şey söyle dedim.

Rasûlullâh ise şöyle buyurdu: "Allah'a inandım de ve sonrasında da sebat et." (Beğavî, 1996, 4/203).

Beğavî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinde sika olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Beğavî, 1996, 4/203).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de şu şekilde bulunmaktadır:

Hüseyn b. Mes'ûd < Hüseyn b. Muhammed el-Kâdî < Ebû't-Tayyib Sehl b. Muhammed b. Süleyman < Babam < Ebû Bekr Muhammed b. İshâk < Muhammed b. el-Alâî b. Kurayb < Ebû Usame < Hişâm b. Urve < Babasından < Süfyân b. Abdullah es-Sakafî, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Beğavî, 1982, 1/31).

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde de bu rivayetin hasen olduğu, Muhammed b. Süleyman'ın makbul bir râvi olması dışında diğer râvilerin sika olduğu bilgisine yer verilmektedir. (Beğavî, 1982, 1/31).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Bekr b. Ebî Şeybe < Ebû Kurayb < İbn Ğumeyr < ح < Kuteybe b. Saîd < İshâk b. İbrâhîm < Cerir < Ebû Kurayb < Ebû Usame < Hişâm b. Urve < Babası < Süfyân b. Abdullah es-Sakafî senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Müslim b. Haccâc, t.y,1/65).

Bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sikadır (Müslim b. Haccâc, t.y,1/65).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde üç farklı senedle bu rivayet ile karşılaşmaktayız. İlki, Vekî < Ebû Muâviye < Hişâm b. Urve < Babası < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 24/141).

İkincisi, Muhammed b. Ca'fer < Şu'be < Ya'la b. Atâ < Abdullah b. Süfyân < Babası < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 24/142).

Üçüncüsü ise, Hişâm < Ya'la b. Atâ < Abdullah b. Süfyân es-Sekafî < Babası < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 32/170).

Beyhakî'nin *el-Erba'üne's-suğrâ*'sında ise senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Abdullah el-Hâfız < Ali b. İsa < İbrâhîm b. Ebî Tâlib < İshâk < Ebû Sâlih b. Ebî Tâhir el-Anberî < İbn bint Yahyâ b. Mansûr el-Kâdî < Dedem Yahyâ b. Mansûr < Ahmed b. Seleme < İshâk < Cerir < Hişâm < Babası < Süfyân b. Abdullah senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde geçmekle birlikte bu rivayetin Müslim'in İshâk b. İbrâhîm'den naklettiği ifadesi yer almaktadır (Beyhakî, 1987, 55).

Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Abdurrezzâk < Ma'mer < Zührî < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî: "Bana yarar sağlayacak bir Hadis söyle. Bunun üzerinden Rasûlullâh "Allah'a inandım de ve sonrasında da sebat et." şeklinde buyurdu. Ardından da Ey Allah'ın Rasûlü benim için en korktuğunuz şey nedir? sorusu üzerine de Rasûlullâh "Dilini tutarak "budur" dedi." (Ma'mer b. Râşid, 1982, 11/128).

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Yûnus < Ebû Dâvûd < İbrâhîm b. Sa'd < Zührî < Abdurrahman b. Maiz el-Âmirî < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî, senedinin ardından metin kısmının Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, t.y, 2/558).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: İbn Numeyr < Hişâm b. Urve < Babası < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Şeybe, 1997,2/194).

Nesâî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında ise bu rivayetin senedli olarak iki farklı şekilde yer aldığını görmekteyiz. İlki, İsamail b. Mes'ûd < Bîşr yani İbn el-Mufaddal < Şu'be < Ya'la b. Atâ < Abdullah b. Süfyân b. Abdullah es-Sekafî, senedinin ardından metin kısmının Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde olduğu gibi geçtiğini görmekteyiz (Nesâî, 2000, 10/256). İkincisi ise, Süfyân b. Nasr < İbnü'l-Mübârek < Ma'mer < Zührî < Abdurrahman b. Maiz < Süfyân b. Abdullah b. es-Sekafî, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almıştır (Nesâî, 2000, 10/380).

Nesâî'ye göre de bu rivayetin isnadı muttasıl ve râvileri sikadır (Nesâî, 2000, 10/380).

İbn Hibbân'ın *el-Müsnedü's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Ali es-Sayrafi bi'l-basri < Abbâs b. Velîd el-Kureşî < Vuheyb b. Hâlid < Hişâm b. Urve < Babası < Süfyân b. Abdullah es-Sekafî, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde geçtiğini görmekteyiz (İbn Hibbân, 1993, 3/221).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muâz b. el-Müsennâ < Müsedded < Yahyâ b. Saîd < Şu'be < Ya'la b. Atâ < Abdullah b. Süfyân < Babası, senedinin ardından metin kısmının Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde olduğu gibi bulunduğunu görmekteyiz (Taberânî, 1994, 7/69).

Beyhakî'nin *Şuabü'l-îmân*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ebû Dâvûd et-Tayâlisî < İbrâhîm Sad < Zührî < Abdurrahman b. Amr el-Âmirî < Süfyân b. Abdullah es-

Sekafi, senedinin ardından metin kısmının Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (Beyhakî, 2002, 7/9).

İlk rivayet için Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde geçen rivayete baktığımızda Şeyhayn'ın şartlarına göre Hadisin sahih olduğuna dair hükümde bulunmaktadır. Fakat bu rivayeti Buhârî kaydetmemiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 24/141). İkinci rivayete baktığımızda ise isnadın sahih olduğu ve Abdullah b. Süfyân dışındaki râvilerin sika olduğuna dair hüküm bulunmaktadır. Nesâî ise onun Hadisini kaydetmiştir ve Abdullah b. Süfyân sika olduğunu belirtmiştir. Ya'la b. Atâ ise Âmirî'dir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 24/142). İbn Hibbân'ın kitabında zikrettiğine göre Abdullah b. Süfyân sika'dır (Mizzî, t.y,15/44). Üçüncü rivayetin hükmü ilk rivayetin hükmü ile aynıdır.

3.2.1.24.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: "Rasûlullâh'a sana en zor gelen ayet hangisiydi diye sorulduğunda O:

"Bana Hûd ve onun benzerleri zorluk verirdi." şeklinde buyurmuştur (Beğavî, 1996, 4/203).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de senedli olarak şu şekilde yer almaktadır:

Kuleyb < İbn Abbâs < Süfyân b. Vekî' < Muhammed b. Beşîr < Ali b. Sâlih < Ebû İshâk < Cuhyefe: "Ey Allah'ın Rasûlü saçların beyazlamış. Hz. Peygamber de "Hûd ve onun benzerlerinden dolayı." (Beğavî, 1982, 14/373).

Cem'u'l-Cevâmi uygulamasında bu rivayet isnadlı olarak şu şekilde yer almaktadır: Ebû Muhammed Abdullah b. Abdussamed el-Cevzecani < Ebû'l-Kâsım Ali b. Ahmed el-Huzâî < Ebû Saîd el-Heysem el-Kuleyb < Ebû İsa et-Tirmizî < Ebû Kurayb Muhammed b. el-Alâî < Muâviye b. Hişâm < Şeybân < Ebû İshâk < İkrime < İbn Abbâs, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır.

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat başka rivayetlerle desteklenirse hasen li gayrihi seviyesinde olabileceğinden bahsetmektedir. Râviler sika ve sadûktur. Fakat Abdussamed el-Cevzecani meçhûl'l-hal'dir (Beğavî, 1996, 4/203).

Kütüb-i Tis'a da mûsânıflarından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ebû Kureyb < Muâviye b. Hişâm < Şeybân < Ebû İshâk < İkrime < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Tirmizî, 1975, 5/402).

Tirmizî bu rivayetin hasen garip olduğunu beyan etmektedir (Tirmizî, 1975, 5/402).

Abdurrezzâk es-San'ânî'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli ve metin kısmındaki bazı Ziyâdelerle şu şekilde bulunmaktadır: Ma'mer < Ebû İshâk < Hz. Peygamber: "Hûd Sûresi ve onun benzerleri saçlarımı beyazlattı. Bunlar Vâkıa, Kıyâme, Mürselât, güneş yarıldığı zaman ve gök yarıldığı zaman dediklerinden yola çıkarak Hadîd sûresini kastettiğidir." (Abdurrezzâk es-San'ânî, 1982,3/368).

Saîd b. Mansûr'un (ö.227/842) *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Saîd < Hammâd b. Yahyâ < Yezîd er-Rakâşî < Enes: Ashabı Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Rasûlü saçların hemencecik beyazladı mı?" şeklinde bir soru yöneltince

Rasûlullâh de "Hûd Sûresi ve benzerleri saçlarımı çabucak beyazlattı." şeklinde yanıtta bulunmuştur (Saîd b. Mansûr, 1996, 5/370).

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin (ö.307/919) *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Muhammed b. Abdullah b. Numeyr < Muhammed b. Bişr < Ali b. Sâlih <

Ebû İshâk < Ebû Cuhyefe, senedinin ardından metin kısmı *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi yer almaktadır (Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, 1983, 2/184).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde ise bu rivayet üç farklı senedle karşımıza çıkmaktadır. İlki, Abdan b. Ahmed < Hammâd b. el-Hasan el-Verrâk < Saîd b. Selam el-Attar < Ömer b. Muhammed < Ebû Hazim < Sehl b. Sa'd < Hz. Peygamber: "Hûd Sûresi ve onun benzerleri olan vakıa, hakka ve güneş yarıldığında saçlarım beyazladı." (Taberânî, 1994, 6/148). İkincisi, Muhammed b. Muhammed et-Temmârû el-Basrî < Ebû'l-Velîd < Leys b. Sa'd < Yezîd b. Ebî Habîb < Ebû'l-Hayr < Ukbe b. Amir, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberânî, 1994, 17/286). Üçüncüsü ise, Muhammed b. Abdus b. Kamil < Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe < Muhammed b. Abdullah b. Numeyr < Muhammed b. Bîşr < Ali b. Sâlih < Ebû İshâk < Ebû Cuhyefe, senedinin ardından metin kısmının *Şerhu's-sünne*'de olduğu gibi geçtiğini görmekteyiz (Taberânî, 1994, 22/123).

Muhaddislerin yaptıkları yorumlar sonucunda bizlerde bu rivayetin hasen li-zâtihî olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.24.3. Üçüncü Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Ahmed b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâîl < Abdusselam b. Mutahhar < Ömer b. Ali < Ma'ni b. Muhammed el-Gıfârî < Saîd b. Ebî Saîd el-Mekbûrî < Ebû Hüreyre:

Rasûlullâh şöyle dedi: "Şüphesiz ki din kolaydır. Hiç kimseye dinde kendisini sıkıntıya sokacak aşırı yük yüklenmez. Öyleyse dosdoğru olun, yaklaşın, müjdeleyin. Sabah ve akşam sakince Allah'tan yardım dileyin" (Beğavî, 1996, 4/203).

Beğavî'ye göre bu rivayet hasendir. Senedde geçen Muhammed el-Gıfârî sadûktur ve hasen Hadisleri bulunmaktadır. Diğer râviler ise sikadır. (Beğavî, 1996, 4/203).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu isnadlı rivayet *Mesâbihu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de şu şekilde yer almaktadır:

Abdülvahid el-Melîhî < Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâîl < Abdusselam b. Mutahhar < Ömer b. Ali < Ma'nî b. Muhammed el-Gıfârî < Saîd b. Ebî Saîd el-Mekbûrî < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 4/50).

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde de aynı hükme yer vermektedir.

Kütüb-i Tis'a müstânnîflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekildedir: Abdusselim b. Mutahhar < Ömer b. Ali < Ma'ni b. Muhammed el-Gıfârî < Saîd b. Ebî Ebû Saîd el-Mekbûrî < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinden sonra metin kısmı aynı şekilde verilmiştir (Buhârî, 2001, 1/16).

Bu rivayetin isnadı hasen ve râvileri de sikadır. Muhammed el-Gıfârî ise sadûktur ve hasen hadisleri bulunmaktadır. Râviler Buhârî'nin râvileridir. Fakat Ömer b. Ali hariç. Çünkü o Buhârî tarafından başkalarıyla birlikte rivayette yer alan bir râvidir (Buhârî, 2001, 1/16).

Nesâî'nin *es-Sünen*'inde ise bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ebû Bekr b. Nâfi < Ömer b. Ali < Ma'nî b. Muhammed < Saîd < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Nesâî, 1930, 8/121).

Bu rivayetin isnadının hasen olduğu söylenmektedir (Nesâî, 1930, 8/121).

Genel olarak muhaddislerce hasen olduğuna dair hükmün yer alması sebebiyle bu rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.25. 114. Âyetle İlgili Hadisler

Gündüzün iki tarafında, geçenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kılın. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır. (Hûd, 11/114)

3.2.1.25.1. Birinci Rivayet

Ebû Âliye dedi ki: Onların yaptıklarıyla yetinmeyin (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin Ebû Âliye'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte bu rivayeti Abd b. Hamid'in Râbî b. Enes'ten rivayet ettiğine dair bir ifade bulunmaktadır (Bedreddin el-Aynî, t.y,18/296).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998,10/591).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.2.1.25.2. İkinci Rivayet

Süddî dedi ki: Zalimleri desteklemeyin (Beğavî, 1996, 4/204).

Süddî'nin nakletmiş olduğu bu maktû rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne ve Mesâbihi's-sünne*'sinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde metin kısmı aynı geçmekle birlikte "Süddî ve İbn Zeyd dedi ki" şeklinde rivayete başlanılmıştır (Sa'lebî, 2014, 14/464).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde, mevzût kaynaklarında yer almaması ve muallak olması sebebiyle aslının olmadığını düşünmekteyiz.

3.2.1.25.3. Üçüncü Rivayet

İkrime'de: Onlara uymayın (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

İbn Ebî Şeybe'nin *El-Musannef fi'l-ehadis ve'l-âsâr*'ında senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Yezîd b. Hârûn < Muhammed b. Amr < Ömer b. el-Hâkim b. Sevban < Ebû Sâid el-Hûdri < Hz. Peygamber, Alkame b. Muhriz'i benim de içlerinde olduğum bir sefere gönderdi. Seferin başındayken yahut yolun bir kısmına geldiklerinde seferden birkaç kişi izin istedi ve onlar da izin verdi. Abdullah b. Huzafe b. Kays es-Sahmiye ise onları komuta ediyordu. Ben de onunla savaşınlardan biriydim. Yolda olduğumuz sürece de insanlar ısınınsınlar yahut bir şeyler yiyebilsinler diye ateş yaktılar. Abdullah ise gülünç bir şekilde dedi ki: Sizi dinlemem ve size itaat etmem gerekmiyor mu? Onlarda bu soruya karşı "Evet" cevabını verdiler. Bu cevabın üzerine "Ben size yaptıklarınız dışında başka bir şey emrediyor muyum? diye bir soru yöneltildi. Ve bu soruya karşılık "Evet" cevabı geldi. "Size karşı bu ateşe atlamamanızı emrediyorum." denildi; fakat bazı insanların kendilerini atlamaya hazırlayacağını varsayıp birden çevresine sakalaştığından bahsetti. Hz.

Peygamber'e ise bu olaydan bahsedildiğinde O'da şöyle buyurdu: "Onlardan kim itaatsizliği emrederse sakın ona uyma." (İbn Ebî Şeybe, 1988, 7/348).

Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'ında senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. Ali b. Dâvûd < Affân b. Müslim < Hammâd b. Seleme < Muhammed b. Amr < Ömer b. el-Hâkim < Ebû Sâid el-Hûdri < Hz. Peygamber, Alkame b. Mucezzel el-Mudliciyye'yi Hayber'e gönderdi. Ardından da bir keşif birliği gönderdi ve onun başında da Abdullah b. Huzafe es-Sehmiyye vardı. es-Sehmiyye esprili bir adamdı ve elinde de bir ateş vardı. Onlara "Benim size itaat etmem gerekmiyor mu diye sordu?" Onlarda bu soruya karşılık "Evet" yanıtını verdiler. Bunun üzerine ateşe girmeleri emredildi. Hatta bazıları girmek için kendilerini hazırlıyorlarken adam bunun sadece bir oyun olduğunu söyledi. Hz. Peygamber ise duymuş olduğu bu olay karşısında güldü ve şöyle buyurdu: "Eğer bunu yaparlarsa Yüce Allah'a isyan konusunda onlara uymayın." (Tahâvî, 1994, 4/305).

İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî*'sinde bu rivayet hakkında şöyle bahsedilmektedir: Elçiye itaat emrinin tekrarlanması elçinin itaatsizliğindeki bağımsızlığa işaret etmektedir. Fakat ilk başlarda da bu emri tekrar etmemiştir. Bu ise onlarda itaati gerektirmeyen bir şey olduğu anlamını gerektirmektedir. Fakat herhangi bir konuda çelişir yahut doğruya ulaşamazsanız onlara itaat etmeyin. Böyle bir durumda Allah'a ve Hz. Peygamber'in hükmüne göre karara varın. Bu hususla ilgili de iki rivayet bulunmaktadır ki bunlardan biri de Ebû Hüreyre'nin rivayetidir (İbn Hacer el-Askalânî, 1959, 13/112).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihu'l-gayb*'ında bazı eklemeler ve farklılıklarla şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İbn Abbâs dedi ki: "Allah'a karşı isyan ve fitne de bulununlara ve sizleri ahiretten alıkoyanlara sakın uymayınız." (Fahreddin er-Râzî, 1999, 30/556).

Bu rivayet her ne kadar bazı hadis kaynaklarında yer alsın da hakkında herhangi bir hükmün olmaması, *Kütüb-i Tis'a* da bulunmaması ve Beğavî'de muallak olarak yer alması sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.25.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Gündüzün iki ucu sabah ve öğle ile ikinci namazlarıdır. Gecenin bir kısmı ise akşam ve yatsı namazlarıdır (Beğavî, 1996, 4/204).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin *Te'vîlâtü'l-Kur'an*'ında metin kısmına aynı şekilde yer verilmeyle birlikte "Dediler ki" şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, 2005, 6/193).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.25.5. Beşinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Sabah ve öğle namazın bir kısmı iken ikinci ve akşamda namazın diğer kısmıdır. Uzun kısmı da yatsı namazıdır (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 14/465).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.2.1.25.6. Altıncı Rivayet

Hasan dedi ki: Gündüzün iki ucu sabah ve öğle namazlarını, gecenin bir kısmı da akşam ve yatsı namazlarını kapsar (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin Hasan'dan naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde, Müsenna < Suveyd < İbnü'l-Mübârek < Eflehe b. Saîd < Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî'den şöyle dediğini işittim: “Gündüzün iki ucu sabah, öğle ve ikindiye kastetmektedir.” şeklinde rivayete yer verilmektedir (Taberî, 2001, 12/202).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihu'l-gayb*'ında, dedi ki: “Sabah ve akşam ile kastedilen günün iki ucudur. Bu iki zaman diliminden söz etmelerinin sebebi beş Vekî't namaza düzenli olarak devam ettiklerine dikkat çekmek içindir.” şeklinde rivayet karşımıza çıkmaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 12/542).

Taberî'de isnadlı olarak rivayete yer verilse de hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca rivayetin Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde de bulunmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.25.7. Yedinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Günün iki ucu sabah ve akşam namazlarıdır (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/506; İbn Âdil, 1998, 10/593; Zeyd b. Ali, 1995, 4/440).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.25.8. Sekizinci Rivayet

Ebü'l-Yesâr'ın şöyle dediği rivayet olunmuştur: Bir kadın hurma almak için bana geldi ve ona dedim ki: Evde buradakilerden daha güzel hurma var. Ardından da beraber eve geldik ve ben de onu öptüm. Ebû Bekr'in yanına geldim ve bu olayı ona anlattım. O da dedi ki: Örtünün ve tövbe edin. Ardından Ömer'in yanına geldim ve bu olayı ona anlattım. O da dedi ki: Örtünün ve tövbe edin. Bu cevaplar üzerine sabırsızlandım ve Hz. Peygamber'in yanına gittim ve dedi ki: “Sen Allah yolunda savaşıyor bir savaşıyor ailesinin içinde kendisini cehennemlik sanacak kadar bıraktın mı?” ve Hz. Peygamber bu hususta Allah kendisine vahyedinceye kadar sessiz kaldı. (Gündüzün her iki ucunda ve gecenin bir kısmı namaz kılın) ayeti üzerine oradaki insanlar bunun bütün insanlar için mi yoksa belirli bir kesim için mi geçerli olduğunu sordular. Hz. Peygamber'de: “Bütün insanlar içindir.” dedi (Beğavî, 1996, 4/204).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde senedli olarak şu şekildedir: Abdullah b. Abdurrahman < Yezîd b. Hârûn < Kays b. Rebî < Osman b. Abdullah b.

Mevheb < Mûsâ b. Talha < Ebû Yesâr senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Tirmizî, 1975, 5/191).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 4/84).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Abdullah b. Muhammed b. Sâid b. Ebî Meryem < Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî < tahsil < Ömer b. Hafs es-Sedesî < Âsım b. Ali < ح < Abbâs b. el-Fadl el-Esfatî < Ebû'l-Vali et-Tayâlisî < Kays b. Rebî < Osman b. Abdullah b. Vehb < Mûsâ b. Talha < Ebû Yesâr senedinin ardından da metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberânî, 1994, 19/165).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Müsned*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû'l-Ahvas Sellam b. Süleyman < Simâk < İbrâhîm < Alkame < Esved < Abdullah: "Bir adam peygamberimizin yanına gelip "Medine'nin uzak yerlerinden gelen bir kadını tedavi ettim. Fakat ona hiç dokunmadan bulaşıcı bir hastalık kaptım. Bu husus üzerine bana bir hükümde bulunur musun? Hz. Ömer bu olay üzerine "Allah seni örtmüştür." Fakat peygamberimiz halen bir şey dememişti. Adam kalkıp gitmek üzereyken peygamberimiz onu takip etti ve "Günün iki ucu ve gecenin yakın Vekîtlерinde namaz kıl. Şüphesiz iyi işler kötü işleri giderir." Bunun üzerine orada bulunanlardan biri "Ey Allah'ın Rasûlü bu sadece bir kesim için mi geçerlidir" şeklinde bir soru yöneltince Hz. Peygamber'de "Hayır, bütün insanlar için geçerlidir." şeklinde buyurdu (İbn Ebî Şeybe, 1997, 1/131).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'indeki rivayetle ilgili bu Hadisin sahih li-gayrihî olduğu beyanında bulunmaktadır. Fakat isnadı zayıftır. Ali b. Zeyd zayıf bir râvidir ve Yûsuf b. Mihran'da yumuşak huyluluğundan dolayı zayıf olarak nitelendirilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 4/84). Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen garip olduğunu beyan etmektedir. Kays b. Reb'i ve Va'kî diğer râviler tarafından zayıf olarak görülmektedirler. Ebû'l-Yesâr ise Kâ'b b. Amr'dır. Şerik, Osman b. Abdullah'tan Kays b. Rebî'nin rivayet ettiği şekilde Hadisi aktarmıştır. Ayrıca bu hususta da Ebû Ümâme, Vâsile b. Eska ve Enes b. Mâlik rivayetlerde bulunmaktadırlar (Tirmizî, 1975, 5/191).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde beyan edildiği üzere bu rivayet sahih li-gayrihidir.

3.2.1.26. 115. Âyetle İlgili Hadisler

Sabret! Allah güzel davrananların mükâfatını zayı etmez. (Hud, 11/115).

3.2.1.26.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melîhî < Ahmed b. Abdillâh en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Kuteybe b. Sâid < Yezîd b. Züreyh < Süleyman et-Teymi < Ebû Osman en-Nehdi < İbn Mes'ûd: Bir adam bir kadın tarafından öpülmesinin ardından bu olayı Hz. Peygamber'e anlattı. Ardından da Yüce Allah "Gecenin ve gündüzün sonunda namaz kılın. Şüphesiz kötülükler iyiliklerle yok olur." şeklinde buyurdu. Bunun üzerine adam: Ey Allah'ın Rasûlü bu sadece benim için mi?

Hz. Peygamber de : "Hayır ümmetimin tamamı içindir." dedi (Beğavî, 1996, 4/205).

Beğavî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin de sika olduğunu beyan etmektedir (Beğavî, 1996, 4/205).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'sinde bulunmazken *Şerhu's-sünne*'sinde aynı şekilde yer almaktadır. Beğavî *Şerhu's-sünne*'sinde de bu rivayetin ittifakla sahih olduğunu açıklamaktadır (Beğavî, 1982, 2/178).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Kuteybe < Yezîd b. Züreyh < Süleyman et-Teymî < Ebû Osman en-Nehdî < İbn Mes'ûd senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Buhârî, 2001, 1/111).

Bu rivayetinin isnadının muttasıl ve râvileri sikadır (Buhârî, 2001, 1/111).

İbn Kesîr'in tefsirinde de rivayete şu şekilde yer verilmiştir: Buhârî < Kuteybe b. Sâid < Yezîd b. Zür'â < Süleyman et-Teymî < Ebû Osman en-Nehdî < İbn Mes'ûd senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (İbn Kesîr, 1998, 4/305).

Bu rivayetin Buhârî'de yer alması, onun sıhhat şartlarına uygun olması ve hakkında herhangi bir olumsuz hükmün olmaması sebebiyle sahih olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.1.26.2. İkinci Rivayet

İsmâil b. Abdülkahir < Abdülğafır b. Muhammed < Muhammed b. İsa el-Culudi < İbrâhîm b. Muhammed b. Süfyân < Müslim b. el-Haccâc < Ebû Tâhir < Hârûn b. Saîd el-Ali < İbn Vehb < Ebû Sahr < Ömer b. İshak'ın azatlı kölesinin oğlu < babası < Ebû Hüreyre:

Rasûlullâh şöyle dedi: “Eğer cumadan cumaya ve Ramazan'dan Ramazan'a büyük günahlardan kaçınılırsa beş Vekî't namaz da aralardaki günahlara kefarete olur.” (Beğavî, 1996, 4/205).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu ve desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine gelebileceğini söylemektedir. Râvileri sika ve sadûklardır (Beğavî, 1996, 4/205). İsmâil b. Abdülkahir ise meçhûlül-hal'dir. Fakat Ömer İshak makbul bir râvidir. İbn Hibban kitabında Ömer b. İshak'ın sika bir râvi olduğunu zikretmektedir (Mizzî, 1992, 21/273).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de şu şekilde yer almaktadır:

Ebû Abdullah b. Fadl el-Harakî < Ebû'l-Hasan Ali b. Abdullah et-Taysâfunî < Abdullah b. Ömer el-Cevherî < Ahmed b. Ali < Ali b. Hucr < İsmâil b. Ca'fer < Alâ b. Abdurrahman < Babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 2/177).

Beğavî, *Şerhu's-sünne*'de ise bu Hadisin sahih olduğu beyan edilmektedir. Müslim, Ali b. Hucr ve diğer râvilerden İsmâil aracılığıyla bu rivayeti nakletmiştir. Ayrıca İshak, Ebû Hüreyre'dan “Ramazan'dan Ramazan'a” kısmını eklemiştir (Beğavî, 1982, 2/177).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû't-Tâhir < Hârûn b. Saîd < İbn Vehb < Ebû Sahr < Zaida'nın azatlı kölesi Ömer b. İshak < Ömer b. İshak'ın babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, t.y, 1/209).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ali b. Hucr < İsmâil b. Ca'fer < Alâ b. Abdurrahman < Babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Tirmizî, 2010, 1/418).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayeti iki farklı senedle görmekteyiz. İlki, Ebû Ca'fer < Abbâd b. el-Avvam < Hişâm b. Hasan < Muhammed b. Sîrîn < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/333).

İkincisi ise, Hârûn < Abdullah b. Vehb < Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd < Ömer b. İshak < Babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 15/106).

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ebû Abdullah el-Hâfız < Ebû'l Velîd el-Fakîh < Hasan b. Süfyân < Hârûn b. Saîd el-Ayliyyû < İbn Vehb < Ebû Sahr < Zaida'nın kölesi Ömer b. İshâk < Onunla < Ömer b. İshak'ın babası < Ebû Hüreyre < Hz Peygamber senedinin ardından metin kısmı aynı verilmekle birlikte bu rivayetin Müslim'in Sahîh'inde Hârûn b. Saîd'den ve diğerlerinden nakledildiğine dair bir ifade de bulunmaktadır (Beyhakî, 2003, 10/315).

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Dâvûd < Hammâd b. Seleme < Ali b. Zeyd < Hasan < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1998, 4/216).

Taberânî'nin *Mu'cemü'l-kebîr*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Ahmed b. el-Mualla ed-Dimeşkî < Cafer b. Muhammed b. el-Firyâbî < Hişâm b. Ammar < ʿ < Abdullah b. Ahmed b. Hanbel < Haysem b. Harîce < Yahyâ b. Hamza < Utbe b. Ebî Hâkim < Talha b. Nâfi < Ebû Eyyûb el-Ensârî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberânî, 1994, 4/155).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde “büyük günahlar hususunda Câbir, Enes ve Hanzala el-Useyyidi'nin rivayetlerinin bulunduğu ve Ebû Hüreyre'nin Hadisinin de sahih hasen olduğuna dair bir hüküm de bulunmaktadır.” (Tirmizî, 2010, 1/254).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'ine göre iki farklı sened karşımıza çıkmaktadır. Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu Hadisin sahih olduğunu ve isnadında hasen olduğuna dair hükümde bulunmaktadır. Ebû Ca'fer el-Medâinî ve Muhammed b. Amr b. Alkame sadûk râvilerdir. Râviler ise Şeyhayn'ın râvileri olup sikadrlar. İbad ise Ebû Avâne el-Vâsîtî'dir (Ahmed b. Hanbel, 2000,14/333). İkinci rivayete baktığımızda da bu rivayetin sahih ancak isnadının zayıf olduğuna dair bir hüküm bulunmaktadır. Ömer b. İshâk ise meçhuldür ve ondan sadece iki kişi rivayette bulunmuştur. Müslim ise bu Hadisinde ona itibar etmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000,15/106). İbn Hibbân kitabında sika olarak bahsetmektedir (Mizzî, t.y, 21/579).

Rivayet hakkında muhaddislerin genellikle hasen ya da sahih hasen olduğuna dair hükümlerin yer alması sonucu bizlerde rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.26.3. Üçüncü Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Muhammed el-Hüseyn b. Ahmed el-Mehledî < Ebû Abbâs Muhammed b.İshâk es-Serrâc < Kuteybe < el-Leysî < Bekir b. Mudara < İbnü'l-Hâdî < Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Ebû Hüreyre:

Rasûlullâh: “Birinin kapısının önünde nehir olsa ve her gün beş defa da o nehirde yıkansa o kişi de kirlilik kalır mı? Bu soruya cevaben etraftakilerin “Hayır” demesiyle Hz. Peygamber'de Allah için beş Vekîl namazın da günahları silmesi açısından böyle olduğunu belirtti.” (Beğavî, 1996, 4/205).

Beğavî'ye göre bu rivayetin isnadı muttasıl ve râvileri de sikadır (Beğavî, 1996, 4/205).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 2/175). Beğavî, *Şerhu's-sünne*'de de isnadın muttasıl ve râvilerin sika olduğuna dair beyan da bulunmaktadır (Beğavî, 1982, 2/175).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Nesâî'nin *es-Sünen*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Kuteybe b. Saîd < Leys < İbnü'l -Hâdî < Muhammed b. İbrâhîm <

Ebû Seleme < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Nesâî, 2000,1/204).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Kuteybe b. Saîd < Bekr b. Mudar < İbnü'l-Hadî < Muhammed b. İbrâhîm < Ebû Seleme < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000,14/494).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Kuteybe < Leys < İbnü'l-Hadî < Muhammed b. İbrâhîm < Ebû Seleme b. Abdurrezzâk < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 2010,5/151).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet isnad ve metin açısından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Müslim, 1916, 2/131).

Bezzâr'ın *el-Müsned*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. Ma'mer < Ebû Ömer < Abdülaziz b. Muhammed < Yezîd b. el-Hâdî < Muhammed b. İbrâhîm < Ebû Seleme < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Bezzâr, 1988, 15/186).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının sahih ve Şeyhayn'ın şartlarını taşıdığını beyan etmektedir. Muhammed b. İbrâhîm, İbn Hâris et-Teymî el-Medenî'dir. Yezîd b. el-Hadî'de Yezîd b. Abdullah b. Esâme b. el-Hadî el-Leysî'dir (Ahmed b. Hanbel, 2000,14/494). Tirmizî, *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen sahih olduğunu söylemektedir (Tirmizî, 1996, 4/548).

Rivayetin muttasıl senedle ve sika ravilerle nakledilmesi, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Müslim ve Nesâî'nin tahrir etmesi sebebiyle sahih olduğu düşünülmektedir.

3.2.1.27. 118-119. Âyetlerle İlgili Hadisler

Rabbin dileyeydi insanları elbette tek bir ümmet yapardı. Fakat onlar hep ihtilâf içinde olacaklardır; rabbinin esirgedikleri müstesna; zaten O insanları buna uygun yaratmıştır. Böylece rabbinin, “Andolsun ki cehennemi hem insanlar hem cinlerle dolduracağım” sözü yerini bulmuş oldu. (Hûd, 11/118-119)

3.2.1.27.1. Birinci Rivayet

Mukatil b. Hayyân: İzin veriniz (Beğavî, 1996, 4/206).

Mukatil b. Hayyân'ın “izin veriniz” ifadesinden asıl kastedilen zalimlerin zevk ve sefaya daldıkları şeylerin ardına düşmelerine izin verilmesi anlamındadır.

Müellifin Mukatil b. Hayyân'dan (ö.469/1076) naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/440).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûât kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslı yoktur.

3.2.1.27.2. İkinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: Zalimler saadetleri ve zevkleri uğruna dünyayı ahirete seçenlerin yolunda yürümüşlerdir (Beğavî, 1996, 4/206).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/470).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin aslının olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.27.3. Üçüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî ve Atâ dedi ki: “Onların yaratılışlarında farklılıklar vardır.” (Beğavî, 1996, 4/206).

Bu ifadede yer alan farklılıktan anlamamız gereken Yüce Allah'ın merhametten yoksun ettikleridir. Çünkü Yüce Allah merhametten yoksun ettiklerinin arasında herhangi bir anlaşmazlık çıkarmazdı. Şüphesiz ki merhamet etmediklerini bu yüzden yaratmıştır.

Beğavî'nin Hasan ve Atâ'dan naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Taberî'nin tefsirinde de metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte “bazıları dedi ki” şeklinde rivayete başlanmıştır (Taberî, 2001, 12/637).

Fahreddin er-Râzî'nin tefsirinde de rivayetin metin kısmı aynı şekilde bulunmakla birlikte “İkinci görüş” olarak karşımıza çıkmaktadır (Fahreddin er-Râzi, 1999, 18/412).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.2.1.28. Âyetlerle İlgili Hadisler

Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor. İman etmeyenlere de ki: “Elinizden geleni yapın! Biz de yapacağız!” Bekleyin! Şüphesiz biz de beklemekteyiz! Göklerin ve yerin gizlisi yalnız Allah'a aittir. Her iş O'na döndürülür. Öyleyse O'na kulluk et ve O'na güvenip dayan! Rabbin yapmakta olduklarınızdan habersiz değildir. (Hûd, 11/120, 121, 122, 123)

3.2.1.28.1. Birinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: Benim tercih ettiğim görüşe göre Allah kimini rahmeti kimini de azabı için yaratmıştır (Beğavî, 1996, 4/207).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne ve Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 10/601).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de bulunmaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.2.1.28.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs, Mücâhid, Katâde ve Dahhâk dediler ki: Merhamet ettiklerini ise rahmeti için yarattı (Beğavî, 1996, 4/207).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Vâhidî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Vâhidî, 2009, 11/588; Zeyd b. Ali, 1995, 4/440).

Taberî'nin tefsirinde de bu rivayet aynı şekilde yer almakla birlikte “diğerleri dedi ki” şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Taberî, 2001, 12/639).

Beğavî'nin İbn Abbâs'dan nakletmesi sebebiyle rivayet mevkûftur. Mücâhid, Katâde ve Dahhâk'dan nakletmesi sebebiyle de maktûdur. Ayrıca bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.2.1.28.3. Üçüncü Rivayet

Ferrâ dedi ki: Rahmet ehlini rahmeti uğruna yarattı. İhtilaf ehlini de muhaliflik uğruna yarattı (Beğavî, 1996, 4/207).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Fahreddin er-Râzî'nin tefsirinde rivayete “Üçüncüsü dedi ki” şeklinde başlanıp metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/412).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.1.28.4. Dördüncü Rivayet

Hüseyn ve Katâde dedi ki: Bu dünyadır (Beğavî, 1996, 4/207).

Beğavî'nin Hüseyn ve Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Âdil'in, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 10/603; Sa'lebî, 2014, 14/474; Zeyd b. Ali, 1995, 4/441).

Beğavî'nin sahâbî âlimlerinden olan Hüseyn'den nakletmiş olduğu bu rivayet mevkûftur. Katâde'den nakletmesi sebebiyle de rivayet maktûdur. Rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması zayıf olabileceğini düşündürmektedir.

3.2.2. Değerlendirme

106 rivayet tespit ettiğimiz Hûd sûresinin 13 tanesi merfû, 30 tanesi mevkûf, 63 tanesi de maktûdur. Bu da hûd sûresin de genel olarak maktû rivayetlerin yer aldığını göstermektedir. Bu rivayetlerin 16'sı *Kütüb-i Tis'a* da, 16 tanesi muteber hadiskaynaklarında, 72 tanesi muhtelif eserlerde ve 3 tanesinin de aslının olmadığını tespit etmiş olduk. Bu da rivayetlerin genel olarak muhtelif kaynaklarda yer aldığını göstermektedir. 19 rivayeti makbul olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 9'u sahih, 2'si sahih li-gayrihi ve 8 tanesinin de hasen olduğunu söyleyebiliriz. 88 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 3'ü meçhul, 1'i munkatı, 2'si garib,

61'i muallak ve 21 tanesinin de aslının olmadığını görmekteyiz. Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda Hûd sûresinde genellikle zayıf ve özellikle muallak rivayetlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Ayrıca bu rivayetlerin 10'una isnadlı olarak 97'sine ise isnadsız olarak yer verilmektedir

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde de yer alan 1 rivayet bulunmaktadır. 11 rivayet ise sadece *Şerhu's-sünne*'de yer almaktadır. 95 rivayet ise her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 40'ı Sa'lebî'de ve 19'unun Hâzin'in tefsirinde nakledildiğini görmekteyiz.

3.3. Yûsuf Sûresi

Yûsuf Sûresi, 53 ayetten oluşmaktadır. Mekkî bir suredir. Kur'an-ı Kerim'de on iki, nüzul sırasına göre ise elli üçüncü sûredir. Yûsuf sûresi, Hûd sûresinden sonra ve Râ'd sûresinden önce nazil olmakla birlikte Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. Sûre adını 4. ayetten 101. ayete kadar Yûsuf kıssasının anlatılması üzerine almıştır. Bu kıssa Kur'an-ı Kerim'deki en uzun ve en güzel kıssadır. Bu sûrenin ilk ayetlerinde sûrenin ayetlerinin Kur'an'ın ayetleri olduğu ve Arapça bir dilde nazil olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Sûrenin nüzul olmasının sebepleri ise çeşitlilik göstermektedir.

Bir rivayete göre Yahûdilerin telkini ile Mekke müşriklerinin Rasûlullâh'a, "İsrailoğulları Mısır'a niçin gittiler?" şeklindeki sorusuna cevap olarak veya Müslümanların Resulullah'tan bir kıssa anlatmaları üzerine indiği rivayet edilmiştir. İkinci bir rivayete göre ise Muhammed b. İshak'a göre sûrenin nüzul sebebi, kavmi tarafından zulme uğramış olan Hz. Peygamber'i teselli etmektir. Aslında sûrenin böyle sıkıntılı anlarda inmesi de Müslümanlara bir teselli ve rahatlatıcı etkide bulunmaktadır.

3.3.1. Yûsuf Sûresindeki Hadislerin Tahrici

Beğavî bu sûrede 134 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamları yazıldıktan sonra ayetlerin tefsiri sadedinde yer alan rivayetlerin tahrir ve değerlendirmelerine geçilecektir.

3.3.1.1. 1-3. Âyetle İlgili Rivayet

Elif-lâm-râ. Bunlar apaçık bir kitabın âyetleridir. Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir kitap olarak indirdik. Biz bu Kur'an'ı sana vahyetmekle (başka konular yanında) en güzel kıssayı da anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bunları daha önce bilmiyordun. (Yûsuf, 12/1, 2, 3)

ez-Zeccâc dedi ki: Neyin helal ve haram ve neyin doğru ve yanlış olduğunu göster. Buradaki göstermeden kasıt ise açığa vurma şeklindedir (Beğavî, 1996, 4/209).

Beğavî'nin ez-Zeccâc'dan (ö.311/923) isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/510).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.2. 4. Âyetle İlgili Hadisler

Bir gün Yûsuf babasına, demişti ki: “Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm.” (Yûsuf, 12/4)

3.3.1.2.1. Birinci Rivayet

Hâlid b. Ma’dân dedi ki: Cennet ehli cennette Yûsuf Sûresi ve Meryem Sûresi hakkında tefekkür edeceklerdir (Beğavî, 1996, 4/212).

Beğavî’nin Hâlid b. Ma’dân (ö.103/721) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem’ânî’nin, Hâzin’in ve İbn Âdil’in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/511; İbn Âdil, 1998, 11/7; Sem’ânî, 1997, 3/5).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.2.2. İkinci Rivayet

Atâ dedi ki: Kederli olupta Yûsuf Sûresini dinleyen birinde üzüntü kalmaz ve onda bir teselli bulur (Beğavî, 1996, 4/212).

Beğavî’nin Atâ’dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin’in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/511).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.2.3. Üçüncü Rivayet

Sa’d b. Ebî Vakkas: Kur’an, Hz. Peygamber’e nazil olmuştur. Hz. Peygamber de bir süre boyunca onlara Kur’an’ı okumuştur (Beğavî, 1996, 4/212).

Beğavî’nin Sa’d b. Ebî Vakkas’dan (ö.55/675) isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Hâzin ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/510; Sa’lebî, 2014, 14/483).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.3.1.2.4. Dördüncü Rivayet

Ebü’l-Hasan el-Aktâ’ya Yûsuf hakkında soruldu. O da dedi ki: Dilimizde “âsâf” kelimesi üzüntü anlamına gelmektedir. “Âsîf” ise köle anlamına gelmektedir. Yûsuf ismi ise bu iki anlamı da içerdiği için O’na bu isim verilmiştir (Beğavî, 1996, 4/212).

Müellifin Ebü’l-Hasan el-Aktâ’dan isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sa'lebî, 2014, 14/486; Zeyd b. Ali, 1995, 4/442).

Aslı kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını düşünmekteyiz.

3.3.1.3. 6. Âyetle İlgili Hadisler

Anlaşılan böylece rabbın seni seçecek, sana rüyada görülenlerin yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrâhîm ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Yâ'kub'un soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Kuşkusuz rabbın çok iyi bilendir, hikmet sahibidir. (Yûsuf, 12/6)

3.3.1.3.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Abdurrahman b. Ebû Şüreyh < Ebû Kâsım el-Beğavî < Ali b. el-Ca'd < Şuayb < Abdurrahman b. Saîd < Ebû Seleme: Katâde'den duyana kadar ise endişe verici şeyler görüyordum. Katâde dedi ki: Hz. Peygamber'den duyuncaya kadar beni hasta edercesine rüyalar görüyordum.

Hz. Peygamber de dedi ki: "İyi bir rüya Allah'tandır. Kötü bir rüya ise şeytandandır. Sizden biriniz güzel bir şey görürse sadece sevdiğine anlatsın. Kötü bir şey görürse de şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın ve sol tarafına üç defa tükürsün. Kötü rüyayı da kimseye anlatmasın. Böyle yaparsa o rüyanın kendisine zararı asla dokunmayacaktır." (Beğavî, 1996, 4/214).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbihu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'sinde aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 12/206).

Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* ve *Şerhu's-sünne*'sinde bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğuna dair beyanda bulunmaktadır. *Şerhu's-sünne*'de ayrıca bu rivayetin ittifakla sahih olduğuna dair beyan da bulunmaktadır (Beğavî, 1982, 12/206).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet şu şekildedir: Saîd b. Ra'bî < Şu'be < AbdurRâbî b. Saîd < Ebû Seleme: Katâde'den duyana kadar beni edişelendiren rüyalar görüyordum. Katâde dedi ki: Hz. Peygamber'den duyuncaya kadar beni hasta edercesine rüyalar görüyordum. Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Buhârî, 2001, 9/43).

Bu rivayetin isnadı muttasıl ve râvileri sikadır (Buhârî, 2001, 9/43).

Beyhakî'nin *el-Âdâb*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Bekr b. Furak < Abdullah b. Cafer < Yûnus b. Habîb < Ebû Dâvûd < Şu'be < AbdurRâbî b. Saîd el-Ensari < Ebû Seleme b. Abdurrahman: Katâde'den duyana kadar beni edişelendiren rüyalar görüyordum. Katâde dedi ki: Hz. Peygamber'den duyuncaya kadar beni hasta edercesine rüyalar görüyordum. Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (Beyhakî, 1987, 279).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsne'd*'inde, Süfyân b. Uyeyne < Zührî < Ebû Seleme < Katâde'den duyana kadar ise endişe verici şeyler görüyordum. Katâde dedi ki: Hz. Peygamber'den duyuncaya kadar beni hasta edercesine rüyalar görüyordum. Hz. Peygamber de dedi ki, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 37/205).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde, Amr < İshâk b. İbrâhîm < İbn Ebî Ömer < İbn Uyeyne < Süfyân < Zührî < Ebû Seleme: Katâde'den duyana kadar ise endişe verici şeyler görüyordum. Katâde dedi ki: Hz. Peygamber'den duyuncaya kadar beni hasta edercesine rüyalar görüyordum. Hz.

Peygamber’de dedi ki, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 7/50).

Tirmizî’nin *es-Sünen*’inde de bu rivayet, Kuteybe < Leys < Yahyâ b. Saîd < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Kuteybe < Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Tirmizî, 1996, 4/121).

Ayrıca Beyhakî *Şu’abü’l-îmân*’ında da *el-Âdâb*’ında olduğu gibi aynı sened ve metin ile karşımıza çıkmaktadır (Beyhakî, 2002, 6/419).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde bu rivayetin isnadının Şeyhayn’ın şartlarına uyduğunu ve sahih olduğunu beyan etmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 37/205).

Tirmizî bu rivayetin hasen sahih olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Tirmizî, 1996, 4/121).

Bu rivayetin muhaddislerce genel olarak sahih kabul edilmesi sebebiyle bizler de sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.3.2. İkinci Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî < Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebî Şureyh < Ebû Kâsım el-Beğavî < Ali b. el-Ca’d < Şueybe < Atâ < Vekî b. Adâsî < Ebû Râzî el-Ukaylî:

Hz. Peygamber: “Rüya, kehanetin kırk veya kırk altı parçasından biridir ve bir kuşun ayağı üzerindedir. Dolayısıyla onu anlattığında gerçekleşecektir. Bu yüzden onu sevdiğin biri ya da bilge bir kişiye anlat” (Beğavî, 1996, 4/214).

Beğavî’nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbihu’s-sünne*’de geçmezken *Şerhu’s-sünne*’de aynı sened ve metinle karşımıza çıkmaktadır (Beğavî, 1982, 12/213).

Beğavî, *Şerhu’s-sünne* ve *Meâlimü’t-tenzîl*’inde bu rivayetin isnadının mütâbaat ve şevahidler sayesinde hasen seviyesine ulaştığını söylemektedir. Râviler sikadır. Fakat Vekî b. Adâsî, makbûl râvilerdendir (Beğavî, 1982, 12/213; 1996, 4/214). İbn Hibbân onun hakkında sika olarak kitabında zikretmektedir (Mizzî, 1992, 30/486).

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde bu rivayet şu şekildedir: Yahyâ < Ubeydullah < Nâfi < İbn Ömer < Hz. Peygamber: “Rüya Nübüvvetin yetmiş parçasından biridir.” (Ahmed b. Hanbel, 2001, 8/306).

Müslim’in *el-Câmiu’s-sahih*’inde de bu rivayet, İshâk b. İbrâhîm < Muâz b. Hişâm < Babası < Katâde < Muhammed b. Sîrîn < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: “Ben esirleri özgür kılmayı severim. Ancak rüyanın nübüvvetin altmış altı parçasından biri olduğuna dair herhangi bir ifadeye yer verilmemektedir (Müslim, 1916, 7/52).

İbn Asâkir’in (ö.571/1176) *el-Mu’cemü’s-şüeyh*’unda da bu rivayet senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Abdusselam b. Ahmed b. İsmâil < Ebû Âsım el-Fadl b. Yahyâ b. Fadl el-Fadlî < Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ahmed b. Şerh < Abdullah b. Muhammed (O, Abdülaziz el-Beğavî’nin oğludur.) < Şu’be’nin oğlu Ali b. el-Ca’d < Ya’la b. Atâ < Vekî b. Adâs < Ebû Rezzâk el-Ukaylî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Asâkir, 2000, 1/578).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde bu rivayetin isnadının Şeyhayn’ın şartlarına uygun olması sebebiyle sahih olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 8/306).

Bizler de bu rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.4. 7. Âyetle İlgili Hadisler

Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, almak isteyenler için ibretler vardır. (Yûsuf, 12/7)

3.3.1.4.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Çoğu tefsircilerin görüşlerine göre Yûsuf'un rüyası ile babası ve kardeşlerinin ona gelmesinin arasından kırk yıl geçmişti (Beğavî, 1996, 4/216).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sa'lebî, 2014, 14/484; Zeyd b. Ali, 1995, 4/442).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almaması aslının olmadığını göstermektedir.

3.3.1.4.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Bu rüyanın gerçekleşmesi ile aralarında seksen yıl vardı. Yûsuf'un kardeşleri ise bu rüyayı duyduklarında ona karşı kıskançlık beslediler ve dediler ki: Babamız Yûsuf'a secde etmedikçe kardeşlerinin kendisine secde etmesine razı gelmeyecekti (Beğavî, 1996, 4/216).

Beğavî'nin Hasan'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Hâzin, 1994, 2/513; Sa'lebî, 2014, 14/484; Zeyd b. Ali, 1995, 4/442).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.5. 8. Âyetle İlgili Hadisler

Hani kardeşleri demişlerdi ki: "Yûsuf ile öz kardeşi babamızın gözünde bizden daha değerli. Hâlbuki bizim sayımız daha çok. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanılğı içinde!" (Yûsuf, 12/8)

3.3.1.5.1. Birinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: On veya daha fazla bir gruptu (Beğavî, 1996, 4/217).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, Zeyd b. Ali'nin ve Sem'ânî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/514; Sem'ânî, 1997, 3/9; Zeyd b. Ali, 1995, 4/443).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.3.1.5.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: On ıla on beş arasındaydı (Beğavî, 1996, 4/217).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde geçmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Sa'lebî, 2014, 20/492; Zeyd b. Ali, 1995, 4/443).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.6. 9-10. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yûsuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tövbe ederek) iyi insanlar olursunuz! Onlardan biri "Yûsuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka yaparsanız, onu (kör) kuyunun dibine bırakın. Nasıl olsa gelip geçen kervanlardan biri onu bulup alır." dedi. (Yûsuf, 12/9, 10)

3.3.1.6.1. Birinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Babanızla aranızdaki işi düzeltin (Beğavî, 1996, 4/218).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/499; Zeyd b. Ali, 1995, 4/443).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almaması aslının olmadığını göstermektedir.

3.3.1.6.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Rubel, Yûsuf'un teyzesinin oğluydu. Aralarındaki en büyük olanı ve Yûsuf hakkında da en iyi fikirlere sahip olan kişiydi. İlk görüşe göre bu kişinin Yehuda olması daha muhtemeldir. O, Yûsuf'un öldürülmesini yasakladı ve cinayetin büyük bir günah olduğunu belirtti (Beğavî, 1996, 4/218).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Fahreddin er-Râzî'nin tefsirinde bu rivayetin "bir kişi tarafından söylendiği" şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/425).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete "dedi ki" şeklinde başlanıp metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/26).

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet metin kısmındaki bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "Rubel, Yûsuf'un teyzesinin oğluydu. En büyükleriydi ve Yûsuf hakkında da en iyi fikirlere sahip olardı. O'nun öldürülmesini yasakladı ve bunu büyük günahlardan biri olarak saydı (Hâzin, 1994b, 2/514).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.7. 11. Âyetle İlgili Hadisler

Dediler ki: “Ey babamız! Niçin Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun iyiliğini isteyen kimseleriz. (Yûsuf, 12/11)

3.3.1.7.1. Birinci Rivayet

Muhammed b. İshâk dedi ki: İşledikleri suçlar arasında bağlarını koparmak, anne-babaya karşı saygısızlık, masum çocuklara karşı merhametsizlik, emanete ihanet etmek, sözünde durmamak ve babalarına karşı yalan söylemeleri gibi suçlar bulunmaktaydı. Fakat Yüce Allah bunların hepsini affetti. Çünkü her ne olursa olsun Allah'ın rahmetinden ümit kesilmez (Beğavî, 1996, 4/219).

Beğavî'nin Muhammed b. İshak'dan (ö.151/768) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/515; Zeyd b. Ali, 1995, 4/444).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de yer almaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.3.1.7.2. İkinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Konuşmada öne almak ve geri bırakmak vardır. Yûsuf'un kardeşleri babalarına Yûsuf'u onlarla göndermesi için teklifte bulundu. Babaları ise Yûsuf'un onlarla beraber gitmesine üzülmüyordu (Beğavî, 1996, 4/219).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/515; Sa'lebî, 2014, 14/504).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.8. 16, 17, 18. Âyetlerle İlgili Rivayet

Akşam ağlayarak babalarına geldiler. “Ey babamız! Biz yarış için uzaklaşmış, Yûsuf'u da eşyalarımızın yanında bırakmıştık; onu kurt yemiş! Ama doğru söylemiş olsakta sen bize inanmazsın” dediler. Gömleğinin üzerinde uydurma bir kan izide gösterdiler. Yâ'kub “Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık bana düşen güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, kendisine sığınılacak olan ise yalnız Allah'tır.” dedi. (Yûsuf, 12/16, 17, 18)

İbn Abbâs dedi ki: Sonra bir kuzu kestiler ve kanını da Yûsuf'un gömleğine sürdüler (Beğavî, 1996, 4/222).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Senâullah, 1991, 5/148).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayet hakkında zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.9. 19. Âyetle İlgili Rivayet

Derken bir kervan geldi, sucularını gönderdiler, adam kovasını kuyuya saldı; “Müjde! İşte bir oğlan çocuğu!” diye bağırdı. Onu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Allah onların yaptıklarını çok iyi biliyordu. (Yûsuf, 12/19)

Hz. Peygamber dedi ki: “Yûsuf’a güzelliğin yarısı verildi.” (Beğavî, 1996, 4/223).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Affân < Hammâd b. Seleme < Ben < Enes < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Ebî Şeybe, 1988, 4/42).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Mûsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Affân < Hammâd b. Seleme < Sâbit < Enes b. Mâlik < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 21/441).

Ebû Ya'lâ'nın *el-Mûsned*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Şeybân < Hammâd < Ben < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1983, 6/107).

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Hâzin, 1994, 2/518).

İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-azîm*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ahmed b. Mansûr el-Mervezi < Abdûlmelik el-Cüdey < Süleyman b. el-Müğîre < Enes b. Mâlik, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Ebî Hâtim, 1998, 6/2136).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Mûsned*'inde bu rivayetin öncekiler gibi Müslim'in şartlarına uyması sebebiyle sahih olduğuna dair hükmü bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 21/441).

Rivayetin Müslim'in şartlarına uygun olması ve sahih olduğuna dair hükmün verilmesi sebebiyle bizlerde sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.10. 20. Âyetle İlgili Hadisler

(Mısır'da) onu yok pahasına, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona pek değer vermemişlerdi. (Yûsuf, 12/20)

3.3.1.10.1. Birinci Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Yûsuf ve annesi güzeliğin üçte ikisiyle gitmişlerdi (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sem'ânî, 1997, 3/27).

Hâzin'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “Sa'lebî ve Kâ'b el-Ahbâr'dan rivayet ettikleri” belirtilmektedir (Hâzin, 1994, 2/518).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.10.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Yûsuf kuyudan çıkarıldığı zaman kuyunun duvarları ağılıyordu (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sem'ânî, 1997, 3/17).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.3.1.10.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Mâlik b. Zur'a ve beraberindeki tüccarlar şöyle dediler: “Bu bazı su sahiplerinin kendileriyle paylaşmalarından korkarak Mısır'a ödünç verdikleri bir maldır.” (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet bazı eklemelerle karşımıza şu şekilde çıkmaktadır: “Bu su sahiplerinin Mısır'a getirdikleri bir maldır. Bunun fiyatını öğrenmeleriyle birlikte kendileriyle arkadaşlık etmek isteyenlerinden korktular.” (Sa'lebî, 2014, 14/522).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslı yoktur.

3.3.1.10.4. Dördüncü Rivayet

Dahhâk, Mukâtil ve Süddî dedi ki: Serbest olan bir malın fiyatının olması haramdır. Haram olan ise nimetten mahrum bıraktığı için ucuz denilmiştir (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/525).

Nizâmeddin en-Nisâbü'rî'nin *Garâ'ibü'l-Kur'an* ve *Regaibü'l-furkân*'ında da bu rivayet bazı farklılıklarla şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Hür bir insanın fiyatı haramdır. Çünkü onun fiyatı dirhemdir. Onun fiyatı sayılmayan ve tartılmayan birkaç dinardan ibaret değildir.” (Nizâmeddin en-Nisâbü'rî, 1995, 4/72).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.3.1.10.5. Beşinci Rivayet

İbn Abbâs ve İbn Mes'ûd dedi ki: Ucuz yani sahte (Beğavî, 1996, 4/224).

Müellifin İbn Abbâs ve İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet "düşük fiyatlı yani eksik olan şeklinde" yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/519).

Rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.10.6. Altıncı Rivayet

İkrime ve eş-Şa'bî dedi ki: Düşük fiyatlı (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin İkrime ve eş-Şa'bî'den (ö.104/722) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserin de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Fahreddin er-Râzi'nin *Mefâtihu'l-gayb*'ında bu rivayet bazı Ziyâdelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "İlk görüşe göre, onu satın alanlar bu alımı yapan kardeşlere geri dönmesi gerekmektedir. İkinci bir görüşe göre ise Yûsuf'u satın alanlar onu kuyudan çıkaranlardır. İbn İshâk demiştir ki: "Yüce Allah daha iyi bilmektedir ki Yûsuf'u kardeşleri mi yoksa kervancılar mı sattılar?" Başka bir görüşe göre ise insanlar ona karşı mütevazıydı. Yûsuf'un kardeşlerinin ise yalancı olduklarını biliyorlardı. Belki de Yûsuf'un Ya'kûb'un oğlu olduğunu biliyorlardı ve Allah'tan korktukları için onun satın alınmasını istemiyorlardı. Ancak yine de onu ahiret için satın aldılar. Hatta kendi içlerinde mütevazı olduklarını da göstermek için düşük bir fiyata satın alımını gerçekleştirmişlerdi. Fiyatı düşürmelerindeki amaç ise alıcı çekmekti fakat kardeşlerinin "O, bizim kulumuzdur" ifadesini kullanmaları da alıcıda isteksizlik oluşturmaktaydı." (Fahreddin er-Râzi, 1999, 18/434).

İbn Kesîr'in tefsirinde bu rivayet "kardeşleri onu düşük bir fiyata sattılar" şeklinde geçmektedir (İbn Kesîr, 1999, 4/377).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.10.7. Yedinci Rivayet

Dirhemlerin sayısı konusunda ihtilafa düştüler. İbn Abbâs, İbn Mes'ûd ve Katâde dedi ki: O'nu yirmi dirheme sattılar ve kendi aralarında onu yarıya bölüp paylaştılar (Beğavî, 1996, 4/224).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde ise şu şekilde yer almaktadır: Ebû Dâvûd dedi ki: "Bir altın para yarım unsiyedir. Bir unsiyeye ise kırk dirheme eşittir. Yarım unsiyeye ise yarım dinara eşittir." (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 2009, 6/464).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. en-Nadr el-Ezdî < Muâviye b. Amr < Zuheyr < Ebû İshâk < Ebû Ubeyde < Abdullah : "Yûsuf'un satın alındığı fiyat yirmi dirhemdi. Kavmi Mısır'da iken bunların bir kısmı peygamber olan erkekler ve kadınlardan oluşan doksan dokuz kişiydiler. Allah'a yemin olsun ki onlar Mûsâ'dan hiç ayrılmadılar ve sayıları da altı yüz yetmiş bin kişiye ulaştı." (Taberânî, 1994, 9/220).

Dârekutnî'nin (ö.385/995) *es-Sünen*'inde senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Abdullah b. Muhammed b. Saîd el-Mugri < Muhammed b. İşkab < Ebû Attâb ed-Dellâl < Muhtar b. Nafi < Ebû Hayyân et-Teymî < Babası < Hz. Ali < Hz. Peygamber : "Bir parça demirden yapılan yumurta yirmi dirheme denk geliyordu" (Dârekutnî, 2003, 4/264).

Abdürrezzâk es-San'ânî'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdürrezzâk < Ma'mer < Katâde < Diğerleri: Bahreyn'deki Zerdüşt erkeklerden her yıl yirmi dört dihem alınırdı (Abdurrezzâk es-Sen'ânî, 1982, 6/71).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdülvehhab < Saîd < Ferkad < İbrâhîm: "Eğer yirmi dirhemi varsa onun için kefareti vermesi gerekir." (İbn Ebî Şeybe, 1988, 3/103).

İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde ise bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ebû Bekr b. Ebî Şeybe < Ebû Usame < Ebû Avâne < Ömer b. Ebû Seleme < Babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Mâce, 2009, 4/464).

Bu rivayet Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. Amr < Ebû Âsım < İsa < İbn Ebî Nacih < Mücâhid < Allah'ın (Sınırlı sayıda dirhemle) sözüyle dedi ki: Yûsuf'un on bir kardeşine yirmi iki dirhem verildi (Taberî, 2001, 13/58).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Haccâc b. Hamza < Şebabe < Verkaî < İbn Ebî Nacih < Mücâhid < Yüce Allah'ın sözüyle: Yûsuf Sûresi 20. ayetteki sınırlı sayıda dirhem ifadesiyle Yûsuf'un on bir kardeşi tarafından yirmi iki dirheme satıldığını ifade etmektedir. Yûsuf'u o kuyudan kurtaran kişi ise kovasıyla kuyudan su çekmeye gelen bir kişidir." (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2116).

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994,2/519; Sa'lebî, 2014, 14/526).

İbn Abbâs ve İbn Mes'ûd'un sahâbî olması sebebiyle bu rivayet mevkûftur. Katâde'nin de tabiîn olması sebebiyle bu rivayet maktûdur. Bu rivayet hakkında herhangi bir olumsuz hükmün olmamasına karşın *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ebû Dâvûd ve İbn Mâce'nin eserlerin de yer alması sahih olabileceğini düşündürmektedir.

3.3.1.10.8. Sekizinci Rivayet

İkrime dedi ki: Kırk dirhem (Beğavî, 1996, 4/224).

İkrime tarafından nakledilmiş olan bu maktû rivayet Beğavî'nin *Mesâbîhu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'sinde metin kısmındaki eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

"Âlimler, kâğıt paralarında beş ölçüye ulaşmadıkça zekâtın farz olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Bir ölçü ise kırk dirhemdir. Ayrıca altıda yirmi misli oluncaya kadar da zekât farz değildir. Develerde ise beşe ulaşıncaya kadar zekât gerekmemektedir." (Beğavî, 1982,5/501).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Nesâî'nin *es-Sünen*'inde ise senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ahmed b. Süleyman < Yahyâ b. Âdem < Süfyân b. Uyeyne < Dâvûd b. Şabûrâ < Amr b. Şuayb < Babası < Dedesi < Hz. Peygamber: "Kimin elinde kırk dirhemi varsa o sonrakilerden kabul edilirdi." (Nesâî, 1982, 3/77).

Abdürrezzâk es-San'ânî'nin *el-Mûsânnef*'inde de şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Sevrî < Mansûr < Mücâhid : "Bir unsiye kırk dirhem, bir yarım yirmi dirhem, bir çeyrekte beş dirhemdir." (Abdurrezzâk es-Sen'ânî, 1982, 6/177).

Saîd b. Mansûr'un *es-Sünen*'inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Saîd < İsmâil b. Ayyaş < Zeyd b. Eslem: "Bazı kitaplarda şöyle yazıldığını görmekteyiz: "Bekârların mehir bedeli kırk dirhemdir. Dulların mehir bedeli ise yirmi dirhemdir. Bu yüzden kimse evlenemiyorum diye zina etmeye kalkışmasın." (Saîd b. Mansûr, 1982, 1/201).

Ebû Şeybe'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Bekr < Vekî < Süfyân < Hişâm < İbn Sîrîn < Şurayh < Süfyân < Câbir < Kâsım < Şurayh:

“Eğer Mısır’da yakalanırlarsa on dirhem, Mısır dışında yakalanırlarsa kırk dirhem ceza alırlardı.” (İbn Ebî Şeybe, 1988, 4/443).

Ebû Ya’lâ’nın *el-Müsned*’de de bu rivayet senedli olarak şü şekilde karşımıza çıkmaktadır: Şeybân < Ebû Avâne < Ömer b. Ebû Seleme < Babası < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: “Eğer bir köle çalınırsa onu satışa çıkarın ve onun bedelinide kırk dirhem yapın.” (Ebû Ya’lâ el-Mevsili, 1983, 10/312).

Tahâvî’nin *Müşkilü’l-âsâr*’ında da bu rivayeti senedli olarak şü şekilde görmekteyiz: Yûnus < İbn Vehb < Mâlik < Zeyd b. Eslem < Atâ b. Yesâr < Adam < Esed oğulları < Hz. Peygamber: “Biri sizden bir şey istediğinde ve yanında da bir miktarı veya eşdeğerde bir karşılığı varsa o kişi gerçekten yardım talebinde bulunmak istemiştir. Onun değeri ise o günlerde kırk dirhemdir.” (Tahâvî, 1994, 1/427).

Taberânî’nin *el-Mu’cemü’l-evsat*’ında da bu rivayet senedli olarak şü şekildedir: Ahmed b. Rişdin < Yahyâ b. Süleyman el-Cu’fî < Sâlih b. Mûsâ et-Talhî < Mansûr b. el-Mu’temir < İbrâhîm < Esved b. Yezîd < Aişe < Hz. Peygamber: “Kadınların mehirleri on iki ölçüdür ve bir ölçü ise kırk dirhemdir. Toplam ise dört yüz seksen dirhem eder.” (Taberânî, t.y, 1/109).

Beğavî’de muallak olarak geçen bu rivayetin diğer kaynaklarda mütâbî olarak yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca rivayetin Nesâî’de mütâbî olarak ve metin kısmındaki bazı eklemelerle bulunması rivayetin sahih olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.11. 21. Âyetle İlgili Hadisler

Onu satın alan Mısır’lı adam karısına, “Ona değer ver, güzel bak! Umarım ki bize faydası dokunur veya onu evlat ediniriz.” dedi. İşte böyle Yûsuf’a orada bir yer sağladık ve bunu (rüyada görülen) olayların yorumunu ona öğretelim diye de yaptık. Allah, emrini yerine getirmeye Kâdîrdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. (Yûsuf, 12/21)

3.3.1.11.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Mısır’a girdiklerinde Mâlik b. Zu’rî Yûsuf’u iki beyaz elbise, bir çift ayakkabı ve yirmi dinar karşılığında satın aldı (Beğavî, 1996, 4/225).

Müellifin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin ve Senâullah’ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa’lebî, 2014, 14/528; Senâullah, 1991, 5/151).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

3.3.1.11.2. İkinci Rivayet

Vehb b. Münebbih dedi ki: Yûsuf, Mısır’a geldiğinde onu satmak için pazara getirdiler ve geldiği arabayla birlikte satışa sundular. İnsanlar ilk önce fiyatı üzerinde tartışlar ve sonunda da fiyatını altın, gümüş, misk ve ipek miktarından belirlemeye karar verdiler. Arabanın ağırlığı dört yüz pounda denkti. Yûsuf ise o zaman on üç yaşındaydı ve Mâlik b. Zu’rî tarafından bu fiyata satın alındılar (Beğavî, 1996, 4/225).

Beğavî'nin Vehb b. Münebbih'den (ö.114/732) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/519; Sa'lebî, 2014, 14/529; Senâullah, 1991, 5/151).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerindegeçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

Katâde ve İbn Cüreyc dedi ki: Onun durumu (Beğavî, 1996,4/225).

Müellifin Katâde ve İbn Cüreyc'den naklettiği bu maktû rivayet Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde geçmektedir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/446).

Ayrıca bu rivayet Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde de aynı şekilde yer almakla birlikte "Katâde ve İbn Cüreyc dedi ki" şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/306).

3.3.1.12. 22. Âyetle İlgili Hadisler

Yûsuf olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükafatlandırırız. (Yûsuf, 12/22)

3.3.1.12.1. Birinci Rivayet

İbn Mes'ûd dedi ki: İnsanlar arasındaki en önemlileri şu üç kişidir;

Yûsuf'un hikâyesindeki "Aziz".

Şuayb'ın kızı Hz. Mûsâ'yı işe alması için babasına teklifte bulunması.

Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'in halifesi olarak seçilmesi (Beğavî, 1996, 4/226).

Müellifin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Saîd b. Mansûr'un *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Saîd < Ebû'l-Ahves < Ebû İshâk < İnsanlar < Abdullah'ın ashâbı, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Saîd b. Mânsur, 1996, 5/382).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânnef*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Vekî < Süfyân < Ebû İshâk < Ebû Ehvas < Abdullah senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Ebî Şeybe, 1988, 7/434).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Halife < Muhammed b. Kesîr < Süfyân < Ebû İshâk < Ebû'l-Ehvas < Abdullah: "İnsanlar arasındaki en önemlileri şu üç kişidir: "Mûsâ'nın arkadaşı: Ey babacığım onu işe al. Çünkü işe alınacak en iyi, en sadık ve güçlü olan kişi odur." şeklinde rivayete yer verildiğini görmekteyiz (Taberânî, 1994, 9/167).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verilmiştir: Ahmed b. İshâk < Ebû Ahmed < İsrâîl < Ebû İshâk < Ebû Ubeyde < Abdullah senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/64).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde verilmektedir: Ahmed b. Sinan < Abdurrahman b. Mahdi < Süfyân < Ebû İshâk < Ebû Ubeyde < Abdullah b. Mes'ûd sendinin ardından rivayetin sadece "Yûsuf'un hikâyesindeki "aziz" kısmına yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2118).

Sa'lebî'nin ve Fahreddin er-Râzî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 24/591; Sa'lebî, 2014, 14/532).

Bu rivayetin bazı Hadis ve tefsir kaynaklarında isnadlı olarak yer almasına rağmen hakkında herhangi bir beyana yer verilmemektedir. Ayrıca Beğavî'de bu rivayetin muallak olarak verilmesi ve *Kütüb-i Tis'a* da bu rivayetin yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.12.2. İkinci Rivayet

Süddî dedi ki: Otuz yıl (Beğavî, 1996, 4/226).

Beğavî'nin Süddî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmezken *Şerhu's-sünne*'de şu şekilde bulunmaktadır: “Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: “Herhangi bir genç ya da yaşlı bir kimse öldüğünde cennette otuz yaş geriye giderler. Aynı şekilde cehennem ehlide.” (Beğavî, 1982, 15/218).

Kütüb-i Tis'a müsnânnıflarından Darimi'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Numan < Ebû Avâne < Katâde: “Otuz yıl boyunca hiçbir fikir beyan etmedim. Ebû Hilâl ise kırk yıl boyunca.” (Dârimî, 1991, 1/234).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Ebû Hüreyre Muhammed b. Firasi el-Basri < Ebû Dâvûd < İmrân Ebû Avâne < Katâde < Şehr b. Havşeb < Abdurrahman b. Ğanm < Muâz b. Cebel < Hz. Peygamber: “Cennet ehli cennete otuz ya da otuz üç yaşlarında çıplak ve sürmeli gençler olarak gireceklerdir.” (Tirmizî, 1996, 4/263).

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin *el-Müsned*'in de bu rivayet senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Ebû Dâvûd < Şeybân < Mansûr < Rebî b. Hirâş < Bera İbn Nâciye el-Kâhîli < Abdullah b. Mes'ûd < Hz. Peygamber: “İslâmın çarkı otuz beş, altmış beş veya yetmiş üç yıl arasında dönecektir. Fakat onlar helak olurlarsa helak olanların yolu gibi olacaklardır. Eğer onların dini devam ederse yetmiş yıl devam edecektir. Bunun üzerine Hz. Ömer: “Ey Allah'ı Resul'ü geçmiş olanlarla mı yoksa gelecek olanlarla mı? Sorusu üzere Hz. Peygamber “gelecek olanlarla” şeklinde buyurmuştur.” (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1998, 1/301).

Bezzâr'ın *el-Müsned*'inde bu rivayet sendli olarak şu şekilde geçmektedir: Fadl b. Sehl < Esved b. Amir < Şerik < Mucallid < eş-Şa'bî < Mesrûk < Abdullah < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Bezzâr, 1988, 5/323).

Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Fehd b. Süleyman < Ebû Nuaym < Şerik b. Abdullah < Mansûr < Rib'i b. Hiraş < Bera İbn Naciye < Abdullah < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin *es-Sünen*'inde yer aldığı gibi kullanıldığını görmekteyiz (Tahâvî, 1994, 4/291).

Bu rivayet Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İbn Vekî < Hasan b. Muhammed < Amr b. Muhammed < Süfyân < İbn Ebî Naciîh < Mücâhid: Olgunluğa ulaştığı zaman otuz yaşındaydı. Müsennâ < Ebû Huzeyfe < Şiblî < İbn Ebî Naciîh < Mücâhid < Aynı şekilde İbn Humeyd: Cerir < Leys < Mücâhid'de aynı şekilde nakletmiştir (Taberî, 2001, 13/67).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ahmed b. Osman b. Hâkim < Ahmed b. Mufaddal < Esbât < Süddî senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2119).

Hüseyin Esed, Darimi'nin *es-Sünen*'inde bu rivayetin isnadının sahih olduğunu beyan etmektedir (Dârimî, 1991, 1/234).

Beğavî’de muallak olarak yer alan bu rivayetin aslî kaynaklarda ve diğer kaynaklarda lafız farklılıklarıyla ve isnadlı olarak yer aldığını görmekteyiz. Darimî’nin mütâbî olarak naklettiği bu rivayetin sahih olduğuna dair beyanın bulunması bizlerce de sahih olduğunu düşündürmektedir.

3.3.1.12.3. Üçüncü Rivayet

Dahhâk dedi ki: Yirmi yıl (Beğavî, 1996, 4/226).

Beğavî’nin Dahhâk’tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Âdil’in ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Âdil, 1998, 11/54; Sa’lebî, 2014, 14/536).

Taberî’nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ali b. el-Müseyyeb < Ebû Ravkin < Dahhâk : (Olgunluğa eriştiğinde) yirmi yıl (Taberî, 2001, 13/68).

Her ne kadar Taberî’de isnadlı olarak karşımıza çıksada bu rivayetin Beğavî’de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde de geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.12.4. Dördüncü Rivayet

Kelbî dedi ki: En şiddetli dönem on sekiz ila otuz yaş arasındır (Beğavî, 1996, 4/226).

Müellifin Kelbî’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbihu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa’lebî’nin ve Senâullah’ın tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Sa’lebî, 2014, 20/401; Senâullah, 1991, 7/150).

Kelbî’nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.12.5. Beşinci Rivayet

Mâlik’e ise en şiddetli olan nedir diye sorulduğunda O’da cevaben “rüyadır” demiştir (Beğavî, 1996, 4/226).

Beğavî’nin Mâlik’ten isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbihu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem’ânî’nin ve Hâzin’in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Hâzin, 1994, 2/250; Sem’ânî, 1997, 3/20).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.13. 23. Âyetle İlgili Hadisler

Evinde bulunduğu kadın, onunla birlikte olmak istedi. Kapıları iyice kapattı ve “haydi gel!” dedi. O da “Hâşâ, Allah’a sığınırım! Kocan benim velînîmetîmdi, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!” dedi. (Yûsuf, 12/23)

3.3.1.13.1. Birinci Rivayet

İbn Mes'ûd dedi ki: Hz. Peygamber bana هيت olarak okudu (Beğavî, 1996, 4/227).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu rivayette “Rasûlullâh hayattayken şöyle derlerdi, şöyle yaparlardı, şunda bir beis görmezlerdi” gibi ifadelerin merfû olduğuna dair bilgiden hareketle bu rivayetinde merfû olduğunu söyleyebiliriz (Celâleddin es-Süyûtî, 2019, 1/384).

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/544; Zeyd b. Ali, 1995, 4/447).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.13.2. İkinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: El-Kisâî bunun Harran halkının dili olduğunu ve “gel” anlamına geldiğini söyledi (Beğavî, 1996, 4/227).

Müellifin Ebû Ubeyde'den naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “El-Kisâî bunun Harran halkının dili olduğunu ve “gel” anlamına geldiğini söylerdi. Bu Arapça kelime Hicaz halkına hitap etmek için yükseltelen bir ifadedir.” (Sa'lebî, 2014, 14/547).

Hâzin'in tefsirinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/520).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.13.3. Üçüncü Rivayet

İkrime dedi ki: Ayrıca bu Harran dilinde de “gel” anlamına gelmektedir (Beğavî, 1996, 4/227).

Beğavî'nin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a müâsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayete aynı şekilde yer verilmeyle birlikte “İbn Cübeyr de “gel ona” dedi” eklemesi bulunmaktadır (Buhârî, 2001, 6/77).

İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî*'sinde ve Ebü'l Abbâs el-Kurtubî'nin (ö.656/1258) *İhtisâru câmiî's-sahîh* ve *beyânu garîbe*'sinde de bu rivayet *el-Câmiu's-sahîh*'te olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Ebü'l Abbâs el-Kurtubî, 2014, 4/16; İbn Hacer el-Askalânî, 1959, 8/364).

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde ve Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde de bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/305; Zeyd b. Ali, 1995, 4/447).

Bu rivayet hakkında herhangi bir hükmün olmamasıyla beraber Buhârî'nin sıhhat şartlarına uygun olup *el-Câmiu's-sahîh*'inde yer alması sebebiyle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.13.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid ve diğerleri dedi ki: Bu Arapça bir kelimedir. “Birşeye teşvik etmek ya da yaklaşmak” anlamlarına gelmektedir (Beğavî, 1996, 4/227).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayet Zeyd b. Ali'nin, Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/520; Sa'lebî, 2014, 14/547; Zeyd b. Ali, 1995, 4/447).

Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde de rivayete aynı şekilde yer vermekle birlikte sadece "Mücâhid dedi ki" ifadesi başta kullanılmıştır (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/305).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.13.5. Beşinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: Bu Arapça bir kelime olup kişiyi kendisine getirir. "Birşeye teşvik etmek ya da yaklaşmak" anlamlarına gelmektedir (Beğavî, 1996, 4/227).

Müellifin Ebû Ubeyde'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "Araplar هیت kelimesini çoğul veya dişil bir forma sokmaz her zaman tekil bir formda kullanırlar. Ancak kelimenin kullanımı kelimenin öncesi ve sonrasındaki kelimenin durumuna göre belirlenir." (Sa'lebî, 2014, 14/548).

Azîmâbâdî'nin *Avnû'l-ma'bûd*'unda bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Azîmâbâdî, 1994, 11/26).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayete bazı eklemelerde bulunularak şu şekilde geçmektedir: "Ma'mer b. Müsennâ: "Araplar هیت kelimesini kullanırlarken sayı ve cinsiyet belirtmezler. Her durumda onu aynı şekilde kullanırlar. Sayı veya cinsiyet olarak kullanılışını ise cümledeki bağlamından sonra anlayabiliriz." (Taberî, 1999, 16/31).

Mullak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de geçmemesi nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.14. 24. Âyetle İlgili Hadisler

Kadın onu kesinlikle arzulamıştı; eğer rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadını arzuları. Böylece onu, kötülükten ve ahlaksız bir iş yapmaktan uzak tutmak istedik. Şüphesiz o samimi kullarımızdandı. (Yûsuf, 12/24)

3.3.1.14.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Himyer halkı teslim oldu. Aralarından ihanet edenlerin de toplandığı bir meclis hazırlandı (Beğavî, 1996, 4/228).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verilmiştir: "Himyer halkı teslim oldu. Aralarında ihanet edenlerin de toplandığı bir meclis hazırlandı. Ayrıca onun için uzanıp elbiselerini çıkartıp oturduğu bir yer vardı. Ve bu konuda da elinde sağlam bir Hadis ve ayet olmaksızın ve hiçbir fayda sağlamayan boş konuşmalarda bulundu." (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/439).

Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/521; Sa'lebî, 2014, 14/551).

Mullak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de geçmemesi nedeniyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.3.1.14.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Saîd b. Cübeyr, Hasan ve önde gelen çoğunun görüşüne göre pantolonunun düğmelerini çözdü ve elbisesini düzeltti (Beğavî, 1996, 4/228).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/521; İbn Âdil, 1998, 11/62).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.14.3. Üçüncü Rivayet

Dahhâk dedi ki: Şeytan aralarına girip onları bir araya getirinceye kadar bir eliyle Yûsuf'un boynuna bir eliyle de kadının boynuna vurdu (Beğavî, 1996, 4/228).

Beğavî'nin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Aslî kaynaklarda ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.14.4. Dördüncü Rivayet

Ebû Ubeyde Kâsım b. Sellam dedi ki: Bazı kavimler bu sözü reddetseler de ümmetin önde gelenlerince kabul görmüş ve dile getirilmiş bir söz olan peygamberler hakkında bilgi sahibi olunmadığı sürece konuşulmaması gerektiğini onlar da biliyordu (Beğavî, 1996, 4/228).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde Kâsım b. Sellam'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sem'ânî, 1997, 3/21).

Hâzin'in tefsirinde de bu rivayetin sadece "Bazı kavimler bu sözü reddetmişlerdir." kısmına yer vermiştir (Hâzin, 1994, 2/521).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması zayıf olacağını düşündürmektedir.

3.3.1.14.5. Beşinci Rivayet

Süddî ve İbn İshâk dedi ki: Aziz'in karısı Yûsuf'a yaklaşmak istediğinde kendisi hakkındaki faziletlerinden bahsetti ve onu kendine çekmeye çalışıyordu ve şöyle dedi: "Ey Yûsuf ne kadar da güzel saçların var." (Beğavî, 1996, 4/228).

Müellifin Süddî ve İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Vekî < Amr b. Muhammed < Esbât < Süddî senedinin ardından metin kısmından sadece "Ey Yûsuf ne kadar da güzel saçların var" kısmına yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/80).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde, Abdullah b. Süleyman < Eş'as < Hasan b. Ali b. Mihrân < Amr b. el-Furat < Esbât < Süddî, senedinin ardından metin kısmının *el-Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*'ında olduğu gibi verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2123).

Sa'lebî'nin tefsirinde de bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/552).

Bu rivayet her ne kadar Taberî ve İbn Ebî Hâtim'de isnadlı olarak yer alsada da hakkında herhangi bir hükmün olmaması, Beğavî'de muallak olarak yer alması ve muteber hadis eserlerinde de geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.15. 25-26. Âyetlerle İlgili Rivayet

İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yakalayıp yırttı. Kapının önünde kocasıyla karşılaştılar. Kadın kocasına dedi ki: "Senin ailene kötülük etmeye kalkışanların cezası ancak zindana atılmak veya ağır fiziksel cezaya çaptırılmak olmalıdır." Yûsuf, "Asıl kendisi benimle birlikte olmak istedi." dedi. Kadının akrabasından biri şöyle bilirkişilik yaptı: "Eğer (adamın) gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiştir; adam yalancıdır. (Yûsuf, 12/25, 26)

Saîd b. Cübeyr ve Dahhâk dedi ki: O beşikte bir bebekken (Hz. Yahyâ) Allah O'na konuşmayı bahşetti (Beğavî, 1996, 4/234).

Müellifin Saîd b. Cübeyr ve Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete "Saîd b. Cübeyr, Hilâl b. Yûsuf ve Dahhâk dedi ki" şeklinde başlanıp metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 14/577).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Muhammed b. Saîd < Babam < Amcam < Babam < Onun babası < İbn Abbâs: "O, beşikte bir bebekken." kısmına yer verilerek bulunduğunu görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/107).

Bu rivayet Taberî'de isnadlı olarak karşımıza çıksada hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis kaynaklarında da yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu düşünebiliriz.

3.3.1.16. 27-29. Âyetlerle İlgili Hadisler

Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir; adam doğru söylemektedir. Aziz, Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce şöyle dedi: "Anlaşıyor ki bu iş, siz kadınların bir entrikasıdır. Sizin entrikanızın çok tehlikelidir." Yûsuf! Sen bunu olmamış say. (Kadına:) Sen de günahının affını dile; çünkü sen günahkârlardan oldun. (Yûsuf, 12/27, 28, 29)

3.3.1.16.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs'tan rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Dört kişi küçükken konuşmuştur. Bunlar: Firavunun kızı İbn Maşita'nın oğlu, Yûsuf'un şahidi, Cüreyc'in arkadaşı ve Meryem oğlu İsa'dır (Beğavî, 1996, 4/235).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânıfılarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ebû Ömer ed-Darîr < Hammâd b. Seleme < Atâ b. Saîd < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber: “Yolculuğum sırasında hoş bir koku aldım ve bu koku da nedir diye sordum? Dediler ki: Bu Firavunun kızı Maşita'nın ve çocuklarının saçlarını tararken kullandıkları kokudur. O sırada tarak elinden düşmüştü. Ardından Bismillah dedi.” (Ahmed b. Hanbel, 2000, 5/30).

Bu rivayet Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Muhammed b. Sâlih b. Hani < Hüseyin b. el-Fazl el-Becelî < Affân b. Müslim < Hammâd b. Seleme < Ata b. es-Saîd < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber: Yolculuğum sırasında hoş bir koku aldım ve bu koku da nedir diye sordum? Dediler ki: Bu Firavunun kızı Maşita'nın ve çocuklarının saçlarını tararken kullandıkları kokudur. O sırada tarak elinden düşmüştü. Ardından Bismillah dedi ve sonra kızı “babam” dedi. Hayır, doğrusu benim rabbim sizinde rabbiniz ve babanızın da rabbidir. Bunun üzerine bunu babama söyleyeceğim dedi. Ve o da söyleyebilirsin dedi. Bu olay üzerine adam onu ve çocuklarını yanına çağırdı. “Senden bir isteğim var.” dedi ve şöyle sıraladı. Benim ve çocuklarımda kemiklerini bir araya toplayıp onları toprağa göm. Bu bizim senin üzerindeki hakkımızdır. Bunun üzerine çocukları birer birer çağırıp getirdi ve en son da daha süt emen bebek vardı. Bu olay üzerine denildi ki: “Sabret ey anne. Çünkü sen doğru yoldasın.” Ardından kadın da çocuklarıyla beraber atıldı ve bunun üzerine Hz. Peygamber dedi ki: “Yûsuf'un şahidi, Cüreyc'in arkadaşı ve Meryem oğlu İsa'dır.” (Bu sahih bir hadistir ve üzerinde de ihtilaf edilmemiştir.) (Hâkim en-Nîsâbü'rî, 1990, 2/538).

Bezzâr'ın *el-Bahrüz 'z-zehhâr*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdullah b. Ebî Osman < Muhammed b. Mamer < Affân < Hammâd < Ebû Seleme < Ata b. Saib < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Bezzâr, 1988, 11/276).

Beyhakî'nin *Şaibu'l İman*'ında da bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Abdullah el-Hâfız < Muhammed b. Sâlih b. Hani < Hüseyin b. el-Fadlî el-Becelî < Affân b. Müslim < Hammâd b. Seleme < Ata b. es-Saib < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Beyhaki, 2002, 3/177).

Bu rivayet Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Hasan b. Muhammed < Affân < Hammâd < Atâ b. es-Sâib < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber: Dört kişi küçükken konuşmuştur: “Yûsuf'un şahidi.” (Taberî, 2001, 13/106).

Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde bu rivayetin sahih olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Hâkim en-Nîsâbü'rî, 1990, 2/538).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'indeki bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu söylemektedir. Çünkü Ali b. Zeyd zayıf bir râvidir. Yûsuf b. Mihran'dan ise sadece Ali b. Zeyd rivayette bulunmuştur. Tirmizî ise bu rivayeti hasen olarak değerlendirmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 5/30).

Bu rivayet Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde isnadlı olarak yer alıp manen aynı rivayetin yer aldığını görmekteyiz. Şuayb Arnavut'un bu rivayeti zayıf olarak değerlendirmesi sebebiyle bizler de zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.3.1.16.2. İkinci Rivayet

Hasan, İkrime, Katâde ve Mücâhid dedi ki: O bir çocuk değildi lakin fikirleri olan bilge bir adamdı (Beğavî, 1996, 4/235).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır. *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmamaktadır (Hâzin, 1994, 2/524; Zeyd b. Ali, 1995, 4/449).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.16.3. Üçüncü Rivayet

Süddî dedi ki: O, Rael'in kuzeniydi. Bu yüzden o, hüküm verdi ve dedi ki: Eğer gömlek önden yırtılmışsa kadın haklıdır. O, yalancılardandır (Beğavî, 1996, 4/235).

Beğavî'nin Süddî'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/449).

Bu rivayetin mevzûât ve aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.17. 31. Âyetle İlgili Hadisler

Aziz'in karısı, kadınların dedikodularını duyunca onlara davetçi gönderdi; yaslanmaları için yastıklar hazırladı ve onlardan her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyvelerini soyarken Yûsuf'a), "karşlarına çık!" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce güzelliği karşısında şaşırıp kaldılar. Bu yüzden ellerini kestirler ve "Aman Allah'ım! Bu bir beşer değil, bu ancak seçkin bir melektir!" dediler. (Yûsuf, 12/31)

3.3.1.17.1. Birinci Rivayet

Kelbî dedi ki: O'nun aşkı ondan başkasını düşünmeyecek kadar kalbini karartmıştı (Beğavî, 1996, 4/236).

Müellifin Kelbî'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer almaktadır: "O'nun aşkı ondan başkasını düşünmeyecek kadar kalbini karartmıştı. Açıkçası onu doğru yoldan sapmış bir şekilde görüyoruz. Bu tür sapıklıklar korunma ve iffetin gerektirdiği şeylerden uzaklaşıldığında ortaya çıkmaktadır." (Senâullah, 1991, 5/158).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Sa'lebî, 2014, 14/585).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.17.2. İkinci Rivayet

Süddî dedi ki: "Kalp zarı, kalbin üzerindeki ince bir deridir. Aşk, kalbe ulaşana kadar önce deriye girer." (Beğavî, 1996, 4/236).

Beğavî'nin Süddî'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşılmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/449).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde verilmiştir: “Kalp zarı, kalbin üzerinde bulunan ve kalbin de dili olduğu söylenen ince bir deridir. Kalbin dili demelerinin nedeni ise aşk kalbe girmeden önce derinin içine girmesindendir.” (Sa'lebî, 2014, 14/584).

Senâullah, tefsirinde bu rivayetin sadece “Kalp zarı, kalbin üzerindeki ince bir deridir.” kısmına yer vermiştir (Senâullah, 1991, 5/158).

Taberî tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde vermektedir: İbn Vekî < Amr b. Muhammed < Esbât < Süddî senedinin ardından metin kısmı Sa'lebî'de olduğu gibi geçmektedir (Taberî, 2001, 13/119).

Bu rivayet Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihu'l-gayb*'ında da bazı farklılıklarla şu şekilde yer almaktadır: “Bu kelimenin birçok yönü vardır. İlki; kalp zarının kalbi çevreleyen bir deri olduğunu söyleriz. Falanı âşık ettim dediğimizde yani onun kalbini etkiledim deriz. Onu âşık etti deriz yani aşk deriyi aşarak kalbe ulaştı. Aşk kalbini çevreledi; tıpkı kalp zarının kalbi çevrelemesi gibi.” (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/447).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.18. 32. Âyetle İlgili Hadisler

Kadın dedi ki: “İşte hakkında beni kınadığınız şahıs budur. Ben onunla birlikte olmak istedim. Fakat o iffetini korudu. Andolsun, eğer kendisinden istediğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!” (Yûsuf, 12/32)

3.3.1.18.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Kandan başka hiçbir şey hissetmediler (Beğavî, 1996, 4/238).

Beğavî'nin Mücâhid'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir. Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda bu rivayet Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'inde bulunmaktadır.

Aslî kaynaklarda ve mevzuât eserlerinde geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.18.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Elini çekti ve onu bıraktı (Beğavî, 1996, 4/238).

Beğavî'nin Katâde'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin, Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 14/597; Senâullah, 1991, 5/159; Zeyd b. Ali, 1995, 4/450).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin muallak olması sebebiyle de zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.18.3. Üçüncü Rivayet

Vehb dedi ki: Onlardan bazıları öldü (Beğavî, 1996, 4/238).

Müellifin Vehb'den (ö.114/732) naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Sem'ânî'nin *Tefsîrû'l-Kur'an*'ında rivayetteki bazı eklemelerle şu şekilde görmekteyiz: “Bu kadınlar ona âşık oldular ve bazılarıda ona olan aşklarından dolayı öldüler.” (Sem'ânî, 1997, 3/28).

İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Âdil, 1998, 11/85; Senâullah, 1991, 5/159).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin muallak olması sebebiyle de zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.19. 33-35. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yûsuf, “Rabbim! Zindan bana bunların benden isteklerinden daha iyidir. Eğer onların bana kurduğu tuzağı boşa çıkarmazsan, korkarım ki, onlara meyleder ve cahillerden olurum!” dedi. Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzağına düşürmedi. Şüphesiz O, herşeyi işitir, pek iyi bilir. Sonunda –kesin delilleri görmelerine rağmen- onu bir zamana kadar zindana atmak (yetkililerce) gerekli ve uygun görüldü. (*Yûsuf*, 12/33, 34, 35)

3.3.1.19.1. Birinci Rivayet

Atâ dedi ki: İnsanlar konuşmayı bırakana kadar (Beğavî, 1996, 4/239).

Beğavî'nin Atâ'dan naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın,, Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/257; Senâullah, 1991, 5/161; Zeyd b. Ali, 1995, 4/451).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin muallak olması sebebiyle de zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.19.2. İkinci Rivayet

İkrime dedi ki: Yedi yıl (Beğavî, 1996, 4/239).

Müellifin İkrime'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* da geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İbn Vekî < Muharî < Dâvûd < İkrime: “Yedi yıl.” (Taberî, 2001, 13/151).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Babam < Sehl b. Osman < Ali b. Mushir < Âsım < İkrime : “Yedi yıl.” (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2141).

Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/6; Zeyd b. Ali, 1995, 4/451).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.19.3. Üçüncü Rivayet

Kelbî dedi ki: Beş yıl (Beğavî, 1996, 4/239).

Beğavî'nin Kelbî'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/6; Zeyd b. Ali, 1995, 4/451).

Ayrıca Hâzin'in tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verilmiştir: “Beş yıl boyunca onu hapsedti.” (Hâzin, 1994, 2/527).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.19.4. Dördüncü Rivayet

Süddî dedi ki: “Kadın kocasına İbrânî kölenin insanlar arasında kendisini rezil ettiğini söyledi. Halka karşı kadının İbrânî köleye yanaştığını söylüyordu. Bunun üzerine kadın “Ya bana izin verir dışarı çıkar insanlara gerçeği anlatırım ya da onu hapsedersin.” şeklinde kocasına şart koştu. Bunun üzerine kocası da bu İbrânî köleyi hapsedti. Rivayet edildiğine göre de Yüce Allah'ın Yûsuf'u hapse göndermesi kadına olan ilgisinden arındırmak içindir.” (Beğavî, 1996, 4/239).

Müellifin Süddî'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İbn Vekî < Amr b. Muhammed < Esbât < Süddî senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/150).

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/6; Zeyd b. Ali, 1995, 4/451).

Aslı kaynaklarda geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.20. 36. Âyetle İlgili Rivayet

Onunla birlikte zindana iki genç daha girdi. Onlardan biri, “Ben rüyada şarap yaptığımı gördüm” dedi. Diğeri de “Bende başımın üstünde bir ekmek taşıdığımı gördüm. Kuşlar ondan yiyordu. Bunun yorumunu bize bildir. Kuşkusuz biz seni bu işleri iyi bilen biri olarak görüyoruz” dedi. (Yûsuf, 12/36)

İbn Abbâs dedi ki: Yûsuf'un üç tane hatalı noktası bulunmaktadır. Onlar ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İlki suçsuzken suçlanıp zindana atıldığı zamandır. İkincisi, “Beni Rabbinin huzurunda an” dediği an ve üçüncüsü ise Yûsuf'un kardeşlerine karşı “siz hırsızısınız” demesi üzerine “Eğer onlar çalışırsa kardeşi de daha önce çalışıyordu” demesidir (Beğavî, 1996, 4/240).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde ise bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verildiğini görmekteyiz: Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah es-Saffâr < Ahmed b. Mihrân el-İsfahânî < Ubeydullah b. Mûsâ < İsrâîl < Huseyf < İkrime < İbn Abbâs: “Yûsuf'un üç tane hatalı noktası bulunmaktadır. Onlar da şu şekildedir: “Suçsuzken suçlanıp hapse atılması, “Beni Rabbinin huzurunda an” dediği an ve Şeytan O'na Rabbinin anmasını unutturdu. Üçüncüsü ise Yûsuf'un kardeşlerine karşı “Siz hırsızısınız” demesi üzerine “Eğer onlar çalışırsa kardeşi de daha önce çalışıyordu” demesidir.” Ayrıca bu hadisin Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih kabul edildiği fakat bu hadisi nakletmediklerine dair fazladan bilgiye de yer verilmiştir (Hâkim en-Nisâbü'rî, 1990, 2/377).

Beyhakî'nin *ez-Zühdü'l-kebir*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Abdullah el-Hâfız < Ebû Abdullah es-Saffâr < Ahmed b. Mihrân el-İsfehânî < Ubeydullah b. Mûsâ < İsrail < Huseyf < İkrime < İbn Abbâs senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Beyhakî, 1996, 161).

Sa'lebî'nin tefsirinde rivayetin *el-Müstedrek*'de olduğu gibi geçtiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/7).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/99).

Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde bu rivayetin Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğu ve sahih olduğuna dair ifadenin yer alması sebebiyle rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.21. 37. Âyetle İlgili Rivayet

Yûsuf şöyle cevap verdi: "Size erzak olarak verilecek olan yemek gelmeden önce, onun yorumunu mutlaka size haber vereceğim. Bu rabbimin bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ben, Allah'a inanmayan, âhireti de inkâr eden bir kavmin (Mısırlıların) dininden uzak durdum. (Yusuf, 12/37)

Dahhâk b. Müzâhim'e "Biz seni iyilik yapanlar arasında görüyoruz" âyetindeki "iyilik yapanlar"dan kastın kimler olduğu sorulduğunda şu şekilde yanıtta bulunmuştur: "Bir insan hastalandığında ziyaretine gitmek ve ona yardımcı olmak, toplumun darlandığı bir zamanda onları genişliğe çıkarmak, ihtiyaç olan bir şeyi temin etmek ve ibadetlerde gayretli olmaktır. Hatta bazen gecenin tamamını ibadetle geçirmektir." (Beğavî, 1996, 4/241).

Müellifin Dahhak b. Müzâhim'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Senâullah, 1991, 5/162; Zeyd b. Ali, 1995, 4/451).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.22. 40-42. Âyetlerle İlgili Rivayet

Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taptığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Ey zindan arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak; diğeri ise asılacak ve kuşlar onun başından yiyecek. Yorumunu sorduğunuz rüyalardeki durum (bu şekilde) kesinleşmiştir. Onlardan, kurtulacağına inandığı kişiye, "Efendinin yanında benden bahset" dedi. Fakat şeytan ona, efendisine Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu. Dolayısıyla Yûsuf birkaç sene daha zindan da kaldı. (Yûsuf, 12/40, 41, 42)

İbn Mes'ûd dedi ki: Yûsuf'un söylediklerini duyunca "Biz sadece oyun oynuyorduk ve hiç bir şey görmedik." dediler. Yûsuf ise "Sizler görün veya görmeyin. Sormakta olduğunuz mesele hükme bağlanmıştır ve Allah'ın hükmü bağlayıcıdır." (Beğavî, 1996, 4/243).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/453).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûât kaynaklarında bulunmayan bu rivayetin aslı yoktur.

3.3.1.23. 51-52. Âyetlerle İlgili Rivayet

Kral (kadınlara), “Yûsuf’u elde etmek istediğinizde beklentiniz ne olurdu? diye sordu. Kadınlar, “Hâşâ! Allah için, biz ondan hiçbir eğrilik görmedik” dediler. Aziz’in karısı da: “Şimdi gerçek ortaya çıktı, ben onunla beraber olmak istemiştım. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir” dedi. Yûsuf dedi ki: “Bu, Aziz’in, yokluğunda ona hainlik etmediğimi ve Allah’ın, hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindir.” (Yûsuf, 12/51, 52)

Rasûlullâh dedi ki: “Yûsuf’un kaldığı kadar ben de zindanda kalsaydım arayana yol gösterirdim.” (Beğavî, 1996, 4/248).

Merfû rivayettir. Beğavî’nin de *Şerhu’s-sünne*’inde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte *Mesâbîhu’s-sünne*’inde yer almamaktadır (Beğavî, 1982, 1/115).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis’a* mûsânnıflarından Buhârî’nin *el-Câmiu’s-sahîh*’inde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ahmed b. Sâlih < İbn Vehb < Yûnus < İbn Şihâb < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Saîd b. el-Müseyyeb < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: “Bakara Sûresi iki yüz altmışıncı ayette “Rabbim ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster.” ayetine göre bizler Hz. İbrâhîm’den daha çok şüpheyne kapılmalıyız. Allah Lut’a yardım etti ve O’nu sığınacağı sağlam bir yere yönlendirdi. Eğer Yûsuf’un kaldığı sürece ben de zindan da kalsaydım arayana cevap verirdim.” (Buhârî, 2001, 4/147).

İbn Mâce’nin *es-Sünen*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Harmala b. Yahyâ < Yûnus b. Abdûla’la < Abdullah b. Vehb < Yûnus b. Yezîd < İbn Şihâb < Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf < Saîd b. el-Müseyyeb < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı *el-Câmiu’s-sahîh*’de olduğu gibi yer almaktadır (İbn Mâce, t.y, 2/1335).

Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde de bu rivayetin metin kısmı Buhârî’nin *el-Câmiu’s-sahîh*’inde olduğu gibi bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/75).

Ebû Nuaym el-İsfehânî’nin (ö.430/1038) *el-Müsnedü’l-müstahrec alâ Sahîhi Müslim*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ebû Amr b. Hamdan < Hasan b. Süfyân < ح < Muhammed b. İbrâhîm b. Ali < Muhammed b. Hasan b. Kuteybe < Harmâle b. Yahyâ < İbn Vehb < Yûnus b. İbn Şihâb < Ebû Seleme < Saîd b. Müseyyeb < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber senedinin ardından metin kısmı *el-Câmiu’s-sahîh*’te olduğu gibi geçmekle beraber bu rivayetin sahih bir hadis olduğu da belirtilmiştir (Ebû Nuaym el-İsfehânî, 1996, 1/215).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’indeki bu rivayetin isnadının diğer isnatlarla aynı olduğunu ve Şeyhayn’ın şartlarına uygun olduğunu söylemektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/75).

Bu rivayetin Buhârî ve Ahmed b. Hanbel’de isnadlı olarak yer alması ve manen aynı rivayete yer verilmesi, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’in de Şeyhayn’ın şartlarına uygun olması sebebiyle sahih olduğunun belirtilmesi üzerine bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.24. 55. Âyetle İlgili Hadisler

Yûsuf da, “Beni ülkemin hazinelerine tayin et! Çünkü ben çok iyi korurum ve bu işi bilirim” dedi. (Yusuf, 13/55)

3.3.1.24.1. Birinci Rivayet

Rebî b. Enes dedi ki: Mısır'ın gelir ve giderleri hakkında (Beğavî, 1996, 4/251).

Müellifin Rebî b. Enes'ten isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayet şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Beni ülkenin hazinelerinin başına geçirin. Yani Mısır'ın gelir ve giderlerinin.” (Sem'ânî, 1997, 3/40).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.24.2. İkinci Rivayet

Kelbî dedi: Hz. Yûsuf kıtlık zamanının ne zaman geleceğini bildiği için firavun ona dedi ki: “Bu göreve senden daha layık kim var?” “Bugün sen bizim yanımızda güçlü, makam sahibi ve hazinelerin emanetçisisin.” dedi ve bu önemli vazifenin başına Hz.Yûsuf'u getirdi (Beğavî, 1996, 4/251).

Beğavî'nin Kelbî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde karşımıza çıkmamaktadır.

İbn Âdil'in, Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 11/137; Sa'lebî, 2014, 15/51; Zeyd b. Ali, 1995, 4/455).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvî olması sebebiyle bu rivayetin mevzû olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.24.3. Üçüncü Rivayet

Ebû Saîd eş-Şüreyh < Ebû İshâk es-Sa'lebî < Ebû Abdullah el-Hüseyn b. Muhammed el-Fencuvî < Mahled b. Cafer el-Bagârcî < Hüseyn b. Allüveyh < İsmâil b. İsa < İshâk b. Bişr < Cüveybir < Dahhâk < İbn Abbâs:

Rasûlullâh : “Allah kardeşim Yûsuf'a rahmet etsin. Eğer beni yeryüzünün hazinelerinin başına geçir dememiş olsaydı onu bu görev için kullanmazdı. Fakat bunu erteledi ve böylece bir yıl daha sarayda kalmış oldu.” dedi (Beğavî, 1996, 4/251).

Beğavî, bu isnadda uydurmacılıkla ve yalancılıkla suçlanan İshâk b. Bişr'in yer aldığına dair beyanda bulunmaktadır (Beğavî, 1996, 4/251). Osman b. Saîd, Yahyâ'dan rivayet ettiğine Cüveybir “zayıf” bir râvidir (Mizzî, 1992-1980, 5/169). Nesâî'nin başka bir yerde söylediğine göre “o, sika değildir.” (Mizzî, 1992-1980, 5/170).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-kebîr*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ahmed b. Abdurrahman b. Beşşâr en-Nesâî < İshâk b. Rahaveyh < Amr b. Muhammed < İbrâhîm b. Yezîd < Amr b. Dinar < İkrime < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına anı şekilde yer verilmektedir (Taberânî, 1994, 11/239).

Taberânî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu söylemektedir. Çünkü İbrâhîm b. Yezîd metrûk olarak addedilmektedir. Sâlih b. Ahmed b. Hanbel'in babasından rivayetle ve Nesâî'ye göre İbrâhîm b. Yezîd metrûktur (Mizzî, 1992, 2/243).

Bu rivayet Sa'lebî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: İsa < İshâk b. Bîsr < Ceviber < Dahhâk < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Sa'lebî, 2014, 15/52). Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'inde da bu rivayet şu şekildedir: İbn Abbâs < Hz. Peygamber: "Allah kardeşim Yûsuf'a rahhmet etsin. Eğer beni yeryüzünün hazinelerinin başına geçir dememiş olsaydı onu bu görev için kullanmazdı ve bu işin gerçekleşmeside bir yıl gibi bir süre de olmuştur." (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/473).

Taberânî ve Beğavî tarafından farklı isnatlarla nakledilmiş olan bu rivayetin zayıf olarak beyan edilmesi üzerine bizlerde rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.24.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: "Yönetim talebinin üzerinden bir yılın geçmesiyle birlikte firavun Hz. Yûsuf'u çağırdı ve onu tahta çıkardı. Onun için yakut, inci ve altınla süslü bir yatak hazırlattı ve üstüne de ipekten bir örtü örttü. Yatağın uzunluğu otuz arşın, genişliği ise on arşındı. Üzerinde otuz tane yastık ve altmış minder bulunuyordu. Ardından ona dışarı çıkması emredildi ve taç giymiş bir şekilde dışarı çıktı. Ten rengi kar gibi beyaz, yüzü ay gibi parlaktı. Ona bakanlar yüzünün bembeyaz ve parlak olduğunu görebiliyordu. Ardından ise yola koyuldular." (Beğavî, 1996, 4/251).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete bazı eklemelerin yapıldığını görmekteyiz: "Tahtına oturduğunda krallar ona hürmet etti ve kral sarayına girdi. Firavun Mısır'ın işlerini ona teslim etti. Eski veziri de görevinden alıp yerine Yûsuf'u getirdi. Bu da İbn İshak'ın rivayet ettiğine göredir." (Sa'lebî, 2014, 15/55; Senâullah, 1991, 5/174).

Kurtubî'nin tefsirinde de bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Kurtubî, 1964, 9/213).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.25. 56-57. Âyetlerle İlgili Rivayet

Böylece Yûsuf'a orada dilediği gibi hareket etmek üzere ülke içinde yetki verdik. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Güzel davrananların mükâfatını zayi etmeyiz. İman edip de sakınanlar için âhiret mükâfatı daha hayırlıdır. (Yûsuf, 12/56, 57)

İbn Zeyd dedi ki: "Mısır kralının pek çok hazinesi vardı. Bu yüzden bütün hazinelerini ona devretti. Emirlerini ve kararlarını yürürlüğe koydu. Dediler ki: "Eğer Kıtîr ölürse eşi Rael Yûsuf'a eş olarak verilecek." Kıtîr ölür ve Rael, Yûsuf ile evlendiğinde Yûsuf "Bu senin istediğinden daha da iyi değil mi?" diye sorar. Real de "Ey doğru söyleyen, dünyada göreceğin en güzel, cazibeli ve soylu bir kadımsın. Eşim kadınlara ilgi göstermezdi. Senin güzelliğin ve görünüşünle bende ruhumu yenildim. Yûsuf onu bakire bulmuştu ve ondan da iki tane çocuğu oldu. Adları ise Efraim ve Mişa'dır." (Beğavî, 1996, 4/252).

Beğavî'nin İbn Zeyd'den (ö.386/996) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görememekteyiz.

Bu rivayet Sa'lebî'nin tefsirinde aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/56).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Hâmid < Seleme < İbn İshak: “Yûsuf, firavuna “Beni hazinelerin başına geçir. Ben onları korururum ve bilirim.” dedi. Firavun da Yûsuf'un bu isteğini kabul etti ve Kıtîr'i işinden çıkarıp Yûsuf'u Kıtîr'in işine bakmakla görevlendirdi. Yüce Allah ise Yûsuf'un bu isteğinin gerçekleşmesiyle yeryüzünde dilediği yere yerleştiğini söylemektedir. Bu olayın aradından ise Yûsuf ile Kıtîr arasındaki olaylarla ilgili bazı görüşlere geçilmektedir. Yûsuf ile Rael'in evlenmesi ve buna dair farklı görüşler ve yorumlar ile karşılaşmaktadır.” (Taberî, 2001, 13/220).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Ali b. el-Hüseyn < Muhammed b. İsa < Seleme < İbn İshâk senedinin ardından metin kısmı Yûsuf ile Real'in evlendirilme olayından itibaren aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2161).

Her ne kadar Taberî ve İbn Ebî Hâtim'in tefsirlerinde isnadlı bir şekilde rivayete yer verilse de hakkında herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Ayrıca rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması da zayıf olarak değerlendirebileceğimizi göstermektedir.

3.3.1.26. 58. Âyetle İlgili Hadisler

Yûsuf'un kardeşleri (tahıl almak üzere) gelip huzuruna girdiler. Kardeşleri onu tanımadıkları halde Yûsuf onları tanıdı. (Yûsuf, 12/58)

3.3.1.26.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs ve Mücâhid dedi ki: Onları görür görmez tanıdı (Beğavî, 1996, 4/254).

Beğavî'nin İbn Abbâs ve Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verildiğini görmekteyiz: Onları görür görmez tanıdı fakat onlar onu asla tanımadı.” (İbn Âdil, 1998, 11/141).

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/176).

İbn Abbâs'ın sahâbî âlimlerinden olması sebebiyle bu rivayet mevkûftur. Fakat Mücâhid'in tabîin âlimlerinden olması sebebiyle rivayet maktûdur. Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.26.2. İkinci Rivayet

Hüseyn dedi ki: Onlar Yûsuf'u tanıyana kadar Yûsuf onları tanımadı (Beğavî, 1996, 4/254).

Müellifin Hüseyn'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde verildiğini görmekteyiz: “Onlar Yûsuf'u tanıyana kadar Yûsuf onları tanımadı. Zaten onlarda Yûsuf'u tanıdıklarını inkâr ettiler ve onu tanımadılar.” (Hâzin, 1994, 2/538).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 11/141).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.26.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Onu kuyuya atmaları ile gömmeleri arasından kırk yıl geçmişti. Bu yüzden de onu inkâr ettiler (Beğavî, 1996, 4/254).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/176).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.26.4. Dördüncü Rivayet

Atâ dedi ki: Fakat onu tanıyamadılar. Çünkü o kralın tahtında oturuyordu ve başında da kralın tacı vardı (Beğavî, 1996, 4/254).

Beğavî'nin Atâ'dan naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a'da ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Senâullah'ın ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/538; Senâullah, 1991, 5/176).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.27. 59-62. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yüklerini hazırlayınca, "Sizin baba-bir kardeşinizi de bana getirin" dedi, "Görüyorsunuz ki ben ölçeği tam dolduruyorum ve ben iyi bir ev sahibiyim. Eğer onu bana getirmezseniz artık bende size verilecek tahıl yoktur; yanıma yaklaşmayın!" Kardeşleri "Onu babasından isteyeceğiz, kuşkusuz bunu yapacağız" dediler. Yûsuf, emrindeki gençlere dedi ki: "Ödedikleri bedeli yüklerinin içine koyun. Umarım ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar ve umarım yine gelirler." (Yûsuf, 12/59, 60, 61, 62)

3.3.1.27.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Onlar misafirlerini en güzel şekilde ağırlayan ve misafirperverlik konusunda da en iyilerden olanlardır (Beğavî, 1996, 4/255).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayet: "Ben misafirlerimi en güzel şekilde ağırlayan ve misafirperverlik konusunda da en iyisi olan biriyimdir." şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Sem'ânî, 1997, 3/44).

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Senâullah, 1991, 5/177).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde de geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.27.2. İkinci Rivayet

Dahhâk, İbn Abbâs'dan rivayetle şöyle dedi: Onlar terlik ve ayakkabıladı (Beğavî, 1996, 4/255).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* 'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/67; Senâullah, 1991, 5/177; Zeyd b. Ali, 1995, 4/456).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle de zayıf olarak değerlendirilebilmektedir.

3.3.1.28. 63. Âyetle İlgili Rivayet

Babalarına döndüklerinde, "Ey babamız, artık (kardeşimiz olmadan) bize erzak verilmeyecek (çünkü kardeşimizi istüiyorlar). Kardeşimizi bizimle beraber gönderde erzak alalım. Biz onu mutlaka koruyacağız" dediler. (Yûsuf, 12/63)

Kelbî dedi ki: Babasının geri dönebilmesi için yeterince parasının olmamasından korkuyordu (Beğavî, 1996, 4/256).

Beğavî'nin Kelbî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zemahşerî'nin (ö.538/1144) el-Keşşâf'ında da bu rivayet bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "Babasının geri dönEbûlmesi için yeterince parasının olmamasından korktuğu için kendi parasını babasının çantasına koydu." (Zemahşerî, 2001, 2/453).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.29. 65-66. Âyetlerle İlgili Hadisler

Eşyalarını açtıklarında ödedikleri bedelin kendilerine geri verildiğini gördüler. Dediler ki: "Ey babamız! Daha ne istiyoruz? İşte ödediğimiz bedelde bize geri verilmiş; yine ailemize yiyecek getiririz; kardeşimizi korururuz ve bir deve yükü de fazla alırız. Çünkü bu (getirdiğimiz) az bir miktardır. Yâ'kub şöyle cevap verdi: "Aşılamaz engellerle kuşatılmanız hariç, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına yeminle kesin söz vermediğiniz takdirde onu sizinle beraber göndermem!" Ona hepsi de kesin söz verince, "Söylediklerimize Allah şahittir" dedi. (Yûsuf, 12/65, 66)

3.3.1.29.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Burada deve diye bahsedilen şey aslında eşektir. Devenin yüküne ise eşek yükü denilmektedir. Eşeğe deve denmesi aslında bir dil kullanımıdır. Onlar eşeklerin sahibiydi ve bu ifadeden anlaşılarda develerin sahibi olmalarıdır (Beğavî, 1996, 4/257).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* 'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Âdil, 1998, 11/149).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.29.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: O kadar baskı altında kalırsınız ki yapacak herhangi bir seçeneğiniz de kalmaz. İşte o zaman bunu yapabilecek durumda olamazsınız (Beğavî, 1996, 4/257).

Müellifin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Taberî'nin *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Hasan b. Yahyâ < Abdurrezzâk < Ma'mer < Katâde, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/235).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muhammed b. Hammâd et-Tihriânî < Abdurrezzâk < Ma'mer < Katâde, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2167).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/74).

Bu rivayet her ne kadar Taberî ve İbn Ebî Hâtim'in tefsirlerinde isnadlı olarak yer alsada rivayet hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.30. 67-68. Âyetle İlgili Hadisler

Sonra şunu söyledi: "Oğullarım! (Şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek olan hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm Allah'tan başkasının değildir. Ben yalnız O'na dayanıp güvendim. Güvenilecek olanlar yalnız O'na dayanıp güvensinler. Şehre babalarının emrettiği şekilde girdiler ama bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan savacak değildi. Şu var ki, Yâ'kub'un içinde taşıyıp onlara açıkladı kaygıyı gidermiş oldu. Şüphesiz o, bizim kendisine öğrettiğimiz bir bilgiye sahipti. Fakat insanların çoğu (bu hakikati) bilmezler. (Yûsuf, 12/67, 68)

3.3.1.30.1. Birinci Rivayet

Kâ'b dedi ki: Ya'kûb'un söylediğine göre Allah koruyucu olarak daha hayırlıdır (Beğavî, 1996, 4/258).

Beğavî'nin Kâ'b'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/540; Senâullah, 1991, 5/179).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.30.2. İkinci Rivayet

İbrâhîm en-Nehâî'den: Bu sözü dağıldıklarında Yûsuf'u göreceklerini umdukları için söyledi. İlk olanı daha doğrudur (Beğavî, 1996, 4/258).

Müellifin İbrâhîm en-Nehâî'den (ö.96/714) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/179).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.31. 69. Âyetle İlgili Hadisler

Yûsuf'un huzuruna gridiklerinde öz kardeşini yanına aldı (ve ona gizlice), “Ben, gerçekten senin kardeşinim; onların yaptıklarına üzülmel!” dedi (Yûsuf, 12/69).

3.3.1.31.1. Birinci Rivayet

Süfyân dedi ki: Bildiği ile amel etmeyen âlim olamaz. Diğer bir deyişle kendisine öğretilenlerin iyi bir koruyucusu olmaktan başka bir şey olamaz (Beğavî, 1996, 4/259).

Beğavî'nin Süfyân'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/77; Senâullah, 1991, 5/180).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayet hakkında zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.31.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Müşrikler Allah'ın, dostlarına neyi ilham ettiğini bilmezler (Beğavî, 1996, 4/259).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Vâhidî'nin *el-Vasût fî tefsîri'l-Kur'ani'l-mecîd*'inde bu rivayet bazı eklemelerle şu şekildedir: “Müşrikler Allah'ın, dostlarına neyi ilham ettiğini bilmezler ve onu kendilerine tercih etmeleri nedeniyle öne geçirende bu ilhamdır.” (Vâhidî, 1994, 2/622).

Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/542; İbn Âdil, 1998, 11/157).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.32. 70-72. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yûsuf, onlara yüklerini hazırlattığı zaman (saraya ait bir) su kabını kardeşinin yükü içine koydurdu. Sonra bir görevli, “Ey kafil! Siz kesinlikle hırsızsiniz!” diye bağırды. Kardeşleri onlara dönerek, “Ne arıyorsunuz?” dediler. “Kralın su kabını arıyoruz; onu getirene bir deve yükü (bahşış) var” diye cevap verdiler. (İçlerinden biri) “Ben bu söze kefilim” dedi. (Yûsuf, 12/70, 71, 72)

3.3.1.32.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: O zümrütten yapılmıştı (Beğavî, 1996, 4/260).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Mâverdi'nin (ö.450/1058), Vâhidî'nin, Sem'ânî'nin, Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/543; Mâverdi, t.y, 260; Sem'ânî, 1997, 3/49; Senâullah, 1991, 5/181; Vâhidî, 1994, 2/409; Zeyd b. Ali, 1995, 4/459).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.32.2. İkinci Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Bazıları altından yapıldığını söylese de o gümüşten yapılmıştı (Beğavî, 1996, 4/260).

Beğavî'nin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayet bazı farklılıklarla ve senedli bir olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Sa'd el-Mâlîni < Ebû Ahmed b. Adî < el-Hâfız < Abdan < Muhammed b. Ma'mer < Yahyâ b. Kesîr yani Gassân el-Anberi < Osman b. Sa'd el-Kâtib < Enes: "Hz. Peygamber'in kılıcının kınının gümüşten yapıldığı rivayet edilmiştir. Bu rivayeti ise Ebû Dâvûd, Muhammed b. Beşşâr'dan o da Yahyâ b. Kesîr'den rivayet etmiştir." (Beyhakî, 2003, 4/241).

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/543; Senâullah, 1991, 5/181; Zeyd b. Ali, 1995, 4/459).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Humeyd < Seleme < İbn İshak: "Onları mallarıyla donattı. Cömertçe karşılayıp onlara karşı güven oluşturdu. Ardından kendi adına bir deve yüklettiği gibi kardeşi Bünyamin'in adında bir deve yükletti. Sonrada kralın ölçeği olan sutaşını emretti. Onun gümüş olduğunu iddia ettiler ve Bünyamin'in sepetine koydular. Köyden uzaklaştıklarında onları yakalaması için emirde bulundu ve onlarda bir süre sonra yakalandılar." (Taberî, 2001, 13/247).

Kütüb-i Tis'a da yer almasa da Beyhakî'de ve Taberî'de mütâbi olarak yer alması ve hakkında herhangi bir hükmün yer almaması rivayetin zayıf olduğunu düşündürmektedir.

3.3.1.32.3. Üçüncü Rivayet

İkrime dedi ki: O, başka şeylerle karıştırılmaması için mücevherlerle süslenmiş ve gümüşten yapılmış bir içme kabıydı. Onu sadece Yûsuf kullanıyordu (Beğavî, 1996, 4/260).

Beğavî'nin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmediğini görmekteyiz.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/543; Sa'lebî, 2014, 15/83).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.32.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Kervan eşeklerle yüklüydü (Beğavî, 1996, 4/260).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis' a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Hars < Abdülaziz < Süfyân < Adam < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, s. 248).

Sa'lebî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/85; Senâullah, 1991, 5/181).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.32.5. Beşinci Rivayet

Ferrâ dedi ki: Onlar deve sahipleriydi (Beğavî, 1996, 4/260).

Müellifin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Bu rivayet Senâullah'ın tefsirinde aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/181).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.33. 73-76. Âyetlerle İlgili Rivayet

Onlar, "Allah'a andolsun ki bizim bu yerde fesat çıkarmak için gelmediğimizi siz de biliyorsunuz, biz hırsız da değiliz" dediler. (Görevliler), "Peki, yalan söylüyorsanız (sizde) bunun cezası nedir?" diye sordular. "Onun cezası, kayıp eşya kimin yükünde bulunursa onun buna karşılık alıkonulmasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler. Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra da su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf'a böyle bir tedbiri öğrettik, yoksa Allah dileyip bunu öğretmeseydi kralın kanununa göre kardeşini alıkoyamazdı. Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her bilen üstünde daha çok bilen biri vardır. (Yûsuf, 12/70, 71, 72)

Rasûlullâh şöyle dedi: "Mutlaka yolluğunuz aranmalıdır." (Beğavî, 1996, 4/261).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu merfû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet bulunmamaktadır.

Vâhidî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Senâullah, 1991, 5/182; Vâhidî, 1994, 2/264; Zeyd b. Ali, 1995, 4/460).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında bu rivayet bazı farklılıklar ve eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "Yûsuf'un kardeşleri çalınan eşyanın çantasında bulunması üzerine "eşyalarınızın aranması gerekmektedir" şeklinde bir uyarıda bulunuldu. Ardından onlar Yûsuf'un huzuruna götürüldüler. Ve üzerindeki bu suçlamayı ortadan kaldırmak için çantalarını aramaya başladılar." (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/488).

3.3.1.34. 77. Âyetle İlgili Hadisler

Dediler ki: "Eğer o çaldıysa, daha önce onun kardeşi de çalmıştı." Yûsuf onlara belirtmeksizin içinden şunları geçirdi: "Asıl sizin durumunuz kötü! Allah, sizin suçladığınız hususu çok iyi bilmektedir." (Yûsuf, 12/77)

3.3.1.34.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Her bilginin üzerinde bir bilgi vardır. Nihayet bu bilgilerde Allah'a ulaşır. Şüphesiz Allah ise her bilgiden daha üstündür (Beğavî, 1996, 4/263).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görmemekteyiz.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/545; Senâullah, 1991, 5/184; Zeyd b. Ali, 1995, 4/460).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.34.2. İkinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr ve Katâde dedi ki: Onun büyük babasının taptığı bir putu vardı. Yûsuf ona tapılmaması için onu gizlice alıp götürdü ya da kırdı (Beğavî, 1996, 4/263).

Beğavî'nin Saîd b. Cübeyr ve Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Bişr < Yezîd < Saîd < Katâde: "Onlar Hz.Yûsuf'un itibarını zedelemek için büyük babasının putunu çaldığına dair bir söylenti ortaya çıkardılar. Fakat Yûsuf bunu büyükbabasının iyiliği için yapmıştı." (Taberî, 2001,13/273).

İbn Âdil'in, Zeyd b. Ali'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/546; İbn Âdil, 1998, 11/173; Zeyd b. Ali, 1995, 4/460).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.34.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Bir gün Yûsuf'a soru sormak için biri geldi. Ardından Yûsuf da evden bir yumurta alıp onu soru sorana verdi (Beğavî, 1996, 4/263).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/546; Senâullah, 1991, 5/184; Zeyd b. Ali, 1995, 4/460).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.34.4. Dördüncü Rivayet

Süfyan b. Uyeyne dedi ki: Yûsuf, Ya'kûb'un evinde bulunan bir tavuğu alıp onu soru sorana verdi (Beğavî, 1996, 4/263).

Beğavî'nin Süfyan b. Uyeyne'den isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin, Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/100; Senâullah, 1991, 5/184; Zeyd b. Ali, 1995, 4/460).

Süfyân b. Uyeyne tebeu't-tabiîn tabakasındandır.

Rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde de yer almaması nedeniyle zayıf olacağını düşünebiliriz.

3.3.1.34.5. Beşinci Rivayet

Vehb dedi ki: O, sofradaki yiyecekleri fakirler için saklardı (Beğavî, 1996, 4/263).

Beğavî'nin Vehb'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/546; Sa'lebî, 2014, 15/100).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.34.6. Altıncı Rivayet

Muhammed b. İshâk şöyle anlatmıştır: Yûsuf annesinin ölümünden sonra İshak'ın kızı olan halasının yanında kaldı. Böylece Yûsuf, halasının himayesinde büyüdü ve halası da ona karşı büyük bir sevgi besliyordu. Yûsuf zamanla büyüüp serpildikçe Ya'kûb'un da ona karşı sevgisi artmaya başladı. Sonra Yûsuf'un halasının yanına gitti ve onu kendisine vermesi için teklifte bulundu ve onu yanından ayıramayacağına dair Yüce Allah'a yemin etti (Beğavî, 1996, 4/263).

Müellifin Muhammed b. İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayete yer verilmemektedir.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde aynı şekilde bu rivayet ile karşılaşmaktayız (Hâzin, 1994, 2/546; Sa'lebî, 2014, 15/102; Senâullah, 1991, 5/184).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.35. 80. Âyetle İlgili Hadisler

Ondan ümitlerini kesince görüşmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın sizden Allah adına söz aldığını, daha öncede Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Babam gelmeme izin verinceye veya benim için Allah hükmedinceye kadar bu yerden asla ayrılmayacağım. O hükmedenlerin en iyisidir. (Yûsuf, 12/80)

3.3.1.35.1. Birinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: Kardeşlerinin kendilerine geri dönmeyeceği konusunda umutsuzluğa kapıldılar (Beğavî, 1996, 4/265).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Senâullah'ın, Sem'ânî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 11/178; Sem'ânî, 1997, 3/55; Senâullah, 1991, 5/186; Zeyd b. Ali, 1995, 4/461).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

3.3.1.35.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs ve Kelbî dedi ki: O, Yehuda'dır ve onların en bilgesidir (Beğavî, 1996, 4/265).

Beğavî'nin İbn Abbâs ve Kelbî'den isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet karşımıza çıkmamaktadır.

İbn Abbâs'ın sahâbî âlimlerinden olması sebebiyle bu rivayet mevkûf iken Kelbî'nin tabiîn âlimlerinden olması sebebiyle maktûdur.

Metrûk müttehem bir râvi olan Kelbî'den nakledilen bu rivayet mevzûdur.

3.3.1.35.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: O Simon'dur ve kardeşleri üzerinde liderlik yapmıştır (Beğavî, 1996, 4/265).

Müellifin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Amr < Ebû Âsım < İsa < İbn Ebî Nâcî < Mücâhid : “Geride kalan Simon'du ve ondan büyüktür. Doğum olarak en büyükleri ise Rubil'dir.” (Taberî, 2001, 13/283).

Sem'ânî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmamaktadır (Hâzin, 1994, 2/547; Sem'ânî, 1997, 3/55).

Her ne kadar Taberî'de isnadlı olarak yer alsada bu rivayet hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.35.4. Dördüncü Rivayet

Katâde, Süddî ve Dahhâk dedi ki: O, Rubel'dir. Aralarında en büyük olanı ve kardeşlerine karşı Yûsuf'u öldürülmekten koruyan kişidir (Beğavî, 1996, 4/265).

Beğavî'nin maktû olarak naklettiği bu isnadsız rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “İbn Abbâs ve Kelbî dedi ki” şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Senâullah, 1991, 5/186).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis kaynaklarında yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.36. 81. Âyetle İlgili Hadisler

Babanıza dönün ve deyin ki: “Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti. Biz de ancak bilip gördüğümüze tanıklık ettik. (Koruma sözü verdik ama) bilgimiz dışında kalan olaylara karşı da onu koruyamazdık. (Yûsuf, 12/81)

3.3.1.36.1. Birinci Rivayet

Mücâhid ve Katâde dedi ki: Oğlunun hırsızlık yapacağını ve işlerin bu kadar kötüye gideceğini biz bilmiyorduk. Fakat eğer bilseydik ona gitmezdik. Biz sadece kardeşimizi korumak için ona gitmemeye karar verdik (Beğavî, 1996, 4/266).

Beğavî'nin Mücâhid ve Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin, Senâullah'ın ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/548; Sa'lebî, 2014, 15/112; Senâullah, 1991, 5/187).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.36.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Gecesiyle gündüzüyle ve gelişiyle gidişiyle onun izini hiçbir zaman süremezdik (Beğavî, 1996, 4/266).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/548; Zeyd b. Ali, 1995, 4/461).

Senâullah'ın tefsirinde de bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Gecesiyle gündüzüyle ve gelişiyle gidişiyle onun izini hiçbir zaman süremezdik. Belkide seyahat ederken geceler onu saklardı.” (Senâullah, 1991, 5/187).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.36.3. Üçüncü Rivayet

İkrime dedi ki: Görünmeyeni görme yetimiz yoktu. Belki de gece seyahatinde onu gizlemiş olabilir (Beğavî, 1996, 4/266).

Müellifin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/112).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzût kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.37. 82-84. Âyetlerle İlgili Rivayet

İstersen orada bulunduğumuz şehrin halkına ve aralarında geldiğimiz kabileye de sor. Biz gerçekten doğruyu söylüyoruz. Babaları şöyle dedi: “Hayır, nefisleriniz bu hususta sizi aldattı. Bana

düşen artık güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, çok iyi bilendir, hikmet sahibidir. Onlardan yüz çevirdi, “Âh Yûsuf’um âh! İçim yanıyor!” diyordu. Sonunda üzüntüden gözlerine boz geldi. Artık kederini içine gömüyordu. (Yûsuf, 12/82, 83, 84)

3.3.1.37.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Bu Mısır’ın köylerinden biridir ve onlar da buradan Mısır’a göç ettiler (Beğavî, 1996, 4/267).

Müellifin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/113).

Senâullah’ın tefsirinde de bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verilmiştir: “Bu Mısır’ın köylerinden biridir ve onlarda buradan Mısır’a göç ettiler. İçerisinde bulunduğumuz kervandan kastedilen Kenanlılardır. Bu ise onların Ya’kûb’un komşularından bir kervan ile birlikte olduklarını gösterir.” (Senâullah, 1991, 5/187).

Kütüb-i Tis’a da yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.37.2. İkinci Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Mısır’da kalan kardeş Yûsuf’a karşı yaptıklarının sonucunda suçla karşılaşılacaklarını öğrenince bunları babalarına anlatmalarını emretti (Beğavî, 1996, 4/267).

Beğavî’nin İbn İshak’tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

İbn Âdil’in, Senâullah’ın ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 11/186; Sa’lebî, 2014, 15/114; Senâullah, 1991, 5/187).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1. 38. 85-86. Âyetlerle İlgili Hadisler

Oğulları, “Allah’a andolsun ki, sen ‘Yûsuf’um! diye ya sonunda hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın!” dediler. Yâ’kub şöyle dedi: “Ben acımı ve kederimi ancak Allah’a arz ediyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah’tan gelen bilgiyle biliyorum. (Yûsuf, 12/85, 86)

3.3.1.38.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Ölümün kendisi dışında ölüme yakın demektir (Beğavî, 1996, 4/268).

Müellifin Mücâhid’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşılmamaktadır.

Taberî’nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Vekî < İbn Fudayl < Leys < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/302)

İbn Ebî Hâtim’in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Saîd el-Eşec < İbn Fudayl < Leys < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2187).

Hâzin’in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Hâzin, 1994, 2/550).

Bu rivayet her ne kadar Taberî'nin ve İbn Ebî Hâtim'in tefsirlerinde senedli olarak yer alsa da muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olabileceği düşünülmektedir.

3.3.1.38.2. İkinci Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Bilinçsiz ve sıkıntılı bir durumdasın (Beğavî, 1996, 4/268).

Beğavî'nin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Humeyd < Seleme < İbn İshak: “Ya’kûb, Yûsuf’u anınca dediler ki: “O, senin oğlun mu?” tabi o zamanlar onun yanında bulunanlar cahil ve zalim değillerdi. Yemin olsun ki sen Yûsuf’u anmaya devam ettikçe ya aklını yitireceksin ya da öleceksin.” (Taberî, 2001, 13/303).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Abbâs < Abdurrahman b. Seleme < Seleme < İbn İshak, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2188).

Sa’lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/120).

Bu rivayet her ne kadar Taberî'nin ve İbn Ebî Hâtim'in tefsirlerinde senedli olarak yer alsa da muteber hadis eserlerinde yer almaması ve muallak olması sebebiyle zayıf olarak beyan edilebilir.

3.3.1.39. 87-88. Âyetlerle İlgili Hadisler

Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf’u ve kardeşini iyice araştırın, Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü inkâr edenlerden başkası Allah’ın rahmetinden ümit kesmez! Yûsuf’un huzuruna girdiklerinde dediler ki: “Ey Aziz! Bizi ve ailemizi kıtlık bastı ve biz, az bir bedel ile geldik. Yine de bize talebimizi karşılayacak kadar ver; bize bağışta da bulun. Şüphesiz Allah bağış yapanları mükâfatlandırır.” (Yûsuf, 12/87, 88)

3.3.1.39.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Yûsuf’u arayın ve asla ümidinizi kesmeyin. Şayet Allah’ın rahmetinden ve yardımından ümit kesilmez (Beğavî, 1996, 4/269).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ebû Vekî < Amr < Esbât < Süddî, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Taberî, 2001, 13/314).

Muteber hadis eserlerinde geçmeye bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.39.2. İkinci Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Bana hatırlatıldığı kadarıyla ona bu sözlerle hitap edilmeye başlanıldığında o duygulanıp ağlamaya başladı. Bunların ardından ise onların gizledikleri ortaya çıkmaya başladı (Beğavî, 1996, 4/273).

Müellifin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Bu rivayet Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/464).

Muteber kaynaklarda yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını düşünmekteyiz.

3.3.1. 40. 89-90. Âyetlerle İlgili Hadisler

“Yoksa sen, gerçekten sen Yûsuf musun?” diye sordular. O da “Evet” dedi, “Ben Yûsuf”um, bu da kardeşim. Allah bize iyilik etti. Kim Allah’tan korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah güzel davrananların mükâfatını zayi etmez.” (Yûsuf, 12/89, 90)

3.3.1.40.1. Birinci Rivayet

Kelbî dedi ki: Bu sözleri kardeşlerine Mâlik b. Zûr’â hakkında konuştuğunda söyledi (Beğavî, 1996, 4/273).

Beğavî'nin Kelbî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/138).

Kelbî'nin metrûk müttehem bir râvi olması nedeniyle bu rivayetin mevzû olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.40.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Siz gençsiniz ve gençliğin bilgisizliği sizinle birlikte (Beğavî, 1996, 4/273).

Müellifin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Senâullah, 1991, 5/197).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.40.3. Üçüncü Rivayet

İbn İshâk dedi ki: Yûsuf bir örtünün arkasından konuşuyordu. Yûsuf dedi ki: Ne yaptığınızı biliyor musunuz? Ardından perdeyi kaldırdı ve kendini tanıttı (Beğavî, 1996, 4/273).

Beğavî'nin İbn İshak'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/141).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.40.4. Dördüncü Rivayet

Dahhâk, İbn Abbâs'dan rivayetle o, şöyle demiştir: Yûsuf konuşmaya başladığında inci gibi bembeyaz sıralanmış dişleri ortaya çıktı. Oradakiler de onu Yûsuf'a benzeterek “Acaba siz Yûsuf musunuz?” diye sordular (Beğavî, 1996, 4/273).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet sadece *Meâlimü't-tenzîl*'de yer almaktadır.

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.41. 91-93. Âyetlerle İlgili Hadisler

Dediler ki: "Allah'a andolsun, hakikaten Allah seni bize üstün kılmış. Gerçekten biz hataya düşmüşüz." Yûsuf şöyle dedi: "Bugün yaptıklarınız yüzünüze vurulmayacak, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir. Şu benim gömleğimi götürün de onu babamın yüzüne koyun, gözleri görecektir duruma gelir. Bütün ailenizi de bana getirin." (Yûsuf, 12/91, 92, 93)

3.3.1.41.1. Birinci Rivayet

Atâ'nın İbn Abbâs'tan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: Gerçekten de Yûsuf'un başına taç konulana kadar kardeşleri onu tanımamışlardı. Ya'kûb, Sara ve İshak'ta da olduğu gibi Yûsuf'un boynunda bir işaret vardı. Bu yüzden onu tanıdılar ve "Sen Yûsuf musun?" diye sordular (Beğavî, 1996, 4/274).

Beğavî'nin Atâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihu'l-gayb*'inde metin kısmına aynı şekilde yer vermekle birlikte "Bunu haber olarak okuyanlara gelince onların delili İbn Abbâs'tan rivayet olunan şu hadise dayanmaktadır" şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/504).

İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 11/201; Senâullah, 1991, 5/197).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle de zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.41.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Zinâdan kaçınır ve bekârlığa karşıda da sabırlıdır (Beğavî, 1996, 4/274).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Mâverî'nin en-Nüket ve'l-ûyun'unda da bazı farklılık ve eklemelerle bu rivayet şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İki görüş vardır: "İlki, İbrâhîm'in de dediği gibi zinâdan kaçınmak ve bekârlığada sabretmektir." (Mâverî, t.y, 3/74).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olacağını düşünmekteyiz.

3.3.1.41.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Günahtan sakınır ve zindan da sabreder. Çünkü Allah iyilik yapanların mükâfatını zayı etmez (Beğavî, 1996, 4/274).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiği görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/553; İbn Âdil, 1998, 11/203; Zeyd b. Ali, 1995, 4/464).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebilmekteyiz.

3.3.1.42. 94. Âyetle İlgili Hadisler

Kafîle Mısır'dan ayrılınca babaları, "Eğer bana bunamış demezseniz, inanın ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum!" dedi. (Yûsuf, 12/94)

3.3.1.42.1. Birinci Rivayet

Hasan dedi ki: Herşeye gücü yeten Allah'ın kendisine yani Hz.Ya'kûb'a haber verene kadar gözlerinin açılacağını bilmiyordu (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamakla birlikte *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de yer almamaktadır.

Sem'ânî'nin, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sem'ânî, 1997, 3/63; Senâullah, 1991, 5/198; Zeyd b. Ali, 1995, 4/464).

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "O, vahiyle gözlerinin tekrar açılacağını bilmiyordu. Şayet akıl bunu gösteremez." (İbn Âdil, 1998, 11/207).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.42.2. İkinci Rivayet

Dahhâk dedi ki: O gömlek cennette dokunmuştu (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî'nin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/554).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.42.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Cebrail ona gömleğini göndermesini emretti ve bu gömlekte Hz.İbrâhîm'in gömleğiydi. Hz. İbrâhîm giysileri çıkarılmış bir şekilde ateşe atılmıştı. Cebrail, ona cennet ipeklerinden dokunmuş bir gömlek getirdi ve ona giydirdi. İşte bu gömlek Hz.İbrâhîm'den bu zamana saklanmaktadır. Hz. İbrâhîm öldüğünde bu gömlek Ya'kûb'a miras kaldı ve Ya'kûb'un da ölmesi ile birlikte Yûsuf'a miras kaldı. Yûsuf büyüdüğünde ise Ya'kûb o gömleği bir kuyuda sakladı. Hz.Ya'kûb, Yûsuf'a nazar degeceğinden korktuğu için o gömleği sırtına koydu ve boynuna yerleştirdi. Yûsuf çıplak bir şekilde kuyuya atıldığında Cebrail ona bu gömleği giydirdi. Bu sırada Cebrail, Yûsuf'a dedi ki: O gömleği geri gönder. Çünkü onda cennet kokusu vardır. O gömleğin hasta ya da sıkıntılı bir kişiye değmesiyle birlikte iyileşmemesi için hiçbir ihtimal bulunmamaktadır. Bunun üzerine Yûsuf bu gömleği kardeşlerine verdi. "Bu gömleği babamın yüzüne atında o da görsün" dedi (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde olmamakla beraber *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de bulunmamaktadır.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/554).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.42.4. Dördüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: Ya'kûb, Yûsuf'un rûzgârını üç günlük mesafeden hissetti (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verildiğini görmekteyiz: Hasan b. Muhammed < Mahled b. Cafer el-Bagrâhî < Hasan b. Aleviye < İsmâil b. İsa < İshâk b. Bîşr < Oğlu < Süddî < Babası < Mücâhid: "Ya'kûb, Yûsuf'un rûzgârını üç günlük mesafeden yakaladı. Çünkü bir rûzgârın esmesiyle gömleğin kokusu Ya'kûb'a ulaştı. Böylece Ya'kûb cennet kokusunu hissetti ve bu kokunun sadece o gömlekten gelebileceğini de biliyordu. Bunun üzerine de Yûsuf'un kokusunu aldığını söyledi." (Sa'lebî, 2014, 15/149).

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Senâullah, 1991, 5/199).

Sa'lebî bu rivayet hakkında isnadının zayıf olduğu beyanında bulunmamaktadır. Çünkü İshâk b. Bîşr'in metrûk olduğunu söylemektedir (Sa'lebî, 2014, 15/149).

Bizler de bu hüküm doğrultusunda muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.42.5. Beşinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Sekiz gecelik bir mesafeden (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verilmiştir: İbn Vekî < Babası < İsrâîl < Ebû Sinan < İbn Ebû'l-Hüzeyl < İbn Abbâs: "Bir rûzgâr esti ve sekiz gecelik mesafeden Yûsuf'un gömleğinin kokusunu getirdi." (Taberî, 2001, 13/333).

İbn Kesîr'in tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Abdurrezzâk < İsrâîl < Ebû Sinan < Abdullah b. Ebû'l-Hüzeyl < İbn Abbâs: "Kervan çölden ayrılınca Yûsuf'un gömleğinin kokusu Ya'kûb'a geldi. Bunun üzerine Hz. Ya'kûb "Eğer benimle alay etmeyecekseniz ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum" dedi. Ve onun kokusunu tam sekiz günlük mesafeden hissetti." (İbn Kesîr, 1999, 4/409).

Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*'sında bu rivayetin senedli hali şu şekildedir: Süleyman b. Ahmed < Abdullah b. Muhammed b. Saîd b. Ebî Meryem < Firyâbî < Süfyân < Ç < Muhammed b. Ali < Abdullah b. Muhammed b. Ali < Ali b. el-Ca'd < Şu'be < Ebû Sinan < Abdullah b. Ebû'l-Hüzeyl < İbn Abbâs: "Yûsuf'un gömleğinin kokusunu sekiz kilometrelik bir mesafeden sonra aldı." (Ebû Nuaym el-İsfahânî, 1974, 5/93).

Her ne kadar bu rivayeti diğer kaynaklarda senedli olarak görsek de hakkında herhangi bir beyana denk gelmemekteyiz. Fakat rivayetin Beğavî’de muallak olarak yer alması ve muteber hadis kaynaklarında bulunmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.42.6. Altıncı Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Aralarında seksen kilometrelik bir mesafe vardı (Beğavî, 1996, 4/275). Beğavî’nin Hasan-ı Basrî’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin’in, Senâullah’ın ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/554; Sa’lebî, 2014, 15/151; Senâullah, 1991, 5/199).

İbn Kesîr’in tefsirinde de bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde verilmektedir: “Hasan ve İbn Cüreyc dedi ki: “Aralarında seksen kilometre vardı ve onunla ayrılımlarının arasında tam seksen yıl geçmişti.” (İbn Kesîr, 1999, 4/409).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.42.7. Yedinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Beni görmezden geliyorsun (Beğavî, 1996, 4/275).

Müellifin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görmemekteyiz.

Bu rivayet Zeyd b. Ali’nin tefsirinde aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/464).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.42.8. Sekizinci Rivayet

Dahhâk dedi ki: Yaşlanıyorsun ve “adam bunamış ve aklını yitirmiş” diyorsun (Beğavî, 1996, 4/275).

Beğavî’nin Dahhâk’tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin’in ve İbn Âdil’in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/554; İbn Âdil, 1998, 11/209).

Sa’lebî’nin tefsirinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “Cevabir, Dahhâk hakkında şunları dedi” şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Sa’lebî, 2014, 15/153).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.43. 96-98. Âyetlerle İlgili Hadisler

Müjdecî gelince, gömleği yüzüne koyar koymaz Yâ’kub tekrar görür hale geldi. De ki: “Ben size, ‘Allah tarafından sizin bilmediklerinizi bilirim’ demedim mi?” “Ey babamız! Bizim günahlarımızın affını dile! Çünkü biz gerçekten hata ettik” dediler. Yâ’kub, “Sizin için birazdan rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O çok bağışlayan, pek esirgeyendir” dedi. (Yûsuf, 12/96, 97, 98)

3.3.1.43.1. Birinci Rivayet

İbn Mes'ûd dedi ki: Müjdeci kervanın önüne geldi (Beğavî, 1996, 4/276).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Hâzin'in, Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/555; Sa'lebî, 2014, 15/156; Zeyd b. Ali, 1995, 4/464).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.43.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: O, Yehuda'dır (Beğavî, 1996, s. 276).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: İbn Vekî < el-Muhârîb < Cüveybir < Dahhâk: "Elçi, Ya'kûb'un oğlu Yehuda'dır." (Taberî, 2001, 13/345)

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Abdullah < Hüseyin < Amir < Esbât < Süddî: "O, Yehuda, gömleğini çıkardı." (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2199).

Fahreddin er-Râzi'nin tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer verilmiştir: "Çoğu tefsirci müjdeciden kastın Yehuda olduğunu söylemektedir." (Fahreddin er-Râzi, 1999, 18/508).

Bu rivayet her ne kadar Taberî ve İbn Ebî Hâtim'in tefsirlerinde senedli olarak yer alsa da hakkında herhangi bir hükme yer verilmediğini görmekteyiz. Bizler de bu rivayetin Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.43.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Yehuda onu taşıdı. Elinde ekmekle yalın ayak koşmaya çıktı. Babası gelinceye kadar da elindekileri yemeyi bitirdi. Aralarındaki mesafe ise seksen kilometreydi (Beğavî, 1996, 4/276).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde olmamakla beraber *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de bulunmamaktadır.

Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/156; Senâullah, 1991, 5/200).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde bulunmaması zayıf olabileceğini düşündürmektedir.

3.3.1.43.4. Dördüncü Rivayet

El-Beşîr'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Yûsuf'u nasıl bıraktın? O, Mısır'ın kralıdır. Ardından Ya'kûb "Krallığı ne yapayım asıl siz onu hangi din üzere buldunuz?" diye sordu. "İslam dini üzerine bulduk" dediler bunu söylemeleri üzerine Ya'kûb "Şimdi nimetimi tamamladım" dedi (Beğavî, 1996,4/276).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde olmamakla birlikte *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in, Zeyd b. Ali'nin, Senâullah'ın ve Fahreddin er-Râzî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Fahreddin er-Râzî, 1999, 18/508; Hâzin, 1994, 2/555; Sa'lebî, 2014, 15/162; Senâullah, 1991, 5/200; Zeyd b. Ali, 1995, 4/465).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.44. 99-100. Âyetlerle İlgili Rivayet

Yûsuf'un yanına girdiklerinde anne ve babasını bağrına bastı ve "Allah'ın izniyle Mısır'a güven içinde girin" dedi. Anne babasını makamına çıkardı. Hepsi onun huzurunda yere kapandılar. Yûsuf dedi ki: "Babacığım! İşte daha önce gördüğüm rüyanın manası buymuş; rabbim onu gerçekleştirdi. Doğrusu rabbim bana lütuflarda bulundu. Beni zindandan çıkardı. Siz çölden çıkarıp buraya getirdi. Üstelik şeytan kardeşlerimle aramı bozduktan sonra! Şüphesiz rabbim dilediğine çok lütuflardır. Kuşkusuz O, çok iyi bilendir, hikmet sahibidir." (Yûsuf, 12/99, 100)

Hüseyn dedi ki: Onun hayatta olan babası ve annesiydi (Beğavî, 1996, 4/278).

Müellifin Hüseyn'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/201).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.45. 101. Âyetle İlgili Rivayet

"Ey rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da ahirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!" (Yûsuf, 12/101)

Saîd b. Cübeyr dedi ki: Ya'kûb tik ağacından yapılmış bir tabut içerisinde kutsal topraklara götürüldü. Ya'kûb'un öldüğü gün ile İsa'nın öldüğü gün aynı tarihe denk geldiği için aynı mezara gömüldüler. Onlar aynı anneden doğma iki kardeşlerdi ve yaşları da yüz kırk yedi idi (Beğavî, 1996, 4/281).

Müellifin Saîd b. Cübeyr'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet bazı farklılıklarla şu şekilde geçmektedir: Habercilerin ve tarihçilerin dediğine göre: "Ya'kûb, Mısır'da oğlu Yûsuf'un yanında otuz dört yıl boyunca huzur içerisinde yaşadı. Ölümünün yaklaşmasıyla beraber cenazesini babası İshak'ın yanına yani Şam'daki kutsal topraklarda gömmesi için Yûsuf'a vasiyette bulundu. Aynı anneden doğma olan Ya'kûb ve kardeşi İsa'nın ölüm günleri de aynı güne denk gelmişti. İkiside aynı mezara gömüldüler ve yaşlarımda yüz kırk yedi idi. Ya'kûb'un ve amcasının defin işlemlerinin tamamlanmasıyla birlikte Yûsuf da Mısır'a geri döndü." (Hâzin, 1994, 2/557).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.1.46. 102-103. Âyetlerle İlgili Hadisler

İşte bu kıssa, gayb haberlerindendir. Onu sana vahyedyoruz. Onlar, tuzak kurmak üzere ittifak ettikleri zaman, sen onların yanında değildin. Sen ne kadar inanmalarını istesen de insanların çoğu inanmazlar. (Yûsuf, 12/102, 103)

3.3.1.46.1. Birinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Bunun ardından uzun yıllar yaşadı (Beğavî, 1996, 4/282).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sem'ânî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sem'ânî, 1997, 3/69; Senâullah, 1991, 5/204).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.46.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Yûsuf on yedi yaşındayken çukura atıldı. Seksen yıl boyunca babasından uzak kaldı. Babasıyla tekrardan kavuşmalarının ardından ise yirmi üç yıl yaşadı ve yüz yirmi üç yaşındayken Yûsuf vefat etti (Beğavî, 1996, 4/282).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Dâvûd b. Mihran < İbn Uleyye < Yûnus < Hasan: “Yûsuf on yedi yaşındayken çukura atıldı. O, köleliği boyunca, zindan günlerinde ve krallık dönemleriyle birlikte seksen yıl boyunca Mısır'da yaşadı. Ardından ailesiyle bir araya geldi ve onlardan sonrada yirmi üç yıl yaşamış oldu.” (Taberî, 2001, 13/360).

İbn Kesîr'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Kesîr, 1999, 4/413).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Bekr < İsmâil b. Uleyye < Yûnus < Hasan, senedinin ardından metin kısmına *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*'ında olduğu gibi yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Şeybe, 1988, 7/18).

İbn Ebî Şeybe'ye göre bu zayıf bir isnaddır. Çünkü Hasan ile Ensârî arasında inkıtâ bulunmaktadır. Ayrıca Hasan-ı Basrî “tedlis” ile cerh edilmiş bir râvidir. Geriye kalan râviler ise sikadır (İbn Ebî Şeybe, 1988, 7/18).

Bu rivayetin Beğavî'de muallak olması, muteber hadis eserlerinde geçmemesi ve İbn Ebî Şeybe'de zayıf olduğuna dair hükmün bulunması sebebiyle bizlerde rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.46.3. Üçüncü Rivayet

İkrime dedi ki: Yûsuf, Nil nehrinin sağına gömüldü ve bu taraf sol tarafına nazaran daha verimliydi. Bu durum üzerine Yûsuf'un mezarı sol tarafa taşındı. Bunun üzerine sol taraf verimli olmaya başlarken sağ taraf verimsizleşti. Her iki tarafında verimli olması için bu seferde mezarı

ortalamaya çalışıp bir zincirle tutuşturdular. Ta ki Mûsâ Yûsuf'un kabrini çıkartıp Şam'daki atalarının yanına gömünceye kadar her iki tarafta verimlileşmiş oldu (Beğavî, 1996, 4/282).

Müellifin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sem'ânî'nin, Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/558; Sem'ânî, 1997, 3/69; Senâullah, 1991, 5/204).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.47. 104-106. Âyetlerle İlgili Hadisler

Hâlbuki sen onlardan bunun karşılığında bir ücrette istemiyorsun. Kur'an herkes için ancak bir hatırlatma ve öğüttür. Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki onlar bu delillerden yüz çevirerek geçip giderler. Onların çoğu ortak koşmadan Allah'a iman etmezler. (Yûsuf, 12/104, 105, 106)

3.3.1.47.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Yûsuf sûresi 105. ayet Arap müşriklerinin tavaf esnasında söyledikleri "Ey Allah'ım! Huzurundayım ve senin hiçbir ortağın yoktur ortak olduğundan başka. Sen ona ve onun sahip olduklarına da sahipsindir." sözleri üzerine nazil olmuştur (Beğavî, 1996, 4/283).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu rivayetin, Rasûlullâh'ın hayatında ya da ondan sonra söylenmesinde hiçbir farkın olmaması sebebiyle merfû olduğunu söyleyebiliriz (Celâleddin es-Süyûtî, 2019, 1/394).

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde bu rivayet yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet bulunmamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/205).

Bezzâr'ın *el-Müsnedü'l-kebîr* ve *el-Bahrü'z-zehhâr*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Kamil < Halil b. Yahyâ < Ebû Avâne < Katâde < Enes: "İsmâil'den sonraki insanlar İslam dinine inanmaya başlıyorlardır. Şeytan ise insanları İslam'dan uzaklaştırmak için herşeyi yapıyordu. Tavafta bile onların peşini bırakmıyordu. Onlarda tavafta "Ey Allah'ım huzurundayım ve senin hiçbir ortağın yoktur ortak olduğundan başka. Sen ona ve onun sahip olduklarına da sahipsindir." diyorlardı. Onları şirke sürükleyinceye kadar şeytan bunları söyletmeye devam etti." (Bezzâr, 1988, s. 13/436).

Muallak olan ve muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.47.2. İkinci Rivayet

Atâ dedi ki: Kâfirler refah içerisindeyken Rablerini unuturlar fakat başlarına bir musibet geldiğinde de samimi bir şekilde Rablerine dua ederler (Beğavî, 1996, 4/283).

Müellifin Atâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/559; Sa'lebî, 2014, 15/184).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.48. 107-108. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah tarafından onlara kuşatıcı bir azabın gelmesi veya onlar farkında olmaksızın kıyametin ansızın kopması karşısında kendilerini güvende mi hissediyorlar? De ki: "İşte bu benim yolumdur. Ben, ne yaptığımı bilerek Allah'a çağırıyorum; ben ve bana uyanlar (bunu yapıyoruz). Allah'ı ortaklardan tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim." (Yûsuf, 12/107, 108)

3.3.1.48.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Yüce Allah'ın da Zümer sûresinin on altıncı ayetinde bahsetmiş olduğu gibi onları saran bir azap olacaktır (Beğavî, 1996, 4/284).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Kurtubî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 2/559; Kurtubî, 1964, 9/273; Sa'lebî, 2014, 15/185).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

3.3.1.48.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi ki: Sarıp sarmalayan, kaplayan ya da olay anlamlarına gelmektedir (Beğavî, 1996, 4/184).

Müellifin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Abdülali < Muhammed b. Sevr < Ma'mer < Katâde: "Onları saran azap." (Taberî, 2001, 13/542).

İbn Ebî Hâtim'in tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Hammâd et-Tihriânî < Abdurrezzâk < Ma'mer < Katâde, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 7/2209).

Sa'lebe'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/185; Senâullah, 1991, 5/206).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.48.3. Üçüncü Rivayet

Dahhâk dedi ki: Yıldırımlar ve fırtınalar (Beğavî, 1996, 4/284).

Müellifin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin, Kurtubî'nin, Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/559; Kurtubî, 1964, 9/273; Sa'lebî, 2014, 15/185; Senâullah, 1991, 5/206).

Ayrıca Bedreddin el-Aynî'de de bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/303).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.48.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Kalabalık ortamlarda insan seslerinin karmaşasıyla bağırma ortaya çıkmaktadır (Beğavî, 1996, 4/284).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabbihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/559; Sa'lebî, 2014, 15/186).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

3.3.1.48.5. Beşinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: "Dinim" ifadesinden kastedilen ifade Nahl sûresi 125. ayetinde de bahsedildiği üzere Allah'ın yolunda olma yani onun emirlerini takip etme çağrısıdır (Beğavî, 1996, 4/284).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/186).

Aslı kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.1.48.6. Altıncı Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Hz. Peygamber'in ashâbı en mükemmel yol, en sağlam rehbellekle ilmin kaynağı, imanın hazinesi ve Rahman'ın ordusu üzerindeydiler (Beğavî, 1996, 4/284).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 2/559; İbn Âdil, 1998, 11/224; Sa'lebî, 2014, 15/187).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.49. 109. Âyetle İlgili Hadisler

Senden önce de şehir halkı içinden seçip kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber göndermedik. İnkârcılar yeryüzünde dolaşp da kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl

olduğunu görmediler mi? Günahtan sakınanlar için âhiret yurdu elbette daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz? (Yûsuf, 12/109)

3.3.1.49.1. Birinci Rivayet

Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: Kim bir tarafa bağlanırsa ölmüş birine bağlanmasın, hayattakilere bağlansın. Çünkü hayattakiler fitne üzerine olmayacaklardır. Onlar Hz. Peygamber'in ashabıdır. Onlar ümmetin en hayırlıları, kalpleri en doğru olanları, en derin bilgi sahibi ve en az talepkar olanlarıdır (Beğavî, 1996, 4/285).

Yüce Allah onları Hz. Peygamber'e dinini ikame etmesi konusunda seçtiği özel kimselerdi. Öyleyse onların faziletlerini bilin, izlerini takip edin ve ahlaklarını örnek alın. Çünkü onlar doğru yoldadırlar.

Beğavî'nin Abdullah b. Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Mesâbihu's-sünne* 'de yer almazken *Şerhu's-sünne* 'de aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 1/214)

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* da karşımıza çıkmamaktadır.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 2/560; Senâullah, 1991, 5/207; Zeyd b. Ali, 1995, 4/467).

Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakatü'l-asfiyâ* 'sında da bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer vermektedir: Muhammed b. Ahmed b. Muhammed < Ahmed b. Mûsâ b. İshâk < Mûsâ b. Süfyân < Abdullah b. El-Cehm < Amr b. Ebî Kays < Ebû Süfyân < Ömer b. Nebhân < Hasan < Abdullah b. Ömer, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ebû Nuaym el-İsfahânî, 1934, 1/305).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.49.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Allah bedeviden, cinlerden ve kadınlardan peygamber göndermemiştir. Bedevilerden peygamber gönderilmemesinin sebebi ise onların kaba ve katı olmalarıdır (Beğavî, 1996, 4/285).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne* 'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 2/560; Senâullah, 1991, 5/207).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.1.50. 110. Âyetle İlgili Rivayet

Nihayet peygamberler ümmetlerini yitirip de kendilerinin yalancı saydıklarını anladıkları sırada onlara yardımımız gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. Fakat suça gömülmüş olanlardan azabımız geri çevrilmez. (Yûsuf, 12/110)

İbn Abbâs'dan rivayetle: Elçilerin kaplarının zayıf olduğu yani onların vaad ettikleri zafer konusunda yalan söylediklerini düşünmeleridir. Fakat onlar da beşerdir ve umutsuzluğa kapılıp vaad

ettikleri zaferi yerine getiremeyeceklerini düşünebilirler. Ardından ise Bakara sûresi 214. Ayet okundu (Beğavî, 1996, 4/286)

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde olmamakla birlikte *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de yer almamaktadır.

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin mevzûat kaynaklarında da bulunmaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.2. Değerlendirme

135 rivayet tespit ettiğimiz Yûsuf sûresinin 8'i merfû, 39'u mevkûf ve 88'u ise maktûdur. Bu rivayetlerden sadece 8 tanesinin makbul ve sahih rivayet olarak değerlendirilmektedir. 126 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 8'i metrûk, 1'i munkatı, 8'i mevzu, 91'i muallak ve 18 tanesinin ise aslı bulunmamaktadır. Bu da Yûsuf sûresinde genellikle zayıf ve özellikle de muallak rivayetlerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca bu rivayetlerden 10 tanesine isnadlı olarak yer verilirken 97 rivayetin ise isnadsız olarak yer aldığını söyleyebiliriz.

Beğavî'nin her iki hadis eserinde de yer alan 7 rivayetin yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca 130 rivayetin ise *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de bulunmadığını söyleyebiliriz.

Bu rivayetlerin 12'si Sem'ânî, 57'si Sa'lebî ve 53'ü Hâzin'in tefsirinde geçmektedir.

4. RA'D, İBRÂHÎM VE HİCR SÛRELERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ

4.1. Râ'd Sûresi

Mushaftaki sıralaması on üç, iniş sırasına göre de doksan altıncı suredir. Râ'd sûresi, Muhammed sûresinden sonra ve Râhman sûresinden önce nazil olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de ise Yûsuf sûresinden sonra İbrâhim sûresinden önce bulunmaktadır. Râ'd Sûresinin Mekke' de mi yoksa Medine'de mi nüzul olduğu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Fakat surenin genel özelliklerine bakıldığında Mekkî bir sure olduğu ağır basmaktadır. Kırk üç ayetten oluşmaktadır. Sûre adını 13. ayette geçen "Râ'd" kelimesinden almaktadır. Sûrenin meali şu şekildedir:

Gök gürültüsü Allah'ı överek tenzih eder; O'nun korkusundan dolayı melekler de buna katılır. Onlar Allah hakkında tartışıp dururken O, yıldırımlar gönderip bunlarla dilediğini çarpar. O'nun azabı pek şiddetlidir. (Râd, 13/13)

Râ'd kelime anlamı olarak "gök gürültüsü" anlamına gelmektedir.

Bu sûre genel olarak Allah'ın varlığı, birliği, kudreti ve peygamberlik gibi dinsel konuların yanı sıra evlenme, çocuk sahibi olma ve ahlaki özelliklerinde bahsedildiği toplumsal konularında yer aldığı bir sûredir.

4.1.1. Râ'd Sûresindeki Hadislerin Tahrici

Beğavî bu sûrede 62 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamları yazıldıktan sonra ayetlerin tefsiri sadedinde yer alan rivayetlerin tahrir ve değerlendirmelerine geçilecektir.

4.1.1.1. 1. Âyetle İlgili Rivayet

Elîf-lâm-mîm-râ. İşte Kitabın âyetleri. Rabbinden sana indirilen, gerçeğin ta kendisidir; fakat insanların çoğu inanmaz. (Râ'd, 13/1)

İbn Abbâs dedi ki: Bu ayette kullanılan ال ifadesinden kastedilen Yüce Allah'ın her şeyi bilen ve gören olmasıdır (Beğavî, 1996, 4/288).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin, İbn Atıyye el-Endülsî'nin (ö.541/1147) ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 3/3; İbn Atıyye, 2001, 3/290; Sa'lebî, 2014, 15/201).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1.2. 2. Âyetle İlgili Hadisler

Gökleri görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükselten, sonra arşa istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır; her biri belirlenmiş bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşleri Allah düzenliyor; âyetleri de açıklıyor ki rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanabilirsiniz. (Râ'd, 13/2)

4.1.1.2.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: O, kitaptan kastedilenin Kur'an-ı Kerim olduğunu söylüyordu. Ve bunun üzerine "O, kitap ki Rabbin tarafından sana indirilen bir gerçektir." dedi (Beğavî, 1996, 4/292).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'ında bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer almaktadır: “O, kitaptan kast edilenin Kur'an-ı kerim olduğunu söylüyordu. Güçlü, mucizevi ve apaçık bir delil olan kitap. Fakat bu kitabın mucizevi özelliğine ancak onun dil ve belagat bilgisine vakıf olmakla birlikte gayb ve birçok bilminde keşfedilmesiyle erişilebilir. İşte her kim Kur'an-ı Kerim'i bu nitelikleri ile birlikte tanırsa onun mucizevi bir kitap olduğuna tanıklık etmiş olur.” (Fahreddin er-Râzî, 1999, 19/55).

Sa'lebî'nin tefsirinde de rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/202).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de geçmemesi sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.2.2. İkinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Râ'd Sûresinin ikinci ayeti Mekke müşriklerinin “Muhammed bunu kendi arzusuyla söylüyor” demeleri üzerine nazil olmuş bir ayettir. O ise onların bu sözlerini reddetti ve ilahlığın şartlarını açıkladı (Beğavî, 1996, 4/292).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu rivayetin, Rasûlullâh'ın hayatında ya da ondan sonra söylenmesinde hiçbir farkın olmaması sebebiyle merfû olduğunu söyleyebiliriz (Celâleddin es-Süyûtî, 2019, 1/394).

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in tefsirinde de bu rivayete aynı şekilde yer verilmekle birlikte “İbn Abbâs ve Katâde dedi ki” şeklinde rivayete başlanıldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/3).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

4.1.1.2.3. Üçüncü Rivayet

İyâs b. Muâviye dedi ki: Gökyüzü bir kubbe gibi yeryüzünün üzerini kaplamıştır (Beğavî, 1996, 4/292).

Beğavî'nin İyâs b. Muâviye'den (ö.122/740[?]) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* 'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Taberî'nin tefsirinde, Muhammed b. Halef el-Askalani < Âdem < Hammâd b. Seleme < İyâs b. Muâviye, senedinin ardından rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Taberî, 2001, 13/411)

Sa'lebî'nin tefsirinde de bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/204).

Sa'lebî bu rivayetin isnadının sahih olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/204).

Taberî'de de her ne kadar bu rivayete senedli olarak yer verilse de hakkında herhangi bir beyan bulunmamaktadır. Bizler de rivayetin sahih olabileceğini düşünmekteyiz.

4.1.1.3. 3. Âyetle İlgili Hadisler

Yeryüzünü enine boyuna uzatan, onda Sâbit dağlar ve ırmaklar meydana getiren, orada meyvelerin her birinden çift çift yaratan O'dur. Geceyide gündüzün üzerine O bürüyüp örtüyor. Düşünen insanlar için şüphesiz bütün bunlarda ibretler vardır. (Râ'd, 13/3)

4.1.1.3.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Ecel-i müsemma ile onların derecelerini kastediyordu. Onlar bu derecelere ulaşabilseler de onu aşamazlar (Beğavî, 1996, 4/293).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Ebî Hâtim'in, Kurtubî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebî Hâtim, 1998, 12/591; Kurtubî, 1964, 9/279; Sa'lebî, 2014, 15/206; Zeyd b. Ali, 1995, 4/469).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

4.1.1.3.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Ebû Kubeys yeryüzüne yerleştirilen ilk dağdı ve içerisinde nehirler bulundururdu (Beğavî, 1996, 4/293).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Bu rivayet Sa'lebî'nin tefsirinde bazı eklemelerle şu şekilde geçmektedir: “Ebû Kubeys yeryüzüne yerleştirilen ilk dağdı ve içerisinde nehirler ve her türlü meyveden çift çift bulunurdu.” (Sa'lebî, 2014, 15/207).

Hâzin'in tefsirinde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer almaktadır: “Ebû Kubeys yeryüzüne yerleştirilen ilk dağdı. İçerisinde nehirler ve kırmızı, sarı, tatlı, ekşi her türlü meyveden çift çift bulunurdu. Gündüzü geceyle örttüğü gibi geceyide gündüzle büründürürdü. Düşünen her bir canlı için bunda yaratılışın mucizesi ve kudretinin işaretleri vardır. Yani bu yaratılış üzerinden bir yaratıcının varlığına delil getirilebilir.” (Hâzin, 1994, 3/5).

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/213).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.4. 4.Âyetle İlgili Rivayet

Yeryüzünde birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler; sürgülü-çatalı ve tek gövdeli hurma ağaçları vardır; hepsi tek bir su ile sulanır. Böyle iken üründe bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan insanlar için ibretler vardır. (Râ'd, 13/4)

Hz. Peygamber'in İbn Abbâs ile ilgili sözlerinden biri de şudur: “Bir adamın amcası babası gibidir.” (Beğavî, 1996, 4/294).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de “Hz. Peygamber: “İbn Cemil'in intikam almasının nedeni fakir olmasındandı. Allah ve

Rasûlü ise onu zenginleştirmiştir. Hâlid'e ise zulmetmekte haksızsınız. Çünkü Hâlid, Allah yolunda savaşmak için hazırlanmaya gitmişti. Hz. Peygamber'in amcası Abbâs'a gelince ise bu onun için bir sadakadır." Bu sahih olarak kabul edilen bir hadistir. Müslim < Züheyr b. Harb < Ali b. Hafs < Verkâi < Ebû Zinâd: Hz. Peygamber, Ömer'i sadaka toplaması için gönderdi ve Hz. Peygamber dedi ki: O bütün teçhizatını Allah yolunda kullandı fakat Abbâs'a gelince o benimdir ve onada bir benzeri verilir." Ardından da Hz. Peygamber: "Ya Ömer, bir adamın amcası babası gibidir anlamıyor musun?" diye sordu." şeklinde rivayetin yer aldığını görmekteyiz (Beğavî, 1982, 6/33).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Zuheyr b. Harb < Ali b. Hafs < Verkâi < Ebû'z-Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre: "Hz. Peygamber, Hz. Ömer'i sadaka vermesi için göndermişti. İbn Cemil, Hâlid b. Velid ve Hz. Peygamber'in amcası İbn Abbâs'tan rivayet olduğuna göre Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: İbn Cemil'in kin tutmasının nedeni önceden fakir olup sonradan zengin olmasındandır. Hâlid'e ise haksızlık yapıyorsunuz. Çünkü o, Allah yolunda savaşmak için hazırlanırken öldürüldü. Abbâs'ın durumu ise bana aittir. Ardından Hz. Peygamber, Hz.Ömer'e dönerek "Ya Ömer bir adamın amcası babası gibidir anlıyor musun?" dedi." (Müslim b. Haccâc, t.y, 2/676).

Müslim bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, t.y, 2/676).

Tirmizi'nin *es-Sünen*'inde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ahmed b. İbrâhîm ed-Devrakî < Şebabe < Verkâi < İbn Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber: "Abbâs, Hz. Peygamber'in amcasıdır. Bir adamında amcası babası gibidir." Bu garip ve hasen bir hadistir. Bu şekilde sadece İbn Zinâd tarafından nakledilmiştir." (Tirmizî, 1996, s. 112)

Nesâî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayete senedli olarak şu şekilde yer verilmiştir: Kuteybe b. Saîd < Ebû Avâne < Yezîd b. Ebî Ziyâd < Abdullah b. el-Hâris < Muttalib b. Râbia el-Hâris b. Abdülmuttalib < Abbâs b. Muttalib: Hz. Peygamber'in "Seni kim kızdırdı? Bu soru karşısında da İbn Abbâs: Ey Allah'ın Rasûlü bizlere ve Kureyşlilere ne oluyor ki onlar birbirleri ile karşılaştıklarında güler yüzlü olurken bizlerle karşılaştıklarında farklılaşıyorlar? Bu söylemim üzerine Hz. Peygamber o kadar sinirlendiki kaşlarının arasındaki damar belirdi. Bunun üzerine "Şüphesiz Allah ve Rasûlüne yemin olsun ki bir kişinin kalbinde imanın olması için Allah ve Rasûlü için sizleride sevmesi gerekir." Ardından da "Ey insanlar her kim Abbâs'ı incitirse beni de incitmiş olur. Çünkü bir adamın amcası babası gibidir." (Nesâî, 2000, 7/320).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsne'd*inde, Hüseyin b. Muhammed < İbn Atâ < İbn Ebû'z-Ziyâd < Abdullah b. Hâris b. Nevhel < Abdülmuttâlîb b. Râbia b. el-Hâris b. Abdülmuttâlîb < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmının *es-Sünen*'de olduğu gibi yer almaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 29/57).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Fudayl < Yezîd < Abdullah b. el-Hâris < Abdülmuttâlîb b. Râbia b. el-Hâris b. Abdülmuttâlîb < Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı Nesâî'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi geçmektedir (İbn Ebî Şeybe, 1988, 6/382).

Ahmed b. Hanbel'in *Kitâbü fezâ'ili's-sahâbe*'sinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Abdullah < Babası < Hüseyin b. Muhammed < Yezîd yani İbn Atâ < Yezîd yani İbn Ebû'z-Ziyâd < Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel < Abdülmuttâlîb b. Râbia b. el-Hâris b. Abdülmuttâlîb, senedinin ardından metin kısmı Nesâî'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 1982, 2/919).

İbn Hibbân'ın *el-Müsnedü's-sahîh*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Habîb) < Ahmed b. İbrâhîm d-Devrâkî < Şebabe < Verkâî < İbû'z-Zinâd < A'rac < Ebû Hüreyre < Ebû Hüreyre, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (İbn Hibbân, 1993, 15/526).

Teberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'inde Ahmed b. Dâvûd el-Mekkî < Ebû Avn ez-Ziyâd < Muhammed b. Zekvân < Mansûr < İbrâhîm < Alkâme < Abdullah < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmını aynı kullandığını görmekteyiz (Taberânî, 1994, 10/72).

Dârakutnî'nin *es-Sünen*'inde Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz < Abdullah b. Ömer b. Eban < Ebû Dâvûd < Şerîk < İsmâîl < Süleyman el-Ehval < Ebû'r-Râfî: "Hz. Peygamber, Hz.Ömer'i bir iş için gönderdi ve Abbâs ile aralarında bazı şeyler yaşandı. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Bir adamın amcasının babası gibi olduğunu bilmiyor musun? diye Hz. Ömer'e sordu. Abbâs'ta ilk yıldan sadakasını bize vermişti." (Dârekutnî, 2003, 3/34).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Hasan b. Yahyâ < Abdurrezzâk < Ma'mer < Katâde: "Bir hurma ağacı vardı ki kökünde iki ve üç dallı hurma ağaçları vardı. O sırada İbn Abbâs ile Hz.Ömer arasında bir tartışma oldu ve Hz.Ömer peygamberimizin yanına gelip "Ey Allah'ın Rasûlü Abbâs'ın yaptıklarını görmedin mi? Ona cevap vermeyi düşündüm fakat sonra senin onun için "Bir adamın amcası babası gibidir." sözünü hatırladım ve sustum." (Taberî, 2001, 13/425).

Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-gayb*'inde da bu rivayetin metin kısmına aynı şekilde yer verilmeyle birlikte "Sa'lebî, İbnü'l Arabî'den rivayet edildiğine göre" şeklinde başlanmaktadır (Fahreddin er-Râzi, 1999, 19/8).

Tirmizî'nin *Sünen*'inde, Ahmed b. İbrâhîm ed-Devragi < Vehb b. Cerir < Babası < A'meş < Amr b. Murrâ < Ebî Bahterî < Ali < İbn Abbâs < Rasûlullâh Ömer'e Abbâs hakkında şunu demiştir, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır. Ayrıca Tirmizî bu rivayetin hasen olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Tirmizî, 2003, 6/109).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu söylemektedir. Çünkü İbn Ebî Ziyâd ve Yezîd b. Atâ zayıf râvilerdir. Hüseyin b. Muhammed'in rivayetlerinin zayıf olduğu söylenmektedir. Bu nedenle de rivayetin sıhhiyeti hususunda sorunlar bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 29/57).

Genel olarak diğer kaynaklarda mutâbî olarak nakledilen bu rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.5. 5. Âyetle İlgili Hadisler

Eğer şaşıracağın bir şey varsa o da onların, "Biz toprak olduğumuz zaman gerçekten yeniden mi yaratılacakmışız?"demeleridir. Onlar, rablerini inkâr edenlerdir; onlar boyunlarında demir halkalar bulunanlardır; onlar cehennemliklerdir; orada ebedî kalacaklardır! (Râ'd, 13/5)

4.1.1.5.1. Birinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Âdem'in oğullarında olduğu gibi insanların çocukları da iyisiyle ve kötüsüyle bir babadan dünyaya gelmektedirler (Beğavî, 1996, 4/295).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/5; İbn Âdil, 1998, 11/247; Senâullah, 1991, 5/214; Zeyd b. Ali, 1995, 4/469).

Muallak olan ve mueteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.5.2. İkinci Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Bu Yüce Allah'ın insanoğullarının kalplerinin durumlarını ifade etmesi açısından vermiş olduğu bir örnektir (Beğavî, 1996, 4/295).

Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak nakledilen bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/213).

Bedreddin el-Aynî'nin *Umdetü'l-kârî*'sinde, "Bu insanoğullarının kalplerinin durumuyla alakalı verilmiş olan bir örnektir. Kalplerden biri korkup boyun eğerken diğeri ise ilgisiz, dalgın ve katıdır. Ve bu kalplerin her ikisinin kökenide aynı kökten gelir. Bu durumu hurma ağacına da benzetebiliriz. Onunda bazı meyveleri tatlı ve güzel olurken bazılarıda tatsız ve güzel değildir. Fakat hepsininde kökü birdir ve aynı sudan sulanmaktadır." şeklinde rivayete yer vermektedir (Bedreddin el-Aynî, t.y, 18/312).

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak ve bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Kâsım < Hüseyin < Haccâc < Ebû Bekr b. Abdullah < Hasan: "Bu Yüce Allah'ın insanların kalplerinin durumları hakkında vermiş olduğu bir örnektir. Yeryüzü ilk başta tek bir parçadan oluşmaktaydı. Yüce Allah daha sonra onu yaydı parçalar haline getirdi ve parçalar halindeki bir bütün haline gelmiş oldu. Ardından gökten yağmur indirdi ve yerden de bitkiler çıkmaya başladı. Onlardan meyveleri, ağaçları çıkarttı ve böylelikle toprağa da canlılık gelmiş oldu. Her ikisi de aynı sudan sulanmalarına rağmen onlardan bazıları tuz, mineral ve kir çıkarır. Eğer su tuzlu olsaydı insanlar da tuzdan dolayı kötüleştiğini söylerlerdi. İşte bu örnek gibi insanlar da Âdem'den yaratıldılar ve onlara bir kitap gönderildi. Bazılarının kalpleri bu kitaba karşı yumuşak ve itaatkârken, bazılarının da kalpleri katı, ilgisiz ve unutkan." (Taberî, 2001, 13/426).

Beğavî'de muallak olan bu rivayet her ne kadar Taberî'de isnadlı olarak yer alsaydı da hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca muteber hadis eserlerinde de bu rivayetin yer alması zayıf olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.1.5.3. Üçüncü Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, Kur'an-ı okuyan her kimse okuyuşundan sonra kendisinde bir artış veya azalışla kalkar (Beğavî, 1996, 4/295).

Müellifin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Taberî'nin, Hâzin'in, İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmiştir (Hâzin, 1994, 3/5; İbn Âdil, 1998, 11/247; Sa'lebî, 2014, 15/214; Senâullah, 1991, 5/214; Taberî, 2001, 13/426).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.6. 6-7. Âyetlerle İlgili Rivayet

Senden, iyilik yerine bir an önce kötülüğün gelmesini istiyorlar. Oysa onlardan önce nice benzerleri gelip geçmiştir. Şüphesiz rabbın insanları zulümlerine rağmen bağışlayandır. Şüphesiz rabbın azabı da çok çetindir. İnkârcılar, “Ona rabbinden bir mucîze indirilse ya!” diyorlar. Sen ancak bir uyarıcısın; her topluluğun da bir klavuzu vardır. (Râ’d, 13/6, 7)

Kelbî dedi ki: Bir davetkâr onları gerçeklere veya sapıklığa çağırır (Beğavî, 1996, 4/296).

Beğavî’nin isnadsız olarak Kelbî’den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Zeyd b. Ali’nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/470).

Kelbî’nin metrûk müttehem bir râvi olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.7. 8. Âyetle İlgili Hadisler

Allah her dışının karnında neyi taşıdığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi arttıracığını bilir. O’nun katında her şey bir ölçüye bağlıdır. (Râ’d, 13/8)

4.1.1.7.1. Birinci Rivayet

İkrime dedi ki: Hz. Peygamber herkes için bir uyarıcı ve rehberdir (Beğavî, 1996, 4/297).

Müellifin İkrime’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Zeyd b. Ali’nin ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde aynı şekilde bu rivayet karşımıza çıkmaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/219; Zeyd b. Ali, 1995, 4/470).

İbn Âdil’in tefsirinde, “Eğer insanlar Kur’an’ın mucize oluşunu inkâr ederlerse sakın üzülmeye ve endişelenme. Doğrusu sen bir uyarıcısın ve insanları da doğru yola yönlendirmek gibi bir sorumluluğun bulunmamaktadır.” şeklinde rivayete yer verildiğini görmekteyiz (İbn Âdil, 1998, 11/258).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.7.2. İkinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr dedi ki: Hidayet veren sadece Allah’tır (Beğavî, 1996, 4/297).

Beğavî’nin Saîd b. Cübeyr’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Fahreddin er-Râzî’nin tefsirinde, “Hz. Peygamber uyarıcıdır. Hidayet veren ise Yüce Allah’tır. İbn Abbâs, Saîd b. Cübeyr, Mücâhid ve Dahhâk’tan rivayet edilmiştir.” şeklinde bu rivayet geçmektedir (Fahreddin er-Râzî, 1999, 19/14).

Zeyd b. Ali’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/470).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünebiliriz.

4.1.1.8. 9-11. Âyetlerle İlgili Hadisler

O, görüneni de görünmeyeni de bilir; O, büyüktür, yücedir. Sizden sözü gizleyenle onu açıkça söyleyen, geceleyn gizlenenle gündüzün yürüyen O'na göre eşittir. Kişinin önünde ve arkasında Allah'ın emriyle onu kayıt ve koruma altına alan takipçiler vardır. Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmmez. Allah herhangi bir toplumun başına bir kötülük gelmesini diledi mi, artık onun geri çevrilmesi mümkün değildir. Onların Allah'tan başka yardımcıları da bulunmaz. (Râ'd, 13/9, 10, 11)

4.1.1.8.1. Birinci Rivayet

Kuteybe dedi ki: Gün içerisinde işlerini halletmeye çalışan kişi (Beğavî, 1996, 4/299).

Beğavî'nin isnadsız olarak Kuteybe'den naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* 'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in, Zeyd b. Ali'nin, Sa'lebî'nin ve İbn Kuteybe'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/7; İbn Kuteybe, 1978, s. 225; Sa'lebî, 2014, 15/230; Zeyd b. Ali, 1995, 4/470).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünüyoruz.

4.1.1.8.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Bu şüpheli durum, geceleri gizlenen gündüzleri de hiçbir şey yokmuş gibi insanların arasına katılan bir adamın halini göstermektedir (Beğavî, 1996, 4/299).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* 'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde, Muhammed b. Saîd < Babası < Amcası < Babası < Onun babası < İbn Abbâs, senedinin ardından rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/453).

Hâzin'in ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 3/7; Sa'lebî, 2014, 15/231).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde de karşımıza çıkmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.9. 12-13. Âyetlerle İlgili Hadisler

Size korku ve ümit duyguları içinde şimşegi gösteren ve yağmur dolu bulutları meydana getiren O'dur. Gök gürültüsü Allah'ı överek tenzih eder; O'nun korkusundan solayı melekler de buna katılır. Onlar Allah hakkında tartışıp dururken O, yıldırımlar gönderip bunlarla dilediğini çarpar. O'nun azabı pek şiddetlidir. (Râ'd, 13/12, 13)

4.1.1.9.1. Birinci Rivayet

Hiz. Ali dedi ki: Bulutlar su süzgecidir (Beğavî, 1996, 4/303).

Beğavî'nin Hiz. Ali'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/274; Senâullah, 1991, 5/223).

Kastallânî'nin (ö.923/1517) *İrşâdü's-sârî*'sinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Kastallânî, 1905, 7/185).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis kaynaklarında da yer almaması zayıf olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.1.9.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Gök gürültüsünü duyan bir kimse “Yıldırım, Allah’ı hamd ile tesbih eder. Melekler de onun korkusundan tesbih etmeye başlarlar. O’nun herşeye gücü yeter ve herşeye kâdîrdir. Eğer ona yıldırım isabet ederse de onun diyeti bana aittir.” şeklinde duada bulunurlar (Beğavî, 1996, 4/303).

Beğavî'nin İbn Abbâs'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Hâzin'in, İbn Âdil'in, Senâullah'ın, Zeyd b. Ali'nin ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 3/9; İbn Âdil, 1998, 11/274; Sa'lebî, 2014, 15/251; Senâullah, 1991, 5/223; Zeyd b. Ali, 1995, 4/471).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânef*'inde, İbn Mübarek < Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir < İbn Ebî Zekerriyya: “Gök gürültüsünü işitip de “Hamd Allah’a mahsustur.” diyene yıldırım isabet etmezmiş.” şeklinde senediyle beraber metne yer vermektedir (İbn Ebî Şeybe, 1988, 6/27).

Saîd b. Mansûr'un *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Saîd < Sellam et-Tavîl < Sevr b. Yezîd < Abdurrahman b. Fulân < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Saîd b. Mânsur, 1996, 5/432).

Saîd b. Mansûr'un rivayetine baktığımızda isnadının zayıf olduğunu söylemektir. Çünkü Sellam et-Tavîl, metrûkû'l-hadis'tir. Sellam et-Tavîl hakkında Ebû Hâtim, hadislerinin zayıf olduğunu ve onu terk ettiğini ifade etmiştir (Saîd b. Mânsur, 1996, 5/432). Nesâî, metrûk olduğunu söylemiştir. Ebû'l-Kâsım el-Beğavî, çokça zayıf rivayetin olduğunu bahsetmiştir. Buhârî, onun hakkında konuşulduğunu söylemiştir (Mizzî, 1992, 12/280).

Beğavî'de muallak olarak yer alması, muteber hadis kaynaklarında bulunmaması ve Saîd b. Mansûr'da mutâbî olarak karşımıza çıkan bu rivayetin zayıf olduğuna dair hükmün yer alması sonucun da bizlerde bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.9.3. Üçüncü Rivayet

Abdullah b. Zübeyr'den rivayetle o şöyle demiştir: O gök gürültüsünü işittiği zaman susar ve “Hamd Allah’a mahsustur.” Meleklerde gök gürültüsünün korkusundan Allah’ı tesbih ederler. Yeryüzünde yaşayanlar için bu vaad çok şiddetlidir (Beğavî, 1996, 4/303).

Beğavî'nin Abdullah b. Zübeyr'den (ö.73/692) isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Kitâbü'z-zühd*'ünde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdullah < Babası < Abdurrahman < Mâlik < Amir b. Abdullah b. Zübeyr, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 1999, 164/1115).

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Hasan b. Ebû'l-Ma'rufi'l-Fakîh < Ebû Sehl Bişr b. Ahmed < Dâvûd b. el-Hüseyn el-Beyhakî < Kuteybe b.

Saîd < Mâlik b. Enes < Amir b. Abdullah b. Zübeyr < Abdullah b. Zübeyr, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Beyhakî, 2003,3/505).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânnef* ine bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ma'nû < Mâlik b. Enes < Amîr b. Abdullah b. Zübeyr < Babası, isnadının ardından metn kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Ebî Şeybe, 1988, 6/27).

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/223; Zeyd b. Ali, 1995, 4/471).

Sa'lebî'nin tefsirinde de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Sa'lebî, 2014,15/250).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ahmed b. İshâk < Ebû Ahmed < İsrâîl < Babası < Adam < Ebû Hüreyre: O gök gürültüsünü işittiği zaman susar ve "Hamd Allah'a mahsustur." şeklinde metnin bir kısmına yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/477).

Beğavî'de muallak olarak yer alan bu rivayet Beyhakî, Taberî ve Ahmed b. Hanbel'de mütâbi olarak yer alıp hakkında herhangi bir beyan bulunmamaktadır. Ahmed b. Hanbel'de bu rivayetin yer alması sahih olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.1.9.4. Dördüncü Rivayet

Yüce Allah bazı rivayetlerde şöyle buyurmaktadır: "Eğer kullarım bana itaat ederlerse onlara geceleri yağmur verirdim. Sabahları da güneşi üzerlerine doğururdum ve onlara gök gürültüsünün sesini de duyurmazdım." (Beğavî, 1996, 4/303).

Kudsi hadistir. Bu rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'inde yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Mûsned*'inde senedli olarak şu şekildedir: Süleyman b. Dâvûd < Mûsâ es-Sülemî < Muhammed b. Vâsî < Şuteyr b. Nehâr < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber < Yüce Allah, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/327).

Bezzâr'ın *Mûsned*'inde ve Hâzin'in tefsirinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Bezzâr, 1988, 17/52; Hâzin, 1994, 3/9).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Mûsned*'inde ki bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu beyan etmektedir. Çünkü Mûsâ es-Sülemî'yi İbn Mâîn, Ebû Dâvûd ve Nesâî zayıf olarak değerlendirmişlerdir. Ebû Hâtim er-Râzi ise onun Hadislerinin yazılabileceğini fakat delil gösterilebilecek kadar güçlü olmadığından bahsetmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/327).

4.1.1.10. 14. Âyetle İlgili Hadisler

Dua edilmeye lâyık olan O'dur. O'nun dışında el açıp dua ettikleri şeyler, onların hiçbir isteğini karşılayamazlar. Onlar ancak, ağzına gelsin diye iki avucunu suya doğru açıp yalvaran kimse gibidir. Hâlbuki bu yoldan su asla onun ağzına gelecek değildir. Kâfirlerin duası hep boşa gider. (Râ'd, 13/14)

4.1.1.10.1. Birinci Rivayet

Hz. Ali dedi ki: Gerçek davet tevhid'dir (Beğavî, 1996, 4/305).

Beğavî'nin Hz. Ali'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Atıyye el-Endelüsî'nin *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsî'l-kitâbi'l-azîz* 'inde bu rivayete bazı eklemeler yapılarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Gerçek davet tevhid’dir. Bu ifadeden kastedilen ise insanları doğru yola davet etmek ve başka şeylere tapmanın yanlış olduğunu açıklamaya çalışmaktır.” (İbn Atıyye, 2001, 3/305).

Hâzin’in, İbn Âdil’in, Senâullah’ın, Zeyd b. Ali’nin ve Sa’lebî’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/10; İbn Âdil, 1998, 11/279; Sa’lebî, 2014, 15/258; Senâullah, 1991, 5/226; Zeyd b. Ali, 1995, 4/472).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde karşımıza çıkmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.10.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur (Beğavî, 1996, 4/305).

İbn Abbâs’tan nakledilmiş olan bu mevkûf rivayet Beğavî’nin *Mesâbihu’s-sünne*’de yer almazken *Şerhu’s-sünne*’de bazı eklemelerle ve senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İmam Ebû Mansûr Muhammed b. Esad b. Muhammed b. Hafâdet’l-Attârî < İmam Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd < Ebû Osman Saîd b. İsmâil ed-Dabbî < Ebû Muhammed Abdülcebbar b. Muhammed b. Abdullah el-Cerrâhî < Ebû’l Abbâs Muhammed b. Ahmed el-Mahbûbî < Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî < Ebû Kurayb < Vekî < Zekeriyâ b. İshâk el-Mekkî < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, Muâz’ı Yemen’e gönderdiği sırada şöyle buyurmuştur: “Eğer Ehl-i Kitap’tan birileri ile karşılaşırda onlara Allah’tan başka ilah olmadığına dair şehadet etmelerini istersen ve onlarda bu isteğe karşılık verirlerse bundan sonra onlara Allah hakkında şunları bildir: Beş Vekî namazın farz kılındığını ve zekâtında farz kılındığını haber ver.” (Beğavî, 1982, 5/472).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis’a* mûsânnıflarından Buhârî’nin *el-Câmiu’s-sahîh*’inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled < Zekeriyâ b. İshâk < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının *Şerhu’s-sünne*’sinde olduğu gibi yer aldığını görmekteyiz (Buhârî, 2001, 2/04).

Buhârî’de bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Buhârî, 2001, 2/4).

Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde senedli olarak bu rivayeti şu şekilde görmekteyiz: Ebû Bekir b. Ebî Şeybe < Ebû Kurayb < İshâk b. İbrâhîm < Hepsi < Vekî < Ebû Bekr < Vekî < Zekeriyâ b. İshâk < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs < Muâz b. Cebel < Ebû Bekr < Vekî < İbn Abbâs < Muâz: Hz. Peygamber beni gönderdi ve şöyle buyurdu: “Eğer Ehl-i Kitap’tan birileri ile karşılaşırda onlara Allah’tan başka ilah olmadığına dair şehadet etmelerini istersen ve onlarda bu isteğe karşılık verirlerse bundan sonra onlara Allah hakkında şunları bildir: Beş Vekî namazın farz kılındığını ve zekâtında farz kılındığını haber ver. Şayet bunlara da icabet ederlerse zenginlerin mallarını kötüye kullanmalarından ve zulme uğrayanların dualarından sakınmalarını konusunda onları bilgilendir. Eğer bunlara da tabii olurlarsa onların mallarına sakın dokunmayınız ve zulme uğramış kişinin duasından da sakınınız.” (Müslim b. Haccâc, t.y,1/50).

Müslim’in bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğu beyan edilmektedir (Müslim b. Haccâc, t.y,1/50).

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde, Vekî < Süfyân < Mansûr < Salim b. Ebû’l-Ca’d < Yezîd b. Bişr < İbn Ömer: “İslam’ın beş şartı bulunmaktadır. Bunlar; Şehadet etmek, namaz kılmak, oruç

tutmak, zekat vermek ve haccetmektir. Bunun üzerine bir adam “Peki ya cihat?” diye bir soru yönltince Rasûlullâh “Cihat güzeldir.” (Ahmed b. Hanbel, 2001, 7/418).

İbn Mâce’nin *es-Sünen*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ali b. Muhammed < Vekî b. el-Cerrâh < Zekerıyyâ b. İshâk el-Mekkî < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs’ın kölesi < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, Muâz’ı Yemen’e gönderdiğinde şu şekilde buyurmuştur, senedinin ardından metin kısmı Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde olduğu gibi geçmektedir (İbn Mâce, t.y, 1/568).

Ebû Dâvûd’un *es-Sünen*’inde ise bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ahmed b. Hanbel < Yahyâ b. Saîd < Şu’be < Ebû Cemre: İbn Abbâs’tan işittiğıme göre dedi ki: Abdülkays heyeti Hz. Peygamberimizin yanına geldiğinde efendimiz onlara “İyiliğı emredin” şeklinde buyurmuştur. Ardından ise “Allah’a iman etmek Allah’ı ve peygamberini en iyi bilmektir ve beş şartı bulunmaktadır. Bunlarda: Şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak ve ganimetlerin beşte birini vermektir.” (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 2009, 4/219).

Tirmizî’nin *es-Sünen*’inde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ebû Kurayb < Vekî < Zekerıyyâ b. İshâk el-Mekkî < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs: Hz. Peygamber Muâz’ı Yemen’e gönderdiğinde şöyle buyurmuştur, senedinin ardından metin kısmının Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde olduğu gibi geçtiğini görmekteyiz (Tirmizî, 1998, 2/14).

Nesâî’nin *es-Sünen*’inde ise bu rivayet ile senedli olarak şu şekilde karşılaşmaktayız: Muhammed b. Abdullah b. el-Mübârekel-Mehrâmî < Vekî < Zekerıyyâ b. İshâk < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs < Hz. Peygamber Muâz’ı Yemen’e gönderdiğinde şöyle buyurmuştur, senedinin ardından metin kısmı Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde olduğu gibi yer almaktadır (Nesâî, 1985, 5/55).

Nesâî’nin *Sünen*’inde bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Nesâî, 1985, 5/55).

Beyhakî’nin *es-Sünenü’l-kübrâ*’sında bu rivayeti senedli olarak ve bazı eklemelerle şu şekilde görmekteyiz: Ebû Sâlih. Ebî Tâhir el-Anberi < Dedesi Yahyâ b. Mansûr el-Kâdî < Ahmed b. Seleme < İshâk b. İbrâhîm < Vekî < Zekerıyyâ b. İshâk el-Mekkî < Yahyâ b. Abdullah b. Sayf < Ebû Ma’bed < İbn Abbâs < Hz. Peygamber, Muâz’ı Yemen’e gönderdiği sırada şöyle buyurmuştur, senedinin ardından metin kısmı Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde olduğu gibi geçmekle birlikte ekstra bu Hadisin Sahih-i Buhârî’de, Yahyâ b. Mûsâ < Vekî aracılığı ile rivayet edilmişken Müslim’de ise İshâk b. İbrâhîm ve diğerleri aracılığıyla rivayet edildiğine dair bir bilgiye de yer verilmiştir (Beyhakî, 2003, 7/12).

Beyhakî’nin *es-Sünenü’s-suğrâ*’sında bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Hâfız < Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah es-Saffâr < Ahmed b. Mihrân < Ubeydullah b. Mûsâ < Hanzale b. Ebî Süfyân < İkrime b. Hâlid < Tâvûs < İbn Ömer < Hz. Peygamber: “İslam beş esas üzerine kurulmuştur. Şehadet etmek, namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek ve zekât vermektir.” (Beyhakî, 1989, 1/103).

Taberânî’nin *el-Mu’cemü’l-kebîr*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Yezîd el-Garâtîsî < Esed b. Mûsâ < Muammal b. İsmâil < Hammâd b. Yezîd < Amr b. Mâlik < Ebû el-Cevzâî < İbn Abbâs < Hz. Peygamber: “İslamın şartı beştir. Bunlar: Allah’tan başka ilah olmadığına şehadet etmek, namaz kılmak, oruç tutmak. Bunlardan herhangi birini terk eden biri kâfir olur.” (Taberânî, 1994, 12/174).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Musenna < Abdullah < Muâviye < Ali < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/486).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'indeki bu rivayet için senedinin zayıf olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi ise Salim, Yezîd'den hadisi işmemiştir. Aralarında Kays el-Kelbî'nin olması gerekmektedir. Bu yüzden Hadiste inkıta oluşmuştur. Diğer bir zayıflık ise Yezîd b. Bişr'in meçhulu'l-hal olmasıdır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 8/417).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce'ye göre de bu hadisin sahih olduğunu beyan etmektedir (İbn Mâce, t.y, 3/5).

Şuayb Arnavut, Ebû Dâvûd'un Sünen'inde de rivayetin sahih olduğunu söylemektedir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 2009, 7/67).

Tirmizî'de bu rivayetin sahih olduğu hükmünü vermektedir (Tirmizî, 1998, 3/12).

Kütüb-i Tis'a mûsânıflarınca genel olarak sahih olduğu söylenen bu rivayetin bizler tarafından da sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.11. 15. Âyetle İlgili Hadisler

Göklerde ve yerde bulunanlar ve bunların gölgeleri sabah akşam, isteseler de istemeseler de Allah'ı secde ederler. (Râ'd, 13/15)

4.1.1.11.1. Birinci Rivayet

Benzer bir örnekte Ali ve Ata'dan rivayet edilmiştir: Kuyunun kenarında oturan susamış bir kimse elini suya uzatır fakat suya ulaşamaz. Suya ulaşmak için avuçlarını açması ve yalvarması da boştur. İşte putlara tapıp da onlardan istekte bulunanların durumu buna benzemektedir. Hiçbir şeye gücü yetmeyen putlara edilen dualar da boştur (Beğavî, 1996, 4/306).

Beğavî'nin Ali ve Atâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Beğavî'nin bu rivayeti Ali'den nakletmemesi sebebiyle mevkûf iken Atâ'dan nakletmesi sebebiyle de maktûdur.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almakla birlikte rivayete “dedi ki” şeklinde başlanıldığını görmekteyiz (Zeyd b. Ali, 1995, 4/472).

Aslî kaynaklarda ve mevzûât kitaplarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.11.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Susuzluktan kıvranan bir kimse suyu ağzına ulaştırmadıkça ellerini suya uzatmasında hiçbir fayda yoktur. Bu ise kâfirlerin durumunu anlatan misallerden bir tanesidir (Beğavî, 1996, 4/306).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bazı farklılıklarla rivayete şu şekilde yer verilmektedir: Dahhâk dedi ki: “Susamış bir kimse suyu ağzına ulaştırmadıkça ellerini suya uzatmasında hiçbir fayda yoktur. İşte

putlarında zarar verme, fayda sağlama, öldürme, yaşatma ya da diriltme gibi hiçbir özelliği bulunmamaktadır.” (Sa’lebî, 2014, 15/260).

Aslı kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında geçmeyen bu rivayetin aslı yoktur.

4.1.1.11.3. Üçüncü Rivayet

Dahhâk, İbn Abbâs’tan rivayetle o, şöyle demiştir: Kâfirlerin Rablerine seslenişleri boşunadır. Çünkü onların sesleri Allah’a ulaşmaz (Beğavî, 1996, 4/306).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/261).

Aslı kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.12. 20-21. Âyetlerle İlgili Hadisler

Onlar, Allah’a verdikleri sözü yerine getirirler, yeminlerini asla bozmazlar. Onlar Allah’ın, korunmasını emrettiği bağı koruyan, rablerine saygıda kusur etmeyen, hesabın kötü sonuç vermesinden korkan kimselerdir. (Râ’d, 13/20, 21)

4.1.1.12.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid el-Melihî < Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Sem’ânî < Ebû Ca’fer Muhammd b. Ahmed b. Abdülcebbâr er-Reyhânî < Humeyd b. Zenceveyh < İbn Ebî Şeybe < Süfyân b. Uyeyne < Zührî < Ebû Seleme < Abdurrahman b. Avf < Ebû’d –Derdâ< Abdurrahman b. Avf:

Hz. Peygamber: “Yüce Allah hakkında O, Rahmandır ve Rahimdir. Yüce Allah isimlerinden bir isimle Hz. Peygamber’e bağlanmıştır. Bu yüzden kim ona bağlanırsa bende ona bağlanırım lakin kim ondan koparsa bende ondan uzaklaşırım.” (Beğavî, 1996, 4/310).

Beğavî’ye göre bu rivayetin isnadı zayıftır. Fakat başka rivayetlerle desteklenmesi durumunda hasen li gayrihi seviyesine ulaşabilir. Muhammed b. Sem’ani dışındaki râviler sikadır. O ise meçhûlü’l-hal’dir (Beğavî, 1996, 4/310).

Beğavî merfû olarak naklettiği bu rivayeti *Mesâbîhu’s-sünne*’de vermemekle birlikte *Şerhu’s-sünne*’de aynı şekilde yer verdiğini görmekteyiz (Beğavî, 1982, 13/22).

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsneid*’inde, Süfyân < Zührî < Ebû Seleme < Ebû’r-Radded < Abdurrahman b. Avf < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 3/216).

Tirmizî’nin *es-Sünen*’inde bu rivayet isnadlı olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlki, İbn Ebî Ömer < Saîd b. Abdurrahman kısmından sonra Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsneid*’inde olduğu gibi isnada devam edilmektedir. Metin kısmı ise aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 2010, 3/471).

İkincisi, İbn Ebî Ömer < Saîd b. Abdurrahman < Süfyân b. Uyeyne < Zührî < Ebû Seleme < Ebû’r-Radded < Abdurrahman b. Avf < Ebû Muhammed < Abdurrahman < Hz. Peygamber, senedinden sonraki metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Tirmizî, 2010, 3/471).

Ma’mer b. Râşid’in *el-Câmi*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ma’mer < Zührî < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Leysî < Abdurrahman b. Avf < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ma’mer b. Râşid, 1982, 11/171).

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânnef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Uyeyne < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Abdurrahman < Ebû'r-Radded < Ebû Muhammed yani İbn Avn < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Ebî Şeybe, 1988, 5/217).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat*'ında bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Abdullah b. Muhammed el-Ümerî < İsmâil b. Uveys < Kardeşi < Süleyman b. Bilâl < Muhammed b. Ebî Atîğ < İbn Şihâb < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Ebû'r-Reddad < Abdurrahman b. Avf < Hz. Peygamber, senedinden sonraki metin kısmının aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (Taberânî, 1994, 5/37).

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ebû Muhammed b. Yûsuf < Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed b. Ziyâd el-Basrî < Hasan b. Muhammed ez-Za'ferânî < Süfyân b. Uyeyne < Zührî < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Abdurrahman b. Avf < Ebû'r-Reddad < Ebû Muhammed < Abdurrahman < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Beyhakî, 2003, 7/41).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'ine göre bu rivayet sahih li-gayrîhidir. Ebû'r-Radded hariç diğer râviler Şeyhayn'ın sika râvileridir. Bu hadisi ise Ebû Seleme ondan rivayet etmiştir. Çünkü yalnızca İbn Hibbân tarafından güvenilir olarak görülmüş bir râvidir. Ancak sonrasında da itibar edilmeye başlanılmıştır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 3/216). Ebû Zûr'a, Ebû Seleme hakkında sika imam olduğunu söylemiştir (Mizzî, 1992, 33/375). Tirmizî, es-Sünen'in de bu rivayet hakkında Ebû Saîd, İbn Ebî Evfa, Amir b. Râbîa, Ebû Hüreyre ve Cübeyr b. Mut'im'in rivayetlerinin bulunduğu bahsetmektedir. Süfyân'ın Zührî'den rivayeti sahihtir. Ma'mer < Zührî < Ebû Seleme < Radded el-Leysî < Abdurrahman b. Avf < Ma'mer: "Muhammed yalnızca Ma'mer'in rivayetinin hatalı olduğunu söyledi." (Tirmizî, 2010, 3/471).

Rivayetin sahih li-gayrîhi olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.12.2. İkinci Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Ebû Mansûr es-Sem'ânî < Ebû Ca'fer er-Reyhânî < Humeyd b. Zenceveyh < İbn Ebî Uveys < Süleyman b. Bilal < Muâviye b. Muzerrîd < Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre:

H. Peygamber: "Allah yaratıkları yarattıktan sonra Rahim kalkıp Rahman'a sarıldı. Rahim ise Rahman'ı "yabancılaşmaktan sığınılacak yer" olarak görmektedir. Rahim "Seninle bağ kuranlarla beraber olayım da bağını kesenlerle de ilişigimi mi keseyim? Bunun üzerine "Ey Rabbim" diye Rahim'in seslenişinin ardından Yüce Allah "Bu senin hakkındır" şeklinde yanıtta bulunmuştur." (Beğavî, 1996, 4/310).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemiştir. Mansûr es-Sem'ânî dışındaki râviler sikadır. Mansûr es-Sem'ânî ise meçhûlü'l-hal'dir (Beğavî, 1996, 4/310).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de ise isnadsız bir şekilde sadece metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 13/20).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde üç farklı senedle yer almaktadır: İlki, Bişr b. Muhammed < Abdullah < Muâviye b. Ebî Muzarrid < Amcası Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır. İkincisi, Hâlid b. Mahled < Süleyman < Muâviye b. Ebî Muzarred < Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre <

Hiz. Peygamber, senedinin ardından burada aynı metnin kullanıldığını görmekteyiz (Buhârî, 2012, 6/134). Üçüncüsü ise, İsmâil b. Abdullah < Süleyman b. Bilal < Muâviye b. Ebî Muzarrid < Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre < Hiz. Peygamber, senedinin ardından burada da aynı senedin kullanıldığı ile karşılaşmaktayız (Buhârî, 2012, 9/145).

Buhârî'nin ilk rivayetinin isnadı hasen ve râvileri sikadır. Muâviye ise sadûk ve hasen hadisleri olan bir râvidir. Bîşr b. Muhammed ise sadûk olduğu kabul edilen bir râvi olmasına rağmen inkârcılıkla suçlanmıştır. Râviler ise Buhârî'nin râvileridir. İkincisi için isnadının hasen ve ittifakla râvilerin sika olduğuna dair beyan bulunmaktadır. Hâlid b. Mahled ise makbul râvilerdendir. Râviler ise Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2012, 6/134). Üçüncü rivayetin ise isnadı hasen ve râvileri sikadır. Ebû Muzarrid ise sadûk ve hasen hadisleri olan bir râvidir. İsmâil b. Abdullah'ta sadûk olmasına rağmen bazen hata yapabilmektedir. Râviler Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2012, 9/145).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Kuteybe b. Saîd b. Cemil < Muhammed b. Abbâd < İbn İsmâil < İbn Ebî Muzarrid < Ebû'l-Hubâb Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/7).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde ki bu rivayetin isnadı hasen ve râvileri sikadır. Ebû Muzarrid ise makbul gören bir râvi olmasının yanında hasen rivayetleri bulunmaktadır. Râviler Müslim'in râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/7).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ebû Bekr el-Hanefî < Muâviye b. Ebî Muzarrid < Saîd Ebû'l-Hubâb < Ebû Hüreyre < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/103).

Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde bu rivayetin *el-Câmiu's-sahîh*'in senedli olarak yukarıda vermiş olduğumuz üç halinden üçüncüsü şeklinde karşımıza çıktığını görmekteyiz (Buhârî, 2021, 32/50).

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Abdurrahman el-Bergî < İbn Ebî Meryem < Muhammed b. Ca'fer < Süleyman b. Bilal < Muâviye b. el-Muzarrad el-Medînî < Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 21/214).

İbn Kesîr'in tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Buhârî < Hâlid b. Mahled < Süleyman < Muâviye b. Ebî Muzarrad < Saîd b. Yesâr < Ebû Hüreyre < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Kesîr, 1999, 7/318).

Abdülâbaki, Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde bu rivayetin sahih olduğu beyanında bulunmaktadır (Buhârî, 2021, 32/50). Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının hasen ve râvilerinin sika olduğu beyan edilmektedir. Ebû Muzarrid ise sadûk ve hasen hadisleri olan bir râvidir. Râviler ise Şeyhayn'ın râvileridir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/103).

Rivayet hakkında muhaddislerce genel olarak hasen olduğuna dair hükmün verilmesi sonucu bizlerde rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.13. 22. Âyetle İlgili Hadisler

Ve onlar rablerinin rızasını elde etmek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda gizli açık harcayan, kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte dünya hayatının güzel sonu (cennet) sadece onlarındır. (Râ'd, 13/22)

4.1.1.13.1. Birinci Rivayet

Ahmed b. Abdullah el-Sâlih < Hüseyin b. Bişrân < İsmâil b. Muhammed es-Saffâr < Ahmed b. Mansûr ez-Ziyâd < Abdurrezzâk < Ma'mer < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası:

Hiz. Peygamber: "Kesinlikle cennete giremez." (Beğavî, 1996, 4/312).

Beğavî'nin bu rivayetinin isnadı zayıftır fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine gelebilir. Ahmed b. Abdullah meçhûlû'l-hal'dir. Onun dışındaki râviler de sikadır (Beğavî, 1996, 4/312).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de metin kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte sened kısmının "Babası < Hiz. Peygamber" şeklinde verildiğini görmekteyiz (Beğavî, 1982, 13/26).

Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Abdurrezzâk < Ma'mer < Zührî < Ebû Seleme b. Abdurrahman < Raddede'l-Leysî < Abdurrahman b. Avf < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ma'mer b. Râşid, 1982, 11/169).

Kütüb-i Tis'a müsnânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde ise bu rivayet üç farklı sened ve aynı metinle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlki, Süfyân < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hiz. Peygamber (Ahmed b. Hanbel, 2000, 27/292). İkincisi, Affân < Şu'be < Süfyân yani İbn Hüseyin < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hiz. Peygamber (Ahmed b. Hanbel, 2000, 27/327).

Üçüncüsü ise, Abdurrezzâk < Ma'mer < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hiz. Peygamber (Ahmed b. Hanbel, 2000, 27/331).

Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred* eserinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdullah b. Sâlih < Leys < Akîl < İbn Şihâb < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Cübeyr b. Mut'im'den O'na < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Buhârî, 2021, 36/64).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Yahyâ b. Bukeyr < Leys < Ukayl < İbn Şihâb < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < O'na < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (Buhârî, 1993, 5/2231).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğuna dair hüküm bulunmaktadır (Buhârî, 1993, 5/2231).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet iki farklı senedle ve metin kısmındaki bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İlki, Abdullah b. Muhammed b. İsmâil ed-Dubai < Cuveyriye < Mâlik < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babasına < Hiz. Peygamber: "Akrabalık bağı koparanlar cennete giremez." (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/8).

İkincisi ise, Züheyr b. Harb < İbn Ebî Ömer < Süfyân < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hiz. Peygamber: "Kesinlikle cennete giremez. İbn Ebî Ömer ve Süfyân'ın dediğine göre cennete giremeyeceklerden kastedilenler akrabalık bağlarını koparanlardır." (Müslim b. Haccâc, 1954, 4/1981).

Müslim'in her iki rivayetinin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Müslim'in râvileri olduğuna dair beyan edilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1954, 4/1981).

Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Müsedded < Süfyân < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hiz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 1972, 2/133).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Ebî Ömer < Nasr b. Ali < Saîd b. Abdurrahman < Süfyân < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1995, 4/316).

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin *el-Müsned*'inde biz bu rivayeti üç farklı sened ve aynı metinlerle şu şekilde görmekteyiz. İlki, Züheyr b. Harb < Süfyân b. Uyeyne < Zührî < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hz. Peygamber (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 2013, 1048). İkincisi, Vehb < Hâlid < Abdurrahman < Zührî < Muhammed b. Cübeyr < Babası < Hz. Peygamber (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1983, 13/386). Üçüncüsü ise, İshâk b. Ebî İsrâîl < Süfyân < Zührî < Muhammed b. Cübeyr < Babası < Hz. Peygamber (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1983, 13/388).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebir*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Muâz b. el-Müsenna < Muhammed b. Kesîr < Şu'be < Süfyân b. Hüseyin < Süfyân < Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im < Babası < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir. Ayrıca *el-Mu'cemü'l-kebir*'inde bu rivayet farklı bir sened ve metin kısmına yapılan bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Muhammed b. Abdullah el-Hadrâmî < Muhammed b. Amr b. Hanan el-Himsî < Bakîyye < Ḥ < Abdan b. Ahmed < Muhammed b. Musâf < Muhammed b. Harb < ez-Zübeydî < Zührî < Muhammed b. Cübeyr < Babası < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmının İbn Huzeyme'nin *Kitâbü't-tevhîd*'inde olduğu gibi verildiğini görmekteyiz (Taberânî, 1994, 2/119).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayeti üç farklı senedle görmekteyiz. İlkine baktığımızda Şuayb Arnavut, rivayetin isnadının sahih ve Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 27/292).

İkincisinde ise Hadis sahihtir. Süfyân b. Hüseyin, el-Vâsîtî'dir. Zührî'den yapmış olduğu rivayetlerde de zayıf kabul edilmiştir. Hadisi destekleyen başka rivayetlerde bulunmaktadır. Ayrıca diğer râviler Şeyhayn'ın sika râvileridir (Ahmed b. Hanbel, 2001, s. 327)

Tirmizî, *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen sahih olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Tirmizî, 1995, 3/473).

Şuayb Arnavut, Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde bu rivayetin sahih olduğuna dair hükümde bulunmaktadır (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 1972, 3/122).

Muhaddislerce genel olarak rivayetin sahih olduğuna dair hükmün bulunması sebebiyle bizlerde sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.13.2. İkinci Rivayet

Ebû Ali Hüseyin b. Muhammed el-Kâdî < Ebû Tâhir Muhammed b. Muhammed b. Mehmişin ez-Ziyâdî < Ahmed b. İshâk es-Saydalânî < Ebû Nasr Ahmed b. Muhammed b. Nasr < Ebû Nuaym el-Fadl b. Dukeyn < Amr b. Osman < Mûsâ b. Talha < Ebû Eyyûp el-Ensârî: Bir bedevi Hz. Peygamber ile karşılaştı ve ona “Beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak şeyler nelerdir?” diye sordu.

H. Peygamber de bu soru üzerine şöyle yanıtta bulunmuştur: “Allah’a ibadet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek ve akrabalarının ilişkilerini düzeltmendir.” (Beğavî, 1996, 4/312).

Beğavî'nin bu rivayetin isnadı zayıftır. Ahmed es-Saydalani'nin zayıf rivayetleri bulunmaktadır (Beğavî, 1996, 4/312).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a müsnânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayeti senedli olarak ve metin kısmındaki bazı farklılıklarla şu şekilde görmekteyiz: Affân < Vuheyb < Yahyâ b. Saîd < Ebû'Z-Zür'â < Ebû Hüreyre: "Ey Allah'ın Rasûlü beni cennete yaklaştıracak bir amel söyle?" diye bir soru yöneltildi. Rasûlullâh da "Allah'a ibadet et ve O'na hiçbir şeyi ortak koşma. Namaz, oruç ve zekatını yerine getir." O kişide "Ey Allah'ın Rasûlü bundan fazlasını ve eksikliğini de yapamam." dedi. O kişinin gitmesiyle Rasûlullâh "Kim cennetteki birini görmek isterse bu adama baksın." şeklinde buyurdu (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/205).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: "Abdurrahman < Behz < Şu'be < İbn Osman b. Abdullah b. Mevheb < Babası < Mûsâ b. Talha < Ebû Eyyûb el-Ensârî, senedinin ardından metin kısmı Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde olduğu gibi yer almaktadır (Buhârî, 2012,8/5).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak ve metin kısmına yapılan bazı eklemelerle şu şekildedir: Muhammed b. Abdullah b. Numeyr < Babam < Amr b. Osman < Mûsâ b. Talha < Ebû Eyyûb: Bir bedevi Hz. Peygamber seyhatta iken onunla karşılaştı ve "Ey Allah'ın Rasûlü beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak şeyler nelerdir?" diye bir soru yöneltmesi üzerine Hz. Peygamber duraksadı ve ashabına baktı. Ve ardından Hz. Peygamber "Gerçekten o, muvaffak oldu ve hidayete erdi." dedi. Peygamberimizin bu sözü üzerine bedevinin "Nasıl yani?" demmesi üzerine Rasûlullâh de şöyle buyurmuştur: "Allah'a ibadet etmek, namazı kılmak ve zekâtı vermek, akrabalarıyla ilişkilerini düzeltmen ve develeri serbest bırakmandır." (Müslim b. Haccâc, 1916, 1/32).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'indeki rivayetin isnadı hasen ve râvileri sikadır. Fakat Muhammed b. Abdullah sadûk bir râvi olmasına rağmen bazen hata yapabilmektedir. Râviler ise Müslim'in râvileridir. İbn Hibbân kitabında onun hakkında sika olduğunu zikretmektedir (Mizzî, 1992, 25/22).

Ebû Hâtim ise sadûk olduğunu söylemektedir. Sâlih . Muhammed el-Esed, Nesâî ve Dârekutnî'de sika olduğunu söylemektedirler (Mizzî, 1992, 25/19).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde rivayetin isnadının sahih ve Şeyhayn'ın şartlarına uygun olduğunda dair beyanda bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 14/205).

Bu rivayetin Buhârî ve Müslim'de yer alması ve rivayet hakkında genel olarak olumlu hükümlere yer verilmesi sebebiyle bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.13.3. Üçüncü Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Ebû Mansûr es-Sem'ânî < Ebû Ca'fer er-Reyhânî < Humeyd b. Zenceveyh < Ebû Ya'lâ < Ebû Nu'aym < Katar < Mücâhid < Abdullah b. Amr:

Rasûlullâh dedi ki: "Akrabalık bağlarını birleştiren eşdeğerlik değildir, onları birleştiren bu bağlar kopunca onları yeniden bağlayandır." (Muhammed b. İsmâil, Muhammed b. Kesîr'den, Süfyân'dan, Katar'dan rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Akrabalık bağları kesilse bile onlarla bağını sürdürür.) (Beğavî, 1996, 4/312).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir. İsnaddaki Muhammed es-Sem'ânî meçhûlü'l-hal'dir (Beğavî, 1996, 4/312).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* müsnânnıflarından Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Muhammed b. Kesîr < Süfyân < A'meş < Hasan b. Amr < Fitr <

Mücâhid < Abdullah b. Amr – Süfyân, A'meş'in bunu Hz. Peygamber'e getirmediğini ancak Hasan ve Fitir'in getirdiğini söylemektedir. Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Buhârî, 1988, 68/37).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde ise bu rivayetin hem senedi hem de metnine aynı şekilde yer verilmiştir (Buhârî, 1893, 6/8).

Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: A'meş < Hasan b. Amr < Fitir < Mücâhid < Abdullah b. Amr < Süfyân < Süleyman, Allah Resûl'üne iletmedi < Fitir tarafından gönderildi < Hasan < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 1916 ,6/60).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Abdurrezzâk < Süfyân < Hasan b. Amr < Mücâhid < Abdullah b. Amr < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır. Tirmizî'nin *es-Sünen* 'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Ebî Ömer < Süfyân < Beşîr Ebû İsmâîl < Fitir b. Halife < Mücâhid < Abdullah b. Amr < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 11/394).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr*'in de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Muhammed b. Et-Temmar < Muhammed b. Kesîr < Süfyân < A'meş < Hasan b. Amr < Fitir < Mücâhid < Abdullah b. Amr, kısmından Hz. Peygamber'inde ifadesinin olduğu kısım da aynı şekilde yer almaktadır (Taberânî, 2010, 13/447).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin Buhârî'nin şartlarına uygun olduğunu söylemektedir. Râviler ise Şeyhayn'ın sika râvilerindendir. Hasan b. Amr ise sadece Buhârî'nin râvilerindendir. Süfyân ise İbn Uyeyne'dir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 11/394).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen sahih olduğunu beyan etmektedir (Tirmizî, 1995, 3/472).

Şuayb Arnavut, Ebû Dâvûd'un *es-Sünen* 'inde bu rivayetin isnadının sahih olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 1916, 3/122).

Genel olarak muhaddislerce rivayetin sahih olduğuna dair hükümlerin yer alması sebebiyle bizlerde sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.14. 23. Âyetle İlgili Hadisler

O güzel son, babalarından, eşlerinden ve çocuklarından lâıyk olanlarla birlikte girecekleri adn cennetleridir; melekler de “Sabretmenize karşı elde ettiğiniz esenlik daim olsun! Dünya yurdunun ardından ulaştığınız sonuç ne güzel oldu!” diyerek her kapıdan onların yanına girerler. (Râ'd, 13/23)

4.1.1.14.1. Birinci Rivayet

Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: “Gizliden gizliye ve halka açık yerlerde kötü bir şey yaparsanız onu silecek iyi bir iş yapın.” (Beğavî, 1996, 4/313).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* 'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da bu rivayet geçmemektedir.

İbn Ebî Şeybe'nin *Mûsânef* 'in de bu rivayet senedli ve metin kısmındaki farklılıklarla şu şekilde bulunmaktadır: Muhammed b. Bişr < Muhammed b. Amr < Ebû Seleme, Rasûlullâh Muâz'ı Yemen'e gönderdi ve Muâz dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü bana bir nasihatta bulunun. Rasûlullâh de

“Gücün yettiğince Allah’tan kork, her yerde Allah’ı an, bir kötülük yaptığında gizli gizli ya da açıktan açığa tövbe et.” (İbn Ebî Şeybe, 2014, 19/257).

İbn Ebî Şeybe *el-Mûsânnef*’inde bu rivayetin isnadının hasen ve râvilerinin de sika olduğunu beyan etmektedir. Fakat Muhammed b. Amr hakkında bazı çelişkiler bulunmaktadır. Onun sadûk bir râvi olmasının yanında hata yapabildiğinden de bahsedilmektedir. Muhammed b. Amr dışındaki râviler Buhârî’nin râvileridir. Buhârî onu başka râvilerle zikretmiştir (İbn Ebî Şeybe, 2014, 19/257).

Taberânî’nin *el-Mu’cemü’l-kebir*’inde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ahmed b. Amr el-Hallâl < Ya’kub b. Humeyd < Enes b. İyâd < Abdülaziz b. Muhammed < Şerik b. Abdullah b. Ebî Nemir < Atâ b. Yesâr, senedinin ardından üst kısımlarda da bahsettiğimiz gibi metin kısmının yer aldığını görmekteyiz (Taberânî, 2010, 20/159).

Bu rivayetin mütâbi olarak İbn Ebî Şeybe de nakledilmesi ve hakkında hasen hükmünün olması sebebiyle ve rivayet hakkında herhangi bir olumsuz hükmün yer almaması sonucu rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.14.2. İkinci Rivayet

Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah b. Ebî Tevbe < Muhammed b. Ahmed b. el-Hâris < Muhammed b. Ya’kûb el-Kısâî < Abdullah b. Mahmud < İbrâhîm b. Abdullah el-Hallâl < Abdullah b. el-Mübârek İbn Lehîa < Yezîd İbn Ebî Habîb < Ebû el-Hayr < Ukbe b. Amir:

Hz. Peygamber dedi ki: “Şüphesiz ki kötülük işleyip sonra iyilik işleyen misali yeryüzüne çıkana kadar bir adamın üzerinde onu boğan sıkı bir kalkanın olması sonra bir iyilik yapmasından dolayı bir bağın kopması ve ardından bir tane de iyilik yapmasıyla beraber diğerinin parçalanmasıdır.” (Beğavî, 1996, 4/313).

Beğavî’nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almazken *Şerhu’s-sünne*’de aynı sened ve metinle yer almaktadır (Beğavî, 1982, 14/339).

Beğavî’ye göre bu rivayetin isnadı zayıftır. Çünkü içerisinde zayıf râvilerden olan İbn Lehîa vardır (Beğavî, 1996, 4/313).

Kütüb-i Tis’a mûsânıflarından Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde senedli olarak şu şekilde yer almaktadır: Ali b. İshâk < Abdullah yani İbn Mübârek < İbn Lehîa < Yezîd b. Ebî Habîb < Ebü’l-Hayr < Ukbe b. Amir < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 27/543).

Taberânî’nin *Mu’cemü’l-kebir*’inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ravh b. el-Ferec el-Mısrî < Saîd b. Ufeyr < İbn Lehîa < Yezîd b. Ebî Habîb < Ebü’l-Hayr < Ukbe b. Amir < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberânî, 1994, 17/284).

Taberânî’de Beğavî’yle aynı hükmü vermektedir.

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde bu rivayetin isnadının hasen olduğuna dair hüküm bulunmaktadır. Çünkü Abdullah b. Mübarek’in rivayetidir. İbn Lehîa’dan ise kitapları yanmadan önce bu Hadisi işitmişlerdir. Ali b. İshâk dışındaki râviler Şeyhayn’ın sika râvilerindendir. Tirmizî ise Ali b. İshâk hakkında sika olduğuna dair beyanda bulunmuştur. Ebü’l-Hayr ise Mersed b. Abdullah el-Yezani’dir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 28/543).

Beğavî ve Taberânî’de her ne kadar rivayetin zayıf olduğuna dair hükümler yer alsada Ahmed b. Hanbel’de hasen olarak zikredilmesi sonucu onun görüşünü dikkate alarak rivayetin hasen olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.14.3. Üçüncü Rivayet

İbn Keysan dedi ki: Bu ayetin manasından kastedilen tövbelerle günahların yok olacağıdır (Beğavî, 1996, 4/313).

Müellifin İbn Keysan'dan (ö.320/932 [?]) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Aslı kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu rivayetin aslı yoktur.

4.1.1.14.4. Dördüncü Rivayet

Kuteybe dedi ki: Hakarete uğradıklarında hoşgörülü davranırlar. Hakarete uğramak kötü bir eylem iken ona karşı gösterilen hoşgörü ise iyi bir eylemdir (Beğavî, 1996, 4/313).

Beğavî'nin Kuteybe'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 2/16; Sa'lebî, 2014, 15/274; Senâullah, 1991, 5/232).

Kuteybe tebeu't-tâbiîn âlimlerindendir.

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

4.1.1.14.5. Beşinci Rivayet

Katâde dedi ki: Kur'an-ı Kerim'de geçtiği gibi "Rahman'ın has kulları yeryüzünde vakarla yürüyen ve cahiller onlara laf attığı zamanda "selam" deyip geçenlerdir." (Beğavî, 1996, 4/313).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/274).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını göstermektedir.

4.1.1.14.6. Altıncı Rivayet

Hasan-ı Basrî dedi ki: Yoksul olsalarda ellerinde olanı verirler, zulme uğrarlarsa affederler ve mahrum bırakıldıklarında ise Allah'a daha çok bağlanırlar (Beğavî, 1996, 4/313).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanılmamaktadır.

Sa'lebî'nin, Fahreddin er-Râzî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Fahreddin er-Râzî, 1999, 19/35; Sa'lebî, 2014, 15/275; Zeyd b. Ali, 1995, 4/474).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.14.7. Yedinci Rivayet

Abdullah b.Mübarek dedi ki: Bu sekiz işaret cennetin sekiz kapısıdır (Beğavî, 1996, 4/313).

Müellifin Abdullah b. Mübarek'ten isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/276; Senâullah, 1991, 5/233).

Abdullah b. Mübarek tebeu't-tabîin âlimlerindendir. Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

4.1.1.15. 24-25. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah'a verdikleri sözü pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın korunmasını emrettiği bağı koparanlar ve yeryüzünde fesat çıkaranlar var ya işte rahmetten mahrum olmak da onlar içindir; dünyanın kötü sonunda onlar içindir. (Râ'd, 13/24, 25)

4.1.1.15.1. Birinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Dünyada sabah ve akşam olmak üzere üç defa onların yanına giderler. Yüce Allah'ın armağanları ve eserleri ile “Selam olsun size” diye bir selamlayla karşılaşırlar. Sabrınıza karşılık en güzel ödül doğruların yurdudur (Beğavî, 1996, 4/314).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kitalarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.15.2. İkinci Rivayet

Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah b. Ebî Tevbe < Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. el-Hâris < Ebû Hasan Muhammed b. Ya'kûb el-Kısâî < Abdullah b. Mahmûd < İbrâhîm b. Abdullah el-Hallâl < Abdullah b. el-Mübârek < Bağiyye b. el-Velîd < Artat b. el-Münzîr < Ordu komutanlığından Ebû el-Haccâc < Ebû Uname: Mümin cennete girdiğinde koltuğuna yaslanmış olup yanında iki hizmetkârı olacak. Ardından yüce Allah'ın meleklerinden bir melek izin isteyerek şöyle diyecek: “Bir melek izin istiyor.” Bu söylem müminin kapısına ulaşana kadar devam edecektir (Beğavî, 1996, 4/314).

Beğavî'nin Ebû Uname (ö.86/705)'den isnadlı olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Musenna < Suveyd < İbnü'l-Mübârek < Bağiyye b. Velîd < Artat b. El-Münzîr < Ordu komutanlığından Ebû el-Haccâc < Ebû Uname, senedinin ardından metin kısmının aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/512).

Sa'lebî'nin ve İbn Kesîr'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Kesîr, 1999, 4/452; Sa'lebî, 2014, 15/278).

İsnadlı olarak karşımıza çıkan bu rivayet hakkında ne Beğavî'de ne de Taberî'de herhangi bir hükümle karşılaşmadık. Rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

4.1.1.16. 26-28. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah dilediği kimselere rızkı bollaştırır da daraltır da. Onlar dünya hayatıyla sevinip mutlu oluyorlar, oysa âhiretin yanında dünya hayatı, geçici bir faydadan başka bir şey değildir. İnkârcılar, “Ona rabbinden bir mucize indirilseydi ya!” diyorlar. De ki: “Allah dilediğini saptırır; kendisine yöneleni de gerçeğe ulaştırır.” Bunlar, iman edenler ve Allah’ı zikrederek gönülleri huzura kavuşanlardır. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah’ı zikrederek huzura kavuşur. (Râ’d, 13/26, 27, 28)

4.1.1.16.1. Birinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Kur’an’a göre sükûnet yakîn iledir. Şaşkınlık ise şüphedendir. Müminlerin kalpleri Allah’ı anmakla sükûnet bulunur ve onlarda yakîn hâsıl olmuş olur (Beğavî, 1996, 4/315).

Beğavî’nin Mukâtil’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kitalarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.16.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Bir Müslüman, müminlerinin kalplerinin yatıştığı bir şey üzerine Allah’a yemin ettiği zaman huzur bulur (Beğavî, 1996, 4/315).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/284).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.17. 29. Âyetle İlgili Hadisler

İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara ne mutlu! Varılacak güzel yurt onlar içindir. (Râ’d, 13/29)

4.1.1.17.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs’tan rivayet edildiğine göre: Onlar için neşe ve gönül rahatlığı vardır (Beğavî, 1996, 4/316).

Müellifin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Senâullah’ın ve İbn Âdil’in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/302; Senâullah, 1991, 5/237).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

4.1.1.17.2. İkinci Rivayet

İkrime dedi ki: Evet, onların nesi var (Beğavî, 1996, 4/316)?

Beğavî'nin İkrime'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Kesîr'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Kesîr, 1999, 4/455; Senâullah, 1991, 5/237).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.17.3. Üçüncü Rivayet

Katâde dedi ki: Aferin onlara (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/302).

Muteber hadis eserlerinde yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.17.4. Dördüncü Rivayet

Ma'mer, Katâde 'den rivayetle şöyle demiştir: Bu karşılıklı iki kişinin birbirlerine karşı söylemiş oldukları Arapça bir kelimedir. Ne mutlu sana yani bu senin için iyi olan bir şey kast etmektedir (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî'nin Ma'mer'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/285).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.17.5. Beşinci Rivayet

(Râ'd, 13/29)

İbrâhîm dedi ki: Bu onlar için hayırlı ve şerefli olandır (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî'nin İbrâhîm'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/303; Senâullah, 1991, 5/237).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olabileceğini düşünmekteyiz.

4.1.1.17.6. Altıncı Rivayet

Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs'tan rivayetle şöyle dedi: Habeş'te cennetin adı Tuba'dır (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlamamaktayız.

Fahredden er-Râzî'nin Mefâtihu'l-gayb'ında bu rivayet bazı eklemelerle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Üçüncü görüşe göre bu kelime Arapça değildir. Fakat sonrasında aralarında ihtilaf ettiler ve bazıları dedi ki: “Tuba, İbranice’de cennetin adıdır. Fakat bazıları da Hintçe de cennetin adı olduğunu söylüyorlardı. Bu görüş ise çoğunluk tarafından zayıf olarak bulunmuştur. Çünkü Kur’an-ı Kerim’de Arapçadan başka bir ifadenin olmadığını ve bu kelimenin de Arapçadan türetilmiş bir kelime olduğunu ileri sürmüşlerdir.” (Fahredden er-Râzî, 1999, 19/41).

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/286).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu muallak rivayetin aslı yoktur.

4.1.1.17.7. Yedinci Rivayet

Râbî dedi ki: Hint dilinde bahçedir (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî’nin Râbî’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve aslî kaynaklarda bu rivayet geçmemektedir.

Kurtubî’nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Kurtubî, 1964, 9/316).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.17.8. Sekizinci Rivayet

Ebû Umâme < Ebû Hüreyre < Ebû’d-Derdâ: Tuba ağacı bütün cenneti gölgelendiren bir ağaçtır (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî’nin Ebû’d-Derdâ(ö.32/652 [?]) ‘dan isnadlı olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

İbn Âdil’in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 11/303).

Rivayetin aslî kaynaklarda yer almaması ve muallak olması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

4.1.1.17.9. Dokuzuncu Rivayet

Ubeyde b. Ömer dedi ki: O, Adn cennetindeki bir ağaçtır. Kökü Hz. Peygamber’in evindedir. Her evde ve her odada da ondan bir dal vardır. Yüce Allah siyah dışında herhangi bir renkte onu yaratmamıştır. Allah’ın yarattığı her meyve ve sebze de ondan bir miktar bulunmaktadır. Kökünde de iki kaynak bulunmaktadır. Onlar da Kâfur ve selsebildir (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî’nin Ubeyde b. Ömer’den (ö.147/764) isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Bu rivayet Senâullah’ın tefsirinde aynı şekilde geçmektedir (Senâullah, 1991, 5/237).

Muallak olan bu rivayetin aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1.17.10. Onuncu Rivayet

Mukâtil dedi ki: Bu ağacın her yaprağında bir melek bulunur ve Yüce Allah’ı hamd ile tesbih eden bir ümmeti gölgelendirir (Beğavî, 1996, 4/316).

Beğavî'nin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/288).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.18. 30. Âyetle İlgili Hadisler

İşte seni de kendilerinden önce nice benzerlerinin gelip geçtiği bir ümmete gönderdik ki sana vahyettiğimizi onlara okuyasın. Onlar ise rahmânı inkâr ediyorlar. De ki: "Benim rabbim O'dur, O'ndan başka tanrı yoktur; sadece O'na dayanıp güvendim, dönüşte yalnız O'nadır." (Râ'd, 13/30)

4.1.1.18.1. Birinci Rivayet

Katâde, Mukâtil ve İbn Cüreyc: Bu ayet Hûdeybiye barış anlaşmasında nazil olan Medeni bir ayettir. Süheyl b. Amr barış anlaşmasını yazmak üzere anlaştıklarında Hz. Peygamber, Ali'ye şu şekilde buyurmuştur: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" şeklinde yazın. Fakat onlar "Biz Rahman'ı Yemen'deki Müseylimetülkezzâb olarak bilirdik" dediler. O halde eskiden yazdığınız gibi "بِسْمِكَ اللَّهُمَّ" şeklinde yazın denildi. Bunun üzerine Yüce Allah "Ve onlar Rahman'ı inkâr ettiler" şeklinde buyurdu (Beğavî, 1996, 4/319).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır. Rivayet de yer alan Allah Resûl'üne ait olan sözler ise merfûdur.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde isnadlı olarak ve bazı lafız farklılıklarıyla şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Affân < Hammâd < Sâbit < Enes: Kureyş, Rasûlullâh ile aralarında barış anlaşması yapmıştı. Kureyşten olan Suheyl b. Amr da içlerinde bulunmaktaydı. Rasûlullâh Ali'ye "Bismillahirrahmanirrahim" yazmasını söyledi. Fakat Suheyl bunu bilmediklerini söyledi. Ancak bildikleri "بِسْمِكَ اللَّهُمَّ" şeklinde yazabileceklerini söyledi. Bunun üzerine Rasûlullâh "مَنْ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ" yazmalarını söyledi. Bunun üzerine Suheyl "Eğer senin Allah'ın elçisi olduğunu bilseydik seni takip ederdik fakat böyle birşeyi bilmiyoruz. Bu yüzden babanın adını yaz yani "مَنْ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ". Ayrıca Kureşliler Hz. Peygamber'le anlaşmaya varırken şu şartı koydular "Sizden biri bize gelirse onu geri vermeyiz. Fakat bizden biri size gelirse onu bize geri verin." Bunun üzerine Rasûlullâh bunu yazdı ve "Bizden biri onlara giderse Allah onu bizden uzaklaştırsın" şeklinde buyurdu (Ahmed b. Hanbel, 2001, 21/329).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde de bu rivayet, Ebû Bekr b. Şeybe < Affân < Hammâd b. Seleme < Sâbit, Enes, isnadının ardından metin kısmına Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde olduğu gibi yer verilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 5/174).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet, Kâsım < Hüseyin < Haccâc < İbn Cüreyc < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına Beğavî'de olduğu gibi verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/531).

Şuayb Arnavut, Bu rivayetin isnadının sahih olduğunu ve Müslim'in şartlarına uygun olduğunu beyan etmektedir. Hammâd b. Seleme dışındaki râviler Şeyhayn'ın sika râvileridir. Hammâd b. Seleme ise Müslim'in râvilerindendir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 21/329).

Bu rivayetin Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de Şeyhayn'ın şartlarına uygun olup sahih olması sebebiyle bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.18.2. İkinci Rivayet

Dahhâk, İbn Abbâs'dan rivayetle o, şöyle demiştir: Hz. Peygamber Kureyş kâfirlerine “Rahman’a secde edin” dediği zaman nazil olmuş olan bir ayettir. Onlar “Rahman’da kimdir?” diye karşılıklıta bulunmuşlardır. Buna soruya karşı Yüce Allah “Ey Muhammed, ilmini inkâr ettiğiniz Rahman, benim Rabbimdir. Ondan başka ilah yoktur. Ona tevekkül eder ve sadece ona tövbe de bulunurum.” (Beğavî, 1996, 4/319).

Beğavî'nin Dahhâk'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir. Ayrıca rivayette Rasûlullâh'ın sözünün yer aldığı kısım merfûdur.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in, İbn Âdil'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 3/19; İbn Âdil, 1998, 11/304; Senâullah, 1991, 5/239; Zeyd b. Ali, 1995, 4/476).

Muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayeti zayıf olarak değerlendirebiliriz.

4.1.1.19. 33. Âyetle İlgili Rivayet

Herkesi hak ettiğine göre yönetip gözeten Allah (hiç başkalarıyla bir olur mu) ? Bir de O'na ortak koşuyorlar! De ki: “Söyleyin bakalım onların isimlerini (onlar kimlermiş, ne yapmışlar)! Siz Allah'a yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi bildiriyorsunuz? Yoksa içi boş sözler mi ediyorsunuz? “Doğrusu inkâr edenlere tuzakları uzak göründü de doğru yoldan doğru yoldan saptırıldılar. Allah'ın saptırdığı kimseyi doğru yola iletecek yoktur. (Râ'd, 13/33)

Mücâhid dedi ki: Ortak koşmaları ve Allah'a yalan söylemeleri onların dinden yüz çevirmelerindendir (Beğavî, 1996, 4/321).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Aslı kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu rivayetin aslı yoktur.

4.1.1.20. 39. Âyetle İlgili Hadisler

Allah dilediğini siler, dilediğini de yerinde bırakır; ana kitap onun katındadır. (Râ'd, 13/39)

4.1.1.20.1. Birinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr ve Katâde dedi ki: Allah kanunlarından ve hükümlerinden dilediğini nesh eder ya da değiştirir. Dilediğini de nesh etmez ve uygular (Beğavî, 1996, 4/324).

Müellifin Saîd b. Cübeyr ve Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 4/320).

Bu rivayetin muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında olmaması sebebiyle aslının olmadığını düşünmekteyiz.

4.1.1.20.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Allah rızık, ecel, saadet ve sefalet dışında dilediğini siler ve uygular (Beğavî, 1996, 4/324).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Hâzin'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 3/22).

Muteber hadis eserlerinde bulunmayan ve muallak olan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.20.3. Üçüncü Rivayet

Huzeyfe b. Esed'den rivayetle Rasûlullâh şöyle demiştir:

“Kırk veya kırk beş gece rahimde kaldıktan sonra melek embriyoya şöyle der: “Ya Rabbi, ben iyi mi olacağım yoksa kötü mü olacağım?” Ardından “Ya Rabbi, erkek mi olacağım yoksa kadın mı?” Ve daha o bebek doğmadan onun bu sorularına dair cevaplar yazılır. Ameli, rızkı, eceli yazılır ve defteri dürülür. O defterde ne bir eksik ne de fazla bir bilgi bulunmamaktadır (Beğavî, 1996, 4/324).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Cevamiu'l-kelim uygulamasındaki *Meâlimü't-tenzîl*'de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: İsmâil b. Abdülkâkir el-Cürcânî < Abdülğafir b. Muhammed el-Farîsî < Ebû Ahmed b. İsa el-Culâdî < Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Süfyân < Müslim b. el-Haccâc < Muhammed b. Abdullah b. Numeyr < Süfyân b. Uyeyne < Amr b. Dinar < Ebû't-Tufeyl < Huzeyfe b. Esed < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır.

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir. İsmâil b. AbdülKâdir el-Cürcani dışındaki râvileri sikadır. AbdülKâdir el-Cürcani ise meçhûlü'l-hal'dir (Beğavî, 1996, 4/324).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Süfyân < Amr < Ebû't-Tufeyl < Huzeyfe b. Esed el-Ğîfârî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 26/64).

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve Müslim'in râvileridir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 26/64).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Abdullah b. Numeyr < Zuheyr b. Harb < Süfyân b. Uyeyne < Amr b. Dînâr < Ebû't-Tufeyl < Huzeyfe b. Esed < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/45).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'ine göre de bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve kendi râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/45).

Ebû Avâne'nin *El-Mustahrec*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Yûnus b. Abdülali < Süfyân b. Uyeyne < Amr b. Dînâr < Ebû't-Tufeyl < Huzeyfe b. Esed el-Ğîfârî < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ebû Avâne, 2014, 20/200).

Bu rivayetin diğer kaynaklarda mütâbî olarak yer alması ve Müslim'de bulunup genel olarak olumlu hükümlerle karşılaşmamız sebebiyle sahih olacağını düşünmekteyiz.

4.1.1.20.4. Dördüncü Rivayet

İbn Mes'ûd dedi ki: O, mutluluğu da mutsuzluğuda ister. Fakat kaderde ve zamanında olacakları dilediğinde var eder (Beğavî, 1996, 4/324).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Senâullah'ın, İbn Âdil'in ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/23; İbn Âdil, 1998, 11/320; Senâullah, 1991, 5/246).

Muallak olan ve aslî kaynaklarda yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1.20.5. Beşinci Rivayet

Hiz. Ömer'den rivayet edildiğine göre O, Kâbe'nin içinde ağlayarak dolaşır ve şöyle derdi: Ey Allah'ım, eğer beni mutlular arasında yazmışsan beni orada Sâbit kıl. Şayet bedbahtlar arasında yazmışsan da beni oradan sil. Mutlular ve mağfîret ehli arasında Sâbit kıl. Rabbim çünkü sen dilediğini siler dilediğini de Sâbit kılar. Herşey senin elindedir (Beğavî, 1996, 4/324).

Beğavî'nin Hiz.Ömer'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Musenna < Haccâc < Hammâd < Ebû Hukeyme < Ebû Osman en-Nehdî < Ömer b. El-Hattab Kâbe'nin içinde ağlayarak dolaşıyor ve şöyle diyordu, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/564).

Sa'lebî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/318; Senâullah, 1991, 5/246).

Bu rivayet Taberî'de mütâbî olarak yer alsada hakkında herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Ayrıca Beğavî'de muallak olması ve muteber kaynaklarda yer almaması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.21. 40-41. Âyetlerle İlgili Rivayet

Onlara haber verdiğimiz azabın sana ister gösterelim, ister (bundan önce) seni vefat ettirelim, senin görevin sadece tebliğ etmektir; hesaba çekmek bize aittir. Bizim, yeryüzünü etrafından nasıl eksiltip durduğumuzu görmüyorlar mı? Allah hükmeder, O'nun hükmünü denetleyecek yoktur; O'nun hesaba çekmesi de hızlıdır. (Râ'd, 13/40, 41)

4.1.1.21.1. Birinci Rivayet

İkrime, İbn Abbâs'dan rivayetle o, şöyle demiştir: Onlar iki kitaptır. İlki asıl kitap dışındaki kitaptır ki Yüce Allah bu kitaptan dilediğini yapar dilediğini de siler. İkincisi ise asıl kitaptır ki onda herşey Sâbit kalır (Beğavî, 1996, 4/326).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve aslî kaynaklarda bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Vâhidî'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/316; Vâhidî, 2009, 12/381; Zeyd b. Ali, 1995, 4/478).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1.21.2. İkinci Rivayet

Atâ, İbn Abbâs'tan rivayetle o, şöyle demiştir: Yüce Allah'ın beş yüz elli yıl boyunca bozulmadan korunan bir levhası vardır. İki yakuttan yapılma parşömene yazılı bir levhadır. Allah bu yazdıklarından dilediğini siler, dilediğini de Sâbit bırakır. İbn Abbâs ise Kâ'b'a Kur'an'ı kerim hakkında bir soru yöneltince o da şu şekilde yanıtta bulunmuştur: "Allah yarattıklarını ve yarattıklarının yaptıklarını bilmektedir." (Beğavî, 1996, 4/326).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanmamaktadır.

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.1.22. 43. Âyetle İlgili Hadisler

O inkârcılar, "Sen peygamber değışin" diyorlar. De ki: "Sizinle benim aramda şatih olarak bir Allah, bir de kitab bilgisine sahip olanlar yeter." (Râ'd, 13/43)

4.1.1.22.1. Birinci Rivayet

Katâde dedi ki: O, Abdullah b. Selam'dır (Beğavî, 1996, 4/328).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de ise bu rivayette bazı eklemeler yapılarak şu şekilde yer aldığını görmekteyiz: Soldan olanların yolu ateş ehlinin yoludur ve sen onlardan değilsin. Sağdan olanların yolu ise cennet ehlinin yoludur. Bu dağ ise şehitlerin evidir ve tutundukları ip ise İslamdır. Ardından "Umarım cennet ehlinde olurum." İşte o, Abdullah b. Selam'dır (Ahmed b. Hanbel, 2000, 39/208).

İbn Ebî Şeybe'nin *Kitâbü't-târih*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Dâvûd < Vergâî < İbn Ebî Nâcîh < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (İbn Ebî Şeybe, 1979, 4/1182).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin sahih ve isnadında hasen olduğunu beyan etmektedir. Âsım, sebebiyle bu rivayet hasendir. Diğer râviler ise Şeyhayn'ın sika râvileridir. Hammâd b. Seleme ise Müslim'in râvilerindendir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 39/208).

Ahmed b. Hanbel'in de *Müsned*'in de isnadsız olarak yer alan bu rivayetin sahih olarak değerlendirilmesi sonucunda bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.22.2. İkinci Rivayet

Eş-Şa'bî bunu inkâr etti ve şöyle dedi: Bu sure Mekkîdir ve Abdullah b. Selam Medine'de Müslüman olmuştur (Beğavî, 1996, 4/328).

Beğavî'nin Eş-Şa'bî'den (ö.104/722) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet geçmemektedir.

Semâni'nin, Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/26; Sem'ânî, 1997, 3/101; Senâullah, 1991, 5/249; Zeyd b. Ali, 1995, 4/479).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.22.3. Üçüncü Rivayet

Ebû Bişr dedi ki: Saîd b. Cübeyr'e "Kitabın bilgisine sahip olan kişi Abdullah b. Selam mıdır?" şeklinde bir soru yönelttim. O da bu soruma karşılık bu surenin Mekkî olduğunu ve bu yüzden Abdullah b. Selam olamayacağı şeklinde yanıtta bulundu (Beğavî, 1996, 4/328).

Beğavî'nin Ebû Bişr'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Sa'lebî'nin, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/326; Sa'lebî, 2014, 15/342; Zeyd b. Ali, 1995, 4/479).

Aslî kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.1.1.22.4. Dördüncü Rivayet

Hasan ve Mücâhid dedi ki: Kitabın ilmüne sahip olan Allah'tır. Abdullah b. Selam'ın mim ve dal harflerini kırarak okuması sonucu "kitabın ilmüne sahipmiş gibi" bir anlamın ortaya çıkması da yine Allah'tandır (Beğavî, 1996, 4/328).

Beğavî'nin Hasan-ı Basrî ve Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamakla beraber *Kütüb-i Tis'a* ve aslî kaynaklarda da bu rivayeti bulamamaktayız.

Aslî kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.1.2. Değerlendirme

43 ayetten oluşan Râ'd sûresinde tespit ettiğimiz 62 rivayetin 12'si merfû, 20'si mevkûf, 29'u maktû ve 1'i kudsî'dir. Bu rivayetlerin 13'ü Kütüb-i Tis'a'da, 15'i muteber hadis eserlerinde ve 29'u da muhtelif kaynaklarda yer almaktadır. 5 rivayet ise herhangi bir kaynaktan geçmemektedir. 62 rivayetin 12'si makbul rivayet olarak değerlendirilmektedir. 9'u sahih, 1'i sahih li-gayrih ve 2'si de hasen olarak değerlendirilmektedir. 50 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirildiğini de söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 5'i meçhul, 1'i munkatı, 1'i garib, 1'i mevzu, 25'i muallak ve 16'sının da aslı bulunmamaktadır. Bu sayısal değerlendirmede Râ'd sûresinde genellikle zayıf ve muallak rivayetlere yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca bu rivayetlerin 7'si isnadlı olarak, 55'i ise isnadsız olarak yer almaktadır.

Bu rivayetlerin 6'sı sadece *Şerhu's-sünne*'de yer alırken 57'sinin ise her iki hadis eserinde de yer almadığını görmekteyiz.

Beğavî'nin naklettiği bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 25'i Sa'lebî'de ve 10'unun da Hâzin'in tefsirinde bulunmaktadır.

4.2. İbrâhîm Sûresi

İbrâhîm Sûresinin mushaftaki sıralaması on dört, nüzûl sırasına göre de yetmiş ikinci suredir. Nûh sûresinden sonra Enbiyâ sûresinden önce inmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ise Râd sûresinden sonra ve Hicr sûresinden önce yer almaktadır. İbrâhîm Sûresi Mekkî bir suredir. 35-41. ayetlerde

Hız.İbrâhîm'den ve dualarından bahsetmesi sebebiyle sure adını buralardan almaktadır. Sûrelerin mealleri şu şekildedir:

İbrâhîm şöyle dua etmişti “Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut!” (İbrâhîm, 14/35)

Rabbim! Putlar insanlardan birçoğunun sapmasına sebep oldu. Bundan sonra kim bana uyarsa o bendendir, kim de bana karşı gelirse artık sen çok bağışlayan, pek esirgeyensin. (İbrâhîm, 14/36)

Ey rabbimiz! Ben zürriyetimden bir kısmını, senin kutsal evinin yanında tarıma elverişli olmayan bir vadiye yerleştirdim. Bunu yaptım ki rabbim, namazı kılsınlar. İnsanların gönüllerini onlara meylettir ve çeşitli ürünlerden onlara rızık ver ki şükretsinsinler. (İbrâhîm, 14/37)

Rabbimiz! Şüphesiz ki sen gizlediğimizi de açıkladığımızı da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz. (İbrâhîm, 14/38)

Yaşlılığıma rağmen bana İsmâil’i ve İshak’ı armağan eden Allah’a hamdolsun! Şüphesiz rabbim duaları kabul edendir. (İbrâhîm, 14/39)

Rabbim, Beni ve soyumdan gelecek olanları namazı devamlı kılanlardan eyle; rabbimiz, duamı kabul et. (İbrâhîm, 14/40)

Rabbimiz! Hesap kurulacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla. (İbrâhîm, 14/41)

Allah’ın varlığı, birliği, inanç meseleleri, ölüm ve sonrasındaki yaşam gibi hususlardan bu surede bahsedilmektedir. Ayrıca Hız. İbrâhîm’in vermiş olduğu mücadeleler, yapmış olduğu dualar, Hız. Mûsâ’nın peygamberliği ve kıssası ile ilgili bazı kesitlere yer verilmekle birlikte Kur’an’ı Kerim’in son ilâhî mesaj olduğunun vurgulanması da bu surede anlatılmaktadır.

4.2.1. İbrâhîm Sûresindeki Hadislerin Tahriri

Beğavî bu sûrede 54 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamları yazıldıktan sonra ayetlerin tefsiri sadedinde yer alan rivayetlerin tahrir ve değerlendirmelerine geçilecektir.

4.2.1.1. 4-5. Âyetlerle İlgili Rivayet

Onlar dünya hayatını âhirete tercih eden, Allah yolundan alıkoyan ve onu eğri göstermek isteyenlerdir; işte onlar derin bir sapkınlık içindedirler. İstisnasız her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açık açık anlatsın; bundan sonra Allah dilediğini sapkınlık içerisinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, güçlüdür, hikmet sahibidir. Musâ’yı da, “Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve Allah’ın onlara yaşattığı (güzel) günleri hatırlat!” diye mucizelerimizle göndermiştik. Bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için alınacak ibretler vardır. (İbrâhîm, 14/4, 5)

İbn Abbâs, Übey b. Kâ’b, Mücâhid ve Katâde dedi ki: Allah’ın lütfuyla (Beğavî, 1996, 4/335).

Beğavî’nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet Şerhu’s-sünne ve Mesâbîhu’s-sünne’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel’in el-Müsned’inde bu rivayeti isnadlı olarak şu şekilde görmekteyiz: Abdullah < Yahyâ b. Abdullah < Muhammed b. Eban el-Cu’fî < Ebû İshâk < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs < Übey b. Kâ’b < Hız.Peygambre, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 35/66).

Taberî’nin tefsirinde bu rivayeti isnadlı olarak şu şekilde görmekteyiz: Hasan b. Yahyâ < Abdurrezzâk < Sevrî < Ubeydullah < Diğerleri < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 13/598).

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa’lebî, 2014, 15/354).

İbn Abbâs ve Ubey b. Kâ'b'ın sahâbî âlimlerinden olması sebebiyle bu rivayet mevkûf iken, Mücâhid ve Katâde'nin tabiîn âlimlerinden olması sebebiyle maktûdur.

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin sahih olduğunu fakat isnadının zayıf olduğunu belirtmektedir. Yahyâ b. Abdullah, Haşimoğullarının kölesidir. Ebû Zekeriyye el-Bağdâdî, Yahyâ b. Maîn tarafından zayıf olarak kabul edilmektedir. Onun kezzab olduğunu söylemektedir. Ebû Hâtim ise onun meçhûlû'l-ayn olduğunu söylemektedir. İbn Âdi ise onun Şu'be ve Hammâd b. Seleme'den sıhhiyeti açısından şüpheli Hadisler rivayet ettiğini beyan etmiştir. İbn Cevzi'de onun zayıf bir râvi olduğunu belirtmektedir. Ahmed b. Hanbel ise onun hakkında övgüyle bahsetmiş ve oğlu Abdullah'ın ondan Hadis dinlemesi tavsiyesinde bulunmuştur. İbn Hibbân ise onun sika olduğunu söylemektedir. Muhammed b. Eban el-Cu'fi'de zayıf bir râvidir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 35/66).

Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde mütâbî olarak yer alan bu rivayetin sahih olduğunu beyan etmesi üzerine bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.2. 6-7. Âyetlerle İlgili Rivayet

Mûsâ kavmine şöyle demişti: "Allah'ın size lûtfettiği nimeti hatırlayın. Hani O sizi, firavunun adamlarından kurtarmıştı. Onlar size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarınızı kesiyor, kız çocuklarınızı sağ bırakıyordu. Bunlarda size rabbinizden büyük bir imtihan vardı. Hani rabbiniz, "Eğer şükrederseniz size (nimetimi) size vereceğim, nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım pek şiddetlidir!" diye bildirmişti. (İbrâhîm, 14/6, 7)

Ferrâ dedi ki: Burada kullanılan "vav" bağlacının sebebi Yüce Allah'ın, firavunun boğazlama dışında başka ceza türleriyle de işkence ettiğini göstermesidir. Boğazlamak ve öldürmek ile de onlara uyguladıkları cezaları açıklamak istemiştir (Beğavî, 1996, 4/336).

Beğavî'nin Ferrâ'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/355).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.3. 8-9. Âyetlerle İlgili Hadisler

Yine Mûsâ, "Siz ve yeryüzündekiler nankörlük etseniz dahi bilin ki Allah kimseye muhtaç değildir, övgüye lâyıktır" demişti. Sizden öncekiler, Nûh, Âd ve Semûd kavimleriyle onlardan sonra gelenler hakkındaki bilgiler size ulaşmadı mı? Onları (tam olarak) ancak Allah bilir. Peygamberleri onlara mucizeler getirdi de ellerini ağızlarına götürüp getirerek, "Biz size gönderilene inanmıyoruz, bizi kendisine çağırdığınız şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz" dediler. (İbrâhîm, 14/8, 9)

4.2.1.3.1. Birinci Rivayet

Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet edildiğine göre bu ayeti okudu ve şöyle dedi: Sahte peygamberler (Beğavî, 1996, 4/337).

Müellifin Abdullah b. Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Taberî, tefsirinde bu rivayete isnadlı olarak şu şekilde yer verilmektedir: İbn Beşşâr < Abdurrahman < Süfyân < Ebû İshâk < Amr b. Meymûn, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 13/604).

Senâullah'ın tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Senâullah, 1991, 5/257).

Taberî'de her ne kadar bu rivayet senedli olarak yer alsada Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.3.2. İkinci Rivayet

İbn Abbâs şöyle demiştir: İbrâhîm ve Adnan'ın arasında sadece Yüce Allah'ın bildiği otuz asır vardır (Beğavî, 1996, 4/337).

Müellifin İbn Abbâs'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Senâullah'ın tefsirinde rivayetin aynı şekilde geçtiğini görmekteyiz (Senâullah, 1991, 5/257).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.4. 10. Âyetle İlgili Hadisler

Peygamberleri, "Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında bir şüphe mi var? O, günahlarınızı başışlamak için size bir çağrıda bulunuyor ve size belli vakte kadar da süre veriyor" dediler. Onlar, "Siz de bizim gibi sadece insansınız; bizi atalarımızın tapmış olduğu tanrılardan uzaklaştırmak istiyorsunuz. O halde bize açık bir delil getirin!" diye cevap verdiler. (İbrâhîm, 14/10)

4.2.1.4.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Yüce Allah'ın kitabının sözlerini isttiklerinde şaşkına dönüp ellerini ağızlarına götürdüler (Beğavî, 1996, 4/338).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Muhammed b. Saîd < Babası < Amcası < Amcasının babası < Onun babası < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Taberî, 2001, 13/607).

Bu rivayet her ne kadar Taberî'de isnadlı olarak yer alsa da hakkında herhangi bir hükmün bulunmaması ve Beğavî'de muallak olup aslı kaynaklarda yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.4.2. İkinci Rivayet

Mücâhid ve Katâde dedi ki: Onlar peygamberleri inkâr ettiler ve getirdiklerini de yalanladılar (Beğavî, 1996, 4/338).

Beğavî'nin Mücâhid ve Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Senâullah'ın ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/30; Senâullah, 1991, 5/257).

Taberî’de her ne kadar bu rivayet senedli olarak yer alsada Beğavî’de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde bulunmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.4.3. Üçüncü Rivayet

Kelbî dedi ki: Burada ellerini ağızlarının üzerine koyarlar ifadesinden kastedilen elçilere susmalarını işaret etmeleridir (Beğavî, 1996, 4/338).

Beğavî’nin Kelbî’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa’lebî, 2014, 15/358).

Kelbî’nin metrûk müttehem bir râvî olması sebebiyle bu rivayetin mevzu olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.4.4. Dördüncü Rivayet

Mukâtil dedi ki: Ellerini elçilerin ağızlarına koyarak onları susturdular (Beğavî, 1996, 4/338).

Müellifin Mukâtil’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis kaynaklarında bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali’nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/481).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.5. 15-16. Âyetlerle İlgili Hadisler

Peygamberler yardım istediler ve sonunda bütün inatçı ve zorbalar hüsrana uğradı. Ardından da cehennem gelecek, orada zorbaya yanan gövdelerden sızan su içirilecektir! (İbrâhîm, 14/15, 16)

4.2.1.5.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs ve Mukâtil dedi ki: Milletlerden kastedilen ümmettir (Beğavî, 1996, 4/340).

Beğavî’nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî ve Hâzin’in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 3/32; Sa’lebî, 2014, 15/361).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan bu rivayeti nakletmesi sebebiyle mevkûf iken, Mukâtil’den nakledilmesi sebebiyle de maktûdur.

Muallak olan bu rivayetin aslî kaynaklarda yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.5.2. İkinci Rivayet

Mücâhid ve Katâde dedi ki: Kavimleri iman etmekten ümitlerini kestiklerinde yardım için Allah’a yakarmışlar ve Nuh’un da dediği gibi “Rabbim kâfirlere hiçbir kalıntı bırakma” şeklinde dua etmişlerdir (Beğavî, 1996, 4/340).

Mücâhid ve Katâde'den nakledilmiş olan bu maktû rivayet Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'sinde geçmemekle beraber *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde görmemekteyiz.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/361).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.5.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs şöyle demiştir: O hakikatten yüz çevirendir (Beğavî, 1996, 4/340).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 3/32; Senâullah, 1991, 5/260; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.5.4. Dördüncü Rivayet

Mukâtil dedi ki: O, kibirlidir (Beğavî, 1996, 4/340).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 3/32; İbn Âdil, 1998, 11/357; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.5.5. Beşinci Rivayet

Katâde dedi ki: "İnatçı" olan Allah'tan başka ilah yoktur demeyi reddeden kişi (Beğavî, 1996, 4/340).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Bişr < Yezîd < Saîd < Katâde, senedinin ardından rivayet kısmı aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Taberî, 2001, 13/616).

Sa'lebî'nin, Zeyd b. Ali'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayeti aynı şekilde görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/362; Senâullah, 1991, 5/260; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Bu rivayet Taberî'de senedli olarak karşımıza çıksa da hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Beğavî'de de muallak olması ve *Kütüb-i Tis'a* da yer almaması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.6. 17. Âyetle İlgili Hadisler

Onu yutmaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecektir, ona her taraftan ölüm gelecek, ama ölmeyecektir; ardından da oldukça ağır bir azap vardır. (İbrâhîm, 14/17)

4.2.1.6.1. Birinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: O zıtlıklardan biridir (Beğavî, 1996, 4/341).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayetin aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/363; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.6.2. İkinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Onun arkasında cehennem vardır (Beğavî, 1996, 4/341).

Müellifinn Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin, Senâullah'ın ve Sa'lebî'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/364; Senâullah, 1991, 5/260; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.6.3. Üçüncü Rivayet

Muhammed b. Kâ'b dedi ki: Zina yapanların avret yerlerinden çıkanlar kâfirlere iştirilir (Beğavî, 1996, 4/341).

Beğavî'nin Muhammed b. Kâ'b'dan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/364; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Aslî eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında geçmeyen bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.6.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Buna izin verilmez (Beğavî, 1996, 4/341).

Müellifin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat kitaplarında yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.7. 18. Âyetle İlgili Hadisler

Rablerini inkâr edenlerin yapıp ettikleri, fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül gibidir. Kazandıklarından hiçbir fayda göremezler. İşte bu, derin bir sapkınlıktır. (İbrâhîm, 14/18)

4.2.1.7.1. Birinci Rivayet

Muhammed b. Abdullah b. Ebî Tevbe < Muhammed b. Ahmed b. el-Hâris < Muhammed b. Ya'kûb el-Kısâî < Abdullah b. Muhammed < İbrâhîm b. Abdullah el-Hallâl < Abdullah b. Mübârek < Safvan b. Amr < Abdullah b. Büsr < Ebû Uname:

Rasûlullâh şöyle demiştir: “İçmesi için kendisine bir miktar irinli su verilir ve onu içer.” (Beğavî, 1996, 4/342).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemiştir. Abdullah b. Busr, Muhammed b. Ya'kûb ve Muhammed b. Ahmed'in sözlerine itibar edilmemektedir (Beğavî, 1996, 4/342).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a müsnânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Ali b. İshâk < Abdullah < Safvan b. Amr < Ubeydullah b. Büsr < Ebû Uname < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Ahmed b. Hanbel, 2000, 36/615).

Ahmed b. Hanbel *Müsned*'in de bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat başka rivayetlerle desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir. Ubeydullah b. Busr dışındaki râviler sikadır. O, ise meçhûl'l-hal'dir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 36/615).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Suveyd b. Nasr < Abdullah < Safvan b. Amr < Ubeydullah b. Büsr < Ebû Uname < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 4/805).

Nesâî'nin *Sünen*'inde de bu rivayet Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde olduğu gibi aynı sened ve metin ile yer almaktadır (Nesâî, 2000, 10/137).

Tirmizî *es-Sünen*'inde bu hadisin garip olduğunu beyan etmiştir. Ubeydullah b. Busr'da bu Hadis dışında tanınmamaktadır. Yani cehâletü'r-râvî'dir. Safvan b. Amr, Peygamberimizin ashabından olan Ubeydullah b. Büsr'dan bu Hadis dışında başka Hadislerde rivayet etmiştir. Ubeydullah b. Büsr'unda Hz. Peygamber'den Hadis işiten erkek ve kız kardeşi bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 4/334).

Rivayet hakkındaki olumsuz hükümler neticesinde bizlerde bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.7.2. İkinci Rivayet

İbrâhîm et-Teymî dedi ki: Vücudunun her kılının altından bile (Beğavî, 1996, 4/342).

Beğavî'nin İbrâhîm et-Teymî'den (ö.92/710-11) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Zeyd b. Ali ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Hâzin, 1994, 3/32; Zeyd b. Ali, 1995, 4/482).

Muallak olan bu rivayetin aslî kaynaklarda yer almaması sebebiyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.7.3. Üçüncü Rivayet

İbn Cübeyr dedi ki: Ruhu boğazına takılır, ağzından çıkamaz ve ölemez. Bu durum onun faydalanacağı hayatı da geri vermez. Bir nevi bu durumda ne ölür ne de yaşar (Beğavî, 1996, 4/342).

Beğavî'nin İbn Cübeyr'den (ö.614/1217) naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Kâsım < Hüseyin < Haccâc < İbn Cüreyc < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 13/621).

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Hâzin, 1994, 3/32; Sa'lebî, 2014, 15/365).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.8. 22. Âyetle İlgili Hadisler

Allah'ın hükmü yerine getirilince şeytan şöyle der: "Şüphesiz Allah size gerçek bir vaatte bulunmuştı; ben de size bir söz verdim ama yalancı çıktım. Aslında benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu; benim yaptığım size çağırıda bulunmaktan ibaretti; siz de benim çağırma uydunuz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtArabilirim ne de siz beni kurtArabilirsiniz. Ben daha önce, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim." Doğrusu zalimler için elem verici bir azap vardır. (İbrâhîm, 14/22)

4.2.1.8.1. Birinci Rivayet

Mukâtil dedi ki: Cehennemın ortasına onun için bir minber kurulacak. O, minbere çıkacak ve etrafına toplanan kâfirlerde onu kınayacaklar. Bunun üzerine o da "Sizi yüzüstü bırakmaya söz vermişim ve bunuda yaptım. Bunları sizlere yaptırırken sanki ahiret yokmuş gibi davranmanızı sağladım." (Beğavî, 1996, 4/345).

Müellifin Mukâtil'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/33; Sa'lebî, 2014, 15/370; Senâullah, 1991, 5/264; Zeyd b. Ali, 1995, 4/483).

Aslî kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.8.2. İkinci Rivayet

Muhammed b. Abdullah b. Ebî Tevbe < Muhammed b. Ahmed b. el-Hâris < Muhammed b. Ya'kûb el-Kisâî < Abdullah b. Muhammed < İbrâhîm b. Abdullah el-Hallâl < Abdullah b. Mübârek < Rişdin b. Saîd < Abdurrahman b. Ziyâd < Duhayn el-Hacr < Ukbe b. Amir

Rasûlullâh şefaitle ilgili hadisinden bahsetmesinden sonra şöyle buyurdu: “Hz.İsa “O, ümmi bir peygamberdir.” Ardından insanlar ona doğru gelmeye başlarlar ve Yüce Allah’da kalkması için ona izin verir. O, kalktığı anda ise o zamana kadar hiç kimsenin daha önce koklamadığı güzel bir koku yayılmaya başlayacaktır. Sonra rabbime giderim ve başımdan ayak parmaklarıma kadar bir nur verir. İşte o zaman kâfirler “Müminler kendileri için şefaate edecek birini buldular. Peki, bizim için kim şefaate edecek? ” diye sormaya başlarlar. Onlarda “Hiç kimse size şefaate etmeyecek. Sadece şeytan şefaate edebilir. Çünkü bizleri o saptırdı.” Ardından kâfirler şeytana gelirler ve ona kendileri için şefaate etmesini isterler. O sırada şeytan oturduğu yerden kalkar ve o zamana kadar hiç kimsenin koklamadığı en kötü kokuyu almaya başlarlar. Ardından ise onları cehenneme sürükler.” (Beğavî, 1996, 4/345).

Beğavî’nin naklettiği bu rivayetin isnadı zayıftır. Çünkü Rişdin b. Saîd ve Abdurrahman b. Ziyâd zayıf râvilerdir. Nesâî, Abdurrahman b. Ziyâd’ın sika olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/345). İbn Haraşî ise onun metrûk olduğunu söyler (Mizzî, 1992, 17/108). Nesâî, Rişdin b. Saîd’in metrûku’l-Hadis olduğunu söylemektedir (Mizzî, 1992, 9/195). Muhammed b. Ya’kûb ve Muhammed b. Ahmed’in sözlerine de itibar edilmemektedir.

Beğavî’nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Taberî’nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Müsenna < Suveyd b. Nasr < İbnü’l-Mübârek < Rişdin b. Saîd < Abdurrahman b. Ziyâd < Duheyn el-Hacr < Ukbe b. Amir < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/630).

Abdullah b. Mübârek, *el-Müsned*’inde bu rivayete isnadlı olarak şu şekilde yer vermektedir: Rişdin b. Saîd < Abdurrahman b. Ziyâd < Duheyn el-Hacr < Ukbe b. Amir < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Abdullah b. Mübârek, 1986, 63/102).

Abdullah b. Mübârek *el-Müsned*’inde bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu belirtmektedir. Çünkü isnaddaki Rişdin b. Saîd ve Abdurrahman b. Ziyâd zayıf râvilerdir (Abdullah b. Mübârek, 1986, 63/102).

Kütüb-i Tis’a da yer almamasının yanında rivayet hakkında olumsuz hükümlerin bulunması sebebiyle bizlerde bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.9. 25. Âyetle İlgili Hadisler

O ağaç, rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle misaller getirmektedir. (İbrâhîm, 14/25)

4.2.1.9.1. Birinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr, Katâde ve Hasan dedi ki: İbn Abbâs’tan rivayetle onun hayata geçirildiği zamanın altı ay olduğunu söylemiştir (Beğavî, 1996, 4/347).

Beğavî’nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

İbn Âdil’in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (İbn Âdil, 1998, 11/380).

Muteber hadis kaynaklarında yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.9.2. İkinci Rivayet

Saîd b. Müseyyeb dedi ki: Yenildiği andan oruç tutana kadar geçen süre iki aydır (Beğavî, 1996, 4/347).

Müellifin Saîd b. Müseyyeb'den (ö.94/713) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.9.3. Üçüncü Rivayet

Rebî b. Enes dedi ki: Hurma ağacının meyvesi gece, gündüz, yaz ve kış her zaman kuru üzüm ya da hurma olarak yenir. Bu yüzden insanların iş gücünde sabah başı ve gün sonunda artmaktadır. İmanın bereketide her zaman artar, asla kesilmez ve her zaman Yüce Allah'a ulaşır (Beğavî, 1996, 4/347).

Beğavî'nin Rebî b. Enes'den (ö.53/673) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Kastallânî'nin İrşâdü's-sârî'sinde ve Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Kastallânî, 1905, 7/188; Zeyd b. Ali, 1995, 4/484).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.10. 26. Âyetle İlgili Rivayet

Kötü sözün misali de kökü yerden sökülmüş, ayakta duramayan kötü bir ağaçtır. (İbrâhîm, 14/26)

Ebû Abdullah Muhammed b. Fadl el-Harâgî < Ebû Hasan Ali b. Abdullah et-Taysafûnî < Abdullah b. Ömer el-Cevherî < Ahmet b. Ali el-Kuşmîhânî < Ali b. Hucr < İsmâil b. Ca'fer < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer:

Rasûlullâh şöyle söyledi: “Yaprakları dökülmeyen aynı Müslümanlara benzeyen bir ağaç vardır. O ağaç hangisidir? Abdullah'da bu soruya “hurma ağacı olduğunu düşünüyorum” şeklinde bir yanıtta bulunmuştur. Bunun üzerine bu ağacı merak eden ashab Hz. Peygamber'e bu ağacı sormuş ve O'da “hurma ağacıdır” şeklinde buyurmuştur (Beğavî, 1996, 4/348).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Beğavî, 1982, 1/307).

Beğavî bu rivayetin isnadının hasen olduğunu beyan etmektedir (Beğavî, 1996, 4/348).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de senedli olarak şu şekildedir: Ömer b. Saîd < Ebû Dâvûd el-Haferî < Süfyân < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 10/490).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Kuteybe < İsmâil b. Ca'fer < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Buhârî, 2012, 1/22).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Yahyâ b. Eyyûb < Kuteybe b. Saîd < Ali b. Hucr es-Sa'dî < İsmâil < Abdullah b. Dinâr < Abdullah b. Ömer

< Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/137).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde ki bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğu söylenmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/137).

Tirmizî'nin *Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İshâk b. Mûsâ el-Ensârî < Ma'n < Malîk < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekildedir (Tirmizî, 1975, 5/151).

Nesâî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayetin senedini şu şekilde görmekteyiz: Ali b. Hucr < İsmâil < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Nesâî, 2000, 10/138).

Nesâî'de *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğunu beyan etmektedir (Nesâî, 2000, 10/138).

Ebû Avâne'nin *El-Mustahrec*'inde bu rivayetin senedli hali şu şekildedir: Yakub b. Süfyân el-Farîsî < İbn Ebî Meryem < Muhammed b. Ca'fer b. Ebî Kesîr < Abdullah b. Dinâr < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından rivayet kısmı aynı şekildedir (Ebû Avâne, 2014, 21/416).

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat*'ında da bu rivayetin senedli hali şu şekildedir: Abdan b. Ahmed < Saîd b. Ebî Rebîh es-Semmân < Saîd b. Seleme b. Ebü'l-Husâm < Zeyd b. Eslem < İbn Ömer < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Taberânî, 1994, 5/24).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki bu rivayetin isnadının sahih olduğunu ve Müslim'in şartını taşıdığını beyan etmektedir. Ayrıca râviler Şeyhayn'ın râvisi olup ve sika olduklarını belirtmektedir. Lakin Ömer b. Saîd, Müslim'in râvilerindendir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 10/491).

Tirmizî *es-Sünen*'inde bu rivayetin hasen sahih olduğu hükmünde bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 4/547).

Rivayet hakkında muhaddislerce genel olarak olumlu hükümlerin bulunması neticesinde bizlerde rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.11. 27. Âyetle İlgili Rivayet

Allah sağlam söze iman edenleri hem dünya hayatında hem de âhirette sağlam tutar; Allah zalimleri de şaşırtır ve Allah dilediğini yapar. (İbrâhîm, 14/27)

Abdülvahid b. Ahmet el-Melîhî < Ahmet b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Ebü'l Velîd < Şu'be < Alkame b. Mersed < Saîd b. Ubeyde < el-Bera b. Azîb:

Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır: “Müslüman bir kişi vefat ettiğinde ve kabirde sorguya çekildiği Vekî't Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz.Muhammed'inde elçisi olduğuna şahitlik getirmesi istenir” şeklinde buyurmuştur (Beğavî, 1996, 4/349).

Beğavî'nin bu rivayetin isnadı muttasıl ve râvileri sikadır (Beğavî, 1996, 4/349).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne*'de (Beğavî, 1982, 5/412) aynı şekilde yer almakla birlikte *Mesâbîhu's-sünne*'de senedli olarak şu şekildedir: Bera İbn Azab < Hz. Peygamber, senedinin ardından rivayet kısmının aynı şekilde bulunduğunu görmekteyiz (Beğavî, 1986, 1/145).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde senedli olarak şu şekilde geçmektedir: Ebü'l-Velîd < Şu'be < Alkame b. Mersed < Saîd b. Ubeyde < Bera İbn Azîb < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Buhârî, 2012, 6/80).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'indeki bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve kendi râvileridir (Buhârî, 2012, 6/80).

Rivayetin Buhârî'nin sıhhat şartlarına uyması ve onu *el-Câmiu's-sahîh*'inde yer alması sebebiyle rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.12. 28-30. Âyetlerle İlgili Hadisler

Allah'ın lütfettiği nimete nankörlükle karşılık verip sonunda toplumları helâke uğrayacakları yere, cehenneme sürükleyenleri görmedin mi? Oraya girecekler; orası ne kötü karargâh! Allah'a ortaklar koştular kihalkı O'nun yolundan saptırsınlar. De ki: "Biraz daha oyalanın; sonunda döneceğiniz yer ateştir!" (İbrâhîm, 14/28, 29, 30)

4.2.1.12.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî < Ahmet b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Humeydî < Süfyân < Amr < Atâ < İbn Abbâs'dan: Yüce Allah'ın nimetini küfre çevirenlerden kast edilenler Kureyş kâfirleridir (Beğavî, 1996, 4/352).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan mevkûf olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde, Humeydî < Süfyân < Amr < Atâ < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Buhârî, 2012, 5/76).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin sika ve kendi râvileri olduğu beyan edilmektedir (Buhârî, 2012, 5/76).

Bu rivayetin Buhârî'nin sıhhat şartlarına uyması, *el-Câmiu's-sahîh*'inde yer vermesi ve hakkında olumsuz hiçbir hükmün yer almaması sonucu rivayetin sahih olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.12.2. İkinci Rivayet

Amr dedi ki: Onlar Kureyş' tir. Hz. Peygamber de Allah'ın bir lütfudur (Beğavî, 1996, 4/352).

Beğavî'nin Amr'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde yer almamaktadır.

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını düşünmekteyiz.

4.2.1.12.3. Üçüncü Rivayet

Ali'den rivayet edildiğine göre şöyle demektedir: Onlar ki Allah'ın nimetini küfre karşı değiştirdiler. Burada bahsedilenler Kureyş kâfirleridir (Beğavî, 1996, 4/352).

Beğavî'nin Ali'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

İbn Âdil'in tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Âdil, 1998, 11/383).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde bulunmayan bu rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.12.4. Dördüncü Rivayet

Ömer b. Hattab dedi ki: Beni Muğira ve Ümeyye oğulları Kureyş kâfirlerindendir. Muğira oğullarını bedir günü durdunuz. Ümeyye oğullarına gelince ise onlar bir süre ağırlandılar (Beğavî, 1996, 4/352).

Beğavî'nin Ömer b. Hattab'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekildedir: Ahmed b. İshâk < Ebû Ahmed < Süfyân < Şerîk < Ebû İshâk < Amr Zi Mur < Ali, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberî, 2001, 13/670).

Bu rivayet her ne kadar Taberî'de isnadlı olarak yer alsada Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde bulunmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.13. 34. Âyetle İlgili Rivayet

O size istediğiniz herşeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Şu bir gerçek ki insanoğlu çok zalim, çok nankördür! (İbrâhîm, 14/34)

Ferrâ dedi ki: Malların satılmayacağı ve dostluğun olmayacağı gün gelmeden önce Allah'ın vermiş olduğu rızık gizliden ve açıktan harcayın (Beğavî, 1996, 4/353).

Beğavî'nin Ferrâ'dan nakletmiş olduğu bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/395; Zeyd b. Ali, 1995, 4/485).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.14. 37. Âyetle İlgili Hadisler

Ey rabbimiz! Ben zürriyetimden bir kısmını, senin kutsal evinin yanında tarıma elverişli olmayan bir vadiye yerleştirdim. Bunu yaptım ki rabbim, namazı kılsınlar. İnsanların gönülleri onlara meylettir ve çeşitli ürünlerinden onlara rızık ver ki şükretsinsinler. (İbrâhîm, 14/37)

4.2.1.14.1. Birinci Rivayet

Süddî dedi ki: Her kim Yüce Allah'a karşı gelir ve sonrasında da tövbe ederse şüphesiz Yüce Allah çok bağışlayandır (Beğavî, 1996, 4/355).

Beğavî'nin Süddî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin, Fahreddin er-Râzî'nin, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Fahreddin er-Râzî, 1999, 19/103; İbn Âdil, 1998, 11/395; Sa'lebî, 2014, 15/399; Zeyd b. Ali, 1995, 4/485).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.14.2. İkinci Rivayet

Mukâtil b. Hayyân dedi ki: Kim bana şirk dışında başka bir şeyle isyan ederse (Beğavî, 1996, 4/355).

Müellifin Mukâtil b. Hayyân'dan (ö.469/1076) isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/399; Zeyd b. Ali, 1995, 4/485).

Aslı kaynaklarda ve mevzuât eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin aslının olmadığını düşünmekteyiz.

4.2.1.14.3. Üçüncü Rivayet

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihi < Ahmet b. Abdullah en-Nuaym < Muhammed b. Yûsuf < Muhammed b. İsmâil < Abdullah b. Muhammed < Abdurrezzâk < Ma'mer < Eyyûb Sıhtiyânî < Kesîr b. (Ebû Kesîr) Muttâlib b. Ebî Vedaat < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs dedi ki: İsmâil'in annesi mantığı ilk benimseyen kadınlardandı. Hacer üzerindeki etkiyi hafifletmek için bir mantığını kullandı. Ardından İbrâhîm onu ve oğlu İsmâil'i buraya getirdi. O da İsmâil'i orada emzirdi. Ta ki onları zemzemin üstündeki tepeye yerleştirene kadar. İbrâhîm'in onları yerleştirdiği yerde hiç kimse yoktu ve su da çıkmıyordu. İbrâhîm'de içi biraz hurma ve su dolu kabı onların yanına bıraktı ve yanlarından ayrıldı. İsmâil'in annesi de "Ey İbrâhîm hiç kimsenin olmadığı ve suyun bile çıkmadığı bu tepede bizi bırakıp gidiyor musun?" şeklinde tekrarlayarak İbrâhîm'e soruyordu (Beğavî, 1982a, 4/355).

Beğavî naklettiği bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğunu beyan etmektedir (Beğavî, 1982a, 4/355).

Beğavî'nin İbn Abbâs'dan isnadlı olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'in de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Abdullah b. Muhammed < Abdurrezzâk < Ma'mer < Eyüb < Sıhtiyânî < Kesîr b. Kesîr b. El-Matlab b. Ebî Vada'ât < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Buhârî, 2012, 4/142)

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'in deki bu rivayetin isnadı muttasıl, râvileri sika ve kendi râvileridir (Buhârî, 2012, 4/142).

Nesâî'nin *Sünen*'in de, Muhammed b. Abdülali < Muhammed b. Sevr < Ma'mer < Eyyûb < Kesîr b. Kesîr b. El-Matlab b. Ebî Vada'ât < Saîd b. Cübeyr < İbn Abbâs, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Nesâî, 2000a, 7/399).

Bu rivayetin Buhârî'nin sıhhat şartlarına uygun olup *el-Câmiu's-sahîh*'in de yer alması ve hakkında olumlu hükümlerin bulunması sebebiyle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.15. 38-39. Âyetlerle İlgili Hadisler

Rabbimiz, Şüphesiz ki sen gizlediğimizi de açıkladığımızı da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Yaşlılığıma rağmen bana İsmâil'i ve İshak'ı armağan eden Allah'a hamdolsun! Şüphesiz rabbim duaları kabul edendir. (İbrâhîm, 14/38, 39)

4.2.1.15.1. Birinci Rivayet

Süddî dedi ki: Kalplerini bu yere meylettirmek demektir (Beğavî, 1996, 4/357).

Beğavî'nin Süddî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.15.2. İkinci Rivayet

Mücâhid dedi ki: Eğer insanların kalpleri konuşsaydı İran, Roma, Türk ve Hindistan karşımıza çıkardı (Beğavî, 1996, 4/357).

Beğavî'nin Mücâhid'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde rivayetin aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/41; Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.15.3. Üçüncü Rivayet

Saîd b. Cübeyr dedi ki: Yahudiler, Hristiyanlar ve Mecusilerde haccederlerdi fakat bunlara rağmen insanlar içerisinde ki en hayırlı olanları Müslümanlardır (Beğavî, 1996, 4/357).

Beğavî'nin Saîd b. Cübeyr'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete yer verilmemektedir.

Taberî'nin tefsirinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: İbn Humeyd < Hakem b. Selâm < Amr b. Ebî Kays < Atâ < Saîd b. Cübeyr, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Taberî, 2001, 13/698).

Sa'lebî'nin ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Sa'lebî, 2014, 15/403; Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

Bu rivayet Taberî'de isnadlı olarak karşımıza çıksa da hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Beğavî'de de muallak olması ve aslî kaynaklarda yer almaması nedeniyle rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.15.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs ve Mukâtil dedi ki: İsmâil ve annesi için tuttuğum yas onları çorak bir vadiye yerleştirdiğim zamandır (Beğavî, 1996,4/357).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayeti görmemekteyiz.

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Senâullah, 1991, 5/278; Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

İbn Abbâs'ın sahâbi âlimlerinden olması sebebiyle bu rivayet mevkûf iken, Mücâhid'in tabîin âlimlerinden olması sebebiyle maktûdur. Muallak olan ve muteber hadis eserlerinde yer almayan bu rivayetin zayıf olduğunu ifade edebiliriz.

4.2.1.15.4. Dördüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: İbrâhîm doksan dokuz yaşındayken İsmâil doğdu ve yüz on iki yaşındayken de İshâk doğdu (Beğavî, 1996, 4/357).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/404; Senâullah, 1991, 5/278; Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

Aslı kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.15.5. Beşinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr dedi ki: İbrâhîm'e İshak'ın müjdesi yüz on yedi yaşındayken verilmiştir (Beğavî, 1996, 4/357).

Beğavî'nin Saîd b. Cübeyr'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet geçmemektedir.

Hâzin'in, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/42; Senâullah, 1991, 5/278; Zeyd b. Ali, 1995, 4/486).

Muteber hadis eserlerinde geçmeyen bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.16. 40. Âyetle İlgili Rivayet

Rabbim! Benî ve soyumdan gelecek olanları namazı devamlı kılanlardan eyle; rabbimiz, duamı kabul et. (İBRÂHÎM, 14/40)

Bir Hadiste buyurulmuştur ki: "Dua, ibadetin özüdür."

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu rivayet her iki hadis kitabında yer almamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned*'inde rivayete "Nuaym b. Beşîr'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur" şeklinde başlanarak metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 30/298).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayeti senediyle şu şekilde görmekteyiz: Ali b. Hucr < Velid b. Müslim < İbn Lehîa < Ubeydullah b. Ebî Ca'fer < Eba'n b. Sâlih < Enes b. Mâlik < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmiştir (Tirmizî, 1975, 5/386).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bu rivayetin isnadının sahih olduğu ve râvilerinde Şeyhayn'ın sika râvilerinden olduğunu beyan etmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2000, 30/298).

Tirmizî, *es-Sünen*’inde bu hadisin garip olduğunu beyan etmektedir. Bu şekildeki rivayeti de yalnızca İbn Lehîa’da bulunmaktadır (Tirmizî, 1975, 5/386).

Muteber kaynaklarda mütâbî olarak yer alan ve hakkında herhangi bir olumsuz hükmün bulunmadığı bu rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.17. 43-44. Âyetlerle İlgili Hadisler

Başları yukarıya kalkık, bakışları bir noktaya Sâbitlenmiş, zihinleri bomboş kalmış olarak toplanma yerine koşarlar. Kendilerine azabın geleceği, bu yüzden zalimlerin, “Rabbimiz! Bize kısa bir süre daha ver de senin davetine uyalım, peygamberlere tâbî olalım” diyecekleri ve onlara, “Sizin için bir yok oluş bulunmadığına daha önce yemin etmemiş miydiniz?” diye sorulacağı güne karşı insanları uyar. (İbrâhîm, 14/43, 44)

4.2.1.17.1. Birinci Rivayet

(İtaatkâr) Katâde dedi ki: Hızlandırılmış, acele edilmiş (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî’nin Katâde’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bulunmamaktadır.

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa’lebî, 2014, 15/406; Zeyd b. Ali, 1995, 4/487).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.17.2. İkinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr dedi ki: Bir kurdun hızı dörtnala koşması gibidir (Beğavî, 1996, 4/359).

Müellifin Saîd b. Cübeyr’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamakla birlikte *Kütüb-i Tis’a* ve muteber hadis eserlerinde de bulunmamaktadır.

Sa’lebî’nin ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa’lebî, 2014, 15/406; Zeyd b. Ali, 1995, 4/487).

Aslı kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde geçmeyen bu rivayetin aslı yoktur.

4.2.1.17.3. Üçüncü Rivayet

Mücâhid dedi ki: İleri görüşlü (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî’nin Mücâhid’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Buhârî’nin *el-Câmiu’s-sahîh*’inde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Buhârî, 2012, 3/127).

Taberî’nin tefsirinde, Muhammed b. Amr < Ebû Âsım < İsa < Hasan b. Muhammed < Şebabe < Vergâî < Hars < Hasan < Vergâî < Müsennâ < Huzeyfe < Şibli < İbn Ebî Nacîh < Mücâhid, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberî, 2001, 13/706).

Rivayetin Buhârî’de birebir yer alması sıhhatine dair herhangi bir araştırmaya gerek duymaksızın direk sahih dememiz için yeterlidir.

4.2.1.17.4. Dördüncü Rivayet

Kuteybe dedi ki: İknâ olan bakışlar yani başını kaldıran ve bakışlarını önündeki şeye Sâbitleyen kişidir (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî'nin Kuteybe'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde geçmektedir (Sa'lebî, 2001, 5/325).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kitaplarında bulunmayan bu rivayetin aslı yoktur.

4.2.1.17.5. Beşinci Rivayet

Hasan dedi ki: Kıyamet günü insanların yüzleri göğe doğru dönük olacak ve kimse kimseye bakmayacak (Beğavî, 1996, 4/359).

Müellifin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki eserinde yer almamasıyla birlikte *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde, Ebû Kureyb < Ebû Bekr < Ebû Saîd < Hasan, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberî, 2001, 13/708).

Bu rivayet Taberî'de isnadlı olarak yer alsa da hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca Beğavî'de muallak olması ve aslı kaynaklarda yer almaması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.17.6. Altıncı Rivayet

Katâde dedi ki: Kalpleri göğüslerinden dışarı çıkmıştı. Boğazlarındaydı fakat boğazlar düğümlemiş ve ağızlarından çıkıpta yerlerine dönemez olmuştu. İçinde hiç birşey olmayan kalp de havadaydı. Gök ile yer arasındaki bu boşluğa da hava denmektedir (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivaye *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayete rastlanmamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/487).

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında yer almayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.17.7. Yedinci Rivayet

Ahfeş dedi ki: Onların beyninin içi boştur ve araplar genel olarak içi havasız olan şeyleri boş olarak değerlendirirler (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî'nin Ahfeşel-Evsat'tan (ö.215/830 [?]) isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber kaynaklarda bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/409).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmaması aslının olmadığını göstermektedir.

4.2.1.17.8. Sekizinci Rivayet

Saîd b. Cübeyr dedi ki: “Kalpleri havadadır” ifadesinden kastedilen içlerinden geçirdikleri hususunda tereddütte olmaları ve yerleşecek bir yerlerinin de olmamalarıdır (Beğavî, 1996, 4/359).

Beğavî'nin Saîd b. Cübeyr'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamakla birlikte *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de bulunmamaktadır.

Taberî'nin tefsirinde, İbn Vekî' < Ahmed b. İshâk < Ebû Ahmed < Şerîk < Sâlîm < Saîd, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Taberî, 2001, 13/712).

Her ne kadar Taberî'de isnadlı olarak yer alsa da Beğavî'de muallak olması ve muteber hadis eserlerinde bulunmaması sebebiyle rivayetin zayıf olduğunu söylebiliriz.

4.2.1.18. 45-46. Âyetlerle İlgili Hadisler

Ve sizden önce (bâtılı seçerek) kendilerine kötülük edenlerin yurtlarına yerleşmişsiniz. Onlara ne yaptığımız sizin için açıkça belli oldu, size misallerde getirdik. Tuzaklarını Allah bilip dururken onlar tuzaklarını kurmaya devam ettiler. Oysa onların tuzaklarıyla dağlar yıkılıp yok olacak değildi! (İbrâhîm, 14/45, 46)

4.2.1.18.1. Birinci Rivayet

Hasan dedi ki: Şayet onların kurnazlıkları dağları yerden kaldıramayacak kadar zayıfsa (Beğavî, 1996, 4/360).

Müellifin Hasan-ı Basrî'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayetle karşılaşmamaktayız.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/487).

Aslî kaynaklarda ve mevzûat eserlerinde bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.18.2. İkinci Rivayet

Katâde dedi: Onların şirkleri o kadar büyüktür ki dağlar bile yanında yok olur (Beğavî, 1996, 4/360).

Beğavî'nin Katâde'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde yer almamakla birlikte Aslî kaynaklarda da bulunmamaktadır.

Sem'ânî'nin tefsirinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Sem'ânî, 1997, 3/125).

Bu rivayetin muallak olması ve muteber hadis eserlerinde yer almaması nedeniyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.19. 47-48. Âyetlerle İlgili Hadisler

O halde, sakın Allah'ın, peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Allah güçlüdür, kimsenin yaptığını yanına bırakmaz. Bir gün gelecek, yer başka yere, göklerde başka göklere dönüştürülecek, insanlar gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah'ın huzuruna çıkacaklardır. (İbrâhîm, 14/47, 48)

4.2.1.19.1. Birinci Rivayet

İkrime dedi ki: Gemide yanında ok ve yay taşıyan bir çocuk vardı. Çocuk bir ok attı ve o sırada denizden havaya doğru fırlayan bir balığa saplandı. Bunun üzerine “ben göklerin tanrısı hakkında endişelenmeyi bıraktım” şeklinde bir söylemde bulundu (Beğavî, 1996, 4/361).

Müellifin İkrime’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Muteber hadis eserlerinde ve mevzûat kaynaklarında bulunmayan bu rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.2.1.19.2. İkinci Rivayet

İsmâil b. Abdülkâhir < Abdülğâfir b. Muhammed < Muhammed b. İsa el-Culâdî < İbrâhîm b. Muhammed b. Yûsuf < Müslim b. Haccâc < Ebû Bekir b. Ebî Şeybe < Hâlid b. Mahled < Muhammed b. Ca’fer b. Ebî Kesîr < Ebû Hazim b. Dinâr < Sehl b. Sa’d es-Saîd:

Rasûlullâh şöyle demiştir: “Kıyamet günü insanlar içerisinde hiç kimsenin bayrağının olmadığı bembeyaz ve tertemiz bir toprak üzerinde toplanacaklardır.” (Beğavî, 1996, 4/361).

Beğavî bu rivayetin isnadının zayıf olduğunu fakat desteklenirse hasen li gayrihi seviyesine gelebileceğini söylemektedir. Hâlid b. Mahled makbul görülen bir râvidir. İsmâil b. Abdülkahir ise meçhûlül’l-hal’dir. Bunların dışındaki râviler ise sikadır (Beğavî, 1996, 4/361).

Hâlid b. Maled hakkında Ebû Hâtîm’in “onun Hadislerini yazdığına dair” ifadesi bulunmaktadır (Mizzî, 1992, 8/165).

Beğavî’nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesâbîhu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a mûsânnıflarından Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde senedli olarak şu şekilde bulunmaktadır: Ebû Bekr b. Ebî Şeybe < Hâlid b. Mahled < Muhammed b. Ca’fer b. Ebî Kesîr < Ebû Hazim b. Dinâr < Sehl b. Sa’d < Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/127).

Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh*’inde bu rivayetin isnadının mütâbi ve şahîdler vasıtasıyla hasen olduğu beyan edilmektedir. Hâlid b. Mahled dışındaki râviler sikadırlar. O ise makbul görülen bir râvidir. Râviler ise Müslim’in râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/127).

Tirmizî’nin *es-Sünen*’inde ise bu rivayeti, Muhammed b. Ğaylân < Ebû Ahmed ez-Zübeyrî < Süfyân < Muğira b. Nu’mân < Saîd b. Cubeyr < İbn Abbâs < Hz. Peygamber: “Kıyamet günü insanlar ayakları çıplak, örtüsüz ve sünnetsiz olarak adeta ilk yaratıldıkları gibi mahşer alanında toplanacaklardır.”, senedli ve metin kısmındaki bazı farklılıklarla görmekteyiz (Tirmizî, 2010, 4/215).

Tirmizî’ye göre bu rivayet hasen sahihtir (Tirmizî, 2010, 4/215).

Bu rivayetin Müslim’de ve Tirmizî’de mütâbi olarak yer alması ve genel olarak olumsuz hükümlerin olmaması sebebiyle rivayetin hasen olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.1.20. 49-52. Âyetlerle İlgili Hadisler

O gün, suçluların –sıra halinde-zincirlere vurulmuş olduklarını göreceksin! Onların giysileri katrandandır. Yüzlerini de ateş bürüyecektir. Allah herkese hak ettiğini vermek için bunu yapacaktır; kuşkusuz Allah’ın hesabı çabuktur. İşte bu, bütün insanlara, bununla hem uyarılınsınlar hem Allah’ı

ancak bir tek Tanrı olduğunu bilsinler hem de akıl sahipleri öğüt alsınlar diye yapılmış bir bildirimdir. (İbrâhîm, 14/49, 50, 51, 52)

4.2.1.20.1 Birinci Rivayet

Sevban'dan rivayet edildiğine göre YaHûdi bir haham Allah Resul'ü'e şöyle sordu: Yeryüzünün dünyadan yok olduğu gün insanlar nerede olacaklar?

Bu soruya yanıt olarak Rasûlullâh şöyle buyurmuştur: "Onlar köprünün altındaki karanlıkta olacaklardır." (Beğavî, 1996, 4/363).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'in bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Hasan b. Ali el-Hulvânî < Ebû Tevbe < Rebî b. Nafi < Muâviye yani İbn Sellam < Zeyd < Ebû Sellam, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 1/173).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'inde bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerin sika ve kendi râvileri olduğuna dair beyan bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 1/173).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İbn Abdülali < İbn Sevr < Ma'mer < Yahyâ b. Ebî Kesîr < Ebû Esma < Sevbân, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Taberî, 2001, 13/738).

Sa'lebî'nin tefsirinde bu rivayeti senedli olarak şu şekilde görmekteyiz: Yahyâ < İbn Kesîr < Ebû Esma < Sevbân, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/418).

Bu rivayetin Müslim'de mütâbi olarak yer alması ve onun sıhhat şartlarını taşıyıp *el-Câmiu's-sahîh*'inde yer alması sebebiyle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1.20.2. İkinci Rivayet

Ebû Ubeyde dedi ki: Adamı zincirledim ve o zincilenmiş durumda. Adamı sıkıca zincirlemem durumun da da o sıkıca zincirlenmiş vaziyette olmaktadır (Beğavî, 1996, 4/363).

Beğavî'nin Ebû Ubeyde'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde bu rivayet bulunmamaktadır.

Vâhidî'nin el-Basît fî tefsîri'l-Kur'an'ında aynı şekilde geçmektedir (Vâhidî, 2009, 12/519).

Muallak olan bu rivayetin muteber hadis eserlerinde yer almaması zayıf olduğunu düşündürmektedir.

4.2.2. Değerlendirme

İbrâhîm sûresi tefsirinde geçen 54 rivayetin 6'sının merfû, 15'inin mevkûf ve 33'ünün de maktû olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 9'u *Kütüb-i Tis'a* da, 3'ü muteber hadiseserlerinde, 39'u muhtelif kaynaklarda ve 3'ünün de herhangi bir kaynaktan yer almadığını ifade edebiliriz. 54 rivayetten sadece 9'u makbul rivayet olarak değerlendirilmektedir. Bunların 8'i sahih iken 1'i hasendir. 45 rivayet ise zayıf olarak değerlendirilmektedir. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 3'ü meçhul, 2'si garib, 1'i mevzu, 20'si muallak ve 18'i aslı olmayan rivayetlerden oluşmaktadır. Bu da İbrâhîm sûresinin tefsirinde genel olarak zayıf ve muallak rivayetlerin yer aldığını göstermektedir.

Ayrıca bu rivayetlerin 5'i isnadlı olarak bulunurken 49'unun isnadsız olarak yer aldığını söyleyebiliriz.

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde yer alıp almadığına göre baktığımız da 1 rivayetin sadece *Şerhu's-sünne*'de ve 1 rivayetin ise her iki eserinde de yer aldığını tespit etmiş olduk. 50 rivayetin ise her iki eserde yer almadığını görmekteyiz.

Beğavî'nin naklettiği rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 19'u Sa'lebî'de ve 7'si de Hâzin'in tefsirinde geçmektedir.

4.3. Hicr Sûresi

Hicr sûresi mushafta İbrâhim sûresinden sonra Nahl sûresinden önce yer alan Mekkî bir sûredir. Nüzul sırasına göre ise Yusuf sûresinden sonra En'ân sûresinden önce nâzil olmuştur. Sûrenin 87. ayetinin her ne kadar Medine'de indiğine dair görüşler yer alsada bunlara itibar edilemeyeceğini söyleyebiliriz. Sûre toplam 99 ayetten oluşmaktadır.

Sûrenin adının "Hicr" olmasına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hicr, Arap asıllı Semûd kavminin yaşadığı kabul edilen bölge veya şehre bu adın verilmesi, muhtemelen muhafaza edilen bir yer olmasından ötürü gelmektedir (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, 2017, Hicr 15/328). Ayrıca bu sûre Hz. Sâlihsebebiyle de "Medâin-i Sâlih" olarak da adlandırılmaktadır.

Sûrede genellikle vahiy ve peygamberlikle ilgili konulardan bahsedilmektedir. Ayrıca beden ve ruhun varlığıyla ilgili meselelerin yanında şeytanın itaat buyruğunu yerine getirmemesi gibi hususlardan da bahsedilmektedir. Sûrenin adının "Hicr" olması hasebiyle de "Hicr halkına" dair anlatımların da yer aldığını söyleyebiliriz.

4.3.3. Hicr Sûresindeki Hadislerin Tahriri

Beğavî bu sûrede 30 rivayet nakletmiştir. Ayet ve rivayetlerin anlamlarına yer verildikten sonra ayetlerin tefsiri sadedinde geçen rivayetlerin tahric ve değerlendirmelerine yer verilecektir.

4.3.3.1. 3. Ayetle İlgili Rivayet

Bırak onları; yesinler, yararlansınlar, boş ümit oyalasın onları; yakında bilecekler! (Hicr, 15/3)

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır:

"Cehennemdeki ateşin halkı toplandığında ve içlerinde de Allah'ın dilediği kadar ehl-i kible olduğunda kâfirler cehennemdeki bu kible ehline "Sizler Müslüman değil miydiniz?" diye soracaklar. Onların "evet" demeleri üzerine kâfirler onların neden cehennemde olduğunu ve Müslüman olmalarının onlara ne fayda sağladığına dair sorular sormaya başlarlar. Kible ehlide kâfirlerin bu sorularına cevaben "bazı günahlarının olduğunu ve bu yüzden cezalandırıldıklarını" söylerler. Bunun üzerine de Yüce Allah'ın rahmeti sayesinde kible ehlinin ateşten çıkarılmasına dair emir verir ve kâfirlerde "keşke Müslüman olsaydık" diye hayıflanacaklardır." (Beğavî, 1996, 4/368).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da da bu rivayet geçmemektedir.

İbn Ebû Âsım'ın *Kitâbü's-sünne*'sinde bu rivayet şu şekildedir:

Ebû's-Şe'sâi Ali b. Hasan b. Süleyman > Hâlid b. Nâfi > Saîd b. Ebî Burdâ > Babası > Ebû Mûsâ > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (İbn Ebû Âsım, 1980, 2/405).

İbn Ebû Âsım bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu söylemektedir. Çünkü isnadda ki Hâlid b. Nâfi *zayıf* bir râvidir (İbn Ebû Âsım, 1980, 2/405).

Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'inde de bu rivayet "Şeyh Ebû Bekr Ahmed b. İshâk el-Fakîh > Ali b. Hüseyin b. Ali b. el-Cüneyd > Ebû Şa'sai > Hâlid b. Nâfi > Saîd b. Ebî Burdâ > Babası > Ebû Mûsâ > Hz. Peygamber" senedinin ardından aynı şekilde yer almakla birlikte rivayetin devamında Buhârî ve Müslim tarafından rivayet edildiği ve *sahih* bir isnadının olduğuna dair bir ifade yer almaktadır (Hâkim en-Nîsâbü'rî, 1990, 2/265).

Hâkim en-Nîsâbü'rî'de bu rivayetin isnadının Hâlid b. Nâfi'nin *zayıf* bir râvi olması sebebiyle *zayıf* olduğunu söylemektedir (Hâkim en-Nîsâbü'rî, 1990, 2/265).

Beyhakî'nin *el-Ba's ve'n-nüşûr*'unda da bu rivayet "Ebû Abdullah el-Hâfız > Ebû Bekr Ahmed b. İshâk > Ali b. Hüseyin b. Cüneyd > Ebû's-Şe'sâi > Hâlid b. Nâfi > Saîd b. Ebî Burdâ > Babası > Ebû Mûsâ > Hz. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde bulunmaktadır (Beyhakî, 1986, 91/79).

Beyhakî'de Hâkim en-Nîsâbü'rî ve İbn Ebû Âsım'la aynı hüküm de bulunmaktadır (Beyhakî, 1986, 91/79).

İbn Ebû Hâtim'in tefsirinde de bu rivayet "Hâlid b. Nafi el-Eş'arî > Saîd b. Ebî Burdâ > Ebû Mûsâ > Hz. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde bulunmaktadır (İbn Ebû Hâtim, 1998, 7/2255).

Rivayet hakkında genellikle *zayıf* olduğuna dair hükümlerin yer alması ve *Kütüb-i Tis'a* da da yer almaması sebebiyle bizlerde rivayetin *zayıf* olduğunu düşünmekteyiz.

4.3.3.2. 15. Ayetle İlgili Hadis

Onlara gökten bir kapı açsak da oradan yukarı çıksalar, yine de "Herhalde gözlerimiz perdeleni, hatta bize büyü yapılmış olmalı!" derler. (Hicr, 15/15)

Hasan dedi ki: Kâfirler orada yükselmeye devam ettiler yani yukarıya doğru çıktılar (Beğavî, 1996, 4/371).

Beğavî'nin Hasan-ı Basri'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Sa'lebî, 2014, 15/434; Senâullah, 1991, 5/293).

Asli kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.3. 16. Ayetle İlgili Hadis

Andolsun biz gökte yıldız kümeleri oluşturduk ve seyredenler için ona güzel bir görünüm verdik. (Hicr, 15/16)

Atiyye dedi ki: O gökyüzün de bulunan saraylardır ve üzerinde de muhafızlar bulunmaktadır (Beğavî, 1996, 4/371).

Beğavî'nin Atiyye'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında bu rivayet bulunmamaktadır.

Bu rivayete Hâzin'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/50; Zeyd b. Ali, 1995, 4/490).

Muallak olan bu rivayetin *Kütüb-i Tis'a* ve muteber kaynaklarda bulunmaması sebebiyle zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.4. 17. Ayetle İlgili Hadisler

Onları her kovulmuş şeytana karşı koruduk. (Hicr, 15/17)

4.3.3.4.1. Birinci Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: “Şeytanlar göklere engellenmeden girerlerdi ve oradan bazı haberleri alıp kâhinlere iletirlerdi. Fakat Hz.İsa doğduğunda onların üç göğ'e kadar girmeleri yasaklandı. Muhammed doğduğunda ise bütün göğ'e girmelerinden men edildiler. Bunlardan sonra eğer göğ'ü dinlemeye çalışırlarsa da ateşle cezalandırılmışlardır. Onlar ise bu durumu İblise söylediler. İblis ise yeryüzünde büyük bir olayın meydana geldiğini söyledi. İblis yaverlerine görev vererek yeryüzünde meydana gelen bu büyük olayın ne olduğunu öğrenmelerini istedi. Onlarda Rasûlullâh'ın Kur'an okuduğunu görmüşlerdir.” (Beğavî, 1996, 4/372).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet geçmemektedir.

Sa'lebî'nin, Vâhidî'nin, Kurtubî'nin, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/438; Kurtubî, 1964, 10/10; Sa'lebî, 2014, 15/436; Vâhidî, 1994, 3/41; Zeyd b. Ali, 1995, 4/490).

Asli kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.4.2. İkinci Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî > Ahmed b. Abdullah en-Nuaym > Muhammed b. Yûsuf > Muhammed b. İsmâil > Humeydî > Süfyân > Amr > İkrime > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“Allah göklerdeki hükmü verdiğinde melekler kanatlarıyla bir ses çıkarırlar. Başlarını eğmiş bir şekilde görünürler ve sanki sert bir taş'a sürtünüyorlarmış gibi bir ses çıkarırlar. Kalpleri korkudan arındığında ise “Rabbimiz ne söyledi?” diye sorulur ve onlarda “O, haktır, yücedir ve büyüktür.” şeklinde yanıtta bulundular. Bu sözleri ise gökleri dinlemeye çalışan şeytanlar duyarlar. Onların bir kısmı ise bazılarının üstünde olacak şekilde sıralanmışlardır. Süfyan ise elini büktü ve parmaklarını birbirinden ayırdı ve bu durumu da şeytanlardan birinin bir şeyi dinleyip de ardından öğrendiklerini alttakilerine iletmesine benzetmiştir. Bu iş ta ki bir büyücünün yahut bir kâhinin eline düşene kadar devam eder. Fakat şeytan o bilgiyi yetiştirene kadar ona bir ateş topu denk gelir ve o iletmez yahut denk gelmez ve hemencecik iletir. Ve bu bilgilerle yüzlerce yalanlar söylenmeye başlanır. Sonra da “Şöyle dememiş miydi şu şekilde olacak diye?” söylenmeye başlarlar. Gökten duyulan bilgide doğrulanmış olur.” (Beğavî, 1996, 4/372-373).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Beğavî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin sika olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/372-373).

Buhârî *el-Câmiu's-sahih*'inde bu rivayete "Ali b. Abdullah > Süfyân > Amr > İkrime > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber" senedinin ardından aynı şekilde yer vermektedir (Buhârî, 2012, 6/80).

Buhârî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir. Râviler Buhârî'nin râvileridir. Sadece İkrime, İbn Abbâs'ın azat olmuş kölelerindendir ve Buhârî tarafından diğer râvilerle birlikte yer almaktadır (

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde de bu rivayet "İbn Ebû Ömer > Süfyân > Amr b. Dinâr > İkrime > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1996, 5/276).

Tirmizî bu rivayetin *hasen sahih* olduğunu beyan etmektedir (Tirmizî, 1996, 5/276).

İbn Mâce *es-Sünen*'nin de "Ya'kûb b. Humeyd b. Kasîb > Süfyân b. Uyeyne > Amr b. Dinâr > İkrime > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber" isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Mâce, 2009, s. 134).

İbn Mâce bu rivayetin isnadının *hasen* ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir. Ancak Ya'kûb b. Humeyd *sika* bir râvi olmakla birlikte bazen hata yapabilmektedir (İbn Mâce, 2009, s. 134).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde ki bu rivayetin *sahih* olduğunu söylemektedir. Ya'kûb b. Humeyd her ne kadar hata yapsa da desteklenmiştir. Geri kalan râviler ise Şeyhayn'ın râvileridir (İbn Mâce, 2009, s. 134).

Humeydî'nin *el-Müsned*'inde "Süfyân > Amr b. Dinar > İkrime > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber" isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Humeydî, 1996, 2/287).

Humeydî bu rivayet hakkında Buhârî ile aynı hükümde bulunmaktadır (Humeydî, 1996, 2/287).

Mütâbî olarak nakledilmiş olan bu rivayet hakkında genellikle olumlu hükümlerin bulunması sebebiyle bizlerde rivayetin *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.4.3. Üçüncü Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî > Ahmed b. Abdullah en-Nuaym > Muhammed b. Yûsuf > Muhammed b. İsmâil > Muhammed b. Ebî Meryem > Leys > İbn Ca'fer > Muhammed b. Abdurrahman > Urve b. Zübeyr > Aişe > Hz. Peygamber:

"Gerçekten melekler bulutların içerisinden inerler ve "anân" bulut anlamına gelmektedir. Sonra da gökte verilen hükmü hatırlayıp, şeytanların o bilgiyi duymak için göğü dinleyip duyduklarını kâhinlere aktardıkları ve bu bilgilerde de yüzlerce yalanın ve eklemenin olduğunu söylerler." (Beğavî, 1996, 4/373).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Beğavî bu rivayetin isnadının isnadının muttasıl ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/373).

Kütüb-i Tis'a müsnânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'inde bu rivayet "Muhammed > İbn Ebî Meryem > Leys > İbn Ebî Ca'fer > Muhammed b. Abdurrahman > Urve b. Zübeyr > Aişe > Hz. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde yer almaktadır (Buhârî, 2012, 4/111).

Buhârî bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve kendi râvileri olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Buhârî, 2012, 4/111)

Müslim'in *el-Câmiu's-sahih*'inde de bu rivayet "Seleme b. Şebîb > Hasan b. E'yan > İbn Ubeydullah > Zühri > Yahyâ b. Urve > Urve > Aişe > Hz. Peygamber: "Hak söz cinler tarafından kapılır ve kâhinlerin kulağına tüyleri kalkmış tavuk gibi fısıldarlar. Ardından buna da yüzlerce yalan

karıştırırlar.” şeklinde isnadlı ve metin kısmında ki bazı farklılıklarla verildiğini görmekteyiz (Müslim b. Haccâc, 1916, 7/36).

Müslim bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir. Mikail b. Ubeydullah ise dürüst ve *hasen* Hadis rivayet eden bir râvidir. Râviler ise Müslim’in râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 7/36).

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde de bu rivayet “Bişr b. Şuayb > Babam > Muhammed > Yahyâ b. Urve > Urve > Aişe > Hz. Peygamber: “Onlar hiçbir şey değildir. Bunun üzerine sahabeler “Ey Allah’ın Resûl’ü onların bazen doğru söyledikleri bir şeyler oluyor mu? Bunun üzerine Rasûlullâh “*Hak söz cinler tarafından kapılır ve kâhinlerin kulağına tüyleri kalkmış tavuk gibi fısıldarlar. Ardından buna da yüzlerce yalan karıştırırlar.*” şeklinde yanıtta bulunur (Ahmed b. Hanbel, 2001, 41/117).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde ki bu rivayetin isnadının Buhârî’nin şartlarına uygun olduğunu ve bu sebeple *sahih* olduğunu söylemektedir. Bişr b. Şuayb’da Buhârî’nin râvilerindendir. Geri kalan râviler ise Buhârî ve Müslim’in râvileridir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 41/118).

Mütâbi olarak nakledilen bu rivayet hakkında genellikle *sahih* olduğuna dair hükümlerin bulunması sebebiyle bizlerde rivayetin *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.5. 19. Ayetle İlgili Rivayet

Arzı da yaydık, oraya sağlam dağlar yerleştirdik, orada ölçüleri belli her türden ürünler bitirdik. (Hicr, 15/19)

Ma’mer, Zühri’ye “Cahiliye döneminde yıldızlara atış yapılıyordu, değil mi?” şeklinde bir soru sordu. Zühri’de “Evet” şeklinde yanıtta bulundu. Ma’mer’de “*İnsanlardan bazı kimseler cinlerden bazı kimselere sığınarlardı, onlar da bunları daha sapkın hale getirirlerdi*” ayetini nasıl açıklarsın şeklinde Zühri’ye sordu. O da “Peygamber gönderildiğinde, yıldızlarla ilgili olan hükümler sıkılaştı ve daha da zorlaştı.” şeklinde yanıtta bulundu (Beğavî, 1996, 4/374).

Beğavî’nin Ma’mer ve Zühri’den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet ilk bakışta maktû gibi gözüksede Süyûtî’nin *Tedribü’r-râvî*’sine göre bu rivayetin merfu olduğunu söyleyebiliriz.

Bu rivayet Beğavî’nin her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis kaynaklarında da bu rivayet yer almamaktadır.

Vâhidî’nin, Hâzin’in ve İbn Âdil’in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/51; İbn Âdil, 1998, 11/440; Vâhidî, 1994, 4/365).

Rivayetin asli kaynaklarda yer almaması sebebiyle *zayıf* olduğunu düşünmekteyiz.

4.3.3.6. 21. Ayetle İlgili Rivayetler

Her şeyin hazineleri sadece bizim katımızdadır ve biz oradan indirdiğimizi belirli bir ölçüye göre indiririz. (Hicr, 21/15)

4.3.3.6.1. Birinci Rivayet

İbn Mes’ûd dedi ki: Yüce Allah rüzgarı gönderir ve bu rüzgar suları taşıyarak bulutlardan geçer. Tıpkı deveden sütün sağılması gibi suyu döndürür ve yağmur olarak yağdırır (Beğavî, 1996, 4/375).

Beğavî'nin İbn Mes'ûd'dan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayet Zeyd b. Ali'nin tefsirinde aynı şekilde bulunmaktadır (Zeyd b. Ali, 1995, 4/491).

Rivayetin muallak olması ve asli kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.3.3.6.2. İkinci Rivayet

Ubeyde b. Ömer dedi ki: Yüce Allah müjdeleyici rüzgarı göndererek yeri hareketlendirir. Ardından bulutları harekete geçiren rüzgarlar gönderilir ve bununda etkisiyle bulutlar kalkmaya başlar. Sonrasında bulutları birleştirici bir rüzgar gönderilir ve küme haline getirilirler. En sonda tohumlayan rüzgar gönderilir ve bu rüzgar ağaçları polenleyerek meyve oluşumuna yardımcı olur (Beğavî, 1996, 4/375).

Beğavî'nin Ubeyde b. Ömer'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de geçmemektedir.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de yer almamaktadır.

İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/445; Zeyd b. Ali, 1995, 4/491).

Rivayetin muallak olması ve asli kaynaklarda yer almaması sebebiyle aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.3.3.6.3. Üçüncü Rivayet

Ebû Bekr b. Ayyaş dedi ki: Dört taraftan rüzgarın etkisi olmaksızın bulutlardan hiçbir damla düşmez. Sabâ rüzgârı harekete geçirir, Şimal onu toplar, Cenûb dağıtır ve Debbûr ise onu dağıtır (Beğavî, 1996, 4/375).

Beğavî'nin Ebû Bekr b. Ayyaş'tan isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadiskaynaklarında da yer almamaktadır.

Zeyd b. Ali'nin tefsirinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Zeyd b. Ali, 1995, 4/491).

Asli kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin aslının olmadığını söyleyebiliriz.

4.3.3.7. 23. Ayetle İlgili Rivayet

Kuşkusuz hayat veren de öldüren de biziz; her şeyin son sahibi de biz oluruz. (Hicr, 15/23)

Abdülvahid b. Muhammed el-Hatib > Abdülaziz b. Ahmed el-Hallâl > Ebû'l-Abbâs el-Esam > Râ'bi > Şafî'î > Alâî b. Râşid > İkrime > İbn Abbâs: Hiçbir rüzgâr esmedikçe Rasûlullâh dizlerinin üzerine oturur ve “Allah'ım onu rahmet olarak kıl, azap olarak kılma. Allah'ım onu rüzgar olarak kıl, fırtına olarak kılma.” Derdi (Beğavî, 1996, 4/376).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Mesabihu's-sünne*'sinde yer almamasına rağmen *Şerhu's-sünne*'sinde isnadsız olarak rivayete aynı şekilde yer verildiğini görmekteyiz (Beğavî, 1982, 4/393).

Beğavî bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu fakat başka rivayetlerle desteklenirse *hasen li-gayrih* seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir. Ayrıca seneddeki Abdülvahid b. Muhammed, Abdülaziz b. Ahmed ve Alâî b. Râşid'in sözlerine itibar edilmediğini görmekteyiz (.

Bu rivayet *Küttüb-i Tis'a* da yer almamaktadır.

Saîd b. Mansûr'un *es-Sünen*'inde bu rivayet "Saîd > Hâlid b. Abdullah > Hüseyin b. Kays er-Rahâbî > İkrime > İbn Abbâs" isnadının ardından aynı şekilde yer almaktadır (Saîd b. Mansûr, 2012, 7/354).

Şuayb Arnavud, Saîd b. Mansûr'un *es-Sünen*'inde ki bu rivayet için senedinin *çok zayıf* olduğunu söylemektedir. Çünkü Hüseyin b. Kays'ın durumu böyledir (Saîd b. Mansûr, 2012, 7/354).

İbn Ebî Şeybe'nin *Mûsânnef*'inde bu rivayet "Ubeydullah > Şeybân > Mansûr > Mücâhid: Bir rüzgar çıktı ve insanlar ona söylenmeye başlar. İbn Abbâs: "Onlara söylenmeyin. Çünkü rüzgar rahmette azapta getirebilir. Onun yerine "Allah'ım onu rahmet kıl, azap kılma." Deyin (İbn Ebî Şeybe, 1989, 6/27).

İbn Ebî Ya'le'nin *Mûsned*'inde bu rivayete "İbn Abbâs dedi ki" şeklinde başlanıp rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1983, 4/341).

İbn Ebî Ya'le bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu söylemiştir. Hüseyin b. Kays isnadda terk edilmiş bir râvidir (.

Rivayetin *Küttüb-i Tis'a* da bulunmaması ve diğer muteber kaynaklarda *zayıf* olduğuna dair hükümlerin yer alması sonucu bizlerde rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.8. 24. Ayetle İlgili Rivayet

Andolsun biz, içinizden önce gelip geçenleri de biliriz, geri kalanları da muhakkak biliriz. (Hicr, 15/24)

Rasûlullâh dedi ki: "Erkeklerin en hayırlısı safta en önde olandır. En kötüsü ise en son safta olandır. Kadınların en hayırlısı ise son safta olandır. En kötüsü ise ilk safta olandır." (Beğavî, 1996, 4/377).

Beğavî'nin merfû olarak naklettiği bu rivayet *Mesabihu's-sünne*'sinde bulunmazken *Şerhu's-sünne*'sinde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Ahmed b. Abdullah es-Sâlih > Ebû Bekr Ahmed b. Hasan el-Hîrî > Ahmed .b Habîb et-Tûsî > Abdurrahman b. Munîb > Cerîr > Suheyl > Babası > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Beğavî, 1982, 3/371).

Küttüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Mûsned*'inde bu rivayet "Yunus > Leys > Muhammed b. Aclanî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber" senedinin ardından aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/187).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Mûsned*'in deki bu rivayetin *sahih* olduğunu ve isnadının da sağlam olduğunu söylemektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 14/187).

Müslim'inn *el-Câmiu's-sahih*'inde de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Zuheyr b. Harb > Cerîr > Suheyl > Babası > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 2021, 2/32).

Müslim bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve kendi râvileri olduğunu söylemektedir (Müslim b. Haccâc, 2021, 2/32).

Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde bu rivayeti isnadlı olarak şu şekilde görmekteyiz: Muhammed b. es-Sabah el-Bezzâz > Hâlid > İsmâil b. Zekerîyya > Suheyl b. Ebî Sâlih > Babası > Ebû Hureyra >

Hız. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 2009,2/16).

Şuayb Arnavut, Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde bu rivayetin isnadının *sahih* olduğunu ve Hâlid'in Abdullah el-Vâsıtî'nin oğlu olduğunu söylemektedir (Ebû Dâvûd es-Sicistânî, 2009,2/16).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet "Kuteybe > Abdülaziz b. Muhammed > Suheyl b. Ebî Sâlih > Babası > Ebû Hureyra > Hız. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde bulunmaktadır (Tirmizî, 1996, 1/263).

Tirmizî, Ebû Hureyra'dan nakledilen bu rivayetin *hasen sahih* olduğunu söylemektedir (Tirmizî, 1996, 1/263).

Nesâî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: İshâk b. İbrâhîm > Cerîr > Suheyl > Babası > Ebû Hureyra > Hız. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Nesâî, 1930, 2/93).

Nesâî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir (.

Mütâbî olarak nakledilen bu rivayetin genellikle *sahih* olduğuna dair beyanların olması sebebiyle bizler de rivayetin *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.9. 25. Ayetle İlgili Rivayet

Ve senin rabbin, onları kıyamette toplayıp bir araya getirecektir. O, hâkimdir, âlimdir. (Hicr, 15/25)

Ebû Sâlih Ahmed b. Abdûlmelik el-Muâzzin > Ebû Saîd es-Sayrâfî > Ebû'l-Abbâs el-Asam > Ahmed b. Abdülcebbar > Ebû Muâviye > A'meş > Ebî Süfyân > Câbir > Hız. Peygamber:

"Kim ne üzere ölürse Allah'ta onu o şey üzerine diriltir." (Beğavî, 1996, 4/378).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu söylemektedir. Çünkü Ahmed b. Abdülcebbar *zayıf* bir râvidir (Beğavî, 1996, 4/378).

Ayrıca bu rivayet *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde bulunmaktadır ve bu Hadisin *sahih* olup Müslim tarafından rivayet edildiğine dair fazladan bir bilgi de yer almaktadır (Beğavî, 1982, 14/401).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde "Ebû Muâviye > Bazı Ashablar > A'meş > Ebî Süfyân > Câbir > Hız. Peygamber" isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 22/271).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki bu rivayetin *sahih* olduğunu fakat senedinin *zayıf* olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi ise A'meş'in *meçhulü'l-hâl* olmasıdır. Buna rağmen bu râvinin rivayetleri desteklenmiştir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 22/271).

Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *Müstedrek*'inde de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Abbâs Muhammed b. Ya'kûb > Ahmed b. Abdülcebbar > Ebû Muâviye > A'meş > Ebî Süfyân > Câbir > Hız. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Hâkim en-Nisâbü'rî, 1990, 4/348).

Hâkim en-Nisâbü'rî bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu çünkü Ahmed b. Abdülcebbar'ın *zayıf* bir râvi olduğunu söylemektedir (Hâkim en-Nisâbü'rî, 1990, 4/348).

İbn Ebî Ya'le'nin *Müsned*'in de bu rivayet "İbn Numeyr > Ebû Muâviye > A'meş > Ebî Süfyân > Câbir > Hız. Peygamber" isnadının ardından aynı şekilde yer almaktadır (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1984, 4/184).

İbn Ebî Ya'le bu rivayetin isnadının *sahih* olduğunu ve Câbir dışında ki râvilerinin de *sika* olduğunu söylemektedir. O ise *sâdûktur* (Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, 1984, 4/184).

Mütâbi olarak karşımıza çıkan bu rivayet hakkında genellikle *zayıf* olduğuna dair hükmün bulunması sebebiyle bizlerde rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.10. 27.Ayetle İlgili Hadis

Cin türüne gelince daha önce onu da kavurucu ateşten yaratmıştık. (Hicr, 15/27)

Dahhâk'tan rivayetle İbn Abbâs şöyle demiştir: İblis, cinlerden gelen melek topluluğundandır. Onlar, sıcak rüzgarların ateşinden yaratılmışlardır. Kur'da geçenler ise parlak bir ateşten yaratılmışlardır. Melekler ise nurdan yaratılmışlardır (Beğavî, 1996, 4/379).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber kaynaklarda da bu rivayet geçmemektedir.

Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde bulunmaktadır (Senâullah, 1991, 5/299; Zeyd b. Ali, 1995, 4/492).

Muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.11. 28.Ayetle İlgili Hadis

Hani rabbın meleklere demişti ki: “Ben şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan bir insan yaratacağım” demişti. (Hicr, 15/28)

İkrime'den rivayetle İbn Abbâs dedi ki: Yüce Allah bir grup meleğe “Âdem'e secde edin” şeklinde buyurdu. Lakin onlara buna uymadılar. Bunun üzerine Yüce Allah onların üzerine ateş gönderdi ve yaktı. Ardından başka bir grup meleğe de aynı şekilde emretti ve onlarda emre itaat edip secde ettiler (Beğavî, 1996, 4/380).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a da da bu rivayet geçmemektedir.

Bu rivayetin sadece Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'inde yer aldığını görmekteyiz.

Asli kaynaklarda yer almayan bu rivayetin asli kaynaklarda yer almadığını söyleyebiliriz.

4.3.3.12. 41. Ayetle İlgili Hadisler

Allah'da buyurdu ki: “İşte bana varan doğru yol budur (hâlis kulların yolu) (Hicr, 15/41)

4.3.3.12.1. Birinci Rivayet

Ali dedi ki: Cehennem kapılarının nasıl olduğunu bilir misiniz? Bu soru üzerine Şu'be bir elini diğerinin üzerine koyarak “Yedi kapıdan herbiri işte böyle üste üstedir” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Yüce Allah cennetleri yeryüzüne yerleştirdiği gibi cehenneminde herbir katmanını birbirinin üstüne yerleştirmiştir (Beğavî, 1996, 4/382).

Beğavî'nin Hz.Ali'den isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis kaynaklarında da bu rivayete yer verilmemektedir.

Sa'lebî'nin, Senâullah'ın ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayet aynı şekilde yer almaktadır (Sa'lebî, 2014, 15/470; Senâullah, 1991, 5/304; Zeyd b. Ali, 1995, 4/494).

Asli kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.12.2. İkinci Rivayet

İbn Cüreyc dedi ki: Cehennem yedi katmandan oluşmaktadır. İlk katman cehennem, ikinci katman lezâ, üçüncüsü hutame, dördüncüsü saîr, beşincisi sakar, altıncısı cahîm ve son tabakada haviyyedir (Beğavî, 1996, 4/382).

Beğavî'nin İbn Cüreyc'den isnadsız olarak naklettiği bu maktû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Küttüb-i Tis'a ve muteber kaynaklarda da bu rivayet geçmemektedir.

İbn Ebü'd-Dünyâ'nın *Sıfatü'n-nâr*'ında bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: İbrâhîm b. Saîd el-Cevherî > Haccâc > İbn Cüreyc, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Ebü'd-Dünyâ, 1997, 8/19).

Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Zeyd b. Ali'nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/57; İbn Âdil, 1998, 11/461; Zeyd b. Ali, 1995, 4/494).

Asli kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.13. 45. Ayetle İlgili Hadisler

Allah'a karşı saygısızlıktan sakınanlar mutlaka cennet bahçelerinde ve pınar başlarında olacaklar. (Hicr, 15/45)

4.3.3.13.1. Birinci Rivayet

İbn Ömer'den rivayetle Rasûlullâh şöyle buyurmaktadır:

“Cehennem'in yedi kapısı vardı. Bunlardan biri ise Muhammed'in ümmetine karşı savaşanlar ve onlara kılıç çekenlerin gireceği kapıdır.” (Beğavî, 1996, 4/383).

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu merfû rivayet *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde yer almamaktadır.

Bu rivayet *Küttüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde senedli olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Abduhubnu Humeyd > Osman b. Ömer > Mâlik b. Miğvel > Cüneyd > İbn Ömer > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Tirmizî, 1996, 5/198).

Tirmizî bu rivayetin *garip* olduğunu ve sadece Mâlik b. Miğvel 'in naklinden dolayı bildiğini söylemektedir (Tirmizî, 1996, 5/198).

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Osman b. Ömer > Mâlik b. Miğvel > Cüneyd > İbn Ömer > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 9/500).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu söylemektedir. Ayrıca Cüneyd, Mâlik b. Miğvel ve İbn Muâviye zikredilmeyen râvilerdendir. İbn Hibban ise onu sika olarak zikretmiş ve onun dışında da kimse güvenilirliğini tespit etmemiştir. Ebû Hâtim ise İbn Ömer'den rivayetin *mürsel* olduğunu belirtmiştir. Geri kalan râviler ise Şeyhayn'ın râvileridir. Osman b. Ömer ise Faris el-Abdî'dir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 9/500).

Bezzâr'ın *Müsned*'inde de bu rivayet Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Bezzâr, 1988, 12/10).

Bezzâr'da bu rivayetin yalnızca bu rivayet şeklinde ve Rasûlullâh tarafından nakledildiğine dair bir ifade de yer almaktadır. Ayrıca Bezzâr bu rivayetin isnadının *zayıf* ve *inkıtâ* olduğunu söylemektedir. Ayrıca râviler *sikadır*. Cüneyd ise *makbul* râvilerdendir (Bezzâr, 1988, 12/10).

Mütâbi olarak nakledilen bu rivayet hakkında muhaddislerce genel olarak *zayıf* olduğuna dair hükümlerin bulunması sebebiyle bizlerde rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.13.2. İkinci Rivayet

Rivayet edildiği göre Rasûlullâh bir gün dışarı çıktığında ashabından gülüşen bir gruba rastladı ve şöyle buyurdu:

“Önünüzde ateş olmasına rağmen siz gülüyor musunuz? Bunun üzerine “Ey Muhammed, niçin ümmetimi rahmetimden ümitsiz kılıyorsun?” ayeti nazil oldu.” (.

Beğavî'nin isnadsız olarak naklettiği bu merfû rivayet her iki hadis eserinde de bulunmamaktadır.

Ayrıca *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Bu rivayet Sem'ânî'nin, Hâzin'in, İbn Âdil'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 3/58; İbn Âdil, 1998,11/466; Sem'ânî, 1997, 3/142; Senâullah, 1991, 5/306).

Rivayetin asli kaynaklarda yer almaması *zayıf* olduğunu düşündürmektedir.

4.3.3.14. 52. Ayetle İlgili Rivayet

Onun yanına girip selam vermişler, o da, “Doğrusu biz sizden korkuyoruz” demişti. (Hicr, 15/52)

Abdülvahid el-Melîhî > Ahmed b. Abdullah en-Nuaymi > Muhammed b. Yusuf > Muhammed b. İsmâil > Kuteybe b. Saîd > Ya'kûb b. Abdurrahman > Amr b. Amr > Saîd b. Saîd el-Makbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“Şüphesiz Yüce Allah rahmeti yarattığında onu yüz parçaya böldü. Bunlardan doksan dokuzunu kendi katında tuttu. Bütün yarattıklarına ise bir tane rahmet gönderdi. Şayet kâfirler Allah'ın bütün rahmetini bilseydi cennetten ümidini kesmezdi. Fakat müminde Allah'ın azabının tamamını bilseydi cehennemden emin olamazdı.” (.

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Mesabihu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'sinde aynı şekilde geçmektedir (Beğavî, 1982, 14/378).

Beğavî bu rivayetin isnadının *hasen* ve râvilerinin *sika* olduğunu söylemektedir. Ayrıca Amr b. Amr'ın *sadûk* bir râvi olduğunu söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/384).

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'inde isnadlı olarak şu şekildedir:

Kuteybe b. Saîd > Ya'kûb b. Abdurrahman > Amr b. Amr > Saîd b. Saîd el-Makbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Buhârî, 2012, 8/99).

Buhârî'de Beğavî ile aynı beyanı vermekle birlikte râvilerin kendi râvileri olduğundan bahsetmektedir (Buhârî, 2012, 8/99).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahih*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir:

Harmele b. Yahyâ et-Tucîbî > İbn Vehb > Yunus > İbn Şihâb > Saîd b. el-Müseyyeb > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/96).

Müslim bu rivayetin isnadının *hasen* olduğunu ve râvilerinin de *sika* olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Harmele b. Yahyâ *sadûktur* ve *hasen* Hadisleri olan bir râvidir. Râviler ise Müslim'in râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/96).

Tirmizî'nin *es-Sünen* 'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Kuteybe > Abdülaziz b. Muhammed > Alâî b. Abdurrahman > Babası > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, senedinin ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Tirmizî, 1996, 5/510).

Tirmizî bu rivayetin *hasen sahih* olduğunu belirtmektedir (Tirmizî, 1996, 5/510).

İbn Mâce'nin *es-Sünen* 'inde de bu rivayet şu şekilde geçmektedir:

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe > Yezîd b. Hârûn > Abdülmelik > Atâ > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (İbn Mâce, 2009, 5/352).

Şuayb Arnavut, İbn Mâce'nin *es-Sünen* 'inde ki bu rivayetin isnadının *sahih* olduğunu ve Abdülmelik'in Ebû Süleyman'ın oğlu olduğunu, Atâ'nın da Ebû Rebah'ın oğlu olduğunu söylemektedir (İbn Mâce, 2009, 5/352).

Dârimi'nin *es-Sünen* 'inde de bu rivayet şu şekildedir: Hâkim b. Nafi > Şuayb > Zühri > Saîd b. el-Müseyyeb > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“Allah rahmeti yüz parçaya ayırdı. Bir parçasını yeryüzüne indirdi. Doksan dokuz parçasını da kendi katında tuttu. Yeryüzüne inen bu tek parçada yaratıklar arasında merhameti oluşturur. Öyle ki at yavrusunun zarar görmesinden korkar ve ayağını ondan uzak tutar.” (Dârimî, 2000, 3/1833).

Dârimi bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve Müslim'in râvileri olduğunu söylemektedir (.

Rivayetin mütâbi olarak asli kaynaklarda yer alması ve Şeyhayn tarafından *hasen* olarak hükmün verilmesi sebebiyle bizlerde rivayetin *hasen* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.15. 71. Ayetle İlgili Rivayet

Lût, “İşte kadınlar, benim kızlarım, (nikâh) yaparsınız” dedi. (Hicr, 15/71)

İbnü'l-Cevzi'den rivayetle İbn Abbâs dedi ki: Allah, Muhammed'den daha değerli bir ruh yaratmamıştır ve hiç kimsenin hayatı üzerine yemin etmemiştir. Sadece Muhammed'in hayatı üzerine yemin etmiştir (Beğavî, 1996, 4/387).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkûf rivayet her iki hadis eserinde de geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin'in ve Senâullah'ın tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/60; Senâullah, 1991, 5/310).

Rivayetin asli kaynaklarda yer almaması ve muallak olması sebebiyle *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.16. 79. Ayetle İlgili Rivayet

Biz onların da cezasını verdik. Bu iki şehir açıkça bilinen bir yol üzerindedir. (Hicr, 15/79)

Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Ebî Tevbe > Muhammed b. Ahmed b. el-Hâris > Muhammed b. Ya'kûb el-Kısâî > Abdullah b. Muhammed > İbrâhîm b. Abdullah el-Hallâl > Abdullah b. Mübârek > Ma'mer > Zühri > Salim b. Abdullah > Babası > Hz. Peygamber taşın yanından geçtiğinde şöyle derdi:

“Kendilerine zulmedenlerin evlerine, onların başına gelenin sizin de başınıza gelmesinden korkmadığınız ve ağlamadığınız sürece girmeyin.” (Beğavî, 1996, 4/389).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Mesabihu's-sünne* 'de bulunmazken *Şerhu's-sünne* 'de aynı şekilde yer almakla birlikte rivayetin sıhhati hususunda ittifak edildiğine dair fazladan bir bilgi de yer almaktadır (Beğavî, 1982, 14/361).

Beğavî bu rivayetin isnadının *zayıf* olduğunu fakat başka rivayetlerle desteklenirse *hasen li-gayrih* seviyesine ulaşabileceğini söylemektedir (Beğavî, 1996, 4/389).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de bu rivayet isnadlı olarak şu şekilde bulunmaktadır: Vehb b. Cerîr > Babası > Yûnus > Zührî > Sâlim > İbn Ömer > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 9/517).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ki bu rivayetin isnadının Şeyhayn şartlarına uygun olduğunu söylemektedir (.

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'in de de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir:

Abdullah > Vehb > Babası > Yunus > Zührî > Sâlim > İbn Ömer > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Buhârî, 2012, 4/149).

Buhârî'de bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve kendi râvileri olduğuna dair beyanda bulunmaktadır (Buhârî, 2012, 4/149).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahih*'inde de bu rivayet şu şekildedir: Yahyâ b. Eyyûb > Kuteybe b. Saîd > Ali b. Hucr > İsmâil > İbn Eyyûb > İsmâil b. Ca'fer > Abdullah b. Dinâr > Abdullah b. Ömer > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1964, 4/2285).

Müslim'de bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve kendi râvileri olduğunu söylemektedir (Müslim b. Haccâc, 1964, 4/2285).

Mütâbî olarak nakledilmiş olan bu rivayetin asli kaynaklarda yer alması ve Şeyhayn tarafından *sahih* olarak beyan edilmesi üzerine bizlerde bu rivayetin *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.17. 85. Ayetle İlgili Rivayet

Biz, gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları ancak ve ancak hak ve adalet temelinde yarattık. Kıyamette mutlaka gelecektir. Sen şimdi güzel olan hoşgörü yolunu tut. (Hicr, 15/85)

Abdülvahid b. Ahmed el-Melihî > Ahmed b. Abdullah en-Nuaymi > Muhammed b. Yusuf > Muhammed b. İsmâil > Âdem > İbn Ebî Zinb > Saîd el-Mekbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“*Ümmü'l-Kur'an yedi defa tekrarlanan ayetlerdir ve bu da yüce Kur'an'dır.*” (Beğavî, 1996, 4/390).

Bu rivayet Beğavî'nin *Mesabihu's-sünne*'sinde yer almazken *Şerhu's-sünne*'sinde aynı şekilde bulunmaktadır ve bu Hadisin *sahih* olduğuna dair fazladan bir bilgi de geçmektedir (Beğavî, 1982, 4/445).

Beğavî bu rivayetin isnadının muttasıl ve râvilerinin *sika* olduğunu beyan etmektedir (Beğavî, 1996, 4/390).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'in de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Âdem > İbn Ebî Zinb > Saîd el-Mekburi > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Buhârî, 2012, 6/81)

Buhârî'de bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve kendi râvileri olduğunu söylemektedir (Buhârî, 2012, 6/81).

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in de bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: İsmâil b. Ömer > İbn Ebî Zinb > Mekbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde bulunmaktadır (Ahmed b. Hanbel, 2001, 15/491).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki bu rivayetin isnadının Müslim'in şartlarına uygun olduğunu ve *sahih* olduğunu söylemektedir. Râvileri ise Şeyhaynı râvileridir. Yalnızca İsmâil b. Ömer, Müslim'in râvilerindendir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 15/491).

Dârimi'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir: Ebû Ali el-Hanefî > İbn Ebî Zinb > Mekbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde geçmektedir (Dârimî, 2000, 4/2124).

Dârimi'de bu rivayetin isnadının muttasıl, râvilerinin *sika* ve Müslim'in râvileri olduğunu söylemektedir (Dârimî, 2000, 4/2124).

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayeti isnadlı olarak şu şekilde görmekteyiz: Abd b. Humeyd > Ebû Ali el-Hanefî > İbn Ebî Zinb > Mekbûrî > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Tirmizî, 1975, 5/297).

Tirmizî bu rivayetin *hasen sahih* olduğunu beyan etmektedir (Tirmizî, 1975, 5/297).

Mütâbî olarak nakledilen ve asli kaynaklarda genellikle *sahih* olarak beyan edilen bu rivayetin bizce de *sahih* olduğunu söyleyebiliriz.

Sakın ola ki, onlardan bazı gruplara verdiğimiz geçici dünya nimetine göz dikmeyesin! Onlardan yana üzülmeye, müminlere karşı da alçakgönüllü ol! (Hicr, 15/88)

4.3.3.18. 88. Ayetle İlgili Hadisler

Sakın ola ki, onlardan bazı gruplara verdiğimiz geçici dünya nimetine göz dikmeyesin! Onlardan yana üzülmeye, müminlere karşı da alçakgönüllü ol! (Hicr, 15/88)

4.3.3.18.1. Birinci Rivayet

Abdülvahid el-Melîhî > Ahmed b. Abdullah en-Nuaymi > Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. el-Anezî > İsa b. Nesr > Abdullah b. el-Mübârek > Cehm b. Evs > Abdullah b. Ebî Meryem: Ben seninle oturmayı ve konuşmayı çok arzuluyorum > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“Günahkâr bir kimseyi nimetlerinden ötürü kıskanma. Çünkü ölümden sonra neyle karşılaşacağını bilemezsin. Şüphesiz Allah katında onun için ölümsüz bir can alıcısı vardır. Bu söz Vehb b. Münebbih'e ulaştınca Vehb, Ebû Dâvûd'u ona gönderdi ve ona “Bu ölümsüz can alıcının kim olduğunu” öğrenmesini istedi. İbn Ebî Meryem'de bunun “ateş” olduğunu söyledi.” (Beğavî, 1996,4/392).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır. *Kütüb-i Tis'a* ve muteber hadiskaynaklarda da bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Bu rivayetin Hâzin tefsirinde aynı şekilde yer aldığını görmekteyiz (Hâzin, 1994, 3/63).

Rivayetin asli kaynaklarda yer almaması *zayıf* olabileceğini düşündürmektedir.

4.3.3.18.2. İkinci Rivayet

Ebû Mansûr Muhammed b. Mâlik el-Muzaffer > Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed b. Fadl el-Fakih > Ebû'l-Hasan b. İshâk > İbrâhîm b. Abdullah el-Absi > Vekî > A'meş > Ebî Sâlih > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber:

“Sizden üstün olanlara bakmayın aksine sizden aşağıda olanlara bakın. Çünkü bu, Allah'ın size verdiği nimeti küçümsememeniz için daha uygun olanıdır.” (.

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Mesabihu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de farklı bir isnadla karşımıza çıkmaktadır: Muhammed b. Muhammed b. Mehmeş

ez-Ziyâd > Ebû bekr Muhammed b. el-Hüseyn el-Kattân > Ahmed b. Yusuf es-Sülemî > Abdurrezzâk > Ma'mer > Hemmâm b. Münebbih > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı aynı şekilde yer almaktadır (Beğavî, 1982, 14/292).

Kütüb-i Tis'a mûsânnıflarından Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir:

Ebû Kureyb > Ebû Muâviye > Vekî > A'meş > Ebî Sâlih > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Tirmizî, 1996, 4/282).

Tirmizî bu rivayetin *sahih* olduğunu beyan etmektedir (Tirmizî, 1996, 4/282).

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde isnadsız bir şekilde manen aynı bir rivayete yer verilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 13/491).

Şuayb Arnavut, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ki bu rivayetin isnadının *sahih* ve Şeyhayn şartlarına uygun olduğunu beyan etmektedir (Ahmed b. Hanbel, 2001, 13/491).

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'inde de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: İsmâil > Mâlik > Ebî Zinâd > A'rac > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmı Ahmed b. Hanbel'de olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır (Buhârî, 2012, 8/102).

Buhârî bu rivayetin isnadının *hasen* olduğunu söylemektedir. İsmâil dışındaki râvilerinde *sika* olduklarını belirtmektedir. İsmâil ise sadûktur fakat bazen hata yapabilmektedir. Râviler ise Buhârî'nin râvileridir (Buhârî, 2012, 8/102).

Müslim'in *el-Câmiu's-sahih*'de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Yahyâ b. Yahyâ > Kuteybe b. Saîd > Muğira b. Abdurrahman el-Hizâmî > Ebî Zinâd > A'rac > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/213).

Müslim bu rivayetin isnadının *hasen* olduğunu söylemektedir. Muğira b. Abdurrahman dışındaki râviler *sikadırlar*. Muğira b. Abdurrahman ise *sadûktur*. Râviler de Müslim'in râvileridir (Müslim b. Haccâc, 1916, 8/213).

Ebû Avâne'nin *El-Mustahrec*'inde de bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Ali b. Harb > Ebû Muâviye > A'meş > Ebî Sâlih > Ebû Hureyra > Hz. Peygamber, isnadının ardından metin kısmına aynı şekilde yer verilmektedir (Ebû Avâne, 2016, 22/285).

Rivayetin Şeyhayn tarafından *hasen* olarak değerlendirilmesi sebebiyle bizce de *hasen* olarak değerlendirilebilir.

4.3.3.18.3. Üçüncü Rivayet

İbn Abbâs dedi ki: Yedi uzun sûre mesânî olarak adlandırılmışlardır. Bu sûrelerde farzlar, hududlar, örnekler, haberler ve ibretlerden bahsedilmektedir (Beğavî, 1996, 4/392).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet her iki hadis eserinde geçmemektedir.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet ile karşılaşmamaktayız.

Sa'lebî'nin ve İbn Âdil'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (İbn Âdil, 1998, 11/487; Sa'lebî, 2001, 5/351).

Muteber hadis kaynaklarında bulunmayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.19. 92.Ayetle İlgili Rivayet

Rabbine andolsun ki yaptıklarından dolayı muhakkak surette onların hepsini sorguya çekeceğiz! (Hicr, 15/92)

İbn Abbâs dedi ki: Yüce Allah onlara “Ne yaptınız?” şeklinde sormaz. Çünkü O, onların neler yaptığını onlardan daha iyi bilir. Lakin “Neden şu şekilde yaptınız?” şeklinde sorar. Kutrub’da bunu destekleyerek şöyle demektedir: “İki tür soru vardır. Biri bilgi edinmek amacıyla sorulurken ikincisi ise kınama amacıyla sorulan sorudur. Yüce Allah’ında “Ne cin ne de insan günahından sorulmaz” şeklinde buyurduğu gibi” (Beğavî, 1996, 4/394).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesabihu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet bulunmamaktadır.

Hâzin’in, Senâullah’ın ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/64; Senâullah, 1991, 5/318; Zeyd b. Ali, 1995, 4/498).

Kütüb-i Tis’a ve muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu ifade edebiliriz.

4.3.3.20. 94. Ayetle İlgili Rivayetler

Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme! (Hicr, 15/94)

4.3.3.20.1. Birinci Rivayet

Sîbeveyhi dedi ki: Emrolunduğun gibi hükmet. Ayrım yapmaktan kastedilen ise aradaki farkı ortaya koymaya çalışmaktır. Allah Resûl’ü, Hicr 94. ayetle beraber davetin açığa çıkarılmasını emretmiştir (Beğavî, 1996, 4/395).

Sahâbinin “Rasûlullâh bize emretti” gibi ifadelerle emri veren kişinin açıklanması durumunda rivayetin *merfû* olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü sahâbiler âdil ve lisanı bilen kimselerdir. Bu tür ifadeleri de araştırmaksızın kullanmazlar (Celâleddin es-Süyûtî, 2019, 1/392).

Beğavî’nin Celâlüddîn es-Süyûtî’nin “*Tedribü’r-râvî*”sine göre *merfû* olarak naklettiği bu rivayet *Şerhu’s-sünne* ve *Mesabihu’s-sünne*’de yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayetle karşılaşmamaktayız.

Bu rivayet Zeyd b. Ali’nin, Sa’lebî’nin ve Hâzin’in tefsirlerinde aynı şekilde yer almaktadır (Hâzin, 1994, 3/64; Sa’lebî, 2014, 15/528; Zeyd b. Ali, 1995, 4/498).

Sahâbinin “Rasûlullâh bize emretti” gibi ifadelerinde herhangi bir ihtilafın kabul edilmemesi sebebiyle rivayetin *makbul* olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.20.2. İkinci Rivayet

İkrime’den rivayetle İbn Abbâs dedi ki: Kıyamet günü uzun bir gündür. O gün bazı duraklarda sorular sorulacakkken bazılarında da hiçbir şey sorulmayacaktır (Beğavî, 1996, 4/395).

Beğavî’nin İbn Abbâs’tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet her iki hadis eserinde yer almamaktadır.

Kütüb-i Tis’a ve muteber hadis eserlerinde de bu rivayet geçmemektedir.

Sa’lebî’nin, Hâzin’in, İbn Âdil’in, Senâullah’ın ve Zeyd b. Ali’nin tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/64; İbn Âdil, 1998, 11/494; Sa’lebî, 2014, 15/525; Senâullah, 1991, 5/154; Zeyd b. Ali, 1995, 4/498).

Kütüb-i Tis’a ve muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayetin *zayıf* olduğunu ifade edebiliriz.

4.3.3.21. 96.Ayetle İlgili Rivayet

Allah'ın yanında başka bir tanrı daha edinen o alaycılara karşı biz senin yanındayız. Onlar ileride anlayacaklar! (Hicr, 15/96)

İbn Abbâs dedi ki: O, tuzlu bir balık yedi ve bunun sonucunda şiddetli bir susuzluk yaşamaya başladı. Bunun üzerine çok fazla su içti. Bununla beraber karnın çok şişmesi sebebiyle karnı patladı ve öldü. İşte bu olay “Şüphesiz biz seni alaycılara karşı korduk” ayetine istinaden verilebilecek güzel bir ayettir (Beğavî, 1996, 4/396).

Beğavî'nin İbn Abbâs'tan isnadsız olarak naklettiği bu mevkuf rivayet her iki hadis eserinde bulunmamaktadır.

Kütüb-i Tis'a ve muteber hadiskaynaklarında da bu rivayet yer almamaktadır.

Sa'lebî'nin ve Hâzin'in tefsirlerinde bu rivayete aynı şekilde yer verilmektedir (Hâzin, 1994, 3/65; Sa'lebî, 2014, 15/533).

Kütüb-i Tis'a ve muteber kaynaklarda yer almayan bu muallak rivayeti *zayıf* olarak değerlendirmekteyiz.

4.3.3.22. Doksan Yedinci Ayetle İlgili Rivayet

Söyledikleri yüzünden canının sıkıldığını muhakkak ki biliyoruz. (Hicr, 15/97)

El-Mutahhar b. Ali el-Farîsî > Muhammed b. İbrâhîm es-Sâlih > Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer Ebû's-Şeyh el-Hâfız > Ümeyye b. Muhammed es-Sevvâf el-Basrî > Muhammed b. Yahyâ el-Ezdî > Babam > Haysem b. Harîce > İsmâil b. Ayyaş > Şurahbil b. Müslim > Ebî Müslim el-Havlânî > Cübeyr b. Nüfeyr > Hz. Peygamber:

“Bana vahyolunan şeyde mal biriktirmem ve tüccarlardan olmam emredilmedi. Ancak bana ölüm gelene kadar rabbimi hamd ile tesbih etmem, secde edenlerden olmam ve rabbimin yolunda çalışmam vahyedildi.” (Beğavî, 1996, 4/397).

Beğavî'nin isnadlı olarak naklettiği bu merfû rivayet *Mesabihu's-sünne*'de yer almazken *Şerhu's-sünne*'de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır (.

Beğavî her iki eserinde de bu rivayetin isnadının *zayıf* ve *inkıtâ* bulunduğunu söylemektedir (.

Bu rivayet *Kütüb-i Tis'a* da yer almamaktadır.

İbn Ebî Şeybe'nin *el-Mûsânef*'inde bu rivayet senedli olarak şu şekildedir:

Vekî > Süfyân > Târik > Sâlim: “Kesinlik gelinceye kadar rabbine itaat et. Burada ki “kesinlik” kastedilen ise “ölüm”dür (İbn Ebî Şeybe, 1989, 7/196).

Taberî'nin tefsirinde bu rivayet isnadlı olarak şu şekildedir: Yunus > İbn Vehb > İbn Zeyd, isnadının ardından tein kısmına aynı şekilde yer verilmekle birlikte “Ölüm geldiğinde Allah'ın ahiret hakkında söylediklerinin doğruluğu ortaya çıkar.” ifadesinin de geçtiğini görmekteyiz (Taberî, 2001, 14/156).

Rivayetin *Kütüb-i Tis'a* da yer almaması ve Beğavî tarafından da *zayıf* olarak değerlendirilmesi sebebiyle bizler de rivayetin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

4.4. Değerlendirme

99 ayetten oluşan Hicr sûresinde tespit ettiğimiz 14'ü merfu, 11'i mevkuf ve 6 maktû rivayetin yer aldığı toplam 30 rivayetten oluşmaktadır. Bu tespitimiz Hicr sûresinde genellikle merfu rivayetlerin olduğunu göstermektedir. Bu rivayetlerin 9 tanesinin *Kütüb-i Tis'a* da, 4 tanesinin muteber hadis eserlerinde ve 17 tanesinin de muhtelif kaynaklarda yer aldığını tespit etmiş olduk.

Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda makbul olarak 9 rivayetin olduğunu görmekteyiz. Bu rivayetlerin 5'inin *sahih* ve 4'ünün *hasen* olduğunu söyleyebiliriz. 7 rivayeti ise zayıf olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 1'i meçhul, 1'i mürsel, 2'si munkatı, 13'ü muallak ve 1'inin garip olduğunu tespit etmiş olduk. Ayrıca rivayetlerin 9'unun isnadlı ve 21'inin de isnadsız olarak yer aldığını görmekteyiz.

Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde 8 rivayet yer almaktadır. 23 rivayetin ise Beğavî'nin her iki hadis eserinde de olmadığını tespit etmiş olduk.

Bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 4'ü sadece Sa'lebî'de, 7'si sadece Hâzin'de ve 3'ü de hem Sa'lebî hem de Hâzin'in tefsirin de nakledilmiştir.

5. SONUÇ

Yirmi üç yılda nazil olan ilâhî kitabımız Kur'an-ı Kerim'in tebliğ ve tebyini ile vazifelendirilmiş olan Rasûlullâh'ın söz, fiil ve takrirleri Kur'an'ın ilk tefsir edeni olması açısından önem taşımaktadır. Rasûlullâh'ın ashabı ve tabiîn ise bunları yaşantısına yansıtarak bizlere aktarmaya çalışmışlardır. Bu hususta da nice önemli eser telif etmişlerdir.

Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'i de bu niyet üzere kaleme alınmış olan rivayet tefsiri türü bir eserdir. Beğavî'nin tefsirinin yanında Hadis alanında *Şerhu's-sünne* ve *Mesâbîhu's-sünne* adında önemli Hadis eserleri de bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'i çerçevesinde Yûnus, Hûd, Yusuf, Râ'd, İbrâhim ve Hicr sûrelerindeki Hadisleri tespit edip tahrîc ve sıhhat değerlendirmelerinde bulunmaktayız. Beğavî, isimlerini zikrettiğimiz sûrelerde 447 rivayete yer vermektedir. Bu rivayetler kaynağı açısından 1'i kudsi, 63'ü merfû, 134'ü mevkûf ve 249'u de maktû olarak sınıflandırılmıştır. Beğavî, bu sûrelerin tefsirinde çoğunlukla maktû rivayetlere yer vermektedir. Kaynağı açısından 447 rivayetin 65'i *Kütüb-i Tis'a'da*, 63'ü muteber hadiseserlerinde, 302'si muhtelif kaynaklarda geçerken 17 tanesi de herhangi bir kaynaktan yer almamaktadır. Beğavî'nin zikrettiği rivayetler genellikle muhtelif kaynaklarda yer almaktadır. Tahrîcini yaptığımız 447 rivayetin 65'i makbul, 382'si de merdûd olarak değerlendirilmektedir. Makbul olan bu rivayetlerin 38'i sahih, 14 tanesi de hasendir. Merdûd olarak değerlendirdiğimiz rivayetlerin 285'i zayıf, 11'i mevzû ve 86'sının de aslının olmadığını tespit ettik. Beğavî'nin naklettiği rivayetlerin genellikle merdûd rivayetlerden oluştuğunu söyleyebiliriz. 433 rivayetin 38'inin isnadlı, 395'inin ise isnadsız olarak verildiğini tespit ettik.

106 ayetten oluşan Yûnus sûresinde tespit ettiğimiz 60 rivayetin 10 tanesi merfû, 20 tanesi mevkûf ve 30 tanesi de maktû rivayetten oluşmaktadır. Bu da Yûnus sûresinin genellikle maktû rivayetlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu rivayetlerin 10 tanesi *Kütüb-i Tis'a* da yer alırken, 7 tanesi muteber hadiskaynaklarında ve 40 tanesinin ise muhtelif kaynaklarda bulunduğunu tespit ettik. Ayrıca 3 rivayetin ise herhangi bir kaynaktan yer almadığını görmekteyiz. Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda makbul olarak tespit ettiğimiz 8 rivayetin olduğunu görmekteyiz. Bu rivayetlerin 4 tanesi sahih, 1 tanesi sahih li-gayrih ve 3 tanesinin de hasen olduğunu söyleyebiliriz. Zayıf olarak değerlendirdiğimiz 52 rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 3'ü meçhul, 1'i münker, 2'si munkatı, 1'i mevzu, 34 tanesi muallak ve 10 tanesinin de aslının olmadığını tespit ettik. Ve genel olarak muallak rivayetlerin yer aldığı sonucuna ulaşmış olduk. Ayrıca rivayetlerin 4 tanesine isnadlı olarak yer verilirken 56 tanesinin de isnadsız olarak yer aldığını tespit etmiş olduk. Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde yer alan 6 rivayet bulunmaktadır. 50 rivayetin ise her iki hadis eserinde de olmadığı tespit edilmiştir. Bu rivayetlerin 2'si Sem'ânî'de, 20'si Sa'lebî'de ve 11'de Hâzin'in tefsirinde nakledilmiştir.

106 rivayet tespit ettiğimiz Hûd sûresinin 13 tanesi merfû, 30 tanesi mevkûf, 63 tanesi de maktûdur. Bu da hûd sûresinin de genel olarak maktû rivayetlerin yer aldığını göstermektedir. Bu rivayetlerin 16'sı *Kütüb-i Tis'a* da, 16 tanesi muteber hadiskaynaklarında, 72 tanesi muhtelif eserlerde ve 3 tanesinin de aslının olmadığını tespit etmiş olduk. Bu da rivayetlerin genel olarak muhtelif kaynaklarda yer aldığını göstermektedir. 19 rivayeti makbul olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 9'u sahih, 2'si sahih li-gayrihi ve 8 tanesinin de hasen olduğunu söyleyebiliriz. 88 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 3'ü meçhul, 1'i munkatı, 2'si garib,

61'i muallak ve 21 tanesinin de aslının olmadığını görmekteyiz. Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda Hûd sûresinde genellikle zayıf ve özellikle muallak rivayetlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Ayrıca bu rivayetlerin 10'una isnadlı olarak 97'sine ise isnadsız olarak yer verilmektedir. Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde de yer alan 1 rivayet bulunmaktadır. 11 rivayet ise sadece *Şerhu's-sünne*'de yer almaktadır. 95 rivayet ise her iki hadis eserinde bulunmamaktadır. Bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 40'ı Sa'lebî'de ve 19'unun Hâzin'in tefsirinde nakledildiğini görmekteyiz.

135 rivayet tespit ettiğimiz Yûsuf sûresinin 8'i merfû, 39'u mevkûf ve 88'i ise maktûdur. Bu rivayetlerden sadece 8 tanesinin makbul ve sahih rivayet olarak değerlendirilmektedir. 126 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 8'i metrûk, 1'i munkatı, 8'i mevzu, 91'i muallak ve 18 tanesinin ise aslı bulunmamaktadır. Bu da Yûsuf sûresinde genellikle zayıf ve özellikle de muallak rivayetlerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca bu rivayetlerden 10 tanesine isnadlı olarak yer verilirken 97 rivayetin ise isnadsız olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Beğavî'nin her iki hadis eserinde de yer alan 7 rivayetin yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca 130 rivayetin ise *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'de bulunmadığını söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 12'si Sem'ânî, 57'si Sa'lebî ve 53'ü Hâzin'in tefsirinde geçmektedir.

43 ayetten oluşan Râ'd sûresinde tespit ettiğimiz 62 rivayetin 12'si merfû, 20'si mevkûf, 29'u maktû ve 1'i kudsi'dir. Bu rivayetlerin 13'ü *Kütüb-i Tis'a*'da, 15'i muteber hadis eserlerinde ve 29'u da muhtelif kaynaklarda yer almaktadır. 5 rivayet ise herhangi bir kaynaktan geçmemektedir. 62 rivayetin 12'si makbul rivayet olarak değerlendirilmektedir. 9'u sahih, 1'i sahih li-gayrih ve 2'si de hasen olarak değerlendirilmektedir. 50 rivayetin ise zayıf olarak değerlendirildiğini de söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 5'i meçhul, 1'i munkatı, 1'i garib, 1'i mevzu, 25'i muallak ve 16'sının da aslı bulunmamaktadır. Bu sayısal değerlendirmede Râ'd sûresinde genellikle zayıf ve muallak rivayetlere yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca bu rivayetlerin 7'si isnadlı olarak, 55'i ise isnadsız olarak yer almaktadır. Bu rivayetlerin 6'sı sadece *Şerhu's-sünne*'de yer alırken 57'sinin ise her iki hadis eserinde de yer almadığını görmekteyiz. Beğavî'nin naklettiği bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 25'i Sa'lebî'de ve 10'unun da Hâzin'in tefsirinde bulunmaktadır.

İbrâhîm sûresi tefsirinde geçen 54 rivayetin 6'sının merfû, 15'inin mevkûf ve 33'ünün de maktû olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Bu rivayetlerin 9'u *Kütüb-i Tis'a*'da, 3'ü muteber hadis eserlerinde, 39'u muhtelif kaynaklarda ve 3'ünün de herhangi bir kaynaktan yer almadığını ifade edebiliriz. 54 rivayetten sadece 9'u makbul rivayet olarak değerlendirilmektedir. Bunların 8'i sahih iken 1'i hasendir. 45 rivayet ise zayıf olarak değerlendirilmektedir. Bu rivayetlerin 1'i metrûk, 3'ü meçhul, 2'si garib, 1'i mevzu, 20'si muallak ve 18'i aslı olmayan rivayetlerden oluşmaktadır. Bu da İbrâhîm sûresinin tefsirinde genel olarak zayıf ve muallak rivayetlerin yer aldığını göstermektedir. Ayrıca bu rivayetlerin 5'i isnadlı olarak bulunurken 49'unun isnadsız olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Beğavî'nin *Şerhu's-sünne* ve *Mesabihu's-sünne*'sinde yer alıp almadığına göre baktığımız da 1 rivayetin sadece *Şerhu's-sünne*'de ve 1 rivayetin ise her iki eserinde de yer aldığını tespit etmiş olduk. 50 rivayetin ise her iki eserde yer almadığını görmekteyiz. Beğavî'nin naklettiği rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 19'u Sa'lebî'de ve 7'si de Hâzin'in tefsirinde geçmektedir.

99 ayetten oluşan Hicr sûresinde tespit ettiğimiz 14'ü merfu, 11'i mevkuf ve 6 maktû Hadisin yer aldığı toplam 30 rivayetten oluşmaktadır. Bu tespitimiz Hicr sûresinde genellikle merfu rivayetlerin olduğunu göstermektedir. Bu rivayetlerin 9 tanesinin *Kütüb-i Tis'a*'da, 4 tanesinin muteber hadis eserlerinde ve 17 tanesinin de muhtelif kaynaklarda yer aldığını tespit etmiş olduk.

Rivayetlerin sıhhati açısından değerlendirilmesine baktığımızda makbul olarak 9 rivayetin olduğunu görmekteyiz. Bu rivayetlerin 5'inin *sahih* ve 4'ünün *hasen* olduğunu söyleyebiliriz. 21 rivayeti ise zayıf olarak değerlendirmekteyiz. Bu rivayetlerin 1'i meçhul, 1'i mürsel, 2'si munkatı, 13'ü muallak ve 1'inin garip olduğunu tespit etmiş olduk. Ayrıca rivayetlerin 9'unun isnadlı ve 21'inin de isnadsız olarak yer aldığını görmekteyiz. Beğavî'nin *Şerhu's-sünne*'sinde 8 rivayet yer almaktadır. 23 rivayetin ise Beğavî'nin her iki hadis eserinde de olmadığını tespit etmiş olduk. Bu rivayetlerin 1'i Sem'ânî'de, 4'ü sadece Sa'lebî'de, 7'si sadece Hâzin'de ve 3'ü de hem Sa'lebî hem de Hâzin'in tefsirin de nakledilmiştir.

Beğavî'nin *Meâlimü't-tenzîl*'i hakkında daha sağlıklı bilgiler elde edebilmek için bütün rivayetlerin daha ayrıntılı tespit ve değerlendirmelerinin yapılmasının daha faydalı olacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Abdurrezzâk es-Sen'ânî, E. B. (1982). *El-Musannef* (2. bs, C. 6). el-Mektebetü'l-İslâmî.
- Ahmed b. Hanbel, E. A. A. b. M. b. H. eş.Şeybânî el-Mervezî (1982). *Kitâbü fezâ'ili's-sahâbe* (1. bs, C. 2). Müessesetü'l-Risâle.
- Ahmed b. Hanbel, E. A. A. b. M. b. H. eş.Şeybânî el-Mervezî (1999). *Kitâbü'z-zühd* (1. bs, C. 5). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyye.
- Ahmed b. Hanbel, E. A. A. b. M. b. H. eş.Şeybânî el-Mervezî. (2001). *El-Müsne'd* (1. bs, C. 21). Müessesetü'r-Risâle.
- Altıkulaç, T. (2000). *İkrime el-Berberî*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 22, ss. 40-42). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ikrime-el-berberi>
- Azîmâbâdî, E. T. M. Ş. b. E. A. (1994). *Avnû'l-ma'bûd* (2. bs, C. 11). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyye.
- Aynî, E. M. (Ebû's-S. B. M. b. M. b. A. el-. (t.y.). *Umdetü'l-kârî* (1.bs,C. 18). Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Bakırcı, S. (2003). *Meâlimü't-tenzîl*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi, C. 28). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mealimut-tenzil>
- Beğavî, E. M. M. el-H. b. M. b. M. el-Ferrâ. (1986). *Mesâbîhu's-sünne* (1. bs, C. 1). Dâru'l-Meârif.
- Beğavî, E. M. M. el-H. b. M. b. M. el-Ferrâ. (1996). *Meâlimü't-tenzîl* (4.bs, C. 4). Dâru't-Tayyîbe.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (t.y.). *Kitâbü'l-ba's ve'n-nüşûr* (1.bs, C.7). Merkezü'l-Hizmeti ve'l-İbhâsi's-Sakafî.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (1981). *El-İ'tikad ve'l-hidâye* (1. bs, C.7). Dâru'l-İfâki'l-Cedide.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (1987). *El-Âdâb* (1.bs, C.1). Müessesetü'l-Kütübi's-Sakafî.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (1987). *El-Erba'üne's-suğrâ* (1.bs, C.7). Dâru'l-Kütübi'l-Arabî.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (1989). *Es-Sünenü's-suğrâ* (1. bs, C. 1). Câmîatu'd-Diraseti'l-İslam.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (1996). *Ez-Zühdü'l-kebîr* (2. bs, C.1). Müessesetü'l-Kütübi's-Sakafî.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (2002). *Şu'abü'l-îmân* (1. bs, C. 6). el-Mektebetü'r-Rüşd.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (2003). *Es-Sünenü'l-kübrâ* (1. bs, C. 7). Arap Araştırma ve Çalışma Merkezi.
- Beyhakî, E. B. A. b. el-H. b. A. el-. (2014). *Kitâbü'l-ba's ve'n-nüşûr* (1.bs, C.7). Dâru'l-Hicaz.
- Bezzâr, E. B. A. b. A. el-Basrî. (1988). *El-Müsne'd* (1. bs, C. 18). Mektebetü'l-Ulûm.
- Buhârî, E. A. M. b. İ. el-. (1988). *El-Edebü'l-müfred* (2. bs, C.1). el-Matbaat'u-Selefiyyet'u ve Mektebetuha.
- Buhârî, E. A. M. b. İ. el-. (2012). *El-Câmiu's-sahîh* (1. bs, C. 9). Dâru Tavki'n-Necât.
- Cerrahoğlu, İ. (1991). *Atâ*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 4, ss. 35-36). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ata-b-Ebû-rebah>
- Dârekutnî, E. H. A. b. Ö. b. A. ed-. (2003). *Es-Sünen* (1. bs, C. 3). Müessesetü'r-Risâle.
- Dârimî, E. M. A. b. A. b. el-F. ed-. (1991). *Es-Sünen* (1. bs, C. 4). Dâru'l-Meğânî.
- Ebû Avâne, Y. b. İ. b. İ. el-İsferâyânî. (2014). *El-Mustahrec* (1. bs, C. 21). el-Câmîatü'l-İslâm bi'l-Medineti'l-Münevvere.
- Ebû Dâvûd, S. b. el-Eş'as es-Sicistânî. (1916). *Es-Sünen* (1.bs,C. 17). el-Mektebetü'l-Asriyye.
- Ebû Dâvûd, S. b. D. el-C. et-Tayâlisî. (1998). *El-Müsne'd* (1.bs, C.2). Dâr'u-Hacer.
- Ebû Mansûr, M. b. M. b. M. el-Mâtürîdî es-Semerkandî. (2005). *Te'vilâtü'l-Kur'an* (1. bs, C. 6). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyye.
- Ebû Nuaym, A. b. A. b. İ. el-İsfehânî. (1934). *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ* (1.bs, C. 10). Matbaat'u-Saadet.
- Ebû Nuaym, A. b. A. b. İ. el-İsfehânî. (1996). *El-Müsne'dü'l-müstahrec alâ sahîhi Müslim* (1. bs, C. 1).

Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

Ebû Ya'lâ, A. b. A. b. el-M. et-T. el-Mevsilî. (1984). *El-Müsned* (1. bs, C. 13). Dâru'l-Me'mûn.

Ebü'l-Abbâs, Z. A. b. Ö. b. İ. el-Ensârî el-Kurtubî. (2014). *İhtisaru'l-câmi's-sahîh ve beyânü garîbe* (1. bs, C. 4). Dâru'n-Nevadir.

Erişgen, R. (2021). *Beğavî'nin Meâlimu't-tenzil isimli tefsirindeki Hadislerin tahrîc ve değerlendirilmesi* (Nahl ve İsrâ Sûreleri) [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Eroğlu, A. (1987). *Müfessir Beğavî, Hayatı ve Tefasirindeki Metodu* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Eroğlu, M. (1993). *Dahhâk b. Müzâhim*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 8, ss. 410-411). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/dahhak-b-Müzâhim>

Fahredden, M. b. Ö. b. H. er-Râzi et-Taberîstânî. (1999). *Mefâtihu'l-gayb* (1. bs, C. 19). Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî.

Görmez, M. (2010). *Tahrîc*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi, C. 39). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tahric--Hadis>

Güngör, M. (1992). *Beğavî, Ferrâ*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi, C. 5). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/BEĞAVÎ-ferra>

Hâkim en-Nisâbü'rî, E. A. M. b. A. b. M. (1990). *El-Müstedrek* (1. bs, C. 2). Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

Hatiboğlu, İ. (2004). *Mesâbîhu's-sünne*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi, C. 29). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesabihus-sunne>

Hatiboğlu, İ. (2010). *Şerhu's-sünne*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi, C. 38). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/serhus-sunne>

Hâzin, E. H. A. A. b. M. b. İ. el-. (1994). *Lübâbü't-te'vîl fi meânî't-tenzil* (3. bs, C. 17). Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî.

İbn Âdil, E. H. S. Ö. b. N. A. b. en-Nu'mânî ed-Dımaşkî. (1998). *El-Lübâb fi ulûmi'l-kitâb* (1. bs, C. 1). Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

İbn Asâkir. (2000). *El-Mu'cemü's-şüüh* (1. bs, C. 1). Dâru'l-Beşâir.

İbn Atıyye, E. M. A. b. G. b. A. (2001). *El-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz* (1. bs, C. 3). Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

İbn Ebî Şeybe, E. B. A. b. M. b. E. Ş. İ. el-Absî el-Kûfî. (1979). *Kitâbü't-târîh* (C. 4). Seyyid Habîb Muhammed Ahmed.

İbn Ebî Şeybe, E. B. A. b. M. b. E. Ş. İ. el-Absî el-Kûfî. (2014). *El-Musannef* (1. bs, C. 19). Mektebetü'r-Rüşd.

İbn Ebî Hâtim, E. M. A. b. M. b. İ. er-Râzî. (1998). *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm* (1. bs, C. 12). Mektebetü'r-Nizâr Mustafa el-Bazî.

İbn Hacer, E. -F. Ş. A. b. A. b. M. el-Askalânî. (1959). *Fehu'l-Bârî* (1. bs, C. 6). Dâru'l-Mearif.

İbn Hallikân, E. -A. Ş. A. b. M. b. İ. b. E. B. (1900). *Vefeyâtü'l-a'yân* (1. bs, C. 7). Dâru Sadr.

İbn Hibbân, E. H. M. b. H. b. A. el-Büstî. (1993). *El-Müsnedü's-sahîh* (2. bs, C. 15). Müessesetü'r-Risâle.

İbn Kesîr, E. -F. İ. İ. b. Ş. Ö. b. K. b. D. b. K. el-Kaysî el-Kuraşî el-Busrâvî ed-Dımeşkî eş-Şâfî. (1999). *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm* (1. bs, C. 4). Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

İbn Kuteybe, E. M. A. b. M. b. ed-Dîneverî. (1978). *Garîbü'l-Kur'an*. Dâru'l-Kütübî'l-Âlemiyye.

İbn Mâce, E. A. M. b. Y. b. M. el-Kazvînî. (2009). *Es-Sünen* (1. bs, C. 5). Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye.

İbn Mende, E. A. M. b. İ. b. M. el-İsfahânî. (1985). *Kitâbü'l-İmân* (2. bs, C. 2). Müessesetü'r-Risâle.

Kandemir, Y. (2010). *Şa'bî*. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 38, ss. 217-218). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sabi>

Kastallânî, E. A. Ş. A. b. M. b. E. B. el-. (1905). *İrşâdû's-sârî* (7. bs, C. 7). el-Matbaatu'l-Kübra.

Kılıç, H. (2015). *Begavî'nin Meâlimü't-Tenzîl isimli tefsirindeki Hadislerin tahrîc ve değerlendirilmesi* (Nisâ

ve Mâide sûreleri) [Yüksek LisnasTezi]. Fırat Üniversitesi.

- Kılıç, Y. (2018). *Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl isimli tefsirindeki Hadislerin tahriç ve değerlendirilmesi* (Al-İmrân sûresi 121-200. Ayetler) [Yüksek LisnasTezi]. Fırat Üniversitesi.
- Kurtubî, E. A. M. b. A. b. E. B. b. F. el-. (1964). *El-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'an* (2. bs, C. 8). Dâru'l-Kütübi'l-Misrî.
- Ma'mer b. Râşid, E. U. el-Basrî es-San'ânî. (1982). *El-Câmi* (2. bs, C. 11). el-Meclisi'l-Âlemi.
- Mâtürîdî, E. M. M. b. M. b. M. el-. (2005). *Te'vilâtü'l-Kur'an* (1. bs, C. 6). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyeye.
- Mâverîdî, E. H. A. b. M. b. H. el-Basrî. el-. (t.y.). *En-Nüket ve'l-uyûn* (C. 3). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyeye.
- Mizzî, E. H. C. Y. b. A. b. Y. el-. (1992). *Tehzîbü'l-Kemâl* (C. 12). Müessesetü er-Risâle.
- Müslim, E. -H. M. b. el-Haccâcel-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî. (1916). *El-Câmiu's-sahîh* (C. 5). Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî.
- Nesâî, E. A. A. b. Ş. en-. (1930). *Es-Sünen* (1.bs, C. 8). El-Mektebetü'l-Terbiyye.
- Nesâî, E. A. A. b. Ş. en-. (2000). *Es-Sünenü'l-kübrâ* (1. bs, C. 10). Müessesetü er-Risâle.
- Nizâmeddin, H. b. M. b. H. el-A'rec en-Nisâbü'rî. (1995). *Garâibü'l-Kur'an ve regâibü'l-furkân* (1. bs, C. 4). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyeye.
- Öztürk, F. (2023). *Beğavî'nin Meâlimü't-Tenzîl isimli tefsirindeki Hadislerin tahriç ve değerlendirilmesi* (Kehf, Taha, Meryem ve Enbiyâ sûreleri) [Yüksek LisnasTezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Saîd b. Mansûr, E. O. (1982). *Es-Sünen* (1. bs, C. 12). ed-Dâru's-Selefi.
- Sa'lebî, E. İ. A. b. M. b. İ. en-Nisâbü'rî. es-. (2001). *El-Keşf ve'l-beyân an tefsîri'l-Kur'an* (1. bs, C. 5). Dâru-İhyai't-Türâsi'l-Arabî.
- Sa'lebî, E. İ. A. b. M. b. İ. en-Nisâbü'rî. es-. (2014). *El-Keşf ve'l-beyân an tefsîri'l-Kur'an* (1. bs, C. 15). Dâru't-tesîr.
- Sem'ânî, E. M. M. b. M. b. A. et-Temîmî el-Mervezî es-. (1997). *Tefsîrû'l-Kur'an* (1. bs, C. 3). Dâru'l-Vatan.
- Senâullah, P. (1991). *Et-Tefsîrû'l-Mazharî* (1.bs, C. 5). Mektebetü'r-Rüşd.
- Sicistânî, E. S. M. b. T. b. B. es-. (1995). *Garîbü'l-Kur'an* (1. bs, C.1). Dâru Kuteybe.
- Taberânî, E. -K. M. -D. S. b. A. b. E. et-. (1994). *Mu'cemü'l-evsat* (1.bs, C. 10). Dâru'l-Haramin.
- Taberânî, E. -K. M. -D. S. b. A. b. E. et-. (1994). *Mu'cemü'l-kebîr* (3.bs,C. 17). Mektebetü İbn Teymiyye.
- Taberî, E. C. M. b. C. b. Y. el-Âmülî et-. (2001). *Câmi'u'l-beyan an te'vili'l Kur'an* (1. bs, C. 13). Müessesetü'r-Risâle.
- Taberî, E. C. M. b. C. b. Y. el-Âmülî et-. (2010). *Câmiu'l-beyân an te'vili âyi'l-Kur'an* (1. bs, C. 15). Müessesetü'r-Risâle.
- Tahâvî, E. C. A. b. M. b. S. el-Ezdî el-Hacrî et-. (1994). *Müşkilü'l-âsâr* (1. bs, C. 4). Müessetü'l-Risâle.
- Tahâvî, E. C. A. b. M. b. S. el-Ezdî el-Hacrî et-. (1996). *Şerhu'l-akideti't-Tahâviyye* (10. bs, C. 2). er-Risâle.
- Tirmizî, E. İ. M. b. İ. et-. (1975). *Es-Sünen* (1.bs, C. 5). Dâru'l-Ğarbi'l-İslami.
- Vâhidî, E. H. A. b. A. b. M. en-. (1994). *El-Vasîf fî tefsîri'l-Kur'ani'l-mecîd* (1. bs, C. 2). Dâru'l-Kütübi'l-Âlemiyeye.
- Vâhidî, E. H. A. b. A. b. M. en-. (2009). *El-Basît fî tefsîri'l-Kur'an* (1. bs, C. 2). Amâdetü'l-Bahsi'l-Âlemi.
- Zemahşerî, E. K. M. b. Ö. b. M. el-Hârizmî ez-. (2001). *El-Keşşâf* (1. bs, C. 2). Dâru'l-Kütübi'l-Arabî.
- Zeyd b. Ali, E. H. (1995). *Muhtasar tefsir el-Beğavî* (1.bs, C. 4). Dâru's-Selam.

EKLER

Ek-1: Rivayetlerin Dağılımı

			Yûnus	Hû'd	Yûsuf	Râ'd	İbrâhim	Hicr	Toplam	Topla m Yüzde (%)		
Söyleyenine Göre	Kudsî		-	-	-	1	-	-	1	0.22		
	Merfû		10	13	8	12	6	14	63	14.09		
	Mevkuf		20	30	38	20	15	11	134	29.98		
	Maktû		30	63	89	29	33	6	249	55.70		
	Toplam		60	106	134	62	54	30	447	100		
Kaynağı	Kütüb-i Tis'a da geçenler		10	16	8	13	9	9	65	14.54		
	Muteber hadiskaynaklarında yer alanlar		7	16	18	15	3	4	63	14.09		
	Muhtelif kaynaklarda geçenler		40	72	105	29	39	17	302	67.56		
	Mevcut kaynaklarda yer almayanlar		3	3	3	5	3	—	17	3.80		
	Toplam		60	107	134	62	54	30	447	100		
Sıhhati Açısından	Makbul	Sahih		4	9	8	9	8	5	65	0.10	
		Sahîh li gayrih		1	2	-	1	-	-		0.01	
		Hasen		3	8	-	2	1	4		0.04	
		Hasen li gayrih		-	-	-	-	-	-		0	
	Merdud	Zayıf	Zayıflık Sebebi								382	
			Metrûk		1	-	8	1	1	-		2.46
			Meçhûl		3	3	-	5	3	1		3.36
			Münker		1	-	-	-	-	-		0.22
			Mürsel		-	-	-	-	-	1		0.22
			Munkatı		2	1	1	1	-	2		1.57
			Muallak		34	61	91	25	20	13		52.13
			Garîb		-	2	-	1	2	1		1.34
			Diğer		-	-	-	-	-	-		0
		Mevzu		1	-	8	1	1	-	2.46		
		Aslı Olmayanlar		10	21	18	16	18	3	18.57		
	Toplam		60	107	134	62	54	30	447	100		
Sıhhati Açısından	İsnadlı		4	10	3	7	5	9	38	8.50		
	İsnadsız		56	97	131	55	49	21	409	91.50		
TOPLAM			60	107	134	62	54	30	447	100		

Ek 2 : Kütüb-i Tis'a da Yer Alan Rivayetler

Kütüb-i Tis'a	Yûnus	Hûd	Yûsuf	Râ'd	İbrâhim	Hicr
Buhârî	2	6	3	5	5	6
Müslim	3	4	3	6	3	5
Ebû Dâvûd	-	1	1	3	-	1
Tirmizî	3	5	3	4	4	6
Nesâî	1	4	1	1	2	-
İbn Mâce	5	-	2	1	-	2
Dârimî	1	-	2	-	-	2
Mâlik b. Enes	-	-	-	-	-	-
Ahmed b. Hanbel	5	12	6	12	4	7
Toplam	20	22	20	32	18	29

Ek 3 : Rivayetlerin Beğavî'nin Hadis Kitaplarındaki Dağılımı

	Yûnus	Hûd	Yûsuf	Râ'd	İbrâhim	Hicr
Sadece Şerhu's-Sünne'de geçenler	6	11	7	6	1	8
Sadece Mesabihu's-sünne'de geçenler	-	-	-	-	-	-
Her iki eserde yer alanlar	-	1	-	-	1	-
Her iki eserde yer almayanlar	50	95	130	57	50	23

Ek 4 : Rivayetlerden Sem'ânî, Sa'lebî ve Hâzin'in Tefsirlerinde Yer Alanlar

	Yûnus	Hûd	Yûsuf	Râ'd	İbrâhim	Hicr
Sem'ânî	2	1	12	1	1	1
Sa'lebî	20	40	57	25	19	4
Hâzin	11	19	53	10	7	7
Sa'lebî ve Hâzin'de yer alan ortak Hadisler	4	12	19	7	3	3